

ॐ

SAMAN SUTTAM

समलसुतं

ॐ



NON-VIOLENCE

परस्परोपग्रहो जीवानाम्

A GREAT ACHIEVEMENT

On the eve of 25th Nirvana Centenary of Lord Mahavira whatever works have been contributed on national and international level Saman Suttam is definitely the cream of the whole. I regard it as the greatest achievement. The holy river of Lord Mahavira's teachings flows by its two banks namely Svetambara and Digambara; but, alas, it flows through two currents instead of one. In this modern age the unification of these two currents appeared an imminent possibility, but because of prejudices and tensions, prevalent from many centuries, relating to insignificant things, any hope of unity among these sects seems a distant dream. In spite of all that the way in which all the Jaina Acharyas, Monks, Nuns and Jain Scholars unanimously cooperated in compilation and editing Saman Suttam is really a miracle. May, the whole world become well acquainted with this religious text.

– Acharya Sushil Muni

With Best Compliments

From

**Jyoti & Navin Shah
Vimal, Sorali, Tejal, Minal**

12, Templars Crescent,
London N3 3QS (UK)

501/503 Sheel Chambers
10, Cawasji Patel Street, Fort,
Mumbai - 400001

SAMAN SUTTAM

(Essence of Jainism)

समण सुतं

(जैनधर्मसार)

SAMAN SUTTAM

(Essence of Jainism)

समण सुतं

(જૈનધર્મસાર)

Compiled by
Sri Jinendra Varni

Translated by
T. K. Tukol
K. K. Dixit

ગુજરાતી અનુવાદ
ઉપાધ્યાય ભુવનચંદ્રજી

• Publishers •

Jyoti & Navin Shah

501/503 Sheel Chambers
10, Cawasji Patel Street, Fort,
Mumbai - 400001

and

SHRUTRATNAKAR

104, Sarap, Opp. Navjivan Press, Income-Tax,
Ashram Road, Ahmedabad-380 014.

SAMAᅇ SUTTAᅇ

Compiled by
Sri Jinendra Varni

English Translation
T. K. Tukol
Dr. K. K. Dixit

Gujarati Translation
Upadhyāya Bhuvanchandraji

Published by
Jyoti & Navin Shah
501/503 Sheel Chambers
10, Cawosji Patel Street, Fort,
Mumbai - 400001

SHRUTRATNAKAR

104, SARAP, OPP. NAVJIVAN PRESS, INCOME-TAX,
ASHRAM ROAD, AHMEDABAD-380 014.

First Edition : 2008

Copies : 600

Price : Swadhyaya

ACKNOWLEDGMENT

We have immense pleasure and satisfaction in publishing this book containing original verses in Prakrit as well as their Gujarati and English translations along with Roman transliteration.

We are extremely grateful to Sarva Seva Sangh Prakashan for their pioneering effort and Bhagwan Mahavir Memorial Samiti for readily consenting to the publication of its English translation and transliteration.

Samansuttam is a single book which can be also called 'Jain Dharmśār.' It will, we hope, prove useful to both the senior as well as the younger generations of Jains in India and abroad. Our aim is to circulate it free of charge to our Jain friends and other interested people.

We are indebted to Shri Jitendra B. Shah (Director of L. D. Institute of Indology) for enthusiastically accepting the entire responsibility of the tasks of this publication. He has completed the publication within a very short time. Our gratitude is extended to Shri Manikant R. Shah and his wife Shobhaben for advice and guidance at every stage of the publication of this book, to Sadhviji Chandanbalashriji and Nirali for Proof reading, to Shri Akhilesh Mishra for entry work, to my son Vimal and his wife Sorali for encouragement and continuous involvement in all discussions, and to so many others, who helped, but whose names cannot all be mentioned here.

We pray and hope this publication will further the original objectives of Shri Viṇobaji.

27th Oct., 2008

Jyoti and Navin Shah

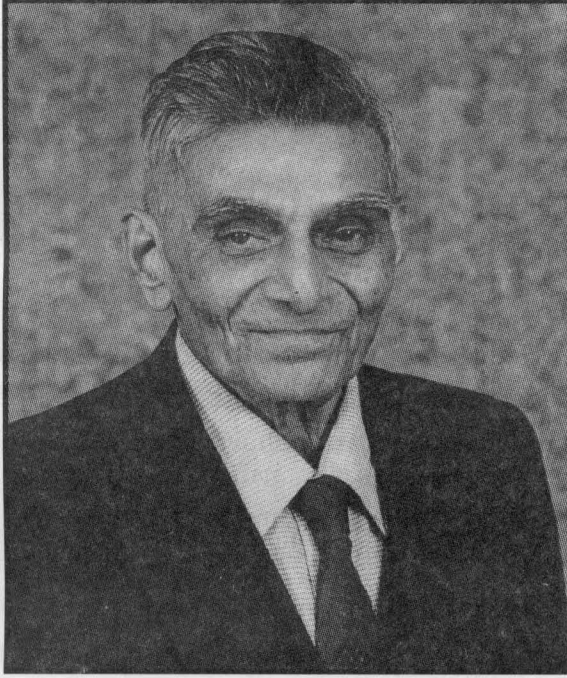
&

Shrutratnakar



Smt. Kamalaben Chhaganlal Shah
માતાશ્રી કમલાબેન છાગનલાલ શાહ

સૂર્ય-ચંદ્ર છે માતા-પિતા, હોઠ રહે છે ગાતા,
પહાડ જેવા પિતાજી ને, ઝરણાં જેવી માતા.



Shri Chhaganlal Motilal Shah પિતાશ્રી છઠ્ઠાનલાલ મોતીલાલ શાહ

પિતાજીનો ખભો વહાલો, માતાજીની ગોદ,
જીવનમાં આ બંને, આપે છે આનંદ-પ્રમોદ

णाणं सरणं मे, दंसणं च सरणं च चरिय सरणं च ।
तव संजमं च सरणं, भगवं सरणो महावीरो ॥ १ ॥

જ્ઞાન મારું શરણ છે. દર્શન મારું શરણ છે, ચારિત્ર મારું શરણ છે, તપ અને સંયમ મારું શરણ છે અને શ્રમણ ભગવાન મહાવીર મારું શરણ છે.

Right knowledge is my shelter, Right Faith is my shelter, right conduct is my shelter, austerity and self-restraint are my shelters, Bhagavān Mahāvīra is my shelter.



से सव्वदंसी अभिभूयणाणी, णिरामगंधे धिइमं ठियप्पा ।
अणुत्तरे सव्वजगंसि विज्जं, गंदा अतीते अभए अणाऊ ॥ २ ॥

એ ભગવાન સર્વદર્શી હતા, પ્રત્યક્ષજ્ઞાની હતા, નિર્મળ ચારિત્ર્યવાન હતા; ધૈર્યવાન, સ્થિર, જગતના સર્વોત્તમ વિદ્વાન, પરિશ્રહથી પર, અભય અને જન્મમરણથી મુક્ત હતા.

Lord Mahāvīra was possessed of an all-comprehensive perception, possessed of a supreme knowledge, no taker of an improper meal, possessed of patience, possessed of steadiness, the supreme learned man in the world, free from all possessions, free from fear, one not going to take another birth.

PUBLISHER'S NOTE

Sarva Seva Sangh feels immense pleasure in bringing out the English translation of *Samaṇ Suttam*. Acharya Vinobaji has brought out the essence of all the religions and their religious works such as *The Essence of Christianity*, *Navasamhitā of Dhamma- Pada*, *Kurānasāra*, *Bhāgavata Dharmasāra*, *The Essence of the Vedas*, *The Essence of the Manusmṛti* etc. He also wanted to bring out the essence of Jaina religion, prepared by Jaina monks. He consented to go through the collection. Inspired by him respected Śrī Jinendra Varṇiji undertook the responsibility to prepare its first draft. Initially it was published as *Jaina Dharmasāra*. Then incorporating the comments and suggestions therein of monks and scholars, a new compilation entitled *Jinadhamma* was published. Finally, an assembly was held on 29-30 November in 1974, in Delhi, attended by the Jaina Āchāryas and monks, scholars and laymen, representing all the Jaina sects. It is in this assembly that *Samaṇ Suttam* took its present form.

With the inspiration of Acharya Vinobaji I (Radha Krishna Bajaj) contacted Āchāryas and monks of all the Jaina sects, with the draft prepared by Jinendra Varṇiji. I am very grateful to Āchārya Tulsiji, Yuvāchārya Mahāprajña, Muni Nathmalaji, Āchārya Vidyānandaji and Āchārya Sushil Kumarji who co-operated whole-heartedly. Āchārya Janakvijayaji was

able to give little time for it.

Āchārya Ānand Rājī, Upādhyāya Amarmuniji, Āchārya Dharmasāgarji, Āchārya Vijayasamudra Sūriji, Muni Santabālji and Muni Yaśovijayaji, all gave their co-operation in some form or the other. We had blessings of Āchārya Ramachandra Sūriji also. Śrī Kānjiīswāmy also supported us. It is mentioned in the religious texts that *Sarveṣām avirodhena brahmakarma samārabhe* (सर्वेषामविरोधेन ब्रह्मकर्म समारभ), that is, a work ought to be performed with the congregation of all. It is a matter of great pleasure that in its compilation and publication we had co-operation from all and opposition from none.

During the course of last two thousand years, it was for the first time that an unanimous work was published on the eve of 25th Centenary of Nirvāṇa of Lord Mahāvīra. Saint Vinobaji remarked that impact of Mahāvīra on his mind was second only to the *Bhagavadgīta*.

After the assembly of 1974, in April 1975 the first edition of *samaṇasuttam* with Hindi translation was published. Its second edition was published in May 1975, just one month after the first. Third edition was published in 1982. In all 15,000 copies of Hindi editions have been published. The demand for its English translation arose after some time. To bring out an edition with appropriate and upto mark English translation, we have been striving for last twelve years. We have to be very careful in the translation of a religious text to avoid contradiction.

First of all Dr. K. K. Dixit translated it into English. He was entrusted with the task on the advice on Padmabhūṣaṇa Pt. Dalsukhbhai Malvania. Mr. Justice T.K. Tukol also

translated it, on the suggestion of Honourable Vice-President of India, Sri B.D. Jatti. Both the drafts were handed over to Dr. Sagarmal Jain, Director, Pārśvanātha Sodhapeeth, Varanasi in accordance with recommendation of late Chimanbhai Chakubhai Shah. On the basis of both the drafts he corrected the translation and prepared this final draft. The draft prepared by him is being published now. I am very thankful to all of them. I appeal to the learned readers to write us, about the errors in it, to enable us to correct those in ensuing editions.

I find that the publicity of *samaṇasuttam* was not at desired level during last 15 years. As far as the English edition of *Samaṇasuttam* is concerned it was unduly delayed. Respected Vinobaji and Sarva Seva Sangh have entrusted me the responsibility of bringing out the English edition. I am extremely sorry for this delay.

I wish that Jaina society should take the responsibility of its publication and circulate lakhs of copies of their precious text. The copies of *Samaṇasuttam* should be with all the temples, monks, scholars and laities. Like *Bhagavadgītā* each and every house ought to keep it as an essential one for daily reading. Sarva Seva Sangh will willingly hand over the responsibility of its publication to Jaina society with one reservation that no change should be made without prior and explicit approval of prominent Jaina *Āchāryas* of Svetambara, Digambara, Terapanthi and Sthanakavasi Jaina sects.

I will also like to thank Dr. Harihar Singh, Lecturer, Ancient History, B.H.U., who transliterated into Roman, Prakrit *gāthās* of *Samaṇasuttam* which was lost unfortunately.

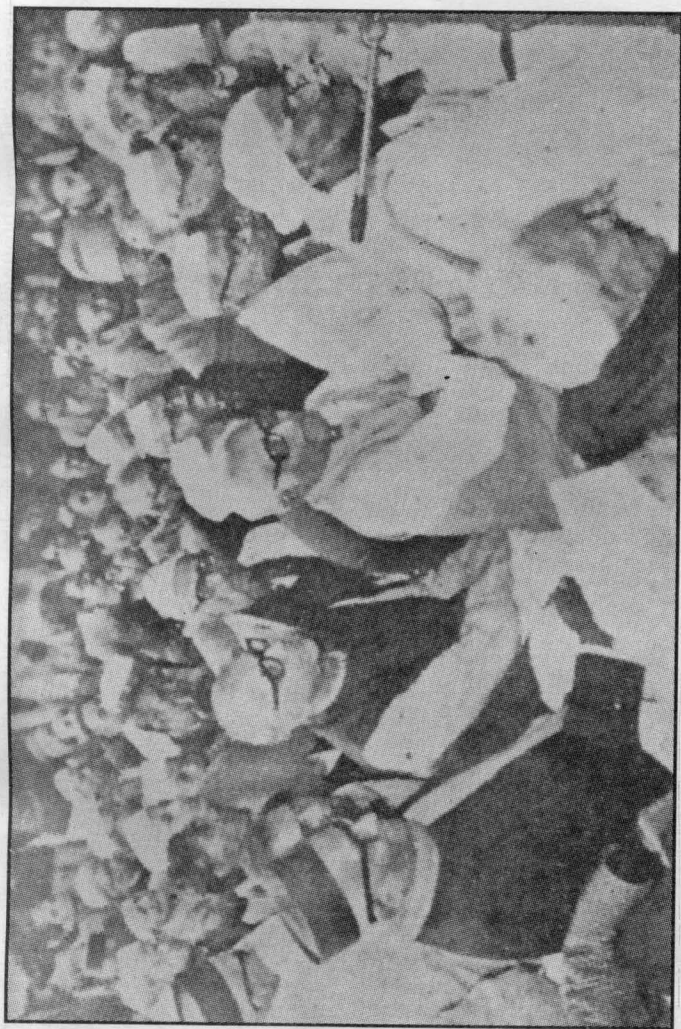
It is the Roman transliteration by Dr. Ashok Kumar Singh, P.V. Research Institute, which is appearing with the text of the English edition. He has also done proof-reading. My thanks are due to him also.

Radha Krishna Bajaj

for Sarva Seva Sangh Prakashan

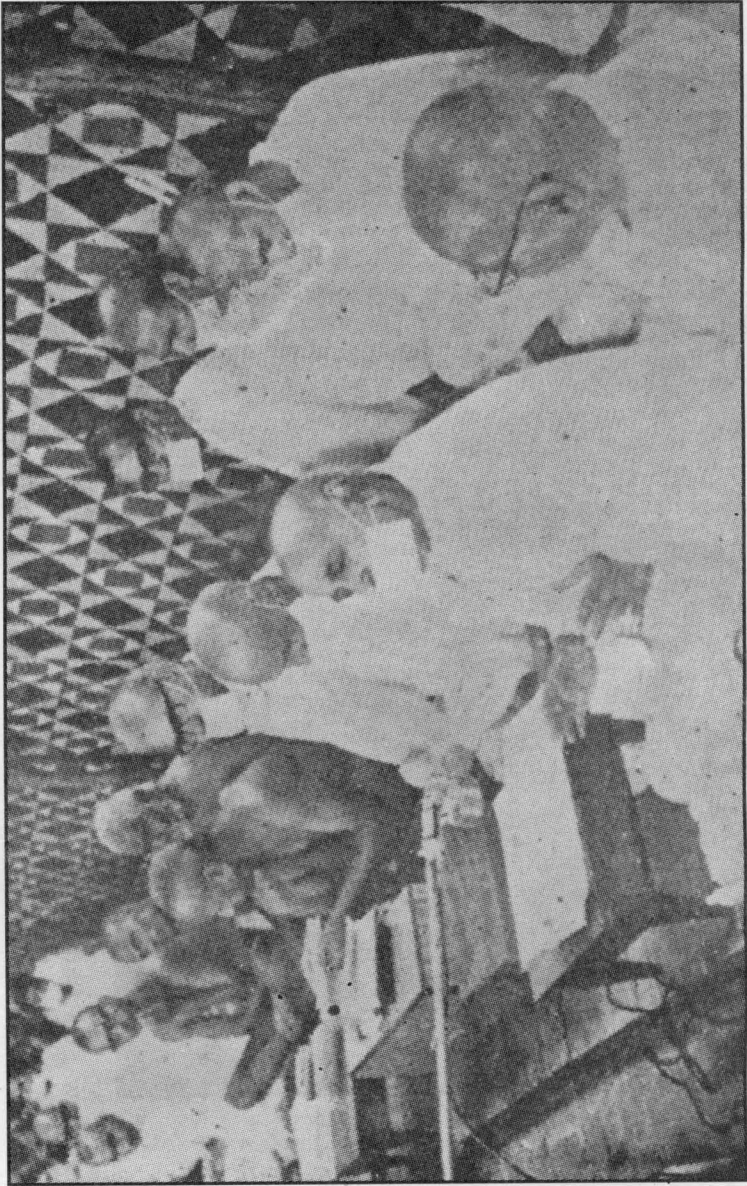
This Second edition is now being published by Bhagwan Mahavir Memorial Samiti on conferment of full rights by Sarva Seva Sangh to the Samiti.

Eminent Scholars and Dignitaries of Jaina Society present at Assembly



L.to R. 1st row - Sri K. Bhujabli Sastri, Manava Muni • II row - A.N. Upadhye, Jamna Lal Jain, Yashpal Jain, Santilal V. Seth, Radha Krishna Bajaj, Pt. Kailash Chandji Sastri, Khushalchandrajji Gorawala, Krishnaraj Mehta • III riw - Pt Sumeru Chandra Divakar, Dr. Darbarilal Kothia, Agarchand Natha and other scholars, Jaina Sravakas etc.

Prominent Jain Acharyas and Monks of all the Jain Sects



From L. to R. Br. Sri Jinendra Varni, Acharya Sri Dharmasagarji, Acharya Vidyandandji, Acharya Sri Sushil Kumarji, Yuvacharya Mahaprajna, Acharya Sri Tulsiji Acharya Sri Vijaya Samudra Suriiji and other Jain monks.

LETTER TO VINOBA FROM THE MUNIS (MONKS)

Anuvrat Vihar
Vira Nirvana Date 24-1-2501

210, Deendayal Upadhyaya Marg
New Delhi
Date 7-12-74

Auspicious-minded Lover of Religion
Sri Acharya Vinobaji,

Jaina Dharma Sara and its new form *Jinadhamma* have been compiled bearing in mind your timely suggestion based on equanimity of thought. In this task of compilation, we have received the co-operation of Sri Jinendra Kumar Varniji and other scholars. An assembly was organised due to the untiring efforts of Radha Krishna Bajaj, for Sarva Seva Sangh. All the Acharyas, monks and scholars who participated in the Assembly endorsed your suggestion and brought out a book entitled *Samaṇasuttaṃ* acceptable to the entire Jaina community. It has been regarded as a great achievement during the 2500th Year of the Nirvana of Bhagavan Mahavira. The Assembly met on the 29th and 30th November, 1974 and the text was recited therein. Critical observations, reviews and thoughtful comments were received from the Acharyas, monks

and scholars. The responsibility of critical revision was finally entrusted to the monks and the co-operation of Varniji was placed at their disposal. The work was completed within the course of a week after frequent meetings for revision and mature consideration. We are happy over it. We hope that you will pursue the text with seriousness and plan it after the pattern of the *Dhammapada*. If there be still more suggestions, you may give them. That will please us all.

Presidents of the various sessions of the Assembly,

विद्यानन्दमुनि

(Muni Sri Vidyanandaji)

मुनि सुशील कुमार

(Muni Sri Sushil Kumarji)

मुनि जनक विजय

(Muni Sri Janakavijayaji)

मुनि नथमल

(Muni Sri Nathmalji)

जिनन्द्र वर्णी

(Jinendra Varniji)
Compiler of the Book

{ २१५ हरि
२१५ हरि
११५ हरि

(In the handwriting of Vinobaji).

(12.12.1974)

વિનોબાજી જોગ મુનિઓનો પત્ર

અણુપ્રત વિહાર માર્ગ,
વીર-નિર્વાણ તિથિ ૨૪-૧-૨૫૦૧.
ભદ્રપરિણામી, ધર્માનુરાગી શ્રી આચાર્ય વિનોબાજી,

૨૧૦, દીનદયાલ ઉપાધ્યાય
નવીદિલ્હી, દિનાંક ૭-૧૨-૭૪

આપના સમભાવપૂર્ણ ચિંતન અને સામયિક સૂચનને ધ્યાનમાં લઈ 'જૈન ધર્મ સાર' અને પછી એનું નવું સ્વરૂપ 'જિણધમ્મ'નું સંકલન કરવામાં આવ્યું. એમાં જિનેન્દ્રકુમાર વર્ણાજી તથા અનેક વિદ્વાનોનો યોગ રહ્યો. સર્વ સેવા સંઘ તથા શ્રીરાધાકૃષ્ણ બજાજના અથાક પરિશ્રમ અને પ્રયત્નના ફળ સ્વરૂપ સમાયોજના થઈ. સંગીતિમાં ભાગ લેનાર તમામ મુનિઓ અને વિદ્વાનોએ ચિંતનનું અનુમોદન કર્યું અને સમગ્ર જૈન-સમાજ-સંમત એવા 'સમણસુતં' નામના ગ્રંથની નિષ્પત્તિ થઈ. ભગવાન મહાવીરના ૨૫૦૦મા નિર્વાણવર્ષના અવસરે એ એક મોટી ઉપલબ્ધિ થઈ એમ સૌએ સ્વીકાર્યું. તા. ૨૯-૩૦ નવેમ્બર ૧૯૭૪ના રોજ સંગીતિ થઈ તેમાં એ ગ્રંથનું પારાયણ કરવામાં આવ્યું. એમાં આચાર્યો, મુનિઓ અને વિદ્વાનોની સલાહ, સમીક્ષા અને સમાલોચનાત્મક દૃષ્ટિકોણ જાણવા મળ્યા. છેવટે ગ્રંથના પરિશોધનનો ભાર મુનિઓ પર છોડવામાં આવ્યો અને સાથે વર્ણાજીની મદદ પણ આપવામાં આવી.

મુનિઓ એક અઠવાડિયાના ગાળામાં કેટલીયે વાર ભેગા મળ્યા અને ચિંતનપૂર્વક ગ્રંથનું પરિશોધન કર્યું. આનાથી અમને પૂરો સંતોષ થયો છે. હવે અમે ઈચ્છીએ છીએ કે આ ગ્રંથનું આપ ઊંડાણપૂર્વક નિરીક્ષણ કરો અને 'ધમ્મપદ'નો ક્રમ ગોઠવ્યો છે તે પ્રમાણે આની પણ યોજના કરો. એ ઉપરાંત કોઈ સૂચન હોય તો તે પણ કરશો. અમને સૌને તેથી મોટી પ્રસન્નતા થશે.

સંગીતિની વિભિન્ન બેઠકોના અધ્યક્ષગણ

- મુનિશ્રી વિદ્યાનન્દજી

- મુનિશ્રી જનકવિજયજી

- મુનિશ્રી સુશીલકુમારજી

- મુનિશ્રી નથમલજી

- જિનેન્દ્રવર્ણાજી

ગ્રંથ સંકલન કર્તા

(પ્રથમ આવૃત્તિમાંથી ઉધૃત)

SATISFACTION

(Vinoba)

There have been many events of satisfaction in my life. Perhaps, the best of the satisfactions, the final one, come to me at last this year. I had often requested the Jainas that the essence of Jaina philosophy should be available in the same manner as that of Vedic religion which was available in the *Gita* in about seven hundred verses and that of Buddhism in the *Dhammapada*. This was a difficult task for the Jainas, as they have many traditions and many books. Thus there are the *Bible* and the *Quran*, however big in size they might be; they are one. But among the Jainas, there are two: the Svetambaras and the Digambaras, apart from some others. I have been frequently telling all of them that their monks should meet together, discuss and bring about an universally acceptable essence of Jainism for all Jainas. At last, 'a fool', by name Varniji, came forward and the views of Baba appealed to him. He is studious, and with great labour he has also compiled a dictionary of Jaina technical terms. He published a book entitled *Jaina Dharmasara*. He printed a thousand copies of the book and sent them to Jaina scholars and also to the scholars outside the community. On the suggestions made by the scholars, he dropped some verses, added some and after doing all that, he published a book *Jina-dhamma*. An Assembly was

convened on the persistence of Baba in order to hold discussions thereon; monks, acharyas and the other scholars including some householders, those participated therein, numbered nearly three hundred. After frequent discussions, they changed its name, form and finally prepared by unanimous consent, a book entitled *Samaṇasuttam* in Ardhamāgadhī took its shape. There are 756 verses. The figure 'seven' is very auspicious for the Jainas. If 7 and 108 are multiplied, the result is 756. So many verses were selected by unanimous consent. It was decided that the book should be published on Chaitra Sukla 13, the date of the birth anniversary of Bhagwan Mahavira which fell on 24th April this year; it was to be published in the most auspicious manner. The essence of Jainism was to be available throughout India on that day under the title of *Samaṇasuttam*. It will be continued to be read in the future by Jainas and non-Jainas so long as Jainism continues to be in existence as also the Vedic religion and Buddhism continue to be alive. A very great thing which could not be achieved during the last thousand or fifteen hundred years has been achieved. Baba became merely an instrument but Baba fully believes that it is all the grace of Bhagavan Mahavira.

I confess that the *Gita* has had a tremendous influence on me. Barring the *Gita* there has been no other influence on my mind greater than that of Mahavira. The reason for it is that Baba whole-heartedly accepts the command of Mahavira. His command is "become a votary of truth". Today whoever rises high, he becomes a votary of truth. The heritage of a votary of truth was conferred personally on Baba by Gandhiji; Baba

knew who he was, not a votary of truth but one who accepted the truth. There is in every individual an elements of truth; that is why human birth becomes meaningful. One ought to accept that element of truth that is found in every religion, every sect and in all human beings. We must all become the votaries of truth; this has been the teaching of Mahavira; that is the influence on Baba apart from the influence of the *Gita*. When I look beyond what has been said in the *Gita*, I see no difERENCE between the two.

Brahma-vidya Mandir
Pawnar (Wardha).
25-12-1974

In Vinobaji's handwriting.

સમાધાન

મારા જીવનમાં મને અનેક સમાધાન પ્રાપ્ત થયાં છે. એ બધામાં સૌથી છેવટનું, જે કદાચ સર્વોત્તમ છે, તે આ વર્ષે પ્રાપ્ત થયું. મેં જૈનોને કેટલીય વાર વિનંતી કરી હતી કે જેમ વૈદિક ધર્મનો સાર ગીતાના સાતસૌ શ્લોકોમાં મળે છે, બૌદ્ધોનો 'ધમ્મપદ'માં મળે છે તેવી જ રીતે જૈન ધર્મનો પણ પ્રાપ્ત થવો જોઈએ. પણ જૈનો માટે આ અઘરું હતું. કારણ કે એમના અનેક પંથ અને અનેક ગ્રંથ છે. બાઈબલ લો કે કુરાન લો, ગમે તેટલો મોટો ગ્રંથ હોય, પણ એક જ છે. પણ જૈનોમાં શ્વેતાંબર અને દિગમ્બર એમ બે ઉપરાંત તેરાપંથી, સ્થાનકવાસી એમ ચાર મુખ્ય પંથ અને બીજા પણ પંથો છે અને ગ્રંથો તો વીસપચ્ચીસ જેટલા છે. મેં એમને વારંવાર કહ્યું કે તમે લોકો, મુનિઓ ભેગા બેસી ચર્ચા કરો અને જૈનોનો એક ઉત્તમ સર્વમાન્ય ધર્મસાર રજૂ કરો. છેવટે વર્ણીજી નામના "પાગલ"ના મનમાં એ વાત વસી ગઈ. એ અધ્યયનશીલ છે અને ખૂબ મહેનત કરીને જૈન પરિભાષાનો એક કોશ પણ એમણે તૈયાર કર્યો છે. એમણે જૈન ધર્મસાર નામનું એક પુસ્તક તૈયાર કર્યું. એની એક હજાર નકલ છાપીને જૈન સમાજના વિદ્વાનોને પણ મોકલી. એ બધા વિદ્વાનોએ જે સૂચનો કર્યા તેના પરથી એ ગ્રંથમાં કેટલીક ગાથાઓ જોડી અને કેટલીક કાઢી નાંખી. આમ 'જિણધમ્મ' પુસ્તકનું પ્રકાશન થયું. વળી પાછા મારા આગ્રહથી એ ગ્રંથ પર ચર્ચા કરવા માટે એક સંગીતિ મળી. એમાં મુનિઓ, આચાર્યો, વિદ્વાનો અને શ્રાવકો મળી લગભગ ત્રણસો જેટલા લોકો મળ્યા. અનેકવાર ચર્ચાને અંતે એનું નામ અને એનું રૂપ પણ બદલ્યાં. છેવટે સૌની સંમતિ સાથે "શ્રમણ સૂક્તમ" જેને અર્ધમાગધીમાં 'સમણસુત્ત' કહે છે તે તૈયાર થયું. એમાં કુલ ૭૫૬ ગાથા છે. જૈનોને ૭નો આંકડો પ્રિય છે. ૭ને ૧૦૮ વડે ગુણીએ તો ૭૫૬ ગાથા છે. સર્વસંમતિથી એટલી ગાથા લેવામાં આવી છે. ઠરાવવામાં આવ્યું કે આ વર્ષ ચૈત્ર

સુદ તેરસ ને વર્ષમાન જયંતીને દિવસે — ૨૪મી એપ્રિલે આ ગ્રંથ અત્યંત શુદ્ધ રીતે છાપીને પ્રકાશિત કરવો. જયંતીને દિવસે જૈન ધર્મસાર જેનું નામ “સમણસુતં” રાખવામાં આવ્યું છે તે આખાય ભારતને પ્રાપ્ત થશે. હવે આગળ ઉપર જ્યાં સુધી જૈન ધર્મ ટકશે અને બીજા વૈદિક તથા બૌદ્ધ વગેરે ધર્મો પણ હશે ત્યાં સુધી “જૈન-ધર્મ-સાર”નું અધ્યયન થતું રહેશે. છેલ્લાં દોઢ હજાર વર્ષમાં નહોતું થઈ શક્યું તેવું એક બહુ મોટું કાર્ય સંપન્ન થયું. એમાં બાબા નિમિત્ત માત્ર બન્યા, પણ મને પાકી ખાતરી છે કે એ ભગવાન મહાવીરની કૃપા છે.

હું એ કબૂલ કરું છું કે ગીતાની મારા ઊપર ઊંડી અસર છે. ગીતા પછીથી મહાવીર ભગવાનથી વધુ બીજી કોઈ પણ વાતની અસર મારા ચિત્ત પર નથી. એનું કારણ એ છે કે મહાવીર ભગવાને જે આજ્ઞા આપી છે તે બાબાને પૂરેપૂરી કબૂલ છે. એ આજ્ઞા છે—“સત્યગ્રાહી” બનો. આજે તો જે આવ્યો એ “સત્યાગ્રહી” બની નીકળે છે. બાપુએ બાબાને પણ સત્યાગ્રહી તરીકે આગળ કર્યો હતો, પણ બાબા જાણતો હતો કે એ સત્યાગ્રહી નથી, “સત્યગ્રાહી” છે. દરેક માનવ પાસે એનું સત્ય હોય છે અને તેથી માનવ-જન્મ સાર્થક થતો હોય છે, આમ તમામ ધર્મોમાં, તમામ પંથોમાં અને તમામ માનવોમાં જે સત્યનો અંશ છે તેને ગ્રહણ કરવો જોઈએ. ભગવાન મહાવીરનો આ ઉપદેશ છે. ગીતા પછીથી બાબા પર એની જ અસર છે. “ગીતા પછીથી” એમ કહું છું ખરો, પણ જોઈ છું તો મને એ બંનેમાં કશોય ફરક દેખાતો નથી.

બ્રહ્મવિદ્યામંદિર,
પવનાર, વર્ધા, ૨૫-૧૨-'૭૪

{ '૨૧ મ્ દરિ
૨૧ મ્ દરિ
૧૧મ્ દરિ

હસ્તાક્ષર શ્રી વિનોબાજી
(પ્રથમ આવૃત્તિમાંથી ઉઘ્ઘૃત)

INTRODUCTION

The compilation of this book, by name *Samaṇasuttam*, was undertaken by the inspiration of Acharya Vinobaji. As a result of that inspiration, the text was read in the Assembly which accorded its unanimous approval. This is a significant historical event.

The basic foundation of all religions in the world is - *ātmā* and the *parāmātmā*, the soul and the supreme soul. The grand edifice of religion stands on the pillars of these two principles. Some religions of the world are believers in the existence of soul alongwith the existence of God; some religions are atheistic. Those who believe in the doctrine of the existence of God, regard him as the Creator, Protector and Regulator of the universe, a God who is all powerful supreme soul. Everything in the universe is dependent upon him. He is called the Brahmā, the Creator, the supreme Father and so on. According to this tradition, whenever there is an increase of irreligion or religion deteriorates, God incarnates Himself on earth and protects and the world after conquering the evil forces; thereby he sows the seeds of righteousness.

Tradition of Non-existence of God

The second tradition is one which believes in the existence of the soul but not of God; as a creator of the

universe, it believes in the independent progress of the soul. The soul reaches the highest position after attainment of supreme purification by destruction of attachment or indulgence and hatred, and acquisition of complete detachment. It is an eternal existence and self-regulated. He is his own friend and foe. Jainism follows this philosophy which has an independent and scientific outlook. This tradition is known, in brief, by the name of *Śramaṇa*-culture. The Indian tradition, of believers in the existence of God, is known as the *Brāhmaṇa*-culture. Buddhism is another Indian religion which also follows the philosophy of non-creation of universe by God, but believes in the cycle of birth and death.

Antiquity

The greatness or the utility of a religion does not depend upon its antiquity or its recent origin. If some religious tradition, besides being ancient, has been alive since long, has remained active and progressive, has been successfully helpful in ethical advancement, and inspired and assisted long in cultural enrichment, it is a great religion. The antiquity of such religion and its continued importance are indicative of the inherent nature of its eternal and universal principles. The tradition of Jainism, from the point of view of its principles both on conduct and thought, goes very deep beyond comprehension. Historians have so far recognised fully the truth of this position and that Tīrthaṅkara Mahāvīra is not the founder of the religion. He was preceded by many Tīrthaṅkaras. He merely reiterated and rejuvenated that religion.

It is correct that history has not been able to trace the origin of the Jaina religion; but the historical evidence now available and the result of dispassionate researches in literature have established that Jainism is undoubtedly an ancient religion. Reference to *Vāta-raśana munis*, Keśī and Vrātya-kṣatriya in the *Ṛgveda*, *Śrīmadbhāgavata* and other famous books have become available now.

The Jaina history contains references to the 63 Śalākāpuruṣas (the Supreme personages). These Śalākāpuruṣas lived during each of the ancient periods of time, called a cycle of two parts, one the *avasarpinī-kāla* and the other *utsarpinī-kāla*. They each inspired the people to follow religion and ethics during the course of the advancement of human civilization. The Tīrthaṅkaras occupy the highest position among the Śalākāpuruṣas. During the present period of *Avasarpinī-kāla*, the 24 Tīrthaṅkaras were born during the fourth portion of that period; the first of them is Ṛṣabhadeva who was the son of king Nābhi and queen Marudevī. He is designated as Ādinātha, Ādibrahmā, Ādīśvara etc. The last of the Tīrthaṅkaras, Mahāvīra lived about 2500 years ago. Buddha Tathāgata was his contemporary. The 23rd Tīrthaṅkara Pārśvanātha preceded Mahāvīra by 250 years; he was the son of Aśvasena, the king of Vārāṇasī. The Buddhistic scriptures mention Mahāvīra as Nigaṇṭhanāta-putta. The Pārśva's tradition has been also mentioned as *Cāturyāma-dharma* (religion of four vows). Mahāvīra was the representative of Pārśva's tradition. If one were to consider the uninterrupted flow of time, neither Ṛṣabha is the first nor Mahāvīra, the last. This tradition is without a beginning and without end; who knows how many twenty-four Tīrthaṅkaras

have gone by and how many will come in future ?

Viewed from the point of cultural evolution, it would be apparent that from the point of spiritual stand-point, there is not much difference between the Vedic and śramaṇic cultures; but difference between the two from the popular view-point, in respect of principles, conduct and faith, appears to be quite clear. The two cultures have influenced each other to a considerable extent; there have been exchanges between the two, while the social circumstances have almost remained the same. The difference that is evident is not such as is not perceptible. Besides, it is very helpful in understanding the levels of advancement in human civilization. In the rich ancient literature of India, we get ample evidence of the mutual exchange and influence that seem to have taken place between the two cultures and traditions. Even in one family, people with different traditions used to follow their respective modes of religious worship.

Doctrine of the Soul

What we call the Jaina religion today, must have had some other name in ancient days. It is true that the word *Jaina* is derived from the word *Jina*; again the word *Jaina* is relatively new. During the period of Mahāvīra, *Nirgrantha* or *Nirgrantha-pravacana* was indicative of the word 'Jaina religion'. During that period of Pārśvanāṇadharmā. At the time of Ariṣṭa-nemi, the 22nd Tīrthaṅkara who preceded Pārśvanāṇa, it was called *Ārhata-dharma*. Ariṣṭa-nemi was the cousin-brother of Śrīkṛṣṇa, the Karma-yogī (the propounder of activism) śalākā-puruṣa. In fact, the service of the cow and the spread of use of milk was an auspicious step in the direction

of establishing a non-violent social order. In the Bihar region, Jaina-dharma is still popular as Ārhata-dharma. The 'king-saint Nami was from Mithilā and hailed from the family of Janaka. The Jaina scriptures contain beautiful account of his spiritual practices. There are many changing pictures of different names found reflected on the curtains of history; but this much can be said that the original doctrine of this religion, of its tradition and its culture remains today what it was in the form of seed, viz., *ātma-vāda* and *Anekānta vāda*. On the fertile soil of *ātma-vāda* and *kalpa-vṛkṣa*(tree)is continuing to bear fruit. Monks of the Jaina religion are called *śramaṇa* even today. The word *śramaṇa* is still in use as suggestive of labour (*śrama*), equanimity (*samatā*) and subdued passions (*vikāra-śamana*).

The meaning of Jaina religion is the pathway to welfare, preached or propounded by Jina. He is called *Jina* who has achieved victory over the passions of his body and soul, namely external and internal. The greatest enemies of the soul are attachment, hatred, delusion and other passions. Therefore, the word Jaina maintains one meaning, that it is not indicative of any caste. He is a Jaina who follows the path shown by Jina or follows it for the sake of self-realization.

Conquest of Attachment and Realization

The aim of the Jaina religion is attainment of complete conquest of attachment, and realization. conquest of attachment and realization is auspicious; it will bring in bliss and by attaining it man can achieve the position of the *Arhat* in the other world. This victory over attachment becomes possible by a harmonious accomplishment of three jewels of Right Faith, Right Knowledge and Right Conduct. It is the path

of happy combination of Faith, knowledge and conduct by following which man can attain salvation or perfection. Faith, knowledge and conduct together can bestow perfection on man. The primary or the basic teaching of Jainism is that right knowledge should be acquired by looking at mundane things with an eye of right faith and that the same should be translated into conduct in life. However, the pivotal point of entire conduct and thought is attainment of conquest over attachment. Even the greatest riches of the world are futile in the face of conquest of attachment. Conquest of attachment in an everincreasing degree by constant endeavour is regarded as conducive to the highest welfare of the innermost soul in both the states, whether one is in a state of involvement or detachment or of a householder or a monk. But, the path of attainment of conquest of attachment cannot be reached without the aid of an attitude of many points-of-views. This doctrine of many points-of-views will show the right path of liberation by creating in an individual an inclination towards detachment which he is inclined towards a mundane life, or by exposing the hollowness of mundane life when an individual is in a state of detachment.

Ahimsā or Non-violence

Non-violence is the foundation of Jaina ethics. The observance of non-violence is not possible without an attitude of many points-of-views. Because from the Jaina point of view, a person can be non-violent even when violence is committed, or even when committing violence. According to Jainism, commission of violence or non-violence is dependent upon the mental condition of the doer, not on the act. If the violence

that is taking place outside is to be regarded as violence that is taking place outside is to be regarded as violence, then none can be non-violent because the entire world is pervaded by living creatures and there is constant violence to them going on. Therefore, he who conducts himself with the utmost caution is non-violent in his thought, hence he is non-violent; and he who does not observe caution in his active daily life, there is violence in his mental state so even if no violence is actually committed by him, he would be ethically violent. All this analysis is not possible unless one possesses the many points-of-views. Hence a person who possesses an attitude of many points-of-views is regarded as being possessed of right faith, and it is the person possessed of right faith that can acquire right knowledge and become capable of right conduct. He who has no right attitude cannot have right knowledge and his conduct also cannot be of right type. Hence righteousness or right faith has special significance in the Jaina faith; that is the foundation-stone to the path of liberation.

Mundane life is a bondage. The soul is involved in this bondage from time immemorial; he has forgotten his real nature on this account; he regards it as his real nature and continues to find pleasure in it; it is this forgetfulness that is responsible for his bondage. He will realize this mistake only when he discovers that his nature is endowed with infinite consciousness, that his strength is greater than what is seen in mundane life, that he is the treasure-house of infinite knowledge, infinite faith, infinite bliss and infinite power; it is only when he becomes alive to this faith that he will achieve right attitude and then he will try to achieve firmness of conviction about his real nature through his right conduct.

Hence the pathway of Jaina ethics is the royal road that leads to the state of conquest of attachment in accordance with right knowledge.

Anekānta

Viewed from the real point of view, even the highest knowledge that he acquired by an embodied soul in this vast world is limited, imperfect and one-sided. It is not possible for such persons to comprehend the infinite qualities of an object simultaneously, let alone the expression of it which is far more difficult. The inadequacy of language and the limitations of the meaning of words create conflicts and disputes now and then. The ego of man further accentuates the matter. The doctrine of *Anekānta* paves the way for harmony and removal of conflicts. There is an element of truth in every statement and it is possible to dissolve the conflicts in a straightforward manner by understanding that element of truth. He who is not obstinate or persistent in his own point of view can solve easily almost every problem. Every person lives under the vital influence of *Anekānta* but he does not know that he lives the very light which illuminates his life. So long as the sight is obscured by the veil of persistence, it is not possible to get a proper perspective of an object. The doctrine of *Anekānta* proclaims the independent existence of an object. In the world of thought, *Anekānta* is the tangible form of *Ahimsā*. Whoever is non-violent shall be the possessor of *Anekānta* view of life and whoever possesses the *Anekānta* view of life shall be non-violent in thought and action. The present form of Jainism as is available to us was inspired by the teachings of Mahāvira. It is his religious code that is in vogue today. Mahāvira. brought

about a synthesis between religion and philosophy. It is the harmony between knowledge, faith and conduct that can lead man towards liberation from misery. Action without knowledge or knowledge without action are both futile. The practice of truth that is known and the knowledge of the truth that is practice of truth that is known and the knowledge of the truth that is practised it is only when both combine together that there can be fruitful result.

Nature of Substance, Dharma

The nature of an object (or substance) is *dharma* – that is the most significant contribution of Jaina philosophy-*vatthu-sahāvo dhammo*. Every substance in this world behaves according to its own nature. Its existence is attended with origination, sustenance and destruction. No substance, whether it possesses consciousness or is immobile, departs from its nature. The form of existence always sustains it; due to its changing nature, it is always subject to constant modifications. The mansion of Jaina philosophy is that the world-organization is expounded on the strength of this triple character. It is clear from the existence of six substances that this world is without a beginning and without an end, and that, there is no special being or power that is its creator, preserver or builder. There can be no room for inequalities in society like classdistinctions or caste-distinctions when once the existence of soul is accepted on the basis of space, time and nature of the substance. In such circumstances, it was possible for Mahāvīra, the conqueror of attachments and the seer of principles, to say in this mundane world that equanimity is *Ahimsā*, and non-possessiveness consists in not entertaining

any sense of attachment or of ownership. Truth is contained not in sacred books but in experience; *brahmacarya* or celibacy consists in walking along the path of the Supreme Soul. through action alone, a person becomes a Brāhman; through action alone, a person becomes a Kṣatriya; through action alone, a person becomes a Vaiśya; through action alone a person becomes a śūdra. Neither tradition nor apparel, neither money nor strength, neither power nor wealth, neither knowledge nor books, can afford any protection to a person devoid of character. No protection can be available to a person by performance of various rituals for propitiation to please gods and goddesses or the different powers in nature. Self-realisation, self-knowledge and self-absorption absorption in the bliss of one's own soul, alone can bring about liberation to man. This is certainly the right-faith. Mahāvīra was a *nirgrantha*; in the true sense making a distinction between an object of possession and possession, he was devoid of a body, though embodied. The atmosphere was surcharged with his speech, which was devoid of words, though comprehensible to everyone, pouring nectar.

Householder's Conduct

Fulfilment is always dependent upon the capacity of a devotee. It is for this reason that two divisions have been made in the Jaina path of conduct: Householder's conduct and Monk's conduct. The rules of conduct prescribed for a householder are easier than those prescribed for a monk. Because he has not renounced his household and remains occupied with his occupation, a householder always remains conscious of his conduct and his aim is to progress towards the

ethical code prescribed for a monk. When the inherent capacity of the soul of householder increases and when his power of restraint over the perturbations of attachment, hatred etc. and control of passions like anger etc. goes on increasing, he progresses gradually upwards step by step to march over the path of a monk. A householder reaches the state of a monk by observing the twelve vows without any transgression and crossing the eleven stages (*pratimās*). Really speaking, the ethical rules of conduct prescribed for a householder form the foundation for and are complementary to the ethical rules prescribed for a monk. It is worthy of mention that the entire ethical discipline of Jainism is self-oriented, and a systematic and a gradually progressive prescription of ethical codes capable of leading upwards is available.

Jainism does not merely preach morality or rules of conduct from the point of view of mutual relationship in life. There is no place for external rituals, popular beliefs, or false beliefs about Gods and preceptors, as it is directed towards the achievement of spiritual strength. When observance of the small vows etc. gives an inspiration to a householder to become a spiritual-seeker, he discharges a unique role in the conduct of affairs of the society.

Introducing the Book

Samaṇasuttam is an orderly and brief compilation of the essential principle of the Jainas' religion and philosophy. There are four parts and forty-four sections in the book. There are 756 verses altogether.

The book has been composed or compiled with verses in Prakrit which can be sung and are fit for regular recitation.

The Jaina *Ācāryas* have called Prakrit verses as *sūtras*. The Prakrit word *sutta* means *sūtra*, *sūkta* or also *śruta*. The word *sūtra* is popular in the Jaina tradition. Hence the book has been given the title of *Samaṇasuttam* (*Śramaṇasūttam*). The collection of the verses has been made ordinarily from the ancient texts. Hence this *Samaṇasuttam* is itself as valid as the scriptures.

The first part is *Jyotirmukha* or source of illumination: therein an individual gets a glimpse of internal life by rising above the plane of mundane or external life of 'eat', 'drink' and 'make merry'. He understands the futility of sensuous enjoyment, of the cause of misery, birth and death in mundane life, and develops detachment towards mundane life. He understands that attachment and hatred are his greatest enemies and begins trying to subdue them in every possible way and takes recourse to forgiveness, compassion, sincerity, contentment and other virtues by replacing anger, pride, delusion and greed. He restrains his passions and controls the senses, covetous of pleasures. He looks upon all living creatures as on himself, begins to experience the sensations of pleasure and pain of others and renounces possessiveness according to his capacity, taking into consideration of the needs of others. Heremains ever wakeful towards himself and others, as also begins to march fearlessly on the path of emancipation with perseverance.

The second part deals with the Path of Emancipation. On being initiated into it, all doubts, sensations born of fear, desires as also false beliefs are all washed off by the trio of right faith, knowledge and conduct or devotion, knowledge and

action. The dualism of what is desirable and undesirable comes to an end and there will be sudden outburst of equanimity and affection. One becomes detached towards worldly attachments and the mind becomes full with peace. Even if he remains in his house, he remains as detached as a lotus in water remains unaffected by it. He does nothing, even if he is carrying on his business and occupations. The householder gradually relies on the religion of the monk and his mind ascends progressively the different steps of knowledge, detachment and meditations; the mind rises higher and higher till all its inclinations become uprooted; the sun of knowledge begins to illuminate with all his brightness; the mind rises and falls with the tides in the ocean of bliss. So long as he is associated with the body, he remains in the state of an *Arhat* or a liberated being, though embodied, continues to move about giving his message of welfare to the world; and when he is freed from his body or his life comes to an end, he attains the status of a *Siddha*, only to become absorbed in the ocean of bliss.

The third part deals with *Tattva-darśana* or faith in principles; in it are contained the expositions on the seven principles like soul, non-soul etc. or the nine fundamental principles including merit and demerit. After giving an account of six substances like soul, matter (atom), there is an exposition of the theory of creation of the universe by the combination and division of these substances, as also its eternity and endlessness.

The fourth part deals with *Syādvāda* (or the doctrine of seven predictions). Besides, there is a brief account of

Anekānta. This is the fundamental principle of Jaina logic. This section contains a heart-captivating, simple and brief account of deep and serious topics like *pramāṇa*, *naya*, *nikṣepa* and *sapt-bhaṅgī*. Finally the book ends with a prayer to Mahāvīra.

It can be said that the four parts or the 756 verses contain an all-sided and brief account of the Jaina religion, an exposition of its principles and ethical code of conduct. The Jaina literature is vast and there are many books available on each of the subjects. Surely, it is necessary that one should make a comprehensive study of those books for a deep understanding of the subjects. This is a representative book acceptable to all for the purpose of having a general acquaintance with the doctrines of the Jaina religion, its code of ethics and the process of gradual spiritual advancement of life, in a traditional but devotional manner. Victory shall there be to the Jaina doctrine.

Justice T.K. Tukol

and

Dr. K.K. Dixit

ભૂમિકા

આ ગ્રંથ—‘સમણસુત્ત’ની સંકલનાં પૂજ્ય વિનોબાજીની પ્રેરણાથી થઈ છે. એ જ પ્રેરણા અનુસાર સંગીતિનું આયોજન થયું અને એમાં આના પ્રારૂપને સ્વીકૃતિ મળી. આ એક વિશિષ્ટ ઐતિહાસિક ઘટના છે.

વિશ્વના તમામ ધર્મોનું મૂળ છે—આત્મા અને પરમાત્મા. તત્ત્વરૂપ આ બે સ્તંભો પર ધર્મનાં ભવ્ય ભવન ઉભારવામાં આવ્યાં છે. વિશ્વના કેટલાય ધર્મો આત્મવાદી છે અને સાથે ઈશ્વરવાદી પણ છે, તો વળી કેટલાક નિરીશ્વરવાદી છે. ઈશ્વરવાદી પરંપરા તેને કહેવાય જેમાં સૃષ્ટિનો કર્તા ધર્તા અને નિયામક એક સર્વશક્તિમાન ઈશ્વર અથવા પરમાત્માને માનવામાં આવે છે. સૃષ્ટિનો તમામ આધાર એના પર જ છે. એને જ બ્રહ્મા, વિધાતા, પરમપિતા વગેરે નામોથી ઓળખે છે. આ પરંપરાની માન્યતા છે કે પૃથ્વી પર જ્યારે જ્યારે ધર્મની ગ્લાનિ થાય છે ત્યારે ત્યારે ભગવાન અવતાર લે છે, દુષ્ટોનો નાશ કરે છે, સૃષ્ટિનું સંરક્ષણ કરે છે અને એમાં સદાચારનાં બીજ વાવે છે.

નિરીશ્વરવાદી પરંપરા

બીજી પરંપરા છે તે આત્મવાદી છે પણ સાથે સાથે નિરીશ્વરવાદી છે. એ પરંપરા વ્યક્તિના સ્વતંત્ર વિકાસમાં માને છે. પ્રત્યેક વ્યક્તિ અથવા જીવ પોતાનો સંપૂર્ણ વિકાસ સાધી શકે છે, પોતાનામાં રાગ-દ્વેષ-વિહીનતા અથવા વીતરાગતાનો સર્વોચ્ચ વિકાસ સાધી એ પરમપદને પામી શકે છે. એ પોતે જ પોતાનો નિયામક અને સંચાલક છે. પોતે જ પોતાનો મિત્ર અને પોતે જ પોતાનો શત્રુ છે. જૈન ધર્મ આ જ પરંપરામાંનો સ્વતંત્ર વૈજ્ઞાનિક ધર્મ છે. આ જૈન પરંપરા ટૂંકામાં “શ્રમણ સંસ્કૃતિ”ને નામે ઓળખાય છે. આ આધ્યાત્મિક પરંપરામાં બૌદ્ધ વગેરે ધર્મો પણ આવે છે. જ્યારે ઈશ્વરવાદી ભારતીય પરંપરા

‘બ્રાહ્મણ સંસ્કૃતિ’ને નામે ઓળખાય છે.

પ્રાચીનતા

કોઈ પણ ધર્મ પ્રાચીન કે અર્વાચીન હોવા માત્રથી એ શ્રેષ્ઠ છે એમ સાબિત નથી થતું. પણ જો કોઈ ધાર્મિક પરંપરા પુરાણી હોય, અને દીર્ઘકાળ સુધી એ સજીવ, સક્રિય અને સાંસ્કૃતિક સમૃદ્ધિમાં પ્રબળ પ્રેરક તેમ જ સહાયક નીવડી હોય તો એનો અર્ત એમ કરી શકાય કે એ ધર્મમાં ટકાઉ, સાર્વકાલિક અને સાર્વભૌમિક તત્વો રહેલાં છે. જૈન ધર્મ આચાર અને વિચાર બન્ને દૃષ્ટિએ બહુ પુરાણો ધર્મ છે. ઇતિહાસકારોએ હવે એ વાત માની લીધી છે કે તીર્થંકર મહાવીર જૈન ધર્મના મૂળ સંસ્થાપક નહોતા. એમના પહેલા બીજા પણ તીર્થંકરો થઈ ગયા હતા, એમણે જૈન ધર્મની પુનર્સ્થાપના કરી હતી, અને એની પ્રાણધારાને આગળ વધારી હતી. એ ખરું કે જૈનધર્મના મૂળ ઉગમ સુધી હજુ ઇતિહાસ પહોંચ્યો નથી. આમ છતાં વિશ્લેષણથી નિર્વિવાદ રીતે સિદ્ધ થયું છે કે જૈન ધર્મ એક અતિ પ્રાચીન ધર્મ છે. વાતરશના મુનિઓ, કેશિઓ તથા વ્રાત્ય-ક્ષત્રિયો વિષે ઋગ્વેદ, શ્રીમદ્ ભાગવત આદિ મહત્વપૂર્ણ ગ્રંથોમાં સંખ્યાબંધ ઉલ્લેખો મળી આવે છે.

જૈન ઇતિહાસમાં ત્રેસઠ ‘શલાકા-પુરુષો’નું વર્ણન આવે છે. અવસર્પિણી અને ઉત્સર્પિણી નામના પ્રત્યેક સુદીર્ઘ કાલખંડમાં આ શલાકાપુરુષો જન્મે છે અને માનવ-સંસ્કૃતિના વિકાસમાં તથા ધર્મ-નીતિ આગળ વધારવામાં પ્રેરણા આપે છે. આ શલાકા-પુરુષોમાં ૨૪ તીર્થંકરોનું સ્થાન સર્વોપરિ છે. વર્તમાન અવસર્પિણી કલ્પમાં એના ચતુર્થ કાલખંડમાં જે ૨૪ તીર્થંકર થઈ ગયા તેમાં સૌથી પહેલા ઋષભદેવ હતા. એ રાજા નાભિ તથા માતા મરુદેવીના પુત્ર હતા. એમને આદિનાથ, આદિબ્રહ્મા, આદીશ્વર વગેરે નામથી ઓળખવામાં આવે છે. સૌથી છેલ્લા તીર્થંકર મહાવીર ભગવાન અઢી હજાર વર્ષ પર થઈ ગયા. તથાગત બુદ્ધ ભગવાન તથા મહાવીર સમકાલીન હતા. ભગવાન મહાવીરના ૨૫૦ વર્ષ પૂર્વે ૨૩ મા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથ ઈ ગયા. એ વારાણસીના રાજા અશ્વસેનના કુંવર હતા. બૌદ્ધ આગમોમાં મહાવીરનો ઉલ્લેખ નિગંઠનાતપુત્તના નામે મળે છે, જ્યારે પાર્શ્વપરંપરાનો ઉલ્લેખ ચાતુર્યામ ધર્મ તરીકે મળે છે. મહાવીર ભગવાન પણ પાર્શ્વ પરંપરાના પ્રતિનિધિ હતા. આમ જોવા જઈ તો કાળના અનંત અતૂટ પ્રવાહમાં ન તો ઋષભદેવ પ્રથમ હતા કે ન મહાવીર

છેલ્લા હતા. આ તો અનાદિ અનંત પરંપરા છે. કોણ જાણે કેટલીયે ચોવીસીઓ આગળ ઉપર થઈ ગઈ અને હવે ભવિષ્યમાં થશે !

સાંસ્કૃતિક વિકાસની દૃષ્ટિએ જોતાં દેખાઈ આવે છે કે પારમાર્થિક અને આધ્યાત્મિક ભૂમિકામાં વૈદિક અને શ્રમણ સંસ્કૃતિમાં ઝાઝો ભેદ નથી. આમ છતાં વહેવારના ક્ષેત્રમાં તથા બંનેના તત્ત્વજ્ઞાનમાં આચારમાં અને દર્શનમાં ચોખ્ખો ભેદ છે. બંને સંસ્કૃતિઓ એકબીજાથી ખાસી પ્રભાવિત થઈ છે, બંનેમાં આદાન-પ્રદાન પણ ખાસું થયું છે, અને સામાજિક પરિસ્થિતિ તો બંનેની લગભગ એક સરખી જ રહી છે. ભારતના સમૃદ્ધ પ્રાચીન સાહિત્યમાં આ બંને સંસ્કૃતિના પરસ્પર ઉપરના પ્રભાવ અને આદાન-પ્રદાનનાં અનેક દર્શ્યો જોવા મળે છે. એક જ કુટુંબમાં જુદા જુદા વિચારવાળા લોકો પોત-પોતાની રીતે ધર્મસાધના કરતા હતા.

આજે જે જૈન ધર્મને નામે ઓળખાય છે એનું પ્રાચીનકાળમાં કોઈ વિશેષ નામ નહીં હોય. એ ખરું કે જૈન શબ્દ ‘જિન’ પરથી બન્યો છે, આમ છતાં જૈન શબ્દ પ્રમાણમાં અર્વાચીન છે. ભગવાન મહાવીરના સમયમાં એને માટે ‘નિર્ગ્રન્થ’ અથવા ‘નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન’ શબ્દ ચાલતો. એને ક્યાંક ક્યાંક આર્યધર્મ પણ કહ્યો છે. પાર્શ્વનાથના સમયમાં એને ‘શ્રમણધર્મ’ પણ કહેતા. પાર્શ્વનાથ પહેલાં જે બાવીસમાં તીર્થંકર અરિષ્ટનેમિ થઈ ગયા તેના સમયમાં આને “અર્હત ધર્મ” કહેતા હતા. અરિષ્ટનેમિ એ શલાકા-પુરુષ શ્રી કૃષ્ણના કાકાના દીકરા હતા. શ્રી કૃષ્ણે ગાયત્રી સેવા અને ગોરસ-(દૂધ આદિ)નો જે પ્રચાર કર્યો તે ખરી રીતે જોઈએ તો અહિંસક સમાજરચના માટે થયેલો એક મંગળ પ્રયાસ હતો. બિહારમાં જૈન ધર્મ “આર્હત ધર્મ”ના નામે પ્રચલિત હતો. રાજર્ષિ નમિ મિથિલાના હતા અને રાજા જનકના વંશજ હતા. એમની આધ્યાત્મિક વૃત્તિનું જૈન આગમમાં સુંદર ચિત્રણ આવે છે. ઈતિહાસમાં વખતોવખત નામો બદલાતાં રહ્યાં હશે, પણ આ ધર્મ-પરંપરા અને સંસ્કૃતિનું મૂળ, સિદ્ધાંતબીજ તો આજે છે તેનું તે જ હતું— આત્મવાદ અને અનેકાન્તવાદ. આ જ આત્મવાદની ભૂમિ પર જૈન-પરંપરાનું કલ્પવૃક્ષ વધતું ગયું છે. જૈનધર્મી સાધુ આજે પણ શ્રમણ કહેવાય છે. શ્રમણ શબ્દ શ્રમ, સમતા અને વિકાર શમનનો સૂચક છે. એમાં પ્રભૂત અર્થ સમાયેલો છે.

જૈનધર્મનો અર્થ છે જિને ઉપદેશેલો અથવા જિને પ્રસારેલો કલ્યાણમાર્ગ. “જિન” એને કહે છે જેમણે પોતાના દેહગત તથા આત્મગત એટલે અંદર-બહારના વિકારો પર વિજય પ્રાપ્ત કરી લીધો હોય. આત્માના સૌથી પ્રબળ શત્રુ છે રાગ-દ્વેષ મોહાદિ વિકારો. એટલે ‘જિન’ શબ્દનો એક વિશેષ અર્થ છે; એ કોઈ અમુક જાતિનું નામ નથી. આત્મોપલબ્ધિ-આત્માની પ્રાપ્તિ માટે જે “જિન”ના માર્ગે ચાલે છે તે જૈન છે.

વીતરાગ-વિજ્ઞાનતા

જૈન ધર્મનું પૂર્ણ લક્ષ્ય છે વીતરાગ-વિજ્ઞાનતાની પ્રાપ્તિ. આ જે વીતરાગ-વિજ્ઞાન છે તે મંગળમય છે, મંગળ કરનારું છે અને એના જ પ્રકાશમાં ચાલી માણસ ‘અરહન્ત’ પદને પામે છે. આ વીતરાગતા સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્રરૂપી રત્નત્રયી સમન્વિત સાધનામાંતી પ્રાપ્ત થાય છે. શ્રદ્ધા, જ્ઞાન અને ચારિત્ર એ ત્રણનો સમન્વિત પંથ જ માણસને મુક્તિ અથવા સિદ્ધિ સુધી પહોંચાડે છે. દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્રથી જ મનુષ્ય પૂર્ણતાને પ્રાપ્ત કરે છે. જૈનધર્મનો સૌ પહેલો અને મૂળભૂત ઉપદેશ એ છે કે શ્રદ્ધાપૂર્વક વિવેકની આંખો વડે સંસારને જોઈને એનું યથાર્થ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરો અને એને જીવનમાં ઉતારો. વીતરાગતાની સામે મોટામાં મોટું ઐશ્વર્ય પણ વ્યર્થ છે. પ્રવૃત્તિ હો યા નિવૃત્તિ, ગાર્હસ્થ્ય હો યા શ્રામણ્ય, બંને સ્થિતિમાં અંતરમાં વીતરાગતા વધતી જાય એને જ શ્રેયસ્કર ગણ્યું છે. પરંતુ અનેકાન્ત દષ્ટિ મળ્યા વગર વીતરાગતાની પ્રાપ્તિનો રસ્તો હાથ નથી લાગતો. આ અનેકાન્ત દષ્ટિ જ પ્રવૃત્તિમાં નિવૃત્તિ અને નિવૃત્તિમાં પ્રવૃત્તિનું દર્શન કરાવી યથાર્થ અને નિવૃત્તિનું માર્ગદર્શન કરી શકે છે.

અહિંસા

જૈન આચારનું મૂળ અહિંસા છે. આ અહિંસાનું પાલન અનેકાન્ત દષ્ટિ વગર સંભવ નથી. કારણ, જૈન દષ્ટિએ માણસ હિંસા ન કરતો હોય છતાં હિંસક હોઈ શકે છે, અને હિંસા કરતો હોય છતાં હિંસક ન પણ હોઈ શકે. આમ જૈનધર્મમાં હિંસા-અહિંસા કર્તાના ભાવ ઉપર આધાર રાખે છે, ક્રિયા ઉપર નહીં. બહારથી થનારી હિંસાને જ જો હિંસા ગણી લઈએ તો કોઈ અહિંસક હોઈ જ ન શકે. કારણ કે જગતમાં સર્વત્ર જીવ વ્યાપી રહેલા છે અને નિરંતર એમનો

ઘાત થઈ રહ્યો છે. માટે જે સાવધાન રહીને પ્રવૃત્તિ કરે છે એના ભાવોમાં અહિંસા છે અને જે વ્યક્તિ પોતાની પ્રવૃત્તિમાં સાવધાન નથી હોતી તેના ભાવમાં હિંસા છે, આમ એ હિંસા ન કરતી હોય તો પણ હિંસક છે. આ બધું પૃથક્કરણ અનેકાન્ત દષ્ટિ વગર સંભવ નથી. તેથી જેને અનેકાન્ત દષ્ટિ પ્રાપ્ત થઈ છે તે જ મનુષ્ય સમ્યગ્દષ્ટિવાળો મનાયો છે અને સમ્યગ્દષ્ટિવાળો જ સમ્યગ્જ્ઞાની તથા સમ્યક્ ચારિત્રશીલ હોઈ શકે. જેની દષ્ટિ સમ્યક્ નથી એનું જ્ઞાન પણ સાચું નથી અને આચાર પણ યથાર્થ નથી. આને જ લીધે જૈન માર્ગમાં સમ્યક્ત્વ અથવા સમ્યગ્દર્શનનું મહત્વ વિશેષ માન્યું છે. મોક્ષમાર્ગનો પણ એ જ પાયો છે.

સંસાર એક બંધન છે. જીવ અનાદિકાળથી એમાં પડ્યો છે. એ પોતાના યથાર્થ સ્વરૂપને ભૂલીને આ બંધનને જ પોતાનું સ્વરૂપ સમજી એમાં રમમાણ રહે છે. આ જે ભ્રમ છે તે જ એના બંધનનું કારણ છે. આ ભૂલ જ્યારે એની નજરે ચડે છે ત્યારે જ એની દષ્ટિ પોતાના સ્વરૂપ ભણી જાય છે. ત્યારે એને સમજાય છે કે હું તો ચૈતન્યશક્તિ સંપન્ન છું; ભૌતિક શક્તિથી પણ વિશિષ્ટ શક્તિ એ મારું ચૈતન્ય છે. એ અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત સુખ અને અનંત શક્તિનો ભંડાર છે. એનામાં આ શ્રદ્ધા જાગતાંની સાથે જ એને સમ્યગ્દષ્ટિ પ્રાપ્ત થાય છે અને એ સમ્યક્ આચાર દ્વારા પોતાના યથાર્થ સ્વરૂપમાં સ્થિર થવાનો પ્રયત્ન કરે છે. આમ જૈન ધર્મનો આચારમાર્ગ સમ્યગ્જ્ઞાન પૂર્વક વીતરાગતા સુધી પહોંચવાનો રાજમાર્ગ છે.

અનેકાન્ત

આ વિશાળ લોકમાં દેહધારી વ્યક્તિનું વધુમાં વધુ જ્ઞાન પણ સીમિત, અપૂર્ણ અને એકાંગી હોય છે. વસ્તુના અનન્ત ગુણોનો સમગ્ર અનુભવ વ્યક્તિ એક સાથે કરી શકતી નથી, એને વ્યક્ત કરવાની વાત તો આઘી જ રહી. ભાષાની અશક્તિ અને શબ્દોના અર્થની મર્યાદા જ્યાં ત્યાં ઝઘડા અને વિવાદ ઊભા કરે છે. માણસનો અહમ્ એમાં ઉમેરો કરે છે; જ્યારે અનેકાન્ત સમન્વયનો અને વિરોધ-પરિહારનો માર્ગ દેખાડે છે. સૌની વાતમાં સત્યનો અંશ હોય છે, અને એ સત્યનો અંશ સમજીએ તો વિવાદ સહેલાઈથી ટળી શકે છે. જેને પોતાની વાતની હઠ અથવા પોતાના જ સાચાપણાનો આગ્રહ નથી

હોતો એવી જ વ્યક્તિ અનેકાન્ત મારફતે ગાંઠોને સારી રીતે ઉકેલી શકે છે. આમ તો દરેક મનુષ્ય અનેકાન્તમાં જીવે છે; પણ એને ખબર નથી કે એ જ્યોતિ ત્યાં છે, અને એનાથી જ એ પ્રકાશિત છે. આંખો પર આગ્રહનો પાટો બાંધેલો હોય ત્યાં સુધી વસ્તુ-સ્વરૂપનું સાચું દર્શન થઈ શકતું નથી. અનેકાન્ત વસ્તુ અથવા પદાર્થથી સ્વતંત્ર સત્તાનો ઉદ્ઘોષ કરે છે. વિચાર-જગતમાં અહિંસાનું મૂર્તરૂપ અનેકાન્ત છે. જે અહિંસક હશે એ અનેકાન્તી હશે અને જે અનેકાન્તી હશે તે અહિંસક હશે.

આજે જૈન ધર્મનું જે સ્વરૂપ આપણી સામે છે તે મહાવીર ભગવાનની દેશનાથી અનુપ્રાણિત થયેલું છે. આજે એમનું ધર્મ-શાસન પ્રવર્તી રહ્યું છે. મહાવીર ધર્મ અને દર્શનના સમન્વયકાર હતા. જ્ઞાન, દર્શન અને આચરણનો સમન્વય જ મનુષ્યને દુઃખ-મુક્તિ ભણી લઈ જાય છે. જ્ઞાનહીન કર્મ અને કર્મહીન જ્ઞાન બન્ને વ્યર્થ છે. જ્ઞાત સત્યનું આચરણ અને આચરિત સત્યનું જ્ઞાન બન્ને ભેગાં મળીને જ સાર્થક થઈ શકે છે.

વસ્તુસ્વભાવ ધર્મ

‘વત્યુસહાવો ધમ્મો’ વસ્તુનો સ્વભાવ જ ધર્મ છે- આ વાત જૈન દર્શનની સૌથી મહત્વપૂર્ણ દેણ છે. સૃષ્ટિનો પ્રત્યેક પદાર્થ પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે વરતી રહ્યો છે. એનું અસ્તિત્વ, ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને વિનાશથી યુક્ત છે. પદાર્થ જડ હો યા ચેતન, પોતાના સ્વભાવમાંથી હટતો નથી. સત્તાના રૂપમાં એ સદૈવ સ્થિત હોય છે. પર્યાય કરતાં એ નિરંતર પરિવર્તનશીલ છે. આ જ ત્રિપટ્ટી પર સંપૂર્ણ જૈન દર્શન ઊભું છે અને આ જ ત્રિપટ્ટીના આધાર પર સંપૂર્ણ લોક-વ્યવસ્થાનું પ્રતિપાદન એ જૈન-દર્શનની વિશેષતા છે. ષડ્દ્રવ્યોની સ્થિતિથી સાફ થઈ જાય છે કે આ લોક અનાદિ અનન્ત છે, એનો કર્તા ધર્તા કે નિર્માતા કોઈ વ્યક્તિ-વિશેષ અથવા શક્તિ-વિશેષ નથી. દેશ-કાળથી પર, વસ્તુ-સ્વભાવના આધાર પર આત્માની સત્તા સ્વીકારવામાં આવે તો સમાજમાં વિષમતા, વર્ગભેદ, વર્ણભેદ વગેરેનું સ્થાન રહેતું નથી. આવી હાલતમાં વ્યવહાર-જગતમાં મહાવીર જેવા વીતરાગ તત્ત્વદર્શી એમ જ કહે કે સમભાવ એ જ અહિંસા છે અને મનમાં મમત્વ ન હોવું એ જ અપરિગ્રહ છે; સત્ય શાસ્ત્રમાં નથી વસતું, એ તો અનુભવમાં વસે છે; બ્રહ્મની ચર્યા એ જ બ્રહ્મચર્ય; કર્મથી માણસ

બ્રાહ્મણ બને છે અને કર્મથી જ ક્ષત્રિય, કર્મથી જ વૈશ્ય અને કર્મથી જ શૂદ્ર. ચારિત્ર્યહીન વ્યક્તિને સંપ્રદાય, વેશ, ધન, બળ, સત્તા અને ઐશ્વર્ય, જ્ઞાન અને પોથી બચાવી શકતાં નથી. દેવી-દેવતાઓ કે પ્રકૃતિની વિભિન્ન શક્તિઓને રીઝવવા માટે કરતાં જાતજાતનાં કર્મકાંડ યા અનુષ્ઠાનો પણ બચાવી શકતા નથી. આત્મ-પ્રતીતિ, આત્મ-જ્ઞાન અને આત્મલીનતા-નિજાનંદ રસલીનતા જ મનુષ્યને મુક્તિ અપાવી શકે. આ જ સાચું સમ્યક્ત્વ છે. મહાવીર સાચા અર્થમાં નિર્ગ્રન્થ હતા, ગ્રન્થિયો છેદીને એ દેહમાં પણ વિદેહ હતા. એમની જ નિરક્ષરી, સર્વબોધગમ્ય, અમૃત વરસાવનારી વાણીનું ગૂંજન વાતાવરણમાં છે.

શ્રાવકાચાર

સાધના સૌ સૌની શક્તિ અનુસાર જ થઈ શકે. આને કારણે જૈન-આચાર માર્ગના શ્રાવકાચાર અને શ્રમણાચાર એમ બે ભાગ પાડવામાં આવ્યા છે. શ્રમણોના આચાર કરતાં શ્રાવકોનો આચાર સહેલો હોય છે. આનું કારણ એ છે કે એ લોકો ગૃહ-ત્યાગી નથી હોતા અને સંસારમાં રત રહે છે. આમ છતાં શ્રાવક પોતાના આચાર પરત્વે બરાબર સાવધાન રહે છે. એનું લક્ષ્ય શ્રમણાચારની દિશામાં આગળ વધવાનું હોય છે. શ્રાવકની આત્મ-શક્તિ વધે, રાગ-દ્વેષાદિ વિકારો અને ક્રોધાદિ કષાયો પર કાબૂ આવવા લાગે ત્યારે એ એક પછી એક શ્રેણી વધતો વધતો શ્રમણ-પંથ પર ડગ દેવા માંડે છે. બાર વ્રતોનું બરાબર પાલન કરતાં કરતાં ૧૧ શ્રેણીઓ પાર કરીને શ્રાવક શ્રમણની શ્રેણીમાં પહોંચી જાય છે. આમ જોવા જઈએ તો શ્રાવક-ધર્મ એ શ્રમણધર્મનો આધાર અથવા પૂરક ધર્મ છે. જૈન ધર્મનો તમામ આચાર આત્મલક્ષી છે. એમાં શ્રાવક તથા શ્રમણ માટે વ્યવસ્થિત, એક પછી એક એમ આગળ ને આગળ વિકાસનાં પગથિયાં ઉપર લઈ જતી સંહિતા પ્રાપ્ત છે. જૈન ધર્મમાં કેવળ નીતિ-ઉપદેશની દૃષ્ટિએ અથવા વહેવારની દૃષ્ટિએ આચાર-નિયમો ઘડવામાં આવ્યા નથી. શક્તિ સાપેક્ષતા અને વિકાસની પ્રક્રિયામાં બાહ્ય ક્રિયાકાંડ અથવા રૂઢિગત લોકમૂઢતા, દેવમૂઢતા અથવા ગુરુમૂઢતાને એમાં જરા જેટલું પણ સ્થાન નથી. અણુવ્રતાદિનું પાલન શ્રાવકને સાધક બનવાની પ્રેરણા આપે છે તો બીજી બાજુ સમાજના સુસંચાલનમાં પણ અપૂર્વ ભૂમિકા અદા કરે છે.

ગ્રંથપરિચય

સમણસુતં ગ્રંથમાં જૈન-ધર્મ-દર્શનની સારભૂત વાતોનું સંક્ષેપમાં ક્રમપૂર્વક સંકલન કર્યું છે. ગ્રંથમાં ચાર ખંડ અને ૪૪ પ્રકરણો છે. ગાથાઓ કુલ્લે ૭૫૬ છે.

ગ્રંથની સંકલના પ્રાકૃત ગાથાઓમાં કરી છે. આ ગાથાઓ ગેય છે અને પારાયણ કરવા યોગ્ય છે. જૈનાચાર્યોએ પ્રાકૃત ગાથાઓને સૂત્ર કહ્યાં છે. પ્રાકૃત 'સુત' શબ્દનો અર્થ સૂત્ર, સૂક્ત તથા શ્રુત પણ થાય છે. જૈન પરંપરામાં સૂત્ર શબ્દ રૂઢ છે. તેથી ગ્રંથનું નામ સમણસુતં (શ્રમણ સુત્રમ્) રાખ્યું છે. ગાથાઓની પસંદગી પ્રાચીન મૂળ ગ્રંથોમાંથી કરી છે. આમ આ સમણસુતં આગમના જેવું સ્વતઃ પ્રમાણ છે.

પહેલો ખંડ જ્યોતિર્મુખ છે. એમાં વ્યક્તિ “ખાઓ પીઓ ને મોજ માણો”ની નિમ્ન ભૌતિક ભૂમિકા અથવા બાહ્ય જીવનથી ઉપર ઊઠીને આભ્યન્તર જીવનનું દર્શન કરે છે. એ વિષયભોગોને અસાર, દુઃખમય તથા જન્મ-જરા-મરણ રૂપ સંસારનાં કારણ સમજી એનાથી વિરક્ત થાય છે. રાગદ્વેષને જ પોતાના સૌથી મોટા શત્રુ સમજી બધી રીતે એના પરિહારનો ઉપાય કરે છે, ક્રોધ, માન, માયા અને લોભને ઠેકાણે એ ક્ષમા, નમ્રતા, સરળતા, સંતોષ વગેરે ગુણોનો આશ્રય લે છે. કષાયોનો નિગ્રહ કરીને વિષયમાં ફસાયેલી ઈંદ્રિયોને સંયમિત કરે છે. બધાં પ્રાણીઓને આત્મવત્ દેખે છે અને એમનાં સુખ-દુઃખને પોતાનાં જ હોય તેમ અનુભવ કરે છે. બીજાઓની જરૂરિયાતોને સમજી, એની કદરને બૂજી પરિગ્રહનો યથાશક્તિ ત્યાગ કરે છે. પોતાની તથા બીજાની તરફ સદા જાગૃત રહે છે અને યતનાચાર-પૂર્વક મોક્ષમાર્ગમાં નિર્ભયતાથી વિચરણ કરે છે.

બીજો ખંડ મોક્ષમાર્ગ છે. આમાં ડગ દેનાર વ્યક્તિની તમામ શંકાઓ, ભયવાળી સંવેદનાઓ, આકાંક્ષાઓ અને મૂઢતાઓ શ્રદ્ધા-જ્ઞાન-ચારિત્ર્યની અથવા જ્ઞાન-કર્મ-ભક્તિની ત્રિવેણીમાં ધોવાઈ જાય છે. ઈષ્ટ-અનિષ્ટના તમામ દ્વન્દ્વો સમાપ્ત થઈ જાય છે અને સમતા વાત્સલ્યનું ઝરણુ ફૂટી નીકળે છે. એનું ચિત્ત સંસારના ભોગો તરફથી વિરત થઈ પ્રશાંત બને છે. ઘરમાં રહેતા હોય, તો પણ જળમાં કમળની જેમ રહે છે. વેપાર, ધંધો બધું જ કરતા હોવા છતાં એ

કશું જ કરતો નથી. શ્રાવક શ્રમણ ધર્મનો ક્રમશઃ આધાર લઈને એનું ચિત્ત સહજ રીતે જ્ઞાન-વૈરાગ્ય અને ધ્યાનની વિવિધ શ્રેણીઓને પાર કરીને ધીરે ધીરે ઉપર તરફ ગતિ કરવા માંડે છે. અંતે એની તમામ વાસનાઓ નિર્મૂળ થઈ જાય છે, જ્ઞાન-સૂર્ય પૂરી પ્રખરતાથી પ્રકાશવા માંડે છે અને આનંદ-સાગર ઊછળવા માંડે છે. દેહ છે ત્યાં સુધી એ અર્હન્ત અથવા જીવન્મુક્ત દશામાં દિવ્ય ઉપદેશ મારફતે જગતમાં કલ્યાણ માર્ગનો પ્રચાર કરતો વિચરણ કરે છે અને છેવટે દેહ-સ્થિતિ અથવા આયુષ્ય પૂરું થાય છે ત્યારે સિદ્ધ અથવા વિદેહ દશા પામીને સદાને માટે આનંદસાગરમાં લીન થઈ જાય છે.

ત્રીજો ખંડ 'તત્ત્વ-દર્શન'નો છે. એમાં જીવ-અજીવ વગેરે સાત તત્ત્વોનું તથા પાપ-પુણ્ય વગેરે નવ પદાર્થોનું વિવેચન છે. ઉપરાંત જીવાત્મા, પુદ્ગલ-પરમાણુ વગેરે છ દ્રવ્યોનો પરિચય આપીને એના સંયોગ તથા વિભાગ દ્વારા વિશ્વસૃષ્ટિની અકૃત્રિમતા અને અનાદિઅનન્તતાનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું છે.

ચોથો ખંડ 'સ્યાદ્વાદ'નો છે. ઉપર અનેકાન્તનો સંક્ષિપ્ત પરિચય અપાયો છે. જૈન દર્શનનો પ્રધાન ન્યાય આ જ છે. આ ખંડમાં પ્રમાણ, નય, નિક્ષેપ અને સપ્તભંગી જેવા ગૂઢ અને ગંભીર વિષયોનો હૃદયગ્રાહી સરળ સંક્ષિપ્ત પરિચય આપ્યો છે. છેલ્લે વીરસ્તવનથી ગ્રંથ સમાપ્ત થાય છે.

આ ચાર ખંડોમાં ૭૫૬ ગાથાઓમાં થઈને જૈનધર્મ, તત્ત્વદર્શન તથા આચાર માર્ગનો સર્વાંગીણ સંક્ષિપ્ત પરિચય આવી જાય છે એમ કહી શકાય. આમ તો જૈન-સાહિત્ય વિપુલ છે અને એની એક એક શાખા પર અનેક ગ્રંથ પ્રાપ્ત છે. સૂક્ષ્મ રીતે અધ્યયન કરવું હોય તો એ બધા ગ્રંથોનો આધાર લેવો જરૂરી છે. પરંતુ સાંપ્રદાયિક આગ્રહોથી પર મૂળરૂપમાં જૈનધર્મ સિદ્ધાંતનો, આચાર-પ્રણાલીનો અને જીવનના ક્રમિક-વિકાસની પ્રક્રિયાનો સામાન્ય માણસને પરિચય કરાવવા માટે આ એક સર્વસંમત પ્રાતિનિધિક ગ્રંથ છે. જૈન જયતિ શાસનમ્.

(પ્રથમ આવૃત્તિમાંથી ઉઘ્ઘૃત)

મૂળ ગ્રંથઆયોજનની ભૂમિકા

ગુજરાતીમાં 'સમણસુત્ત'નું પ્રકાશન ભગવાન મહાવીરની ૨૫૦૦મી જયંતીના ગાળામાં કરવા ધાર્યું હતું. પરંતુ અનેક મુશ્કેલીઓ આડે આવી. પણ એ બધી અહીં ગણાવવી નથી.

તીવ્ર આકાંક્ષા અને પ્રબળ પુરુષાર્થના સંયોગમાંથી જ મોટાં કામ સઘાતાં હોય છે. સમણસુત્ત ગ્રંથના સર્જન પાછળ આવો જ એક ઇતિહાસ પડેલો છે, એ બધો ઇતિહાસ વિગતે તો અહીં આપી શકાય તેમ નથી, છતાં સંક્ષેપમાં એની રજૂઆત ન કરીએ તો મહત્વનાં તથ્યો ગુજરાતી વાચકો સમક્ષ આવ્યા વગર જ રહી જાય એમ બને.

વિનોબાજી ગાંધીજી તરફ આકર્ષાયા તેની પાછળ બાપુમાં જે તત્ત્વ રહ્યાં હશે તે હશે જ, પરંતુ વિનોબામાં પોતામાં પણ એક સમન્વય-દૃષ્ટિ, રચનાત્મક વૃત્તિ, સત્ય-શોધક અને જેને ભગવાન મહાવીરે સત્યાગ્રાહીતા કહી છે તેવી મનોવૃત્તિ પડેલી હતી, અને તે જ એમને એ ક્ષેત્રમાં લઈ જવામાં મહદ્ અંશે કારણભૂત હતી. આ વૃત્તિના સહજ પરિણામસ્વરૂપ વિશ્વના તમામ મહાન ધર્મોના અધ્યયન તરફ એ વળ્યા. તત્ત્વતઃ વિશ્વના સર્વ ધર્મ સમાન છે એવી એમની સમજમાંથી આપણને કુરાનસાર, ખ્રિસ્તધર્મસાર, ગીતા પ્રવચનો, જપુજી, ધમ્મપદ, ભાગવતધર્મસાર, તાઓ ઉપનિષદ્ વગેરે અનેક ગ્રંથો મળ્યાં. આ ધર્મ-સારના માળામાં એક મહત્ત્વનો મણકો ખૂટતો હતો. જૈન ધર્મીઓના બધા જ પંથોને માન્ય એવો જૈન-ધર્મ-સાર આપવો અઘરો હતો. આ આવશ્યકતા એ બધા પંથોના ધર્મગુરુઓને સમજાય અને વળી એવી કોઈ વિદ્વદ્ વિભૂતિ આગળ આવી એ કામ માથે લે તે જરૂરી હતું. વિનોબાજીની આવી સદ્-વાસના ફળે એમાં કાળ-પુરુષને પણ રસ હશે.

ભગવાન મહાવીરની ૨૫૦૦મી જન્મજયંતીનું આગમન, વિકસિત સમાજ ચેતના અને વાદ-વિવાદ તથા ધર્મ, નીતિ, પંથ આદિના ભેદોથી પર પ્રતિષ્ઠિત થયેલા વિનોબાજીની દીર્ઘકાલીન આકાંક્ષા—આ ત્રણના યોગે આ ગ્રંથના અવતરણ માટેની ભૂમિકા રચી આપી. બ્રહ્મચારી વર્ણીજી જેવા તપસ્વી વિદ્વાનના મનમાં વિનોબાની વાત વસી. વર્ણીજીની અખૂટ ધીરજ અને પરાકાષ્ટાના પરિશ્રમે આ ગ્રંથને સંભવિતતાની ક્ષિતિજમાં આણી દીધો.

પ્રારંભિક સંકલન વર્ણીજીએ કહ્યું તે “જૈન ધર્મ સાર” ના નામે પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું. એની હજારેક નકલો જૈનધર્મી તેમ જ જૈનેતર સાધુઓ તથા વિદ્વાનોને મોકલવામાં આવી. જે બધા સુધારા અને સૂચનો આવ્યાં તેનો આધાર લઈને બીજું સંકલન શ્રી દલસુખભાઈ માલવણિયાએ કર્યું. સંત કાનજી સ્વામીની પ્રેરણાથી ડૉ. હુકુમીચંદ ભારિલ્લે ઘણી ગાથાઓ સૂચવી. ઉદયપુરવાળા ડૉ. કમલચંદજી સોગાણીએ પણ અનેક સૂચનો કર્યાં. આ તમામનું અધ્યયન કરીને વર્ણીજીએ ત્રીજું સંકલન કર્યું તે “જિણધમ્મ”ના નામે છપાયું. જૈન ધર્મીઓની છેલ્લી બે હજાર વરસોમાં થઈ નહોતી તેવી સંગીતિનું આહ્વાન કરવામાં આવ્યું. એમાં જૈનધર્મના તમામ સંપ્રદાયોના મુનિઓ અને અગ્રગણ્ય શ્રાવકોની હાજરી હતી. એ સંગીતિ સમક્ષ “જિણધમ્મ” સંકલન રજૂ થયું.

દિલ્હીમાં મળેલી એ સંગીતિનું અધિવેશન બે દિવસ સુધી ચાલ્યું. કુલ બાર બેઠકો થઈ. ચાર બેઠકોમાં ચાર આમ્નાયોના મુનિઓ અવ્યક્ષપદે વારાફરતી બેઠા-મુનિશ્રી સુશીલ કુમારજી, મુનિશ્રી નથમલજી, મુનિશ્રી જનક વિજયજી, આચાર્યશ્રી ધર્મસાગરજી, આચાર્યશ્રી વિજયસમુદ્રસૂરિજી તથા આચાર્યશ્રી દેશભૂષણજીના આશીર્વાદ પ્રાપ્ત થયા. ગ્રંથનું અંતિમ પ્રારૂપ ચારે અધ્યક્ષોની સહાયતાથી શ્રી જિનેન્દ્ર વર્ણીજીએ તૈયાર કર્યું. આમ જે સંકલન તૈયાર થયું તે અંતિમ અને સર્વમાન્ય છે. આને શુદ્ધ અને પરિપૂર્ણ બનાવવામાં મુનિશ્રી નથમલજી તથા શ્રી દલસુખભાઈ માલવણિયાજીનો હાથ વિશેષરૂપ છે. ડૉ. એ. એન. ઉપાધ્યે, ડૉ. દરબારીલાલજી કોઠિયા વગેરે વિદ્વાનોએ પણ ઘણી મદદ કરી છે. ગાથાઓની શુદ્ધિમાં પંડિત કેલાશચંદ્રજી શાસ્ત્રી, પંડિત બેચરદાસજી દોશી અને મુનિશ્રી નથમલજીએ ભારે પરિશ્રમ કર્યો છે. પંડિત બેચરદાસજીએ એક એક શબ્દને ચકાસીને સંસ્કૃત છાયાનું સંશોધન અને

પરિમાર્જન કર્યું છે. આ બધા વિદ્વાનોના પુરુષાર્થોને પ્રેરવામાં અને પછી એમનાથી પ્રેરાઈને એક સંપૂર્ણ માળા રચવામાં સૂત્રરૂપે પૂ. વિનોબાજીનું પ્રત્યક્ષ તથા પરોક્ષ માર્ગદર્શન આરંભથી અંત સુધી રહ્યું છે એ વાતનો ઉલ્લેખ કરતાં પણ સંકોચ થાય છે, છતાં અનિવાર્ય કર્તવ્યરૂપે અહીં કરીએ છીએ.

અણુવ્રત આંદોલનના પ્રવર્તક શ્રી તુલસીજી અને ઉપાધ્યાય શ્રી વિદ્યાનંદજીએ સૌને ઉત્સાહિત કરી કામને આગળ વધારવામાં મદદ કરી છે. સાહુ શાંતિપ્રસાદ જૈન, એમનાં પત્ની શ્રીમતી રમારાણી જૈન તથા શ્રી પ્રભુદયાલ ડાભડીવાળા વગેરેએ પણ સંગીતિને સફળ બનાવવામાં કીમતી સહકાર આપ્યો છે.

ઉપાધ્યાય કવિરત્ન અમર મુનિજી, મુનિશ્રી યશોવિજયજી વગેરેએ પણ આ પ્રયાસોનું સમર્થન કર્યું અને અનેક સૂચનો આપી મદદ કરી. સર્વ સેવા સંઘના શ્રી રાધાકૃષ્ણ બજાજ, કૃષ્ણદાસ મહેતા અને જમનાલાલ જૈન તથા માનવમુનિજી વગેરેએ પોતપોતાની રીતે ઘણી મદદ કરી છે. વારાણસીના પાર્શ્વનાથ વિદ્યાશ્રમ શોધ સંસ્થાન તરફથી સ્યાદ્વાદ જૈન મહાવિદ્યાલયમાંથી સેંકડો ગ્રંથોની મદદ લેવાઈ છે.

આ બધાની પાછળ રહેલ ક્ષીણકાય પરંતુ આત્મ-પ્રકાશી બ્ર. જિનેન્દ્ર વર્ણીજીની અદ્ભુત મહેનતનો ઉલ્લેખ ફરી કર્યા વગર આ પૂરું ન કરાય. પૂ. વિનોબાજીની પ્રેરણા એમના દિલને અડી ગઈ અને એમણે કામ માથે લીધું. એમનો આભાર ફરી ફરીને માનવાનું મન થાય છે.

(ગુજરાતી પ્રથમ આવૃત્તિના ‘પ્રકાશકીય’માંથી તારવીને.)

અનુવાદકીય

જગત પરિવર્તનશીલ છે. સમયના પ્રવાહની સાથે લોકોનાં જીવન, રૂઢિ, ભાષા વગેરે બદલાય છે, ભૂગોળ બદલાય છે. અરે, ખગોળ પણ બદલાય છે. આ બધાંની વચ્ચે ન બદલાય એવી એક વસ્તુ છે અને તે છે ધર્મ. ધર્મ એટલે પદાર્થનો-વસ્તુનો સ્વભાવ, દરેક પદાર્થનો સહ ગુણ; અર્થાત્ કુદરતનાં કાનૂન; એ તો સનાતન જ હોય.

ધર્મની બીજી પણ એક વ્યાખ્યા છે. ધર્મ એટલે કર્તવ્ય, આચારસંહિતા, જીવનના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો. આજથી પાંચ હજાર વર્ષ પહેલાં, અઢી હજાર વર્ષ પહેલાં કે બસો-પાંચસો વર્ષ પહેલાં અહિંસા, સત્ય, પ્રેમ, સંયમ, નમ્રતા જેવા જીવન-મૂલ્યોની જેટલી મહત્તા કે સત્યતા હતી એટલી જ આજે છે, અને બે-પાંચ હજાર વર્ષ પછી પણ એ રહેશે. સત્ય હંમેશા સત્ય જ રહે છે. પ્રેમ કે કરુણા ભૂતકાળમાં જેટલા શાતાદાયક હતાં એટલાં જ આજે છે. સંયમની જરૂર હંમેશાં રહેવાની. ધર્મ આજે પણ પ્રસ્તુત છે, કારણ કે ધર્મ શાશ્વત છે.

ધર્મના રૂપ અને પ્રકાર અનેક છે, વ્યાખ્યાઓ વિવિધ છે. ઉપનિષદ્દની ઉક્તિ છે : એકં સદ્ વિપ્રા બહુધા વદન્તિ- એક જ સત્યને જ્ઞાનીઓ વિવિધ રૂપે વદે છે. જૈન તત્ત્વચિંતકો વસ્તુના અનંત ધર્મોની વાત કરે છે. આ પૃથ્વી ઉપર જગતસ્વરૂપની તાત્ત્વિક વ્યાખ્યાઓ ભિન્ન ભિન્ન રૂપે થતી આવી છે. તત્ત્વચિંતકો કોરી તત્ત્વચર્યા જ નથી કરતા, તેને અનુસરતી કોઈ જીવનચર્યા પણ પ્રબોધતા હોય છે. આમ, ચર્યા અને ચર્યા — બંને ભૂમિકાએ જુદા જુદા દષ્ટિકોણ ધરાવતી અનેક ધર્મપરંપરાઓ વિકસી. જૈન ધર્મ આવી પ્રાચીન ધર્મપરંપરાઓમાંની એક પરંપરા છે. એ કોઈ એક વ્યક્તિએ સ્થાપેલો ધર્મ નથી. ભગવાન મહાવીર તો આ પરંપરાના અંતિમ તીર્થંકર હતા, જેમણે અઢી હજાર વર્ષ પૂર્વે ધર્મની ફરી

એકવાર વ્યાખ્યા કરી.

જૈન પરંપરાનું ધર્મદર્શન તથા ધર્મજીવન પોતાની આગવી ભાત ધરાવે છે. તત્ત્વચર્યામાં તે અનેકાંતની ઉદાર દૃષ્ટિ અપનાવે છે તો જીવનચર્યામાં એ આંતર-બાહ્ય શુદ્ધિનો દૃઢ આગ્રહ રાખે છે. કોઈ પણ કથનમાં અને કોઈના પણ કથનમાં રહેલા સત્યાંશોને સ્વીકારવાની હિંમત અનેકાંત દૃષ્ટિમાં છે. એવી રીતે, માનવ કર્તવ્યની, જીવનવિકાસની અને મુક્તિસાધનાની વિવિધ ભૂમિકાએ ઊભેલી વ્યક્તિ ઓ માટે તેની ભૂમિકાને સુસંગત આદર્શો અને તેના સાધક ઉપાયોનું વિગતવાર તથા વ્યવહારું આયોજન પણ આ ધર્મપરંપરા પાસે છે.

ભારતના અર્વાચીન ઋષિ શ્રી વિનોબાજીને ભગવાન મહાવીરની અનેકાંતદૃષ્ટિ ગમી ગઈ હતી. વિવિધ ધર્મનો સાર રજૂ કરતાં 'ખ્રિસ્તીધર્મસાર', 'કુરાનસાર' વગેરે પુસ્તકો તેમની પ્રેરણાથી જ અસ્તિત્વમાં આવ્યો. આ ગ્રંથનું સંકલન કરવા માટે જૈનોના બધા ફિરકાના મુનિઓ તથા વિદ્વાનો એકઠા થયા, અને તે વિનોબાજી જેવા 'અ-જૈન' સંતની પ્રેરણાથી, એ અનેકાંતવાદની સમન્વયશક્તિની પ્રતીતિ કરાવતી આ સદીની નેત્રદીપક ઐતિહાસિક ઘટના હતી.

જૈન તત્ત્વદર્શન, જૈન ધર્મજીવન અને ભગવાન મહાવીરના ધર્મબોધનો પ્રમાણભૂત અને સારભૂત પરિચય આપતો આ ગ્રંથ અનેક રીતે વિશિષ્ટ છે. આ ગ્રંથનો ગુજરાતી અનુવાદ કરવાનો મોકો મને મળ્યો તેને હું મારું મોટું સદ્ભાગ્ય સમજું છું.

અનુવાદના નિમિત્તે આ ગ્રંથનો વિશેષ લક્ષ્યપૂર્વક સ્વાધ્યાય કરવાનું બન્યું ને એ દરમ્યાન, ધર્મની કોઈ કોઈ વાતનો નવો મર્મ હાથ લાગવાની ક્ષણોમાં જે અપાર્થિવ આનંદે હૃદયને રોમાંચિત કર્યું તેણે આ લેખનકાર્યને મારા માટે વરદાનરૂપ સિધ્ધ કરી દીધું. પરંતુ આ બધાની પાછળ ખરેખરા નિમિત્ત તો છે સ્વાધ્યાયનિષ્ઠ, જ્ઞાનોપાસક શ્રી માવજીભાઈ સાવલા.

તત્ત્વજ્ઞાનના પ્રાધ્યાપક મટીને તત્ત્વના ગવેષક બની ગયેલા શ્રી માવજીભાઈના સૂચન અને આગ્રહવશ મેં આ કાર્ય હાથમાં લીધું. દરેક તબક્કે

તેમની વ્યવહારુ, અભ્યાસપૂર્ણ અને મૂલ્યવાન સલાહ મેળતી રહી. અનુવાદને સાદ્ગંત તપાસી જઈને ભાષાકીય દષ્ટિએ અને મુદ્રણની દષ્ટિએ મઠારવાનું કામ પણ તેમણે પ્રેમભાવે કર્યું છે. હું જાણું છું કે આભારની ઔપચારિકતા તેમને નહિ ગમે. આ શ્રુતારાધનામાં તેમનો સંગાથ મને મળ્યો એનો આનંદ જ માત્ર અહીં વ્યક્ત કરું છું.

હવે આ અનુવાદ્ ગે જૈન-જૈનેતર કોઈ પણ સામાન્ય વાચક જૈન ધર્મનું આવું પુસ્તક પહેલીવાર વાંચતો હોય તેને આનું વાંચન સુગમ લાગે, રસ જળવાઈ રહે અને પ્રેરણાદાયી નીવડે એ રીતે અનુવાદ કરવાનો પ્રયત્ન મેં કર્યો છે. અપરિચિત પારિભાષિક શબ્દોનો ઉપયોગ શક્ય એટલો ઓછો થાય એવી કોશિષ કરી છે. એવા શબ્દો વાપરવાની જરૂર જણાઈ ત્યાં એ શબ્દોના સરળ અર્થ કૌંસમાં અથવા ગાથાર્થની નીચે અલગ આપી દીધા છે. જ્યાં આવશ્યકતા જણાઈ ત્યાં ગાથાનો ભાવાર્થ કે સમજૂતી પણ ગાથાની સાથે - જુદા ટાઈપમાં - કૌંસમાં આપ્યા છે. ગ્રંથના અંતે અકારાદિવિષયસૂચિ તથા પારિભાષિક શબ્દોનો કોશ નવા તૈયાર કરીને આપ્યાં છે. આ કોશમાં શબ્દોના સરળ-લોકભોગ્ય અર્થો જ આપ્યા છે.

બારેક વર્ષ પૂર્વે તૈયાર કરેલ આ અનુવાદની બે આવૃત્તિઓ અન્યત્રથી છપાઈ છે. હવે આ અનુવાદ યજ્ઞ પ્રકાશન દ્વારા પ્રકાશિત થાય છે ત્યારે અનુવાદક તરીકે ઊંડા પરિતોષની લાગણી અનુભવું છું. આશા છે કે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરના પ્રબોધેલા ધર્મતત્ત્વનો શાસ્ત્રીય પરિચય મેળવવા ઈચ્છતા વિચારશીલ-જનોને આ અનુવાદ સહાયક બનશે.

— ઉપાધ્યાય ભુવનચંદ્ર

અમદાવાદ

ફા.સુ.૮, વીર સં. ૨૫૩૩

તા. ૨૪-૩-૨૦૦૭

CONTENT

First Part : Source fo Illumination

Verses

1. Precepts on the Auspicious (मंगलसूत्र) 1-16
2. Precepts on the Jina's Teachings (जिनशासनसूत्र) 17-24
3. Precepts on the Religious Order (संघसूत्र) 25-31
4. Precepts on the Scriptural Exposition
(निरूपणसूत्र) 32-44
5. Precepts on the Transmigratory Cycle
(संसारचक्रसूत्र) 45-55
6. Precepts on the Karmas (कर्मसूत्र) 56-66
7. Precepts on the Wrong faith (मिथ्यात्वसूत्र) 67-70
8. Precepts on the Renunciation of Attachment
(रागपरिहारसूत्र) 71-81
9. Precepts on the Religion (धर्मसूत्र) 82-121
10. Precepts on the Self-restraint (संयमसूत्र) 122-139
11. Precepts on the Non-possessiveness (अपरिग्रहसूत्र) 140-146
12. Precepts on the Non-violence (अहिंसासूत्र) 147-159
13. Precepts on the Vigilance (अप्रमादसूत्र) 160-169
14. Precepts on the Education (शिक्षासूत्र) 170-176
15. Precepts on the Soul (आत्मसूत्र) 177-191

Second Part : Path of Libration

16.	Precepts on the Path of Liberation (मोक्षमार्गसूत्र)	192-207
17.	Precepts on Three Jewels (रत्नत्रयसूत्र)	208-218
18.	Precepts on Right Faith (सम्यक्त्वसूत्र)	219-244
19.	Precepts on Right Knowledge (सम्यग्ज्ञानसूत्र)	245-261
20.	Precepts on Right Conduct (सम्यक्चारित्रसूत्र)	262-287
21.	Precepts on Spiritual Realization (साधनासूत्र)	288-295
22.	Precepts on the Two Paths of Religion (द्विविधधर्मसूत्र)	296-300
23.	Precepts on Householder's Religion (श्रावकधर्मसूत्र)	301-335
24.	Precepts on Religion of Monks (श्रमणधर्मसूत्र)	336-363
25.	Precepts on Vows (व्रतसूत्र)	364-383
26.	Precepts on Carefulness and Self-Control (समिति-गुप्तिसूत्र)	384-416
27.	Precepts on Obligatory Duties (आवश्यकसूत्र)	417-437
28.	Precepts on Penance (तपःसूत्र)	438-483
29.	Precepts on Meditation (ध्यानसूत्र)	484-504
30.	Precepts on Reflection (अनुप्रेक्षासूत्र)	505-530
31.	Precepts on Soul-colouring (लेश्यासूत्र)	531-545
32.	Precepts on Spiritual Progress (गुणस्थानसूत्र)	546-566
33.	Precepts on Passionless Death (संलेखनासूत्र)	567-587

Third Part : Metaphysics

34.	Precepts on Fundamental (तत्त्वसूत्र)	588-623
35.	Precepts on Substance (द्रव्यसूत्र)	624-650

36. Precepts on Universe (सृष्टिसूत्र) 651-659

Fourth Part : Theory of Relativity

37. Precepts on Non-absolutism (अनेकान्तवाद) 660-673

38. Precepts on Valid Knowledge (प्रमाणसूत्र) 674-689

39. Precepts on View-point (नयसूत्र) 690-713

40. Precepts on Theory of Relativity and
Seven Predictions (स्याद्वाद व सप्तभंगी सूत्र) 714-721

41. Precepts on Reconciliation or Synthesis
(समन्वयसूत्र) 722-736

42. Precepts on Installation (निक्षेपसूत्र) 737-744

43. Conclusion (समापन) 745-749

34. Hymn to Mahāvīra (वीरस्तवसूत्र) 750-753

Appendix

1. Index of Verses

SAMAᅇSUTTAM

1st Part SOURCE OF ILLUMINATION

૧ - મંગલસૂત્ર

૧. ણમો અરહંતાણં । ણમો સિદ્ધાણં । ણમો આયરિયાણં ।
 ણમો ડવજ્ઙાયાણં । ણમો લોએ સવ્વસાહૂણં ॥ ૧ ॥
૧. અર્હંતોને નમસ્કાર. સિદ્ધોને નમસ્કાર.
 આચાર્યોને નમસ્કાર. ઉપાધ્યાયોને નમસ્કાર.
 વિશ્વમાં રહેલા સર્વ સાધુઓને નમસ્કાર.
૨. એસો પંચણમોક્કારો, સવ્વપાવપ્પણાસણો ।
 મંગલાણં ચ સવ્વેસિં, પઢમં હવઙ્ગ મંગલં ॥ ૨ ॥
૨. આ પાંચ પરમેષ્ઠીઓને કરેલો નમસ્કાર સર્વ પાપોનો નાશ કરે છે અને
 તે સર્વ મંગલોમાં પ્રથમ મંગલ છે.
૩. અરહંતા મંગલં । સિદ્ધા મંગલં । સાહૂ મંગલં ।
 કેવલિપ્પણત્તો ધમ્મો મંગલં ॥ ૩ ॥
૩. અર્હંતો મંગલકારી છે. સિદ્ધો મંગલકારી છે.
 સાધુઓ મંગલકારી છે. કેવલીકથિત ધર્મ મંગલકારી છે.
૪. અરહંતા લોગુત્તમા । સિદ્ધા લોગુત્તમા । સાહૂ લોગુત્તમા ।
 કેવલિપ્પણત્તો ધમ્મો લોગુત્તમો ॥ ૪ ॥
૪. અર્હંતો લોકમાં ઉત્તમ છે.
 સિદ્ધો લોકમાં ઉત્તમ છે.
 સાધુઓ લોકમાં ઉત્તમ છે.
 કેવલીકથિત ધર્મ લોકમાં ઉત્તમ છે.

PRECEPTS ON THE AUSPICIOUS

1. *Namo arahantāṇaṃ. Namō siddhāṇaṃ, Namō āyariyāṇaṃ.
Namō uvajjhāyāṇaṃ. Namō loe savvasāhūṇaṃ.*

1. Obeisance to the Worthy souls.
Obeisance to the Liberated souls.
Obeisance to the Preceptors (Spiritual guides).
Obeisance to the Spiritual Teachers.
Obeisance to all the Saints in the world.

2. *Eso pancaṇamokkāro, savvapāvappaṇāsaṇo
Mangalāṇaṃ ca savvesiṃ, paḍhamāṃ havai mangalaṃ*

2. This five-fold obeisance is destructive of all sins and is the foremost amongst all the auspicious.

3. *Arahantā maṅgalaṃ. Siddhā maṅgalaṃ. Sāhū maṅgalaṃ.
Kevalipaṇṇatto dhammo maṅgalaṃ.*

3. Auspicious are the Worthy souls.
Auspicious are the Liberated souls.
Auspicious are the Saints.
Auspicious is the Religion preached by the Worthy Souls.

4. *Arahantā loguttamā. Siddhā loguttamā. Sāhū loguttamā.
Kevalipaṇṇatto dhammo loguttamo.*

4. Supreme in the world are the Worthy Souls.
Supreme in the world are the Liberated Souls.
Supreme in the world are the Saints.
Supreme in the world is the Religion preached by the Worthy Souls.

૫. અરહંતે સરણં પવ્વજ્જામિ । સિદ્ધે સરણં પવ્વજ્જામિ ।
સાહૂ સરણં પવ્વજ્જામિ ।
કેવલિપ્પણત્તં ધમ્મં સરણં પવ્વજ્જામિ ॥ ૫ ॥
૫. હું અર્હંતોનું શરણ સ્વીકારું છું. હું સિદ્ધોનું શરણું સ્વીકારું છું.
હું સાધુઓનું શરણ સ્વીકારું છું. હું કેવલીકથિત ધર્મનું શરણ સ્વીકારું છું.
૬. ઝાયાહિ પંચ વિ ગુરવે, મંગલચસરણલોયપરિયરિણે ।
ણસ-સુર-ખેયસ-મહિણે, આરાહણણાયગે વીરે ॥ ૬ ॥
૬. મંગલકારી, લોકોત્તમ અને શરણદાયક, તથા મનુષ્યદેવ-વિદ્યાધરોથી પૂજિત, પરમ આરાધ્ય, પરમ વીર અને પરમ ગુરુ એવા પાંચ પરમેષ્ઠીઓનું ધ્યાન ધરો.
૭. ઘણઘાઙ્ગકમ્મહણા, તિહુવણવરભવ્વ-કમલમત્તંડા ।
અરિહા અણંતણાણી, અણુવમસોક્ખા જયંતુ જણે ॥ ૭ ॥
૭. આત્મગુણના ઘાતક એવા કર્મોનો નાશ કરનાર, ત્રણે લોકમાં રહેલા ભવ્ય આત્માઓને વિકસિત કરવામાં સૂર્ય સમાન, અનુત્તર સુખ અને અનંતજ્ઞાન યુક્ત અરિહંતોનો જગતમાં જય હો.
૮. અટ્ટવિહકમ્મવિયલા, ણિટ્ટિયકજ્જા પણટ્ટસંસારા ।
દિટ્ટસયલત્થસારા, સિદ્ધા સિદ્ધિં મમ દિસંતુ ॥ ૮ ॥
૮. આઠ કર્મોથી રહિત, સાધ્યની પ્રાપ્તિ કરી ચૂકેલા, સંસારથી મુક્ત, સર્વ

5. *Arahante saraṇaṃ pavvajjāmi. Siddhe saraṇaṃ pavvajjāmi.
Sāhū saraṇaṃ pavvajjāmi.
Kevalipaṇṇattaṃ dhammaṃ saraṇaṃ pavvajjāmi.*
5. I seek protection with the Worthy Souls.
I seek protection with the Liberated Souls.
I seek protection with the Saints.
I seek protection with the Religion preached by the Worthy Souls.
6. *Jhāyahi paṇca vi gurave, mangalacausaraṇaloyapariyariye.
Nara-sura-kheyara-mahie, ārāhaṇaṇāyage vīre.*
6. Meditate upon the five Supreme Souls, who afford fourfold shelter for the world and who are auspicious, the greatest among those deserving veneration, victors (over the passions) and worshipped by human beings, Vidyadharas (demi-god) and gods.
7. *Ghaṇaḡhāikammamaḡaṇā,
tihuvaṇavarabhavvakamalamattaṇḡā.
Arihā aṇantaṇāṇī, aṇuvamasokkhā jayantu jae.*
7. May there be glory in this world to the Worthy Souls (Arhats) who have destroyed the dense of destructive Karmas, who like the sun bloom forth the lotus like hearts of devoted persons capable of liberation, and who are possessed of infinite knowledge and excellent bliss.
8. *Aṭṡhavihakammaviyalā, ṇiṡṡhiyakajjā paṇaṡṡhasaṃsāra.
Diṡṡhasayalatṡhasārā, siddhā siddhiṃ mama disantu.*
8. May the path of emancipation be shown to me by the

પદાર્થોના તત્ત્વને જેમણે પિછાણી લીધું છે, એવા સિદ્ધ ભગવંતો મને સિદ્ધિ પ્રદાન કરો.

૯. પંચમહવ્વયતુંગા, તક્કાલિય-સપરસમય-સુદધારા ।
 ણાણાગુણગણભરિયા, આઙ્ગરિયા મમ પસીદંતુ ॥ ૯ ॥
૮. પાંચ મહાવ્રતોના પાલનને કારણે મહાન, તે તે કાળે ઉપલબ્ધ સ્વશાસ્ત્ર અને પરશાસ્ત્રરૂપી શ્રુતજ્ઞાનના ધારક, અનેક ગુણોથી પૂર્ણ એવા આચાર્યો મારા પર કૃપા કરો.
૧૦. અણ્ણાણઘોરતિમિરે, દુરંતતીરમ્હિ હિંડમાણાણં ।
 ભવિયાણુજ્જોયયરા, ઉવજ્ઙ્ઙાયા વરમદિં દેંતુ ॥ ૧૦ ॥
૧૦. જેમાંથી બહાર નીકળવું કઠણ છે એવા અજ્ઞાનરૂપ અંધકારમાં ભટકતા ભવ્ય આત્માઓને જ્ઞાનપ્રકાશ આપનારા ઉપાધ્યાયો મને સન્મતિ આપો.
૧૧. ચિરધરિયસીલમાલા, વવગયરાયા જસોહપડિહથ્થા ।
 બહુવિણયભૂસિયંગા, સુહાઈં સાહૂ પયચ્છંતુ ॥ ૧૧ ॥
૧૧. દૃઢ શીલરૂપી માળાને ધારણ કરનારા, રાગરહિત, યશસ્વી, વિનયથી વિભૂષિત એવા સાધુજનો મને સુખશાંતિ આપો.
૧૨. અરિહંતા અસરીરા, આયરિયા ઉવજ્ઙ્ઙાય મુણિણો ।
 પંચક્કરનિપ્પણ્ણો, ઔંકારો પંચ પરમિટ્ઠી ॥ ૧૨ ॥
૧૨. અહિંત, અશરીરી (સિદ્ધ), આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને મુનિ - આ પાંચ નામના પ્રથમાક્ષરો વડે બનેલો ઔંકાર પંચ પરમેષીનું પ્રતીક છે.

Liberated Souls, who have freed themselves from the eight kinds of Karmas, have attained complete fulfilment, have freed themselves from the cycles of births and deaths and who have known the essence of all the things.

9. *Pancamahavvayatungā, takkāliya-saparasamaya-sudadharā Nānāguṇagaṇabhariyā, āiriyā mama pasidantu.*

9. May the preceptors, who are elevated by the five great vows, wellversed in their own Scriptures as well as in other contemporary scriptures and endowed with numerous virtues, be pleased with me.

10. *Aṇṇānaghoratimire, durantafīramhi hiṇḍamāṇāṇam. Bhaviyāṇujjoyarā, uvajjhāyā varamadim̄ dentu.*

10. May the spiritual teachers, who show the path of illumination of the Souls capable of liberation but are groping in the dense and impassable darkness of ignorance, grant me excellent wisdom.

11. *Thiradhariyasīlamālā, vavagayarāyā jasohapaḍihatthā. Bahuviṇayabhūsiyangā, suhāim̄ sāhū payacchantu.*

11. May the saints, who have adorned themselves firmly with the garland of virtues, earned glorious reputation and are devoid of attachments, and are the embodiments of humility, grant me happiness.

12. *Arihantā, asarīrā, āyariyā, uvajjhāya muṇiṇo. Pancakharanippanṇo, omkāro panca paramiṭṭhī.*

12. The word Om is denotative of five supreme spiritual guides, because it is made of five first letters (a, a, a, u and m) of

(अ+अ+आ+उ+म् = ॐ)

१३. उसहमजियं च वंदे, संभवमभिणंदणं च सुमइं च ।
पउमप्पहं सुपासं, जिणं च चंदप्पहं वंदे ॥ १३ ॥
१३. ऋषभदेव, अश्विनाथ, संभवनाथ, अम्बिनंदन स्वामी, सुमतिनाथ
पद्मप्रभस्वामी, सुपार्श्वनाथ तथा यन्द्रप्रभस्वामीने हुं वंदन करुं छुं.
१४. सुविहिं च पुष्पयंतं, सीयल सेयंस वासुपुज्जं च ।
विमलमणंत-भयवं, धम्मं संतिं च वंदामि ॥ १४ ॥
१४. सुविधिनाथ (पुष्पदंत), शीतलनाथ, श्रेयांसनाथ, वासुपूज्यस्वामी,
विमलनाथ, अनंतनाथ, धर्मनाथ तथा शांतिनाथने हुं वंदन करुं छुं.
१५. कुथुं च जिणवरिंदं, अरं च मल्लिं च सुव्वयं च णमिं ।
वंदामि रिदुणेमिं, तह पासं वड्ढमाणं च ॥ १५ ॥
१५. कुंथुनाथ, अरनाथ, मल्लिनाथ, मुनिसुव्रतस्वामी, नमिनाथ,
नेमिनाथ, पार्श्वनाथ तथा वर्धमानस्वामीने हुं वंदन करुं छुं.
१६. चंदेहि णिम्मलयरा, आइच्चेहि अहियं पयासंता ।
सायरवरगंभीरा, सिद्धा सिद्धं मम दिसंतु ॥ १६ ॥
१६. यंद्रो करतांये वधु उज्जवण, सूर्योथी पण्ण अधिक तेजस्वी, सागर जेवा
गंभीर अेवा सिद्धो मने सिद्धि आपो.

Arhat, Aśarīrī (Siddha) Ācārya, Upādhyāya and Muni.

13. *Usahamajiyam ca vande,*

sambhavamabhiṇandaṇam ca sumaim ca.

Vimalamaṇanta-bhayavam, dhammam santim ca vandāmi.

13. I bow to the Jinas: Rṣabha, Ajita, Sambhava, Abhinandana, Sumati, Padmaprabha, Supārśva and Candraprabha.

14. *Suvihim ca pupphayantam, sīyala seyaṃsa vāsupujjam ca.*

Vimalamaṇanta-bhayavam,

dhammam santim santim ca vandāmi.

14. I bow to the Jinas: Suvidhi (Puṣpadanta), Śītala. Śreyāṃsa, Vāsupūjya, Vimala, Ananta, Dharma and Śānti

15. *Kunthum ca Jiṇavarindam,*

aram ca mallim ca suvayam ca ṇamim.

Vandāmi ritṭhaṇemim, taha pāsam vaḍḍhamāṇam ca

15. I bow to the Jinas: Kunthu, Ara, Malli, Munisuvrata, Nami, Aristanemi, Pārśva and Vardhamāna.

16. *Candehi ṇimmalayarā, āiccehim ahiyam payāsaṃtā.*

Sāyaravaragaṃbhīrā, siddhā siddhim mama disantu.

16. May the Siddhas (or the Liberated Souls) who are more immaculate than the moons, brighter than the suns and more serene than the oceans, show me the path of liberation.

૨. જિનશાસનસૂત્ર

૧૭. જમલ્લીણા જીવા, તરંતિ સંસારસાયરમણંતં ।
તં સવ્વજીવસરણં, ણંદદુ જિણસાસણં સુઙ્ગરં ॥ ૧ ॥

૨. જિનશાસનસૂત્ર

૧૭. જેનો આશ્રય લેનારા જીવો અનંત સંસાર સાગરને તરી જાય છે અને તેથી જ જે સર્વ જીવોને માટે શરણરૂપ છે, એ જિનશાસન ચિરકાળ સમૃદ્ધિમાન રહો.

૧૮. જિણવયણમોસહમિણં, વિસયસુહ-વિરેયણં અમિદભૂયં ।
જરમરણવાહિરણં, ખયકરણં સવ્વદુક્ખાણં ॥ ૨ ॥

૧૮. જિનવાણીરૂપી આ ઔષધિ અમૃત સમાન છે; એ વિષય સુખની અભિલાષાનું વિરેચન કરે છે, જરા-મરણરૂપી રોગને દુર કરે છે અને સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે છે.

૧૯. અરહંતભાસિયત્થં, ગણહરદેવેહિં ગંથિયં સમ્મં ।
પણમામિ ભત્તિજુત્તો, સુદણાણમહોદ્દહિં સિરસા ॥ ૩ ॥

૧૯. અર્હંતોએ અર્થરૂપે જેનો ઉપદેશ કર્યો અને ગણધરદેવોએ સૂત્રરૂપે જેની રચના કરી એ શ્રુતજ્ઞાનના મહાસાગરને હું ભક્તિપૂર્વક મસ્તક નમાવી વંદન કરું છું.

(શ્રુતજ્ઞાન = શાસ્ત્રો-આગમો દ્વારા મળતું જ્ઞાન.)

૨૦. તસ્સ મુહુગ્ગદવયણં પુવ્વાવરદોસવિરહિયં સુદ્ધં ।
આગમમિદ્દિપરિક્કહિયં, તેણ દુ કહિયા હવંતિ તચ્ચત્થા ॥ ૪ ॥

૨૦. અર્હંતોના મુખમાંથી નીકળેલા, પૂર્વાપરદોષથી રહિત એટલે કે સુસંગત અને શુદ્ધ વચનોને આગમ કહેવામાં આવે છે. આવા આગમો દ્વારા

2. Jinaśāsanasūtra

17. *Jamalīṇā Jīvā, taranti, samsārasāyaramaṇantam
Tam savvajīvasaraṇam ṇamdadu jīnasāsaṇam suiram*

2 PRECEPTS ON JINA'S TEACHINGS

17. May the teachings of Jina which enable all souls to cross over the endless ocean of mundane existence and which afford protection to all living beings, flourish for ever.
18. *Jiṇavayaṇamosahamiṇam, visayasuha-vireyaṇam
amidabhūyam.
Jaramaraṇavāhiharaṇam, khayakaraṇam sav-
vadukkhāṇam.*
18. The teachings of Jina are nectar-like medicine for weaning away people from all mundane pleasures, for curing them of ailments of old age and death, and for relief from all miseries.
19. *Arahantabhāsiyattham, gaṇahardevehim ganthiyam
sammam.
Paṇamāmi bhattijutto, sudaṇāṇamahodahim sirasā.*
19. I bow down my head with devotion to the vast ocean of scriptural knowledge preached by the Worthy souls and properly composed in the form of scriptures by the Venerable Ganadharas (group leaders of ascetic order).
20. *Tassa muhuggadavayaṇam, puvvāvaradosavirahiyam
suddham.
Āgamamidi parikahiyam, teṇa du kahiyā havanti
taccatthā.*

તત્ત્વની સમજ મેળવી શકાય છે.

૨૧. જિણવયણે અણુરક્તા, જિણવયણં જે કરેતિ ભાવેણ ।
અમલા અસંકિલિદ્ધા, તે હોતિ પરિત્તસંસારી ॥ ૫ ॥
૨૧. જિનવચનના અનુરાગી હોય અને જિનવચન અનુસાર આચરણ પણ કરતા હોય એવા નિર્મળ અને કલેશરહિત ચિત્તવાળા જીવો અલ્પસંસારી બને છે.
૨૨. જય વીયસય ! જયગુરુ ! હોઝ મમ તુહ પભાવઓ ભયવં !
ભવણિવ્વેઓ મગ્ગાણુસારિયા ઇદ્ધફલસિદ્ધી ॥ ૬ ॥
૨૨. હે વીતરાગ ! હે જગદ્ગુરુ ! આપનો જય હો ! હે ભગવન્ ! આપના પ્રભાવથી મને ભવનિર્વેદ, માર્ગાનુસારિતા અને ઈષ્ટ ફળની પ્રાપ્તિ થજો. (ભવનિર્વેદ = સંસાર પ્રત્યે વિરક્તિ. માર્ગાનુસારિતા = ધર્મપ્રાપ્તિ માટે જરૂરી પ્રાથમિક સદ્ગુણો.)
૨૩. સસમય-પરસમયવિક્ર, ગંભીરો દિત્તિમં સિવો સોમો ।
ગુણસયકલિઓ જુત્તો, પવયણસારં પરિકહેઝં ॥ ૭ ॥
૨૩. સ્વશાસ્ત્ર અને પરશાસ્ત્રના જ્ઞાતા, ગંભીર, તેજસ્વી, પવિત્ર, સૌમ્ય અને એવા બીજા સેંકડો ગુણોથી સંપન્ન મુનિ જ જિનવચનના મર્મને સમજાવી શકે છે.
૨૪. જં ઇચ્છસિ અપ્પણતો, જં ચ ણ ઇચ્છસિ અપ્પણતો ।
તં ઇચ્છ પરસ્સ વિ યા, એત્તિયગં જિણસાસણં ॥ ૮ ॥
૨૪. તું તારા પોતા માટે જે ઈચ્છે છે તેવું બીજા માટે પણ ઈચ્છ, તું તારા પોતા માટે જે નથી ઈચ્છતો તેવું બીજા માટે પણ ન ઈચ્છ — જિનનો ઉપદેશ આટલો જ છે.

20. That which has come from the mouth of the worthy souls is pure and completely free from contradictions is called the āgama or the Scripture and what is recorded in the Scriptures is verily true.
21. *Jiṇavayaṇe aṇurattā, jiṇavayaṇaṃ je karenti bhāveṇa. Amalā asaṅkiliṭṭhā, te honti parittasaṃsārī.*
21. Those who are fully devoted to the preachings of the Worthy Souls and practise them with sincerity shall attain purity and freedom from miseries and shortly get emancipation from the cycle of birth and death.
22. *Jaya vīyarāya ! jayagurū ! Hou mama tuha pabhāvaobhayavaṃ ! Bhavaṇivveo maggāṇusāriyā iṭṭhaphalasiddhī.*
22. Oh the Conqueror of all attachments: Oh, the world teacher: Oh the blessed one: through your grace may I develop detachment to the mundane world, continue to follow the path of Salvation and attain fulfilment.
23. *Sasamaya-parasamayavtu, gambhīro dittimaṃ sivo somo. Guṇasayakalio jutto, pavayaṇasāraṃ parikaheum.*
23. He, who is conversant with the doctrines of his own as well as that of others, is serene, illuminated, benevolent, gentle and possessed of hundreds of other virtues, is fit to expound the essence of the Scriptures.
24. *Jaṃ icchasi appaṇato, jaṃ ca ṇa icchasi appaṇato. Taṃ iccha parassa vi yā, ettiyagaṃ jiṇasāsaṇaṃ.*
24. What you desire for yourself desire for others too, what you do not desire for yourself do not desire for others too—this is the teaching of the Jina.

૩. સંઘસૂત્ર

૨૫. સંઘો ગુણસંઘાઓ, સંઘો ય વિમોચઓ ય કમ્માણં ।
દંસણણાણચરિત્તે, સંઘાયંતો હવે સંઘો ॥ ૧ ॥

૩. સંઘસૂત્ર

૨૫.. ગુણોનો સમૂહ એ જ છે સંઘ. કર્મોનો સંહાર કરે તે સંઘ. જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રનો જ્યાં સંયય થાય છે તેને સંઘ કહેવાય છે.

૨૬. રયણત્તયમેવ ગણં, ગચ્છં ગમણસ્સ મોક્ખમગ્ગસ્સ ।
સંઘો ગુણસંઘાદો, સમયો ચ્ચલુ ણિમ્મલો અપ્પા ॥ ૨ ॥

૨૬. રત્નત્રય એ છે 'ગણ'; મોક્ષમાર્ગ પર ગતિ કરવી એનું નામ 'ગચ્છ'; ગુણનો સમૂહ એ 'સંઘ'; અને નિર્મળ એવો આત્મા એ છે 'સમય'.

૨૭. આસાસો વીસાસો, સીયધરસમો ય હોઈ મા ભાહિ ।
અમ્માપિત્તિસમાણો, સંઘો સરણં તુ સવ્વેસિં ॥ ૩ ॥

૨૭. સંઘ ખરું આશ્વાસન છે, વિશ્વાસસ્થાન છે, શીતળતા કરનાર શીતગૃહ છે; હે સાધક, તું ગભરાઈશ નહિ, માતા-પિતા સમાન સંઘ સર્વજીવોને શરણરૂપ છે.

૨૮. નાણસ્સ હોઈ ભાગી, થિરયરઓ દંસણે ચરિતે ય ।
ધન્ના ગુરુકુલવાસં, આવકહાણ ન મુંચંતિ ॥ ૪ ॥

૨૮. (સંઘને શરણે જનારા) સાધક જ્ઞાનનો અધિકારી બને છે, દર્શન અને ચારિત્રમાં સ્થિર થાય છે; માટે ધન્ય આત્માઓ જીવનપર્યંત

3. Saṅghasūtra

25. *Samgho guṇasamghāo, samgho ya vimocao ya kammāṇaṃ.*
Daṃsaṇaṇāṇacaritte, samghāyanto have samgho.

3. PRECEPTS OF RELIGIOUS ORDER

25. A religious order is accumulation of virtues: a religious order frees people from the pollution of Karmas and conjoins together Right Faith, Right Knowledge and Right Conduct.
26. *Rayaṇattayameva gaṇaṃ, gacchaṃ gamaṇassa mokkhamaggassa.*
Samgho guṇa samghādo, samayo khalu ṇimmalo appā.
26. The (said) three jewels alone constitute a gana, what leads to the path of Salvation constitutes a gaccha: the accumulation of virtues is Saṅgha and a pure soul is “Samaya” (right doctrine).
27. *Āsāso vīsāso, sīyagharasamo ya hoi mā bhāhi.*
Ammāpitisamāṇo, samgho saranaṃ tu savvesiṃ.
27. The Saṅgha grants assurance, evokes confidence and gives peace like a cool chamber. It is affectionate like the parents and affords shelter to all living beings so be not afraid of the Saṅgha.
28. *Nāṇassa hoi bhāgī, thirayarao daṃsaṇe caritte ya.*
Dhannā gurukulavāsaṃ, āvakahāe na muncanti.
28. Blessed are those who reside life-long in their preceptor’s entourage as they acquire knowledge and specially attain

ગુરુકુલવાસને છોડતા નથી.

૨૯. જસ્સ ગુરુમ્મિ ન ભત્તી, ન ય બહુમાણો ન ગઝવં ન ભયં ।
 ન વિ લજ્જા ન વિ નેહો, ગુરુકુલવાસેણ કિં તસ્સ ? ॥ ૫ ॥
૨૯. જેને ગુરુ ઉપર ભક્તિ નથી, બહુમાન નથી, ગૌરવ નથી, પ્રેમ નથી,
 તેમ જ ગુરુની બીક કે શરણ પણ નથી એ માણસને ગુરુકુલવાસથી શો
 લાભ ?
૩૦. કમ્મરયજલોહવિણિગ્ગયસ્સ, સુયરયણદીહનાલસ્સ ।
 પંચમહવ્વયથિરકણિયસ્સ, ગુણકેસરાલસ્સ ॥ ૬ ॥
૩૧. સાવગજણમહુયરપરિવુડસ્સ, જિણસૂરતેયબુદ્ધસ્સ ।
 સંઘપઝમસ્સ ભદ્દં, સમણગણસહસ્સપત્તસ્સ ॥ ૭ ॥

૩૦-૩૧ સંઘ એક કમળ સમાન છે, તે કર્મરૂપી પાણીમાં ઉત્પન્ન થાય છે;
 એને શ્રુતજ્ઞાનરૂપી લાંબી દાંડી છે; એ પાંચ મહાવ્રતરૂપી કર્ણિકા
 અને ગુણરૂપી તાંતણા ધરાવે છે; શ્રાવકજનરૂપી ભમરા તેને
 વીંટળાયેલા રહે છે; જિનેશ્વરરૂપી સૂર્ય દ્વારા વિકસિત થાય છે,
 હજારો શ્રમણો જાણે એનાં પાંદડા છે, આવા સંઘકમળનું સદા
 કલ્યાણ હો !

stability in faith and conduct.

29. *Jassa gurummi na bhattī, na ya bahumāṇo na gauravam na bhayaṃ.*

Na vi lajjā na vi neho, gurukulavāseṇa kiṃ tass ?

29. What is the use of residing in the preceptor's entourage for him who does not have a sense of devotion, respect, reverence, regard and affection and feels no awe of his preceptor.

30. *Kammarayajalohaviṇiggayassa, suyaraṇadīhanālassa.*

Pancamahavvayathirakaṇṇiyassa, guṇakesarālassa.

31. *Sāvagajaṇamahuyaraparivudassa, jīṇasūrateyabuddhassa.*

Samghapaumassa bhaddaṃ, samāṇagaṇasahassapattassa.

30-31. May the lotus like *Samgha* prosper which keeps itself aloof from the Karmic-dirt just as a lotus keeps itself away from the mud and water. The *Samgha* is a lotus whose long stalk is scriptures, the paricarp is the five great vows the filaments are the other virtues and petals are the *munis* (monks) As the black bees move around the lotus similarly the house-holders frequent the *Samgha*. As the lotus blossoms on account of the sunrays, similarly the *Samgha* grows on account of the precepts of *Jina*.

૪. નિરૂપણસૂત્ર

૩૨. જો ણ પમાણણયેહિ, ણિક્ખેવેણં ણિક્ખદે અત્થં ।
તસ્સાજુત્તં, જુત્તમજુત્તં ચ પડિહાદિ ॥ ૧ ॥

૪. નિરૂપણ સૂત્ર

૩૨. જે વ્યક્તિ નય, પ્રમાણ અને નિક્ષેપ દ્વારા પદાર્થનું જ્ઞાન કરતો નથી તે અયુક્ત વાતને યુક્ત તથા યુક્ત વાતને અયુક્ત સમજી બેસશે.

૩૩. ણાણં હોદિ પમાણં, ણઓ વિ ણાદુસ્સ હિદયભાવત્થો ।
ણિક્ખેઓ વિ ડવાઓ, જુત્તીએ અત્થપડિગહણં ॥ ૨ ॥

૩૩. જ્ઞાનને પ્રમાણ કહે છે, જ્ઞાન કરનાર વ્યક્તિના આશયને (દૃષ્ટિબિન્દુને) નય કહે છે અને (યોગ્ય વિશ્લેષણ-વર્ગીકરણ દ્વારા) પદાર્થનો બોધ મેળવવાના ઉપાયને નિક્ષેપ કહે છે.

૩૪. ણિચ્છયવવહારણયા, મૂલભેયા ણયાણ સવ્વાણં ।
ણિચ્છયસાહણહેઠં, પજ્જયદવ્વત્થિયં મુણહ ॥ ૩ ॥

૩૪. સર્વ નયોના મૂળ બે ભેદ છે — નિશ્ચયની સિદ્ધિ અર્થે દ્રવ્યાર્થિક અને પર્યાયાર્થિક એવા બે ભેદ પણ જાણવા જોઈએ.

૩૫. જો સિય ભેદુવયારં, ધમ્માણં કુણઙ્ગે એગવત્થુસ્સ ।
સો વવહારો ભણિયો, વિવરીઓ ણિચ્છયો હોઙ્ગે ॥ ૪ ॥

૩૫. એક અખંડ પદાર્થમાં રહેલા ધર્મોને જે પરસ્પર ભિન્ન ગણે છે એવા દૃષ્ટિકોણને 'વ્યવહારનય' કહેવામાં આવે છે અને જે દૃષ્ટિકોણ

4. Nirūpaṇasūtra

32. *Jo ṇa pamāṇaṇayehim, ṇikkheveṇam ṇirikkhade attham.*

Tassājuttam, juttamajuttam ca paḍihādi.

4. PRECEPTS ON SCRIPTURAL EXPOSITION

32. To one, who does not ascertain the meaning (of a word.) by *Pramāṇa*, *Naya* and *Nikṣepa*, appears what is proper to be improper and what is improper to be proper.

33. *Nāṇam hodi pamāṇam, ṇao vi ṇādussa hidayabhāvatto.*

Nikkheo vi uvāo, juttī atthapaḍigahaṇam.

33. Knowledge is *pramāṇa* : *naya* is view-point of the knower, the way of knowing is called *Nikṣepa* i. e. reasoning to understand the proper meaning of the text.

34. *Nicchayavavahāraṇayā, mūlabheyā ṇayāṇa savvāṇam. Nicchayasāhaṇaheum, pajjayadavvatthiyam muṇaha.*

34. The real point of view (*Niścaya-naya*) and the empirical point of view (*vyavahāra-naya*) are the two fundamental types of view-points (*nayas*). The *dravyārthika naya* (substantial point of view) and the *pariyāyārthika-naya* or the modal point of view are the two means for comprehending the real nature of a thing.

35. *Jo siya bheduvayāram, dhammāṇam kuṇai egavattussa.*

So vavahāro bhaṇiyo, vivarīo ṇicchayo hoi.

35. The empirical point of view (or the *Vyavahāra-naya*) is fragmentary i. e. it does take a thing as whole but

પદાર્થના ધર્મોમાં ભેદ નથી સ્વીકારતો તેને 'નિશ્ચયનય' કહે છે.

૩૬. વવહારેણુવદિસ્સઙ્ગ, ણાણિસ્સ ચરિત્તં દંસણં ણાણં ।

ણ વિ ણાણં ણ ચરિત્તં, ન દંસણં જાણગો સુદ્ધો ॥ ૫ ॥

૩૬. કોઈ વ્યક્તિમાં જ્ઞાન છે, દર્શન છે, ચારિત્ર છે એમ કહેવું એ વ્યવહારનયનું કથન છે. નિશ્ચયનય એમ કહે છે કે જ્ઞાન, દર્શન કે ચારિત્ર એવા ભિન્ન ભિન્ન ધર્મો વસ્તુતઃ છે જ નહિ, માત્ર શુદ્ધ જ્ઞાતા નામક એક અખંડ પદાર્થ જ અસ્તિત્વ ધરાવે છે.

૩૭. એવં વવહારણઓ, પહિસિદ્ધો જાણ ણિચ્છયણયેણ ।

ણિચ્છયણયાસિદ્ધા પુણ, મુણિણો પાવંતિ ણિવ્વાણં ॥ ૬ ॥

૩૭. આમ, નિશ્ચયનય વ્યવહારનયના કથનનો નિષેધ કરે છે. મુનિવરો નિશ્ચયનયનો આશ્રય લઈને નિર્વાણની ઉપલબ્ધિ કરે છે.

૩૮. જહ ણ વિ સવ્કમણજ્જો, અણજ્જભાસં વિણા ડ ગાહેડં ।

તહ વવહારેણ વિણા, પરમત્થુવણસણમસવ્કં ॥ ૭ ॥

૩૮. પરંતુ અનાર્યજાતિનાં માણસને તેની ભાષા વિના સમજાવી શકાતો નથી, તેમ વ્યવહારનય વિના પરમાર્થની એટલે કે નિશ્ચયનયની વાત પણ કહી-સમજાવી શકાતી નથી.

૩૯. વવહારોઽભૂયત્થો, ભૂયત્થો દેસિદો ડુ સુદ્ધણઓ ।

ભૂયત્થમસ્સિદ્ધો યલુ, સમ્માઇટ્ઠી હવઈ જીવો ॥ ૮ ॥

૩૯. વ્યવહાર અસત્ય છે — અવાસ્તવિક છે, નિશ્ચય સત્ય છે — વાસ્તવિક છે. વાસ્તવિકતાનો આશ્રય લેનાર આત્મા સમ્યગ્દષ્ટિ છે.

concentrates on its units only. The opposite of it is called the real view-point which takes a comprehensive view and takes into consideration the thing as a whole.

36. *Vavahāreṇuvadissai, ṇāṇissa carittam dāmsaṇam ṇāṇam.*

Na vi ṇāṇam ṇa carittam, na dāmsaṇam Jāṇago suddho.

36. From the stand-point of *vyavahāra-naya* it is said that a knower is possessed of conduct, faith and knowledge, but in fact (that is, from the stand-point of *niścaya-naya*) he possesses neither knowledge nor conduct, nor faith but is purely of the form of a knower.

37. *Evam vavahāraṇao, paḍisiddho jāṇa ṇicchayaṇayeṇa Nicchayaṇayāsīdā puṇa, muṇiṇo pāvanti ṇivvāṇam.*

37. Know that the empirical point of view is contradicted by the real point of view. The saints who take recourse to the real point of view (*Niścaya-Naya*) attain salvation.

38. *Jaha ṇa vi sakkamaṇajjo, aṇajjabhāsam viṇā u gāhewm.*

Taha vavahāreṇa viṇā, paramatthuvaesaṇamasakkaṇm.

38. Just as it is impossible to explain things to a non-Arya without taking recourse to a non-Aryan language, similarly it is impossible to explain the ultimate truth without taking recourse to *vyavahāra-naya*.

39. *Vavahārōbhūyattho, bhūyattho desido du suddhaṇao. Bhūyatthamassido khalu, sammāiṭṭhī havai jīvo.*

39. It is said that the empirical point of view does not explain reality as it is, while the real point of view explains it as

૪૦. નિચ્છમયમવલંબંતા, નિચ્છયતો નિચ્છયં અજાણંતા ।
નાસંતિ ચરણકરણં, બાહિરકરણાલસા કેઈ ॥ ૯ ॥
૪૦. નિશ્ચયનું આલંબન લેતા હોય પણ નિશ્ચયથી નિશ્ચયને જેઓ જાણતા-
સમજતા ન હોય તેવા કેટલાક લોકો બાહ્ય આચરણમાં શિથિલ બની
આચારધર્મનો નાશ કરે છે.
૪૧. સુદ્ધો સુદ્ધાદેસો, ગાયવ્વો પરમ્ભાવદરિસીર્હિં ।
વવહારદેસિદા પુણ, જે દુ અપસ્મે ટ્વિદા ભાવે ॥ ૧૦ ॥
૪૧. પરમ તત્વના જિજ્ઞાસુઓએ શુદ્ધ વસ્તુનું કથન કરનાર શુદ્ધનય દ્વારા
પરમ તત્વનું જ્ઞાન મેળવવું અને જે લોકો પરમ તત્વને જાણવાની
શક્તિ ધરાવતા નથી તેમને વ્યવહારનય દ્વારા બોધ આપવો.
૪૨. નિચ્છયઓ દુણ્ણેયં, કો ભાવે કમ્મિ વટ્ટ્ઠ્ઠિં સમણો ।
વવહારઓ ય કીરઠ્ઠિ, જો પુવ્વઠિઓ ચરિત્તમ્મિ ॥ ૧૧ ॥
૪૨. નિશ્ચયદષ્ટિએ કોઈ શ્રમણ કયા ભાવમાં છે તે જાણવું કઠિન છે; તેથી જ
જેણે પ્રથમ ચારિત્ર અંગીકાર કર્યું હોય તેને પ્રથમ વંદન કરવું એવો
વ્યવહાર છે.
૪૩. તમ્હા સવ્વે વિ ણયા, મિચ્છન્નદિટ્ઠી સપક્ખપડિબદ્ધા ।
અન્નોન્નણિસ્સિયા ડણ, હવંતિ સમ્મત્તસમ્ભાવા ॥ ૧૨ ॥
૪૩. માટે, બધા જ નય જો પોતાના પક્ષના આગ્રહી અને (એકાંગી અને) તો
તે મિથ્યા બની જાય છે અને જો પરસ્પર સાપેક્ષ અને (અન્ય નયોનો
પણ સ્વીકાર કરે) તો તેઓ સમ્યક્ રહે છે.

it is. He who takes recourse to the reality as it is, attains the right faith.

40. *Nicchayamavalāmbantā, nicchayato nicchayam ajāṇantā.*

Nāsanti caraṇakaraṇam, bāhirakaraṇālasā keī.

40. Those who have recourse to the real point of view only and does not know it correctly, being negligent regarding to the minor rule of external conduct spoil the whole discipline i.e. major and minor code of conduct.

41. *Suddho suddhādeso, ṇāyavvo paramabhāvadarisīhim.*
Vavahāradesidā puṇa, je du aparame tṭhidā bhāve.

41. Reality can be understood properly by those who have realized the highest truth; but for those who are in a lower stage it is proper to expound the reality through the empirical point of view.

42. *Nicchayao duṇṇeyam, ko bhāve kammi vaṭṭaī samaṇo.*
Vavahārao ya kīrai, jo puvvatṭhio carittammi.

42. Verily, it is very difficult to know the mental stages of monks; therefore the criterion of seniority in the order of monks should be decided by practical view-point i. e. standing monkhood

43. *Tamhā savve vi ṇayā, micchādiṭṭhī sapakkhapa-ḍibaddhā.*

Annonnaṇissiyā uṇa, havanti sammattasabbhāvā.

43. Hence all the *ṇayas* (view-points), so long as they remain confined to their own respective stand-points, are perverted, but when they are mutually dependent on one another, they verily become true.

૪૪. કજ્જં ણાણાદીયં, ઉસ્સગ્ગાવવાયઓ ભવે સચ્ચં ।
તં તહ સમાયરંતો, તં સફલં હોઈ સવ્વં પિ ॥ ૧૩ ॥
૪૪. ઉત્સર્ગ અને અપવાદ (સામાન્ય નિયમ અને વિશેષ નિયમ અનુસાર જે જ્ઞાનાદિ પ્રવૃત્તિ કરાય તે સાચી હોય છે. એ રીતે (ઉત્સર્ગ-અપવાદની મર્યાદા પ્રમાણે) જે કંઈ કરવામાં આવે તે સઘળું ફળદાયક બને.

૫. સંસારચક્રસૂત્ર

૪૫. અધુવે અસાસયમ્મિ, સંસારમ્મિ દુક્ખપડાણ ।
કિં નામ હોજ્જ તં કમ્મયં, જેણાડહં દુગ્ગાં ન ગચ્છેજ્જા ? ॥ ૧ ॥

૫. સંસારચક્ર સૂત્ર

૪૫. અનિત્ય, અશાશ્વત અને દુઃખમય, આ સંસારમાં એવું કયું કાર્ય મારે કરવું કે જેનાથી મારી દુર્ગતિ ન થાય ?
૪૬. ય્વણમિત્તસુક્ખા બહુકાલદુક્ખા, પગામદુક્ખા અણિગામસુક્ખા ।
સંસારમોક્ખસ્સ વિપક્ખભૂયા, ય્વણી અણત્થાણ ડ કામભોગા ॥૨॥
૪૬. કામભોગોનું સુખ ક્ષણભરનું અને દુઃખ દીર્ઘકાળનું છે; એમાં સુખ થોડુંક છે અને દુઃખ વધારે છે. કામભોગો સંસારથી મુક્તિ મેળવવામાં બાધક છે અને અનર્થોની ખાણ જેવા છે.
૪૭. સુટ્ઠુ વિ મગ્ગિજ્જંતો, કત્થ વિ કેલીઈ નત્થિ જહ સારો ।
ઈંદિઅવિસણ્ણુ તહા, નત્થિ સુહં સુટ્ઠુ વિ ગવિટ્ઠં ॥ ૩ ॥
૪૭. કેળના ઝાડમાંથી ખૂબ શોધવા છતાં કોઈ સારભૂત (નક્કર) ભાગ હાથમાં આવતો નથી તેમ, ગમે તેટલું શોધો તો પણ

44. *Kajjam ṇaṇādīyam, ussaggāvavāyao bhava saccam.*
Tam taha samāyaramto, tam saphalam hoi savvam pi.
44. Conduct, knowledge etc. are right one when they satisfy general rules as well as the exceptional conditions. They should be practised in such a manner that they become fruitful.

5. Saṃsāracakrasūtra

45. *Adhuve asāsayammi, samsārammi dukkhapaurāe.*
Kim nāma hojja tam kammayam, jeṇāham duggai na gacchejjā.

5. PRECEPTS ON THE TRANSMIGRATORY CYCLE

45. In this world which is unstable, impermanent and full of misery, is there any thing by the performance of which I can be saved from taking birth in undesirable conditions.
46. *Khaṇamittasukkhā bahukāladukkhā, pagāmadukkhā, aṇigāma sukkhā.*
Saṃsāramokkhassa vipakkhabhūyā, khāṇī aṇatthāṇa u kāmabhogā.
46. Sensuous enjoyments give momentary pleasure, but prolonged misery, more of misery and less of pleasure and they are the obstructions to salvation and a veritable mine of misfortunes.
47. *Suṭṭhuvī maggijjanto, kattha vi keṇī, natthi jaha sāro.*
Indiavisaesu tahā, natthi suham suṭṭhu vi gavittam.
47. Just as no substantial thing can be found in a banana-plant even after a minute search, similarly there can be no

ઇન્દ્રિયવિષયોમાંથી સુખ મળી શકતું નથી.

૪૮. નરવિબુહેસરસુક્કઠં, દુક્કઠં પરમત્થઓ તયં ભિંતિ ।
પરિણામદારુણમસાસયં ચ જં તા અલં તેણ ॥ ૪ ॥
૪૮. નરેન્દ્ર કે દેવેન્દ્રનું સુખ પણ ખરી રીતે વિચારીએ તો દુઃખ જ છે. તે શાશ્વત નથી અને વળી તેનું પરિણામ દુઃખદાયી છે. એવા સુખ શા કામના ?
૪૯. જહ કચ્છુલ્લો કચ્છું કંઙ્કયમાણો દુહં મુણઙ્ક સુક્કઠં ।
મોહાસરા મણુસ્સા, તહ કામદુહં સુહં ભિંતિ ॥ ૫ ॥
૪૯. ખુજલીમાં કષ્ટ હોવા છતાં, ખુજલીનાં રોગીને ખુજલી કરતાં સુખ જણાય છે. એવી જ રીતે કામભોગો દુઃખરૂપ હોવા છતાં મોહાધીન મનુષ્યો તેમાં સુખ માને છે.
૫૦. ભોગામિસદોસવિસન્ને, હિયનિસ્સેયસબુદ્ધિવોચ્ચત્થે ।
બાલે ય મન્દિણ મૂઢે, વજ્જઈ મચ્છિયા વ ચેલમ્મિ ॥ ૬ ॥
૫૦. ભોગની આસક્તિમાં ડૂબેલા, પોતાના હિત અને શ્રેયની સાચી સમજ જેમને નથી એવા અજ્ઞાન અને મૂઢ જીવો, માખી જેમ બળખામાં ફસાય તેમ કર્મોમાં બંધાય છે.
૫૧. જાણિજ્જઙ્ક ચિન્તિજ્જઙ્ક, જમ્મજરામરણસંભવં દુક્કઠં ।
ન ય વિસાણસુ વિરજ્જઈ, અહો સુબદ્ધો કવહાંઠી ॥ ૭ ॥

happiness in the objects of senses even when minutely looked for.

48. *Naravibuhesarasukkham, dukkham paramatthao tayaṃ binti.*

Pariṇāruṇamasāsayam ca jam tā alam teṇa.

48. From the real point of view the pleasures enjoyed by emperors and the lord of gods are painful as they are momentary and agonizing in their effect, therefore it is proper to remain away from them.

49. *Jaha kacchullo kacchum, kaṇḍayamāṇo duham muṇai sukkham*

Mohāurā maṇussā, taha kāmduham suham binti.

49. Just as a person suffering from itches considers the scratching of his body to be a pleasure though really it is painful, similarly people who are under the spell of infatuation consider the sensuous enjoyment to be pleasurable.

50. *Bhogāmisadosavisanne, hiyanisseyasabuddhivoccatthe. Bāle ya mandiye mūḍhe, bajjhaā macchiyā va khelammi.*

50. He who is immersed in carnal pleasures becomes perverted in knowing what is beneficial and conducive to spiritual welfare, becomes ignorant, dull and infatuated and entangles himself in his own Karmas like a fly caught in phlegm.

51. *Jāṇijjai cintijjai, jammajarāmarāṇasambhavam dukkham.*

Na ya visaesu virajjai, aho subaddho kavaḍagaṇṭhī.

૫૧. જન્મ-જરા-મરણનાં દુઃખોને જાણવા છતાં, વિચારવા છતાં વિષયોથી વિરક્ત થવાતું નથી. કેવી દેહ છે આ ગુપ્તગાંઠ ?

૫૨. જો ખલુ સંસારત્થો, જીવો તત્તો દુ હોદિ પરિણામો ।
પરિણામાદો કમ્મં, કમ્માદો હોદિ ગદિસુ ગદી ॥ ૮ ॥

૫૩. ગદિમધિગદસ્સ દેહો, દેહાદો ઇંદિયાણિ જાયંતે ।
તેહિં દુ વિસયગ્ગહણં, તત્તો રાગો વા દોસો વા ॥ ૯ ॥

૫૪. જાયદિ જીવસ્સેવં, ભાવો સંસારચક્કવાલમ્મિ ।
ઇદિ જિણવરેહિં ભણિદો, અણાદિણિધણો સણિધણો વા ॥ ૧૦ ॥

૫૨-૫૪. સંસારીજીવને રાગ-દ્વેષ આદિનાં પરિણામ (સંકલ્પ) હોય છે. પરિણામથી કર્મો બંધાય છે અને કર્મોથી ચારેય ગતિઓમાં જીવને જન્મ લેવાં પડે છે. જન્મ થવાથી દેહ અને દેહ હોવાથી ઇન્દ્રિયોનું નિર્માણ થાય છે. ઇન્દ્રિયો વિષયોને ગ્રહણ કરે છે તેના કારણે રાગ-દ્વેષ ઉદ્ભવે છે. આ રીતે સંસારચક્રમાં જીવનું પરિભ્રમણ ચાલતું રહે છે. આ સંસારને જિનેશ્વરોએ અનાદિ-અનંત અથવા અનાદિ-સાંત કહ્યો છે.

(જે આત્મા કદી પણ સમક્તિ નહિ પામે તેનો સંસાર અનાદિ-અનંત રહેશે. જે સમક્તિ પામે છે તેનો સંસાર અનાદિ-સાંત થઈ જાય છે કારણ કે તે મોક્ષ પામે છે.)

૫૫. જમ્મં દુક્ખં જરા દુક્ખં, રોગા ય મરણાણિ ય ।
અહો દુક્ખો હુ સંસારો, જત્થ કીસન્તિ જંતવો ॥ ૧૧ ॥

૫૫. જન્મ દુઃખ છે, ઘડપણ દુઃખ છે, રોગો અને મરણ પણ દુઃખ છે. અરે, આખો સંસાર દુઃખરૂપ છે, જેમાં પ્રાણીઓ દુઃખથી પીડાતા રહે છે.

51. Everyone knows and thinks about the pains of birth, old age and death, and yet no one develops disregard for the objects of sense. Oh: how tight is this knot of conceit?
52. *Jo khalu saṁsārattho, Jīvo tatto du hodi pariṇāmo. Pariṇāmādo kammaṁ, kammādo hodi gadisu gadī.*
53. *Gadimadhigadassa deho, dehādo imdiyāṇi jāyante. Tehiṁ du visayaggahaṇaṁ, tatto rāgo vā doso vā.*
54. *Jāyadi Jīvassevaṁ, bhāvo saṁsāracakkavālammi. I di jīṇavarehiṁ bhaṇido, aṇādiṇidhaṇo saṇidhaṇo vā.*

52 to 54. A person who is worldly, becomes the subject of feeling like attachment and aversion; as a consequence, karma binds his soul; the bondage of karmas results in cycles of births. As a result of birth, he gets a body; the body will have its senses; the senses will lead to their respective enjoyments which in turn will give birth to attachment and aversion. Thus is the soul involved into cycles of births and deaths - that is why it is said by the supreme Jinas, that the soul as such is beginningless and endless and still it has an end (due to its death).

55. *Jammaṁ dukkhaṁ jarā dukkhaṁ, Rogā ya maraṇāṇi ya. Aho dukkho hu saṁsāro, jattha kīsanti jantavo.*
55. Birth is painful, old age is painful, disease and death are painful. Oh: painful, indeed, is worldly existence, where living beings suffer afflictions.

૬. કર્મસૂત્ર

૫૬. જો જેણ પગારેણં, ભાવો ણિયઓ તમન્નહા જો તુ ।
મન્નતિ કરેતિ વદતિ વ, વિપ્પરિયાસો ભવે एसो ॥ ૧ ॥

૬. કર્મસૂત્ર

૫૬. જે પદાર્થ જે સ્વરૂપનો છે તેનાથી અન્ય સ્વરૂપે તેને માનવો, બતાવવો કે આચરવો એને વિપર્યાસ(ભ્રમ) કહેવામાં આવે છે.

૫૭. જં જં સમયં જીવો આવિસડ્ડ જેણ જેણ ભાવેણ ।
સો તંમિ તંમિ સમણ, સુહાસુહં બંધણ કમ્મં ॥ ૨ ॥

૫૭. જે જે સમયે જીવમાં જેવા જેવા ભાવ જાગે છે તે તે સમયે જીવ તેવા તેવા શુભ કે અશુભ કર્મો બાંધે છે.

૫૮. કાયસા વયસા મત્તે, વિત્તે ગિન્દ્ધે ય ઇત્થિસુ ।
દુહઓ ભલં સંચિણડ્ડ, સિસુણાગુ વ્વ મટ્ઠિયં ॥ ૩ ॥

૫૮. કાયાથી મદોન્મન્ત અને વાણીથી ઉદ્ધત તેમજ ધન અને સ્ત્રીઓમાં અતિ આસક્ત માનવી, અણસિયું જેમ બંને બાજુથી માટીથી ખરડાય છે તેમ, બંને બાજુથી (શરીર અને મનથી) મલિન થાય છે.

૫૯. ન તસ્સ દુક્ખં વિભયન્તિ નાહઓ, ન મિત્તવગ્ગા ન સુયા ન બંધવા ।
એક્કો સયં પચ્ચણુહોઈ દુક્ખં, કત્તાસમેવ અણુજાહ કમ્મં ॥ ૪ ॥

૫૯. સગાં-સંબંધી, મિત્રો, પુત્રો કે બાંધવો—કોઈ એના દુઃખમાં ભાગ પડાવી શક્તા નથી. એ એકલો જ દુઃખ વેઠે છે, કારણ કે કર્મ તેના કર્તાની પાછળ જ જાય છે.

6. Karamsūtra

56. *Jo jeṇa pagāreṇaṃ, bhāvo ṇiyao tamannahā jo tu. Mannati Kareti vadati va, vippariyāso bhave eso.*

6. PRECEPTS ON KARMAS

56. If a thing is possessed of a certain definite form, then to consider it otherwise, to act as if it were otherwise, or to describe as otherwise is perversion.
57. *Jaṃ jaṃ samayaṃ jīvo āvisai jeṇa jeṇa bhāveṇa. So taṃmi-taṃmi samae, suhāsuhaṃ bandhae kammaṃ.*
57. Whenever a soul experiences this or that mental state at that very time it gets bound by a corresponding good or evil karmas.
58. *Kāyasā Vayasā matte, vitte giddhe ya itthisu. Duhao malaṃ saṃciṇai, sisuṇāgu vva maṭṭiyam.*
58. Whoever is careless about his physical activities and speech and covetous of wealth and woman, accumulates Karmic dirt of attachment and aversion just as an earth-worm accumulates mud by both ways (i. e., internally and externally).
59. *Na tassa dukkhaṃ vibhayaṃti nāio, na mittavaggā na suyā na bandhavā. Ekko sayam paccanuhoi dukkhaṃ, kattārameva aṇujāi kammaṃ.*
59. As Karmas pursue the doer, the doer must suffer misery all alone and neither his castemen, nor friends, nor sons, nor brothers can share his misery.

૬૦. કમ્મં ચિણંતિ સવસા, તસ્સુદયમ્મિ ઉ પરવ્વસા હોંતિ ।
રુક્ખં દુરુહહ સવસો, વિગલહ સ પરવ્વસો તત્તો ॥ ૫ ॥
૬૦. આડ પર ચડતી વખતે માણસ પોતાની ઈચ્છાથી ચડે છે પણ પડતી વખતે એ પરવશ હોય છે. એમ લોકો કર્મ બાંધતી વખતે સ્વતંત્ર હોય છે પણ એ કર્મોનો ઉદય થાય ત્યારે પરાધીનપણે તેનું ફળ તેમણે ભોગવવું પડે છે.
૬૧. કમ્મવસા ખલુ જીવા, જીવવસાહં કહિંચિ કમ્માહં ।
કત્થહ ધણિઓ બલવં, ધારણિઓ કત્થઈ બલવં ॥ ૬ ॥
૬૧. ક્યારેક લેણદાર બળવાન હોય છે તો ક્યારેક કરજદાર બળવાન હોય છે. એવી જ રીતે ક્યારેક જીવ કર્મને આધીન હોય છે (ભોગવતી વખતે) અને ક્યારેક કર્મ જીવને આધીન હોય છે (બાંધતી વખતે)
૬૨. કમ્મત્તણેણ એવ્વં, દવ્વં ભાવો ત્તિ હોદિ દુવિહં તુ ।
પોગ્ગલપિંડો દવ્વં, તસ્સત્તી ભાવકમ્મં તુ ॥ ૭ ॥
૬૨. કર્મ, કર્મ તરીકે એક પ્રકારનું છે, દ્રવ્ય અને ભાવ એમ બે પ્રકારનું પણ છે. દ્રવ્યકર્મ એટલે કર્મનાં પુદ્ગલો-પરમાણુઓ અને ભાવકર્મ એટલે એ પરમાણુઓમાં રહેલી વિકાર ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ.
૬૩. જો ઇંદિયાદિવિજઈ, ભવીય ઉવઓગમ્પ્પગં જ્ઞાદિ ।
કમ્મેહિં સો ણ રંજદિ, કિહ તં પાણા અણુચરંતિ ॥ ૮ ॥
૬૩. જે ઈન્દ્રિય આદિને વશમાં રાખીને ઉપયોગ અર્થાત્ જ્ઞાન અને દર્શનની જાગૃત અવસ્થારૂપ આત્માનું ધ્યાન કરે છે તે કર્મો વડે લેપાતો નથી.

60. *Kammaṃ ciṇanti savasā, tassudayammi u paravvasā hoṃti.*

Rukkhāṃ duruhai savaso, vigalāi sa paravvaso tatto.

60. Just as a person is free while climbing a tree but once he starts falling then he has no power to check it. Similarly a living being is free in accumulating the Karmas but once accumulated it is beyond his power to control their fruition.

61. *Kammavasā khalu jīvā, jīvavasāim kaḥimci kammāim. Katthai dhaṇio balavaṃ, dhāraṇio katthāi balavaṃ.*

61. At sometimes (i. e., at the time of fruition) the living beings are controlled by Karmans while at other times (i. e., at the time of doing) the Karmans are controlled by them, just as at the time of lending the money the creditor is in a stronger position, while at the time of returning it, a debtor is in a stronger position.

62. *Kammattaṇeṇa ekkam, davvaṃ bhāvo tti hodi duviham tu.*

Poggalapiṇḍo dhavvaṃ, tassatī bhāvakammaṃ tu.

62. Karma as such is of one type. But it is of two kinds also, *dravyakarma* and *bhāvakarma*. The *dravyakarma* is a mass of physical particles and the inherent capacity of it is *bhāvakarma* (and this capacity is originated from the attachment and aversion of the self).

63. *Jo indiyādivijaī, bhavīya uvaogamappagaṃ jhādi. Kammehiṃ so ṇa ranjadi, kiha taṃ pāṇā aṇucaranti.*

63. He who has gained victory over his senses and meditates on the very nature of soul, is not bound by Karmas; how

એવા આત્માને દેહ-મન-પ્રાણ કેવી રીતે વળગે ? અર્થાત્ તેને ફરી ફરી જન્મ લેવા પડતા નથી.

૬૪. નાણસ્સાવરણિજ્જં, દંસણાવરણં તહા ।
વેયણિજ્જં તહા મોહં, આઝકમ્મં તહેવ ય ॥ ૯ ॥

૬૫. નામકમ્મં ચ ગોયં ચ, અંતરાયં તહેવ ય ।
એવમેયાઈં કમ્માઈં, અટ્ઠેવ ઝ સમાસઓ ॥ ૧૦ ॥

૬૪-૬૫. જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, વેદનીય, મોહનીય, આયુષ્ય, નામ, ગોત્ર અને અંતરાય - સંક્ષેપમાં કર્મના આ આઠ પ્રકારો છે.

૬૬. પહ-પહિહાર-સિ-મજ્જ, હહ-ચિત્ત-કુલાલ-ભંડગારીણં ।
જહ એસિં ભાવા, કમ્માણં વિ જાણ તહ ભાવા ॥ ૧૧ ॥

૬૬. આ આઠ કર્મોનો સ્વભાવ અનુક્રમે પડદો, દ્વારપાળ, મધ ચોપડેલી તલવાર, દારૂ, બેડી, ચિત્રકાર, કુંભાર અને ભંડારી જેવો છે.

can the prana which is made of Karmic matter follow such a being? (That is,-his soul gets freedom from transmigration).

64. *Nāṇassāvaraṇijjam, daṃsaṇāvaraṇam taḥā.*

Veyaṇijjam taḥā moham, āukammaṃ taheva ya.

65. *Nāmakammaṃ ca goyaṃ ca, antarāyaṃ taheva ya.*

Evameyāim kammāim, aṭṭheva u samāsao.

64-65. In brief, the Karmas are of eight kinds: (1) *Jñānāvaraṇīya* (knowledge obscuring), (2) *Darśanāvaraṇīya* (Apprehension obscuring), (3) *Vedanīya* (feeling producing), (4) *Mohanīya* (causing delusion), (5) *Āyu* (determining the life-span), (6) *Nāma* (physique-determining), (7) *Gotra* (status determining) and (8) *Antarāya* (obscuring the power of self).

66. *Paḍa-paḍihāra si majja, haḍa-citta-kulālabhaṇḍ-agārīṇam.*

Jaha eesim bhāvā, kammāṇa vi jāṇa taḥa bhāvā.

66. The nature of these eight karmas resembles respectively a curtain, a door-keeper, a sword, wine, wooden fetters, a painter, a potter and a treasurer.

Explanation: This verse explains the nature of the eight karmas thus:

- (1) The knowledge-obscuring karma, is like a curtain which prevents a person from knowing what is inside a room;
- (2) The *darśanāvaraṇīya* karma prevents a person from apprehension like a door-keeper who prevents one from seeing a dignitary;

૭. મિથ્યાત્વસૂત્ર

૬૭. હા ! જહ મોહિયમઙ્ગા, સુગ્ગઙ્ગમગ્ગં અજાણમાણેણં ।
 ભીમે ભવકંતારે, સુચિરં ભમિયં ભયકરમ્મિ ॥ ૧ ॥

૭. મિથ્યાત્વસૂત્ર

૬૭. અરે ! સુગતિના માર્ગથી અજાણ અને મૂઢમતિ એવો હું ઘોર-ભયાનક
 ભવાટવીમાં કેટલું બધું રખડ્યો ?

- (3) *Vedanīya* karma is the cause of pleasure and pain like a sword smeared with honey which while licking becomes the cause of pleasure due to honey and pain as there is chance of an injury to the tongue;
- (4) *Mohanīya* karma causes delusion as does wine;
- (5) The *Āyu* karma keeps the soul tied down to a body, just as the wooden-fetters on legs keep the person tied down to a place until they are removed;
- (6) *Nāma-karma* cause the soul to enter different kinds of bodies, just as a painter paints different pictures;
- (7) *Gotra-karma* is responsible for birth in high or low families just as a potter prepares small or big pots;
- (8) The *Antarāya* karma prevents a person from doing good deeds just as treasurer prevents his master from making gifts and donations.

7. Mithyātasūtra

67. *Hā! jaha mohiyamaiṇā, suggaimaggam ajāṇamā-ṇaṇam.*

Bhīme bhavakamtāre, suciram bhamiyaṃ bhayakarammi.

7. PRECEPTS ON WRONG FAITH

67. Oh: what a pity? Due to my delusion, I have not been able to know the path leading to spiritual progress; so, I have been wandering since long in this formidable and terrible forest of mundane existence.

૬૮. મિચ્છંતં વેદંતો જીવો, વિવરીયદંસણો હોઇ ।
 ણ ય ધમ્મં રોચેદિ હુ, મહુરં પિ સ્સં જહા જરિદો ॥ ૨ ॥
૬૯. તાવવાળા માણસને મીઠી વસ્તુ નથી ભાવતી તેમ, મિથ્યાત્વને આધીન વ્યક્તિનું દર્શન વિપરીત બની જાય છે — તેને ધર્મ પણ ગમતો નથી.
૬૯. મિચ્છંતપરિણદપ્પા, તિવ્વકસાણ સુટ્ટુ આવિટ્ઠો ।
 જીવં દેહં એવકં, મણ્ણંતો હોદિ બહિરપ્પા ॥ ૩ ॥
૬૯. તીવ્ર કષાયના આવેશવાળો અને મિથ્યાદૃષ્ટિયુક્ત આત્મા દેહ અને આત્માને એક સમજે છે. એ બહિરાત્મા કહેવાય છે.
૭૦. જો જહવાયં ન કુણ્ણ, મિચ્છાદિટ્ઠી તઓ હુ કો અન્નો ।
 વડ્ઢ્ઠિ ય મિચ્છંતં, પરસ્સ સંકં જણેમાણો ॥ ૪ ॥
૭૦. (સિદ્ધાંતની વાતો કરનાર પણ) સિદ્ધાંત અનુસાર વર્તન નહિ કરનાર વ્યક્તિ કરતાં મોટો મિથ્યાદૃષ્ટિ બીજો કોણ હોઈ શકે ? (પોતાના આચરણથી) અન્યના મનમાં શંકા ઉત્પન્ન કરીને એ આત્મા મિથ્યાત્વને ઉત્તેજન આપતો રહે છે.

૮. રાગપરિહારસૂત્ર

૭૧. રાગો ય દોસો વિ ય કમ્મબીયં, કમ્મં ચ મોહપ્પભવં વયંતિ ।
 કમ્મં ચ જાઈમરણસ્સ મૂલં, દુક્ખં ચ જાઈમરણં વયંતિ ॥ ૧ ॥

૮. રાગપરિહારસૂત્ર

૭૧. રાગ અને દ્વેષ કર્મનાં બીજ છે અને મોહ પણ કર્મનું મૂળ છે. કર્મ જન્મ-મરણનું મૂળ છે અને જન્મમરણ એજ ખરું દુઃખ છે.

68. *Micchattam vedanto jīvo, vivarīyadamśaṇo hoi.
Na ya dhammam rocedi hu, mahuram pi rasam jahā
jarido.*
68. Owing to the delusion, the attitude of a soul becomes perverted and he does not relish religion, just as a person suffering from fever cannot relish even a sweet.
69. *Micchattaparinadappā, tivvakasāeṇa sutṭhu āviṭṭho.
Jīvam deham ekkam, maṇṇamto hodi bahirappā.*
69. A perverted soul, who remains completely in the grip of passions or intense moral impurities and due to this regards soul and body as one; is an extrovert.
70. *Jo jahavāyam na kuṇai, micchādiṭṭhī tao ko anno.
Vaḍḍhai ya micchattam, parassa samkam jaṇemāṇo.*
70. Could there be a person with greater wrong faith than the one who does not lead his life according to the precepts of Jina? He develops wrong beliefs by creating doubt in others (about the right path of Jina).

8. Rāga-parihārasūtra

71. *Rāgo ya doso vi ya kammaviyam, kammam ca
mohappabhavam vayanti.
Kammam ca jāīmaraṇassa mūlam, dukkham ca
jāīmaraṇam vayanti.*

8. PRECEPTS ON RENUNCIATION OF ATTACHMENT

71. Attachment and aversion are seeds of karma; karma originates from infatuation; karma is the root-cause of birth and death. Birth and death are said to be sources of misery.

૭૨. ન વિ તં કુણ્ઠ અમિત્તો, સુટ્ટુ વિ ય વિરાહિઓ સમત્થો વિ ।
જં દો વિ અનિગ્ગહિયા, કરંતિ રાગો ય દોસો ય ॥ ૨ ॥
૭૨. નિરંકુશ એવા રાગ અને દ્વેષ આપણું જેટલું બૂરું કરે છે એટલું ગમે તેટલો છંછેડાયેલો અને બળવાન શત્રુ પણ નથી કરી શકતો.
૭૩. ન ય સંસારમ્મિ સુહં, જાહ્જરામરણદુક્ખગહિયસ્સ ।
જીવસ્સ અત્થિ જમ્હા, તમ્હા મુક્ખો ઉવાદેઓ ॥ ૩ ॥
૭૩. જન્મ-જરા-મરણના દુઃખથી ઘેરાયેલા જીવને સંસારમાં સુખ છે જ નહિં; આથી જ મોક્ષ પસંદ કરવા યોગ્ય ઠરે છે.
૭૪. તં જહ્ ઇચ્છસિ ગંતું, તીરં ભવસાયરસ્સ ઘોરસ્સ ।
તો તવસંજમભંડં, સુવિહિય ! ગિણ્હાહિ તૂરંતો ॥ ૪ ॥
૭૪. ભયંકર ભવસાગરને પાર કરવાની ઈચ્છા હોય તો હે સુજ્ઞ બંધુ ! તપ અને સંયમરૂપી નૌકા જલદી મેળવી લે.
૭૫. બહુભયકરદોસાણં, સમ્મત્તચરિત્તગુણવિણાસાણં ।
ન હુ વસમાગંતવ્વં, રાગદ્દોસાણ પાવાણં ॥ ૫ ॥
૭૫. ઘણા દોષથી ભરેલા, સમ્યક્ત્વ અને ચારિત્રના ગુણોનો નાશ કરનારા, પાપરૂપ એવા રાગ-દ્વેષને કદી પણ વશ થવું નહિ.
૭૬. કામાણુગિદ્ધિપ્પભવં ખુ દુક્ખં, સવ્વસ્સ લોગસ્સ સદેવગસ્સ ।
જં કાહ્વયં માણસિયં ચ કિંચિ, તસ્સંતગં ગચ્છહ્ વીયરાગો ॥ ૬ ॥
૭૬. દેવો સહિત જગતના સર્વ જીવોને કામભોગની સતત અભિલાષામાંથી ઉદ્ભવતું જે કાચિક અને માનસિક દુઃખ ભોગવવું પડે છે, તેનો

72. *Na vi taṃ kuṇai amitto, suṭṭhu vi ya virāhio samattho vi.*
Jam do vi aniggahiyā, karamti rāgo ya doso ya.
72. Even the most offended and powerful enemy does not cause as much harm as uncontrolled attachment and aversion do.
73. *Na ya saṃsārammi suhaṃ, jāijarāmarañadukka-gahiyassa.*
Jīvassa atthi jamhā, tamhā mukko uvādeo.
73. Since living beings caught in the grip of miseries of birth, old age and death, have no happiness in this mundane existence. Liberation is, therefore, worthy of attainment.
74. *Taṃ jai icchasi gaṃtuṃ, tīraṃ bhavasāyarassa ghorassa.*
To tavasaṃjamabhaṇḍaṃ, suvihiya! giṇhāhi tūramto.
74. If you are desirous of crossing this terrible ocean of mundane existence, Oh: virtuous one, better catch quickly a boat of penance and self-control.
75. *Bahubhayaṃkaradosāṇaṃ, sammattacarittagaṇaviṇ-āsāṇaṃ.*
Na hu vasamāgantavvaṃ, rāgaddosāṇa pāvāṇaṃ.
75. One should not be under the influence of attachment-aversion which are formidable defects, destructive of right faith, right conduct and other virtues.
76. *Kāmāṇugiddhippabhavaṃ khu dukkhaṃ, savvassa logassa sadevagassa.*
Jam kāiyaṃ māṇasiyaṃ ca kiṃci, tassaṃtagaṃ gacchai vīyarāgo.

વીતરાગીને માટે અંત આવી જાય છે.

૭૭. જેણ વિરાગો જાયઙ, તં તં સવ્વાયરેણ કરણિજ્જં ।
મુચ્ચઙ હુ સસંવેગી, અણંતયો હોઙ અસંવેગી ॥ ૭ ॥
૭૭. જે જે પ્રકારે વૈરાગ્ય વૃદ્ધિ પામે તે તે ઉપાય કરવા. વિરાગી છૂટે છે; રાગી પોતાના બંધનોનો અંત આણી શકતો નથી.
૭૮. એવં સસંકપ્પવિકપ્પણાસુ, સંજાયઈં સમયમુવટ્ટિયસ્સ ।
અત્થે ય સંકપ્પયઓ તઓ સે, પહીયાએ કામગુણેસુ તણ્હા ॥ ૮ ॥
૭૮. સમતામાં સ્થિત પુરુષના સંકલ્પ-વિકલ્પોનો નાશ થાય છે અને જે પદાર્થોનો સંકલ્પ તેને થાય છે તેમાં પણ વિષયસંબંધી તૃષ્ણા વધુને વધુ ક્ષીણ થતી જાય છે.
૭૯. અન્નં ઙમં સરીરં, અન્નો જીવુ ત્તિ નિચ્છિયમઈંઓ ।
દુક્ખપરીકેસકરં છિંદ મમત્તં સરીરાઓ ॥ ૯ ॥
૭૯. શરીર ભિન્ન છે, આત્મા ભિન્ન છે એ પરમસત્યના બોધ વડે દેહનું દુઃખદાયક અને કલેશજનક મમત્વ દૂર કરો.
૮૦. કમ્માસવદારાઙં, નિરુઁભિયવ્વાઙં ઙંદિયાઙં ચ ।
હંતવ્વા ય કસાયા, તિવિહં તિવિહેણ મુક્ખત્થં ॥ ૧૦ ॥
૮૦. મોક્ષની ઉપલબ્ધિ માટે, મન-વચન-કાયા દ્વારા કરણ-કરાવણ-અનુમોદન એમ ત્રણે પ્રકારે આશ્રવદ્વારોને રોકો, ઇન્દ્રિયોને વશમાં રાખો તથા કષાયોને ખતમ કરો.

76. Bodily and mental misery of all human beings and of gods is to some extent born of their constant sensual desire; he who is free from desire can put an end to this misery.
77. *Jeṇa virāgo jāyai, taṃ savvāyareṇa karaṇijjaṃ.
Muccai hu sasaṃvegī, aṇantavo hoi asaṃvegī.*
77. That which secures freedom from attachment must be practised with utmost respect; he who is free from attachments secures release from mundane existence; while, one who is not, continues to wander in it endlessly.
78. *Evaṃ sasamkappavikappaṇāsum, samjāyāī samayamuvatṭhiyassa.
Atthe ya saṃkappayao tao se, pahīyae kāmaguṇesu taṇhā.*
78. He, who endeavours to recognize that the cause of his misery lies in desires and not in the objects of senses, acquires the equanimity of mind. When he ceases to desire the objects (of the senses), his thirst for sensual pleasure will become extinct.
79. *Annaṃ imaṃ sarīraṃ, anno jīvu tti nicchiyamaṃo.
Dukkhaparīkesakaraṃ, chhinda mamattaṃ sarīraṃo.*
79. From the real point of view the body and the soul are distinct from each other, that is why shake off the attachment to the body because it is the cause of suffering and pain.
80. *Kammāsavadārāim, nirumbhiyavvāim indiyāim ca.
Haṃtavvā ya kasāyā, tiviham-tiviham-tivihēṇa mukkhatham.*
80. To attain liberation, one must block all the passages of karmic influx and also curb the activities of one's sense organs and must annihilate all passions; all this (must be

૮૧. ભાવે વિરત્તો મણુઓ વિસોગો, ઇણ દુઃખોહપરંપરેણ ।
 ન લિપ્પઈ ભવમજ્ઞે વિ સંતો, જલેણ વા પોઁખરિણીપલાસં ॥ ૧૧ ॥
૮૧. અંતરથી વિરક્ત મનુષ્ય શોકથી મુક્ત બની જાય છે. કમળનું પાંદડું
 પાણીમાં હોવા છતાં પાણીથી ભીંજતું નથી, એમ સંસારમાં રહેવા છતાં
 એવા મનુષ્યને દુઃખોની પરંપરા અસર કરતી નથી.

૧. ધર્મસૂત્ર

૮૨. ધમ્મો મંગલમુલ્કિટ્ઠં અહિંસા સંજમો તવો ।
 દેવા વિ તં નમંસંતિ જસસ ધમ્મે સયા મણો ॥ ૧ ॥

૮. ધર્મસૂત્ર

૮૨. ધર્મ ઉત્કૃષ્ટ મંગળ છે, અહિંસા સંયમ અને તપ એ જ ધર્મ છે. જેનું મન
 સદા ધર્મમાં લીન રહે છે તેને દેવો પણ નમે છે.
૮૩. ધમ્મો વત્થુસહાવો, રામાદિભાવો ય દસવિહો ધમ્મો ।
 રયણત્તયં ચ ધમ્મો, જીવાણં રઁખણં ધમ્મો ॥ ૨ ॥
૮૩. વસ્તુનો સ્વભાવ એ ધર્મ. ક્ષમા વગેરે દશ ગુણો એ ધર્મ છે; રત્નત્રયને
 પણ ધર્મ કહી શકાય અને જીવની રક્ષા-હિંસાને પણ ધર્મની વ્યાખ્યા
 ગણી શકાય.

achieved) through the three modes of activity, i.e., mind, speech and body and in a three-fold manner of doing, causing to be done and approving the action.

81. *Bhāve viratto maṇuo visogo, eeṇa dukkhohaparampareṇa.*

Na lippaī bhavamajjhe vi saṁto, jaleṇa vā pokkhariṇīpalāsam.

81. A person who is free from worldly attachments becomes free from sorrow. Just as the petals of lotus growing in the midst of a lake remain untouched by water, even so, a person who is detached from all passions will remain unaffected by sorrows in this world.

9. Dharamsūtra

82. *Dhammo mangalamukkiṭṭhaṁ, ahimsā samjamo tavo.*
Devā vi taṁ namaṁsanti, jassa dhamme sayā maṇo.

9. PRECEPTS ON RELIGION

82. Religion is supremely auspicious; nonviolence, self-control and penance are its essentials. Even the gods bow down before him whose mind is ever preoccupied with religion.

83. *Dhammo vatthu sahāvo, khamādibhāo ya dasaviho dhammo.*

Rayañattayaṁ ca dhammo, jīvāṇaṁ rakkhaṇaṁ dhammo.

83. The essential nature of a thing is called dharma. The ten virtues, i.e. forgiveness etc., are the ten forms of dharma. The three jewels, i.e. right faith, right knowledge and right

૮૪. ઉત્તમઋમમહવજ્જવ-સચ્ચસઉચ્ચં ચ સંજમં ચેવ ।
તવચાગમકિંચણહં બમ્હ ઇદિ દસવિહો ધમ્મો ॥ ૩ ॥
૮૪. પરમ ક્ષમા, પરમ મૃદુતા (માર્દવ), પરમ ઋજુતા (આર્જવ), પરમ સત્ય, પરમ શૌચ, પરમ સંયમ, પરમ તપ, પરમ ત્યાગ, પરમ આકિંચન્ય, પરમ બ્રહ્મચર્ય-આ દશ ઉત્તમ ગુણો એ જ ધર્મ છે.
૮૫. કોહેણ જો ણ તપ્પદિ, સુર-ણર-તિરિણ્હિ કીસ્માણે વિ ।
ઉવસગ્ગે વિ રહ્દે, તસ્સ ઋમા ણિમ્મલા હોદિ ॥ ૪ ॥
૮૫. દેવો-મનુષ્યો-તિર્યંચો દ્વારા ગમે એવા ભયંકર ઉપદ્રવો થાય તે છતાં ક્રોધ ન કરે તે આત્મામાં નિર્મલ ક્ષમાધર્મ છે એમ સમજવું.
૮૬. ઋમ્મામિ સવ્વજીવાણં, સવ્વે જીવા ઋમંતુ મે ।
મિત્તી મે સવ્વભૂદેસુ, વેરં મજ્ઙ્ઙં ણ કેણ વિ ॥ ૫ ॥
૮૬. હું સર્વ જીવોને ક્ષમા કરું છું. સર્વ જીવો મને ક્ષમા આપે. સર્વ પ્રાણીઓ પ્રત્યે મને મૈત્રીભાવ છે, કોઈના ય પ્રત્યે મને વેર નથી.
૮૭. જઇ કિંચિ પમાણં, ન સુટ્ટુ મ્હે વટ્ઠિયં મણ પુલ્લિં ।
તં મ્હે ઋમામેમિ અહં, નિસ્સલ્લો નિવ્વક્કસાઓ અ ॥ ૬ ॥
૮૭. પ્રમાદના કારણે પૂર્વે મેં તમારી સાથે જો કોઈ અનુચિત વ્યવહાર કર્યો હોય તો, શલ્ય અને કષાયથી મુક્ત બની, હું તેની ક્ષમા યાચું છું.

conduct, constitute the dharma (religion). To render protection to the living being is also called dharma.

84. *Uttamakhamamaddavajjava-saccasauccam ca samjamaṃ ceva.*

Tavacāgamakimcaṇham, bamha idi dasaviho dhammo

84. Supreme forgiveness, supreme humility, supreme straightforwardness; supreme truthfulness, supreme purity, supreme self-restraint, supreme penance, supreme renunciation, supreme non-possessiveness and supreme celibacy, these constitute the ten-fold Religion.

85. *Koheṇa jo ṇa tappadi, sura-ṇara-tiriehi kīramāṇe vi. Uvasagge vi raudde, tassa khamā ṇimmalā hodi.*

85. He who does not become excited with anger even when terrible afflictions are caused to him by gods, human beings and beasts, his forbearance is perfect.

86. *Khammāmi savvajīvāṇaṃ, savve jīvā khamamtu me. Mittī me savvabhūdesu, veram majjham ṇa keṇa vi.*

86. I forgive all living beings and may all living beings forgive me; I cherish feelings of friendship towards all and I harbour enmity towards none.

87. *Jai kimci pamāeṇaṃ, na suṭṭhu bhe vaṭṭiyaṃ mae puvvim. Taṃ me khāmemi dham, nissallo nikkasāo a.*

87. If I have behaved towards you in the past in an improper manner due to slight inadvertence, I sincerely beg 'your pardon, with a pure heart (i.e. without any sting and passion).

૮૮. કુલરૂવજાદિબુદ્ધિસુ, તવસુદસીલેસુ ગારવં કિંચિ ।
જો ણવિ કુલ્લવિ સમણો, મહવધમ્મં હવે તસ્સ ॥ ૭ ॥
૮૮. જે શ્રમણ કુલ, રૂપ, જાતિ, બુદ્ધિ, તપ, શ્રુત, શીલ વગેરેનો ગર્વ કરતો નથી તે ઉત્તમ માર્દવ(નમ્રતા) ધર્મને પામેલો છે એમ સમજવું.
૮૯. જો અવમાણકરણં, દોસં પરિહરઙ્ગિચ્ચમાઉત્તો ।
સો ણામ હોદિ માણી, ણ દુ ગુણચત્તેણ માણેણ ॥ ૮ ॥
૮૯. અપમાન થવાના કારણરૂપ દુર્ગુણથી જે સાવધાનપણે દૂર રહે છે તે સાચો માનાઈ છે. ગુણ ન હોવા છતાં ગર્વ કરવાથી માનાઈ થવાતું નથી.
૯૦. સે અસઙ્ગં ઉચ્ચાગોઁ અસઙ્ગં નીઆગોઁ, નો હીણે નો અઙ્ગરિત્તે ।
નોઽપીહઁ ઙ્ગિ સંખાઁ, કે ગોયાવાઙ્ગે કે માણાવાઙ્ગે ? ॥ ૯ ॥
૯૦. આ આત્મા અનેકવાર ઉચ્ચગોત્રમાં અને અનેકવાર નીચ ગોત્રમાં જન્મ લઈ ચૂક્યો છે; પરંતુ એટલાથી તે નથી હીન બની જતો કે નથી ઉચ્ચ થઈ જતો. માટે કોઈની અભિલાષા ન કરવી. આ સમજયા પછી કોણ ગોત્રવાદી બને ? કોણ માનવાદી બને ?
૯૧. જો ચિંતેઙ્ગિ ણ વંકં, ણ કુણદિ વંકં ણ જંપદે વંકં ।
ણ ય ગોવદિ ણિયદોસં, અજ્જવ-ધમ્મો હવે તસ્સ ॥ ૧૦ ॥
૯૧. જે કુટિલ વિચાર નથી કરતો; કુટિલ કાર્ય નથી કરતો, કુટિલ વચન નથી બોલતો, જે પોતાના દોષને છુપાવતો નથી એવો આત્મા આર્જવ (સરળતા) ધર્મને પામ્યો છે એમ સમજવું.
૯૨. પરસંતાવયકારણ-વયણં, મોત્તૂણ સપરહિદવયણં ।
જો વદદિ ભિક્ખુ તુરિયો, તસ્સ દુ ધમ્મો હવે સચ્ચં ॥ ૧૧ ॥
૯૨. અન્યને પીડા થાય એવાં વચનોનો ત્યાગ કરી, પરને હિતકારી હોય એવાં વચનો જે બોલે છે તે સત્યધર્મને પામ્યો છે એમ જાણવું.

88. *Kularūvajādibuddhisu, tavasudasīlesu gāravaṃ kiṃci.
Jo ṇavi kuvvadi samṇo, maddavadhammaṃ have tassa.*
88. A monk who does not boast even slightly of his family, handsomeness, caste, learning, penance, scriptural knowledge and character observes the religion of humility.
89. *Jo avamāṇakaraṇaṃ, dosaṃ pariharai ṇiccamaṭṭo.
So ṇāma hodi māṇī, ṇa du guṇacatteṇa māṇeṇa.*
89. He alone is really worthy of proud who is careful not to insult other people. A person who merely boasts, has no virtues, cannot command respect.
90. *Se asaṃ uccāgoe asaṃ nīāgoe, no hīṇe no aīritte.
Nó pīhae iti samkhāe, ke goyāvāi ke māṇāvāi ?*
90. Every one has been born several times in high families as well as in low families; hence none is either high or low. After knowing this, who will feel proud of taking birth in respectable or high family ?
91. *Jo cinteī ṇa vaṃkaṃ, ṇa kuṇadi vaṃkaṃ ṇa jampade
vaṃkaṃ.
Na ya govadi ṇiyadosaṃ, ajjava-dhammo have tassa.*
91. He who does not think crookedly, does not act crookedly, does not speak crookedly and does not hide his own weaknesses, observes the virtue of straightforwardness.
92. *Parasaṃtāvayakāraṇa-vayaṇaṃ, mottūṇa saparahidav-
ayaṇaṃ
Jo vadadi Bhikkhu turiyo, tassa du dhammo have saccaṃ.*
92. A monk who avoids all speech that is likely to hurt others and speaks only what is good to himself and to others observes

૧૩. મોસસ્સ પચ્છ ય પુસ્થઓ ય, પઓગકાલે ય દુહી દુરંતે ।
 एवं अदत्ताणि समाययंतो, रूवे अतित्तो दुह्मिओ अणिस्सो ॥१२॥
૯૩. ખોટું બોલતાં પહેલાં, ખોટું બોલ્યા પછી અને ખોટું બોલતી વખતે
 માણસ દુઃખી અને બેચેન હોય છે. એ જ રીતે ચોરી કરનારો અને
 રૂપદર્શનનો લોભી આત્મા પણ દુઃખી અને અસ્થિર રહે છે.
૧૪. पत्थं हिदयाणिट्ठं पि, भण्णमाणस्स सगणवासिस्स ।
 कडुगं व ओसहं तं, महरविवायं हवइ तस्स ॥ १३ ॥
૯૪. મનને અપ્રિય લાગે એવી હિતકર વાત સાંભળવી પડે તો,
 ગુરુકુલવાસમાં રહેનારા મુનિને માટે એ કડવી દવાની જેમ મધુર ફળ
 આપનારી બને છે.
૧૫. विस्ससणिज्जो माया व, होइ पुज्जो गुरु व्व लोअस्स ।
 सयणु व्व सच्चवाई, पुरिसो सव्वस्स होइ पिओ ॥ १४ ॥
૯૫. સત્યભાષી વ્યક્તિ, માતાની જેમ વિશ્વાસપાત્ર, ગુરુની જેમ પૂજ્ય અને
 સ્વજનની જેમ સૌને પ્રિય બને છે.
૧૬. सच्चम्मि वसदि तवो, सच्चम्मि संजमो तह वसे सेसा वि गुणा ।
 सच्चं णिबंधणं हि य, गुणाणमुदधीव मच्छाणं ॥ १५ ॥
૯૬. સત્યમાં તપ છે, સત્યમાં સંયમ છે, અને બીજા બધા ગુણો પણ સત્યમાં
 છે. માછલાંઓને માટે સાગર આધાર છે તેમ સત્ય સર્વ ગુણોનો આધાર
 છે.

the fourth virtue of truthfulness.

93. *Mosassa pacchā ya puratthao ya, paogakāle ya duhī durante.*

Evaṃ adattāṇi samāyayanto, rūve atitto duhio aṇisso.

93. A person suffers misery after telling a lie, before telling a lie and while telling a lie, -thus suffers endless misery, similarly a person who steals or a person who is lustful also suffers misery and finds himself without a support.

94. *Pattham hīdayāṇiṭṭham pi, bhaṇṇamāṇassa sagaṇavāsissa.*

Kaḍugam va osaham tam, mahuravivāyam havai tassa.

94. Every beneficial advice given by a group-fellow though unpalatable to the mind at first, proves wholesome in the end, like a medicine which is bitter in taste becomes agreeable in effect.

95. *Vissasaṇijjo māyā va, hoī pujjo guru vva loassa.*

Sayaṇu vva saccavāī, puriso savvassa hoī pio.

95. A person who speaks the truth becomes trustworthy like a mother, venerable like a preceptor to his people and dear to all others as their relatives.

96. *Saccammi vasadi tavo, saccami saṇjamo taha vase sesā vi guṇā.*

Saccam ṇibandhaṇam hi ya, guṇāṇamudadhīva macchāṇam.

96. Truthfulness is the abode of penance, of self-control and of all other virtues; indeed truthfulness is the place of origination of all other noble qualities as the ocean is that of fishes.

૧૭. જહા લાહો તહા લોહો, લાહા લોહો પવઙ્કઈ ।
દોમાસકયં કજ્જં, કોડીણ વી ન નિઢ્ઢિયં ॥ ૧૬ ॥
૮૭. લાભ વધારે, તો લોભ વધારે. લાભથી લોભ વધે છે. બે માસા સોનાથી જે કાર્ય થઈ જાય તેમ હતું તે કરોડો સોનામહોરોથી પણ ન થયું.
(બે માસા સોનું માગવા આવેલા બ્રાહ્મણપુત્રને રાજાએ વધુ માગવા કહ્યું તો તેની માંગણી વધતી વધતી રાજ્ય માગવા સુધી પહોંચીગઈ હતી.)
૧૮. સુવણ્ણરુપ્પસ્સ ડ પવ્વયા ભવે, સિયા હુ કેલાસસમા અસંખયા ।
નરસ્સ લુદ્ધસ્સ ન તેહિ કિંચિ, ડચ્છા હુ આગાસસમા અણન્તિયા ॥
૧૭ ॥
૮૮. સોનાના અને ચાંદીના હિમાલય જેવા અસંખ્ય પર્વતો હોય તો પણ લોભી મનુષ્યને સંતોષ થશે નહિ; કારણ કે ઈચ્છાઓ આકાશ જેવી અનંત છે.
૧૯. જહા ય અંડપ્પભવા બલાગા, અંડં બલાગપ્પભવં જહા ય ।
એમેવ મોહાયયણં ય્હુ તણ્ણહા, મોહં ચ તણ્ણાયયણં વયંતિ ॥ ૧૮ ॥
૮૯. જેમ ઈંડામાંથી બતક જન્મે છે અને બતકમાંથી ઈંડુ, એમ તૃષ્ણામાંથી મોહ ઉત્પન્ન થાય છે અને મોહમાંથી તૃષ્ણા.
૧૦૦. સમસંતોસજલેણં, જો ધોવદિ તિવ્વ-લોહમલ-પુંજં ।
ભોયણ-ગિઢ્ઢિ-વિહીણો, તસ્સ સડચ્ચં હવે વિમલં ॥ ૧૯ ॥
૧૦૦. સમતા અને સંતોષના જળ વડે જે તીવ્ર લોભરૂપી મેલને ધોઈ નાખે છે, ભોજનની પણ લાલસા જેને રહી નથી એવા આત્માને નિર્મળ શૌચ ધર્મ પ્રાપ્ત થયો છે એમ સમજવું.

97. *Jahā lāho tahā loho, lāhā loho pavaḍḍhaī.
Domāsakayaṃ kajjaṃ, kodīe vi na niṭṭhiyaṃ.*
97. Greed grows with every gain, every gain increases greed. A work which could be done by two grams of gold, could not be done even by crores of grams.
98. *Suvaṇṇaruppassa u pavvayā bhava, siyā hu kelāsasamā
asamkhayā.
Narassa luddhassa na tehi kimci, icchā hu āgāsasamā
aṇantiyā.*
98. Even if a greedy person comes to accumulate a numberless Kailāśa-like mountains of gold and silver they mean nothing to him, for his desire is as endless as is the sky.
99. *Jahā ya aṇḍappabhavā balāgā, aṇḍaṃ balāgappabha-
vaṃ jahā ya.
Emeva mohāyayaṇaṃ khu taṇhā, mohāṃ ca
taṇhāyayaṇaṃ vayanti.*
99. Just as a she-crane is born of an egg and an egg is born of a she-crane, so also delusion is born of craving and craving is born of delusion.
100. *Samasaṃtosajaleṇaṃ, jo dhovadi tivva-lohamala-
punjaṃ.
Bhoyaṇa-giddhi-vihīṇo, tassa sauccaṃ have vimalaṃ.*
100. One who washes away the dirty heap of greed with the water of equanimity and contentment and is free from lust for food, will attain perfect purity.

૧૦૧. વય-સમિદિ-કસાયાણં, દંડાણં તહ ઙ્હિદયાણ પંચણં ।
ધારણ-પાલણ-ણિગ્ગહ-વાય-જઓ-સંજમો ભણિઓ ॥ ૨૦ ॥
૧૦૧. વ્રતોનું પાલન, દરેક કામમાં સાવધાની, કષાયોનો નિગ્રહ, કર્મબંધન કરાવે એવી કાયિક-વાચિક-માનસિક ક્રિયાનો ત્યાગ, ઈન્દ્રિયો પર કાબૂ—એ સંયમધર્મ છે.
(કષાય=આત્માને મલિન કરનારા મનોભાવ. ક્રોધ-માન-માયા-લોભ એ ચાર કષાય કહેવાય છે.)
૧૦૨. વિસયકસાય-વિણિગ્ગહભાવં, કાઠુણ ઙ્હાણસજ્ઙાણ ।
જો ભાવઙ્હ અપ્પાણં, તસ્સ તવં હોદિ ણિયમેણ ॥ ૨૧ ॥
૧૦૨. વિષયોમાં જતી ઈન્દ્રિયોનો તથા મનમાં ઊઠતા કષાયોનો નિગ્રહ કરીને, ધ્યાન અને સ્વાધ્યાય દ્વારા જે વ્યક્તિ પોતાના આત્માને કેળવે છે તે તપધર્મયુક્ત છે એમ સમજવું.
૧૦૩. ણિવ્વેદતિયં ભાવઙ્હ, મોહં ચઙ્હુણ સવ્વદવ્વેસુ ।
જો તસ્સ હવે ચાગો, ઙ્હિદિ ભણિદં જિણવરિંદેહિ ॥ ૨૨ ॥
૧૦૩. સર્વ પદાર્થોમાંથી આસક્તિ દૂર કરીને સંસાર, શરીર અને ભોગો - એ ત્રણેય ઉપર જે વૈરાગ્યનો અભ્યાસ કરે તે આત્મા ત્યાગધર્મ પામ્યો છે એમ સમજવું.
૧૦૪. જે ય કંતે પિણ ભોણ, લઙ્ઘે વિપિટ્ઠિકુવ્વઙ્હ ।
સાહીણે ચયઙ્હ ભોણ, સે હુ ચાઙ્હ ત્તિ દુચ્ચઈ ॥ ૨૩ ॥
૧૦૪. જે વ્યક્તિ સુંદર અને પ્રિય એવા ભોગો મળતા હોય છતાં તેની સામે ન જુએ અને સ્વાધીન હોય એવા સુખોનો પણ ત્યાગ કરે તે ખરો ત્યાગી કહેવાય.
૧૦૫. હોઝણ ય ણિસ્સંગો, ણિયભાવં ણિગ્ગહિત્તુ સુહદુહદં ।
ણિહંદેણ દુ વઙ્ઘિદિ, અણયારો તસ્સાઙ્ઘિક્કિચણં ॥ ૨૪ ॥

101. Vaya-Samidi-kasāyāṇam, daṇḍāṇam taha imḍiyāṇa paṇcaṇham.

Dhāraṇa-pālaṇa-niggaha-cāya-jao samjamo bhaṇio.

101. Self-restraint consists of the keeping of five vows, observance of five rules of carefulness (samiti) subjugation of (four) passions, controlling all activities of mind, speech and body, and victory over the senses.

102. Visayakasāya-viṇiggahabhāvam, kāūṇa jhāṇasajjhāe.

Jo bhāvai appāṇam, tassa tavaṇ hodi ṇiyameṇa.

102. Penance consists in concentration on the self by meditation, study of the scripture and restraining the senses and passions.

103. Nivvedatiyaṇ bhāvai, moham caiūṇa savvadavvesu.

Jo tassa have cāgo, idi bhaṇidaṇ jṇavarindehim.

103. Supreme Jina has said that true renunciation consists in developing indifference towards the three, namely the world, the body and the enjoyment, through detachment for material objects

104. Je ya kante pie bhoē, laddhe vipiṭṭhikuvvai.

Sāhīṇe cayai bhoē, se hu cāi tti vuccāi.

104. He alone can be said to have truly renounced everything who has turned his back on all available, beloved and dear objects of enjoyment possessed by him.

105. Hoūṇa ya ṇissamgo, ṇiyabhāvam ṇiggahittu suhaduhadaṇ.

Niddaṇdeṇa du vaṭṭadi, aṇayāro tassā kicaṇṇam.

૧૦૫. સર્વ પરિગ્રહને છોડી, સુખ-દુઃખને ઉત્પન્ન કરનાર પોતાના મનના ભાવોને અંકુશમાં લઈ, “મારું-તારું” જેવા દ્વંદ્વોથી અલિપ્ત રહીને જે વિચરે છે તે મુનિ આકિંચન્યધર્મયુક્ત છે એમ સમજવું.
૧૦૬. અહમિક્કો યલુ સુદ્ધો, દંસણાણમઙ્ગો સદાઽરૂવી ।
ણ વિ અત્થિ મજ્ઝ કિંચિ વિ, અણ્ણં પરમાણુમિત્તં પિ ॥ ૨૫ ॥
૧૦૬. દર્શન-જ્ઞાનમય, અરૂપી એવો હું સદા એકાકી જ છું. પરમાણુ જેટલી પણ અન્ય કોઈ વસ્તુ મારી નથી.
૧૦૭. સુહં વસામો જીવામો, જેસિં ણો નત્થિ કિંચણ ।
મિહિલાણ ડજ્ઝમાણીણ, ન મે ડજ્ઝઙ્ગ કિંચણ ॥ ૨૬ ॥
૧૦૮. ચત્તપુત્તકલત્તસ્સ, નિવ્વાવારસ્સ ધિક્કવુણો ।
પિયં ન વિજ્જઈ કિંચિ, અપ્પિયં પિ ન વિજ્જણ ॥ ૨૭ ॥
- ૧૦૭-૧૦૮ અમારું કહી શકાય એવું કશું જેની પાસે છે નહિ એવા અમે સુખેથી રહીએ છીએ, સુખેથી જીવીએ છીએ. મિથિલાનગરી બળતી હોય તો તેમાં અમારું કંઈ બળતું નથી.
પુત્ર અને પત્ની આદિનો ત્યાગ કરનાર અને જેને કોઈ વ્યવસાય નથી એવા મુનિ માટે કોઈ વસ્તુ પ્રિય નથી, કોઈ વસ્તુ અપ્રિય નથી.
૧૦૯. જહા પોમ્મં જલે જાયં, નોવલિપ્પઙ્ગ વારિણા ।
એવં અલિત્તં કામેહિં, તં વયં ભૂમ માહણં ॥ ૨૮ ॥
૧૦૯. પાણીમાં જન્મેલું કમળ પાણીથી ભીંજાતું નથી તેમ જે વ્યક્તિ (કામભોગોની વચ્ચે રહેતી હોવા છતાં) કામભોગોથી લેપાતી નથી તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ.
૧૧૦. દુક્કં હયં જસ્સ ન હોઙ્ગ મોહો, મોહો હઓ જસ્સ ન હોઙ્ગ તણ્હા ।
તણ્હા હયા જસ્સ ન હોઙ્ગ લોહો, લોહો હઓ જસ્સ ન કિંચણાઙ્ગ ॥૨૯॥

105. That monk alone acquires the virtue of non-possessiveness, who renouncing the sense of ownership and attachment and controlling his own thoughts, remains unperturbed by the pair of opposites like happiness and misery.

**106. *Ahamikko khalu suddho, daṁsaṇaṇāṇamaio sadārūvī.
Na vi atthi majjha kiṁci vi, aṇṇaṁ paramāṇumittaṁ pi.***

106. Verily I am alone, pure, eternal and formless and possessing the qualities of apprehension and comprehension except these there is nothing, not even an atom, that is my own.

**107. *Suhaṁ vasāmo jīvāmo, jesim̄ ṇo natthi kiṁcaṇa.
Mihilāe ḍajjhamāṇīe, na me dajjhai kiṁcaṇa.***

**108. *Cattaputtakalattassa, nivvāvārassa bhikkhuṇo.
Piyam̄ na vijjaī kiṁci, appiyam̄ pi na vijjae.***

107 & 108. We, who have nothing of our own, reside happily and live happily. As Nami who had renounced his kingdom and become a saint, said when Mithila was in flames nothing of mine is being burnt there. I have abandoned my children and my wife, I have no occupation; I am a mendicant; there is nothing dear or disagreeable to me.

**109. *Jahā pommaṁ jale jāyam̄, novalippai vāriṇā.
Evaṁ alittaṁ kāmehiṁ, taṁ vayam̄ būma māhaṇam̄.***

109. We call him a Brahmin who remains unaffected by objects of sensual pleasures like a lotus which remains untouched by water, though born in it.

**110. *Dukkham̄ hayam̄ jassa na hoi moho, moho hao jassa na
hoi taṇhā.
Taṇhā hayā jassa na hoi loho, loho hao jassa na
kiṁcaṇāim̄.***

૧૧૦. જેને મોહ નથી તેને દુઃખ નથી; જેણે તૃષ્ણાનો નાશ કર્યો તેણે મોહનો નાશ કર્યો; જેણે લોભને દૂર કર્યો તેણે તૃષ્ણાને દૂર કરી અને જેણે સંગ્રહ તજ્યો તેણે લોભને તજ્યો.

૧૧૧. જીવો બંધ જીવમ્મિ, ચેવ ચરિયા હવિજ્જા જા જદ્દિણો ।
તં જાણ બંધચેરં, વિમુક્કપરદેહતિત્તિસ્સ ॥ ૩૦ ॥

૧૧૧. બ્રહ્મ એટલે આત્મા. દેહ અને પરની આસક્તિથી મુક્ત મુનિ બ્રહ્મને અર્થે જે આચરણ કરે તેને બ્રહ્મચર્ય કહે છે.

૧૧૨. સવ્વંગં પેચ્છંતો, ઇત્થીણં તાસુ મુયદિ દુબ્ભાવં ।
સો બમ્હચેરભાવં, સુક્કદિ યલુ દુબ્ધરં ધરદિ ॥ ૩૧ ॥

૧૧૨. નારીના સુંદર અંગો દૃષ્ટિ સમક્ષ આપવા છતાં જે પોતાના ચિત્તમાં મલિનભાવ અનુભવતો નથી એ ધન્ય આત્મા કઠિન બ્રહ્મચર્યભાવને ધારણ કરનારો છે એમ જાણવું.

૧૧૩. જઝકુંભે જોઙ્ઙવગૂઢે, આસુખિતત્તે નાસમુવયાઙ્ઙ ।
એવિત્થિયાહિ અણગારા, સંવાસેણ નાસમુવયંતિ ॥ ૩૨ ॥

૧૧૩. અગ્નિની સમીપ રહેલો લાખનો ઘડો જલદીથી ગરમ થઈ પીગળી જાય છે એવી જ રીતે સ્ત્રીના નિકટ સહવાસથી મુનિના સંયમનો પણ નાશ થાય છે.

૧૧૪. એ ય સંગે સમઙ્ઙકમિત્તા, સુદુત્તરા ચેવ ભવંતિ સેસા ।
જહા મહાસાગરમુત્તરિત્તા, નઈં ભવે અવિ ગંગાસમાણા ॥ ૩૩ ॥

૧૧૪. જે સાધક-સાધિકા વિષયાસક્તિને પેલે પાર પહોંચી જાય છે તેને માટે બાકીની આસક્તિઓ ઓળંગવી સહેલી બની જાય છે; જેમ મહાસાગર પાર કરનારને ગંગા જેવી મોટી નદીઓ પાર કરવી સહેલી

110. He who has got rid of delusion has his misery destroyed, he who has got rid of craving has his delusion destroyed. He who has got rid of greed has his craving destroyed, he who owns nothing has his greed destroyed.
111. *Jīvo bambha Jīvammī, ceva cariyā havijja jā jadiṇo.
Taṃ jāṇa bambhaceram, vimukkaparadehatittissa.*
111. The soul verily is Brahman, so the activity regarding the self of a monk-who refrains himself from seeking enjoyment through other's body (i. e. sexual enjoyment), is called Brahma-carya (celibacy).
112. *Savvaṃgam peccanto, itthīṇam tāsū muyadi dubbhāvaṃ.
So bambhacerabhāvaṃ, sukkadi khalu duddharam dharadi.*
112. He observes the most difficult but pious virtue of celibacy, who does not entertain evil thoughts even after looking at all the organs of a woman.
113. *Jaukumbhe joiuvagūḍhe, āsubhitatte nāsamuvayāi.
Evitthiyāhi aṇagārā, saṃvāseṇa nāsamuvayanti.*
113. Just as a jar made of lac (sealing wax) when placed near fire soon gets melted and perished. Similarly a monk who moves in the company of women loses his character.
114. *Ea ya saṃge samaikkamittā, suduttarā ceva bhavanti sesā.
Jahā mahāsāgaramuttarittā, naī bhava avi gamgāsamāṇā.*
114. One, who overcomes desires for association with women, can overcome other temptations of his life as easily as a

બની જાય છે, તેમ.

૧૧૫. જહ સીલરક્ખયાણં, પુરિસાણં ણિદિદાઓ મહિલાઓ ।
તહ સીલરક્ખયાણં મહિલાણં ણિદિદા પુરિસા ॥ ૩૪ ॥
૧૧૫. શીલના રક્ષણમાં સાવધાન રહેવા માટે પુરુષની સામે જેમ સ્ત્રીઓને નિંદનીય રૂપે વર્ણવામાં આવે છે, તેવી જે રીતે શીલધારક સ્ત્રીઓ માટે પુરુષો પણ એટલા જ નિંદનીય સમજી લેવા જોઈએ.
૧૧૬. કિં પુણ ગુણસહિદાઓ, ઇત્થીઓ અત્થિ વિત્થિહજસાઓ ।
પારલોગદેવદાઓ, દેવેહિં વિ વંદણિજ્જાઓ ॥ ૩૫ ॥
૧૧૬. જગતમાં એવી ગુણસંપન્ન સ્ત્રીઓ પણ છે કે જેનો યશ સર્વત્ર ફેલાયેલો છે, જે મનુષ્યલોકની દેવતાઓ સમાન છે, ને જે દેવોને પણ વંદનીય છે.
૧૧૭. તેલ્લોક્કાહિવિહહણો, કામગ્ગી વિસયરુક્ખપજ્જલિઓ ।
જોવ્વણતણિલ્લચારી, જં ણ ડહહ સો હવહ ધણ્ણો ॥ ૩૬ ॥
૧૧૭. કામાગ્નિ વિષયરૂપી વૃક્ષમાંથી પ્રગટે છે, યૌવનરૂપી ઘાસ એનો ચારો છે; ત્રણ લોકરૂપી વનને બાળવાની શક્તિ ધરાવતો એ અગ્નિ જેને બાળતો નથી તે પુરુષને (અને તે નારીને) ધન્ય છે.
૧૧૮. જા જા વચ્ચઈ રયણી, ન સા પહિનિયત્તઈ ।
અહમ્મં કુણમાણસ્સ, અફલા જન્તિ રાહો ॥ ૩૭ ॥
૧૧૮. જે રાત વીતી ગઈ છે તે પાછી આવવાની નથી, અધર્મ આચરનારાઓનો સમય વ્યર્થ વહી જાય છે.
૧૧૯. જહા ય તિણ્ણ વણિયા, મૂલં ઘેત્તૂણ નિગ્ગયા ।
એગોઽત્થ લહઈ લાહં, એગો મૂલેણ આગઓ ॥ ૩૮ ॥
૧૨૦. એગો મૂલં પિ હારિત્તા, આગઓ તત્થ વાણિઓ ।
વવહારે ઉવમા એસા, એવં ધમ્મે વિયાણહ ॥ ૩૯ ॥

person, who has crossed an ocean, can easily cross the river Ganges.

**115. Jaha sīlarakkhayāṇaṃ, purisāṇaṃ ṇindidāo mahilāo.
Taha sīlarakkhayāṇaṃ, mahilāṇaṃ ṇindidā purisā.**

115. Just as women become censurable by men observing calibacy, similarly men become censurable by women observing celibacy.

**116. Kiṃ puṇa guṇasahidāo, itthiō atthi vitthaḍajasāo.
Naralogadevadāo, devehiṃ vi vandaṇijjāo.**

116. But there are women endowed with stern character, renowned far and wide, who are goddesses on this earth and are even adorned by gods.

**117. Tellokkāḍaviḍahaṇo, kāmaggī visayarukkhapajjalio.
Jovvaṇataṇillacārī, jaṃ ṇa ḍahai so havai dhaṇṇo.**

117. The sexual fire fed by the trees of desires can burn the forest of the three world, one is blessed whose grass of youthful life remains unburnt by this fire.

**118. Jā jā vajiā rayañī, na sā paḍiniyattaī.
Ahammaṃ kuṇamāṇassa, aphaḷā janti rāio.**

118. The nights that pass away cannot return back. The night of a person engaged in sinful activities, go waste.

**119. Jahā ya tiṇṇi vaṇiyā, mūlaṃ ghettūṇa niggayā.
Egottha lahaī lāhaṃ, ego mūleṇa āgao.**

120. Ego mūlaṃ pi hārittā, āgao tattha vāṇio.

Vavahāre uvamā esā, evaṃ dhamme viyāṇaha.

119-120. Three Merchants started (on business) with their apital; one of them made profit in his business; the other returned

૧૧૯-૧૨૦. ત્રણ વેપારીઓ સરખી મૂડી લઈને નીકળ્યા. એકે નફો કર્યો, બીજો મુદ્દલ લઈને પાછો આવ્યો, ત્રીજો વેપારી મૂળ રકમ ગુમાવીને પાછો ફર્યો. એવું જ ધર્મ વિષે પણ સમજવું.

૧૨૧. અપ્પા જાણઙ અપ્પા, જહદ્ધિઓ અપ્પસક્ખિઓ ધમ્મો ।
અપ્પા કરેઙ તં તહ, જહ અપ્પસુહાવઓ હોઙ ॥ ૪૦ ॥

૧૨૧. આત્મા આત્માને જાણે છે. આત્મસાક્ષીએ કરાતો ધર્મ સાચો છે. ધર્મ એવી રીતે આચરવો કે જેથી આપણા પોતાના માટે એ સુખદાયક નીવડે.

૧૦. સંયમસૂત્ર

૧૨૨. અપ્પા નઈ વેયરણી, અપ્પા મે કૂડસામલી ।
અપ્પા કામદુહા ધેણૂ, અપ્પા મે નંદણં વણં ॥ ૧ ॥

૧૦. સંયમસૂત્ર

૧૨૨. આત્મા જ વૈતરણી નદી છે, આત્મા જ કૂટશાલ્મલી વૃક્ષ છે. આત્મા જ કામધેનુ છે અને આત્મા જ નંદનવન છે.
(આત્મા જ નર્ક છે, આત્મા જ સ્વર્ગ છે. વૈતરણી નદી અને કૂટશાલ્મલી વૃક્ષ નર્કમાં આવેલાં કહેવાય છે, કામધેનુ ગાય અને નંદનવન સ્વર્ગમાં આવેલાં કહેવાય છે.)

૧૨૩. અપ્પા કત્તા વિકત્તા ય, દુહાણ ય સુહાણ ય ।
અપ્પા મિત્તમમિત્તં ચ, દુપ્પદ્ધિય સુપ્પદ્ધિઓ ॥ ૨ ॥

૧૨૩. આત્મા જ સુખ-દુઃખનો કર્તા છે અને સુખ-દુઃખનો ભોક્તા છે. સન્માર્ગે ચાલનારો આત્મા પોતે પોતાનો મિત્ર છે, ઉન્માર્ગે ચાલનારો આત્મા પોતે પોતાનો શત્રુ છે.

૧૨૪. ઇગપ્પા અજિણ સત્તૂ, કસાયા ઙ્ઙિદ્ધિયાણિ ય ।
તે જિણિત્તુ જહાનાયં, વિહરામિ અહં મુણી ॥ ૩ ॥

૧૨૪. એક તો ન જીતાયેલો આત્મા આપણો શત્રુ છે, બીજા ન જીતાયેલા કષાય અને ન જીતાયેલી ઈન્દ્રિયો આપણા ખરા શત્રુ છે. હે મુનિવર !

back with his capital only; the third one returned after losing all the capital that he had taken with him. Know that in practice, this simile is also applicable in religious matter.

**121. *Appā jāṇai appā, jahatṭhio appasakkhio dhammo.*
*Appā kareim̃ taṃ taha, jaha appasuhāvaḥ hoi.***

121. The soul verily knows himself. Really one's soul itself is the witness of religiosity, hence he performs religious activity in such a manner as brings satisfaction to himself.

10. Saṃyamasūtra

**122. *Appā naī veyaraṇī, appā me kūḍasāmālī.*
*Appā kāmaduhā dheṇū, appā me nandaṇaṃ vaṇaṃ.***

10. PRECEPTS ON SELF-RESTRAINT

122. My soul is to me the river Vaitarani and the thorny tree Śālmālī. But is to me the cow *Kāmadhenu* (as it yields all that I desire) and the heavenly garden Nandanavana also.

**123. *Appā kattā vikattā ya, duhāṇa ya suhāṇa ya.*
*Appā mittamamittam̃ ca, dupaṭṭhiya supaṭṭhio.***

123. The soul is the doer and enjoyer of both happiness and misery; it is his own friend when it acts righteously and foe when it acts unrighteously.

**124. *Egappā aṇie sattū, kasāyā indiyāṇi ya.*
*Te jñittu jahānāyaṃ, viharāmi ahaṃ muṇi.***

124. One's unconquered self, unconquered passions and uncontrolled sense-organs are one's own enemies. Oh

એ બધાંને જીતી લઈને હું યથાયોગ્યપણે વિચરું છું.

૧૨૫. જો સહસ્સં સહસ્સાણં, સંગામે દુજ્જણે જિણે ।

एगं जिणेज्ज अप्पाणं, एस से परमो जओ ॥ ४ ॥

૧૨૫. કોઈ વ્યક્તિ યુદ્ધમાં હજારો મહાન યોદ્ધાઓને એકલો જીતી લે તેના કરતાં પણ કોઈ વ્યક્તિ પોતાની જાતને જીતી લે એ વિજય મોટો છે.

૧૨૬. અપ્પાણમેવ જુજ્ઞાહિ, કિં તે જુજ્ઞેણ બજ્ઞાઓ ।

अप्पाणमेव अप्पाणं, जइत्ता सुहमेहए ॥ ५ ॥

૧૨૬. બહારની લડાઈથી શું વળશે ? પોતાની જાત સાથે જ લડ. પોતે પોતાને જીતીએ તો જ સાચું સુખ મળે છે.

૧૨૭. અપ્પા ચેવ દમેયવ્વો, અપ્પા હુ ખલુ દુદ્ધમો ।

अप्पा दंतो सुही होइ, अस्सि लोए परत्थ य ॥ ६ ॥

૧૨૭. પોતાની જાતને જ તાબે કરવી જોઈએ. આત્મવિજય સૌથી અઘરો છે. જાતને જીતનારો આ લોકમાં અને પરલોકમાં સુખી થાય છે.

૧૨૮. વરં મે અપ્પા દંતો સંજમેણ તવેણ ચ ।

माज्जं परेहिं दम्मंतो, बंधणेहिं वहेहि य ॥ ७ ॥

૧૨૮. હું મારી જાતે તપ અને સંયમ વડે મારા પર કાબૂ મેળવું એ જ સારું છે. વધ અને બંધન જેવી શિક્ષાઓ વડે બીજાઓ મને કાબૂમાં લે એ ઠીક નહિ.

૧૨૯. એગઓ વિસંદં કુજ્જા, એગઓ ચ પવત્તણં ।

असंजमे निर्यात्ति च, संजमे य पवत्तणं ॥ ८ ॥

૧૨૯. એક વસ્તુથી નિવૃત્ત થવા જેવું છે અને બીજી એક વસ્તુમાં પ્રવૃત્તિ કરવા જેવી છે. અસંયમથી નિવૃત્તિ કરવી અને સંયમમાં પ્રવૃત્તિ કરવી.

monk: having conquered them, I move about righteously.

**125. *Jo saḥassaṃ saḥassāṇaṃ, saṃgāme dujjae Jiṇe.
Egaṃ jiṇejja appāṇaṃ, esa se paramo jao.***

125. One may conquer thousands and thousands of enemies in an invincible battle; but the supreme victory consists in conquest over *one's self*.

**126. *Appāṇameva jujjhāhi, kiṃ te jujjeṇa bajjhao.
Appāṇameva appāṇaṃ, jaittā suhamehae.***

126. Fight with thyself; what is the good in fighting against external foes? One can get supreme happiness by conquering one's own self by one's self.

**127. *Appā ceva dameyavvo, appā hu khalu duddamo.
Appā daṃto suhī hoi, assim loe parattha ya.***

127. One must conquer one's own self, because it is difficult to conquer it. One who has conquered one's own self attains bliss in this world as well as in the next.

**128. *Varaṃ me appā daṃto, saṃjameṇa taveṇa ya.
Māhaṃ parehiṃ dammaṃto, bandhaṇehiṃ vahehi ya***

128. It is proper that I must conquer my self by self-restraint and penance. But it is not proper that I should be vanquished by others and made a prisoner or killed by them.

**129. *Egao viraiṃ kujjā, egao ya pavattaṇaṃ.
Asaṃjame niyattim ca, saṃjame ya pavattaṇaṃ.***

129. One should desist from action in one direction and undertake action in another direction. One should avoid being incontinent and should practise self-restraint.

૧૩૦. રાગે દોસે ય દો પાવે, પાવકમ્મ-પવત્તણે ।
જે ધિવ્ખૂ રુંભઈ નિચ્ચં, સે ન અચ્છઙ્ગ મંડલે ॥ ૧ ॥
૧૩૦. રાગ અને દ્વેષ નામના બે પાપ જ અન્ય પાપકાર્યમાં આપણને દોરી જાય છે. જે મુનિ આ બંનેનો સદાને માટે ક્ષય કરે છે તે સંસારચક્રમાં રહેતો નથી.
૧૩૧. નાણેણ ય ઙ્ઙાણેણ ય, તવોબલેણ ય બલા નિરુબ્ભંતિ ।
ઈંદિયવિસયકસાયા, ધરિયા તુરમા વ રજ્જૂહિં ॥ ૧૦ ॥
૧૩૧. જેવી રીતે લગામ વડે અશ્વને રોકવામાં આવે છે તેમ જ્ઞાન, ધ્યાન અને તપના આધારે ઈન્દ્રિયો, વિષયો તથા કષાયોનો નિગ્રહ કરી શકાય છે.
૧૩૨. ઉવસામં પુવણીતા, ગુણમહતા જિણચરિત્તસરિસં પિ ।
પઢિવાર્તેતિ કસાયા, કિં પુણ સેસે સરાગત્થે ॥ ૧૧ ॥
૧૩૨. ઉચ્ચ કોટિના ગુણવાન અને જિનેશ્વર સમાન ચારિત્રધારી મુનિ કષાયોને શાંત કરી દે છે, પરંતુ (નિમિત્ત મળતાં ફરી જાગૃત થઈને) કષાયો એવા મુનિને પણ પાડી નાખે છે, તો અન્ય સરાગી મુનિનું શું કહેવું ?
૧૩૩. ઇહ ઉવસંતકસાઓ, લહઇ અણંતં પુણો વિ પઢિવાયં ।
ન હુ મ્હે વીસસિયવ્વં, થેવે વિ કસાયસેસમ્મિ ॥ ૧૨ ॥
૧૩૩. કષાયોને ઉપશાંત કરનાર પણ જો ફરીથી અનંતગણી પતિત અવસ્થાને પામતો હોય તો, કષાય ભલે થોડો રહ્યો હોય તો પણ, તેનો વિશ્વાસ કરવો જોઈએ નહિ.
૧૩૪. અણથોવં વણથોવં, અગ્ગીથોવં કસાયથોવં ચ ।
ન હુ મ્હે વીસસિયવ્વં, થોવં પિ હુ તં બહુ હોઇ ॥ ૧૩ ॥
૧૩૪. થોડુંક કરજ, નાનો ઘા, નાનકડી આગ કે જરાક જેટલો કષાય — આ બધાંનો તમારે કદી વિશ્વાસ ન કરવો. એમને નાનામાંથી મોટું રૂપ લેતા વાર લાગતી નથી.

130. Rāge dose ya do pāve, pāvakamma pavattaṇe.

Je bhikkhū rumbhaī niccaṃ, se na acchai maṇḍale.

130. The two sins attachment and aversion lead one to commit sinful acts. That monk who always besieges them will not wander in this mundane existence.

131. Nāṇeṇa ya jhāṇeṇa ya, tavobaleṇa ya balā nirubhanti.

Imdiyavisayakasāyā, dhariyā turagā va rajjūhim.

131. Just as a horse can be controlled by a bridle, the sensual pleasures and passions can be forcefully kept under control by knowledge, meditation and power of penance.

132. Uvasāmaṃ puvaṇītā, guṇamahatā jīṇacarittasarisaṃ pi.

Paḍivāteṃti kasāyā, kiṃ puṇa se sarāgatthe.

132. When suppressed, passion can bring about the spiritual degeneration of even the most virtuous monk, who in his conduct is akin to Jina himself, what can we say of monks who are under the sway of attachment?

133. Ih uvasāntakasāo, lahai aṇantaṃ puṇo vi paḍivāyaṃ.

Na hu bhe vīsasiyavvaṃ, theve vi kasāyasesammi.

133. Even, one who has subsided or repressed all his passions, once more experience a terrible spiritual degeneration, may ence, one ought not to become complacent when some remnants of passions still continue.

134. Aṇathovaṃ vaṇathovaṃ, aggīthovaṃ kasāyathovaṃ ca.

Na hu bhe vīsasiyavvaṃ, thovaṃ pi hu taṃ bahu hoi.

134. One should not be complacent with a small debt, slight wound, spark of fire and slight passion, because what is small (today) may become bigger (later).

૧૩૫. કોહો પીઠં પળાસેઢ, માળો વિળયનાસળો ।
માયા મિત્તાળિ નાસેઢ, લોહો સવ્વવિળાસળો ॥ ૧૪ ॥
૧૩૫. કોધ પ્રેમનો, અભિમાન વિનયનો, માયા મૈત્રીનો અને લોભ સર્વનો નાશ કરે છે.
૧૩૬. ઉવસમેળ હળે કોહં, માળં મદ્વયા ઝિળે ।
માયં ચડ્ઝ્ઝવભાવેળ, લોભં સંતોસઓ ઝિળે ॥ ૧૫ ॥
૧૩૬. ક્ષમાથી કોધને હણો, નમ્રતાથી અભિમાનને જીતો, સરળતાથી માયાનો અંત આણો અને સંતોષ વડે લોભ પર વિજય મેળવો.
૧૩૭. ઝહા કુમ્પે સઅંગાઢં, સણ દેહે સમાહરે ।
ણવં પાવાઢં મેહાવી, અઝ્ઝાપ્પેળ સમાહરે ॥ ૧૬ ॥
૧૩૭. કાયબો પોતાના અંગોને પોતાની અંદર લઈ લે છે એમ વિચારશીલ પુરુષ આત્મલક્ષ્ય વડે પાપોનું સંવરણ કરે.
૧૩૮. સે ઝાળમઝાળં વા, કટ્ટું આહમ્મિઅં પયં ।
સંવરે સ્ખિપ્પમપ્પાળં, બીયં તં ન સમાયરે ॥ ૧૭ ॥
૧૩૮. જાણતાં કે અજાણતાં ધર્મવિરુદ્ધ કાર્ય થઈ જાય તો સાધકે પોતાની જાતનું જલદીથી સંવરણ કરવું અને ફરીથી એ ભૂલ થવા ન દેવી.
૧૩૯. ધમ્મારામે ચરે ધિવ્ઝ્ઝુ, ધિઢમં ધમ્મસારહી ।
ધમ્મારામણ દંતે, બમ્મચેરસમાહિણ ॥ ૧૮ ॥
૧૩૯. ધૈર્યવાન, ધર્મરૂપી રથના સારથી, ધર્મઉદ્ધાનમાં રમવાના પ્રેમી, પોતાની જાતને વશમાં રાખનાર મુનિ બ્રહ્મચર્ય દ્વારા શાંત બનીને ધર્મઉદ્ધાનમાં આનંદથી વિચરે.

**135. *Koho pīṃ paṇāsei, māṇo viṇayanāsaṇo.
Māyā mittañi nāsei, loho savvaviṇāsaṇo.***

135. Anger destroys love, pride destroys modesty, deceit destroys friendship; greed is destructive of everything.

**136. *Uvasameṇa haṇe kohaṃ, māṇaṃ maddavayā jiṇe.
Māyaṃ cájjavabhāveṇa, lobhaṃ saṃtosao jiṇe.***

136. One ought to put an end to anger through calmness, pride by modesty, deceit by straight-forwardness and greed by contentment.

**137. *Jahā kumme saamgāī, sae dehe samāhare.
Evaṃ pāvāim mehāvī, ajjhappeṇa samāhare.***

137. Just as a tortoise protects itself by withdrawing all its limbs within its own body, similarly a wise man protects himself from evil by withdrawing himself from extrovertness.

**138. *Se jāṇamajāṇaṃ vā, kaṭṭuṃ āhammiaṃ payaṃ.
Saṃvare khippamappāṇaṃ, bīyaṃ taṃ na samāyare.***

138. When an unrighteous deed is committed, whether consciously or unconsciously, one should immediately control oneself so that such an act is not committed again.

**139. *Dhammārāme care bhikkhū, dhiimaṃ dhammasārahī.
Dhammārāmarae dante, bambhacerasaṃāhie.***

139. A monk who is a courageous driver of the chariot of religion, engrossed in the delight of religion, self-controlled and devoted to celibacy, wanders in the garden of religion.

૧૧. અપરિગ્રહસૂત્ર

૧૪૦. સંગનિમિત્તં મારઙ્ગ, ભણઙ્ગ અલીઅં કરેઙ્ગ ચોરિક્કં ।
સેવઙ્ગ મેહુણં મુચ્છં, અપ્પરિમાણં કુણઙ્ગ જીવો ॥ ૧ ॥

૧૧. અપરિગ્રહસૂત્ર

૧૪૦. પરિગ્રહવૃત્તિના કારણે મનુષ્ય હિંસા કરે છે, અસત્ય બોલે છે, ચોરી કરે છે, મૈથુન સેવે છે અને પોતાની પાસે જે કંઈ હોય તેમાં ખૂબ આસક્ત રહે છે.

૧૪૧. ચિત્તમંતમચિત્તં વા, પરિગિજ્ઞ કિસામવિ ।
અન્નં વા અણુજાણાઙ્ગ, એવં દુક્ખા ણ મુચ્ચઈ ॥ ૨ ॥

૧૪૧. સજીવ કે નિર્જીવ એવી નાનકડી વસ્તુનો પણ પરિગ્રહ કરનાર કે તેની અનુભોદના કરનાર આત્મા દુઃખમુક્ત થઈ શકતો નથી.

૧૪૨. જે મમાઙ્ગમતિં જહાતિ, સે જહાતિ મમાઙ્ગયં ।
સે હુ દિટ્ઠપહે મુણી, જસ્સ નત્થિ મમાઙ્ગયં ॥ ૩ ॥

૧૪૨. જે મમત્વને ત્યજી શકે છે તે જ પરિગ્રહને તજી શકે છે. તે મુનિએ માર્ગ જોયો છે, જેણે પરિગ્રહ તજ્યો છે.

૧૪૩. મિચ્છત્તવેદરાગા, તહેવ હાસાદિયા ય છહ્વેસા ।
ચત્તારિ તહ કસાયા, ચડસ અબ્ભંતરા ગંથા ॥ ૪ ॥

૧૪૩. મિથ્યાત્વ, સ્ત્રીભાવ, પુરુષભાવ, નપુસંકભાવ, હાસ્ય, રતિ (ખુશી), અરતિ (કંટાણો), શોક, ભય, જુગુપ્સા, ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ— આ ચૌદ પ્રકારનો અભ્યંતર પરિગ્રહ છે.

11. Aparigrahasūtra

140. *Samganimittam mārai, bhaṇai alīam karei corikkam.
Sevai mehuṇa muccham, apparimāṇam kuṇai jīvo.*

11. PRECEPTS ON NON-POSSESSIVENESS

140. Owing to attachment, a person commits violence, tells lies, commits theft, indulges in sex and develops a wish for unlimited hoarding.

141. *Cittamantamacittam vā, parigijjha kisāmavi.
Annam vā aṇujāṇāi, evam dukkhā ṇa muccaī.*

141. A person who hoards even the slightest amount of an animate or inanimate thing or gives consent to some one for hoarding, will not escape from misery.

142. *Je mamāiya matim jahāti, se jahāti mamāiyam.
Se hu diṭṭhapahe muṇī, jassa natthi mamāiyam.*

142. Whoever frees himself from the instinct of possessiveness, can renounce his possession. A monk who has nothing of his own has really seen the path (of liberation).

143. *Micchattavedarāgā, taheva hāsādiyā ya chaddosā.
Cattāri taha kasāyā, caudasa abbhantarā ganthā.*

144. *Bāhiraṣaṃgā khetam, vatthu dhaṇadhannakup-
pabhāṇḍāṇi.*

Dupayacauppaya jāṇāṇi, keva sayañāsane ya tahā.'

143-144. Attachment of possessiveness is of two kinds; internal and external. The internal possessiveness is of fourteen kinds—(1) Wrong belief, (2) Sexual desire for women (3) Sexual desire for man (4) Sexual desire for both, (5)

૧૪૪. બાહિરસંગા યેત્તં, વત્થુ ધણધન્નકુપ્પમાંહાણિ ।
 દુપયચરુપ્પય જાણાણિ, ચેવ સયણાસણે ય તહા ॥ ૫ ॥
૧૪૪. ખેતર, મફાન, ધન, ધાન્ય, વસ્ત્ર, વાસણ, નોકર-ચાકર, પશુ, વાહન, બિંદાનાં અને ખુરશી-પલંગ-રાચરચીલું — આ દશ પ્રકારનો બાહ્ય પરિગ્રહ છે.
૧૪૫. સવ્વગંથવિમુક્કો, સીઈંભૂઓ પસંતચિત્તો અ ।
 જં પાવઙ્ગ મુત્તિસુહં, ન ચક્કવટ્ટી વિ તં લહ્હ ॥ ૬ ॥
૧૪૫. સર્વ પરિગ્રહથી મુક્ત, શીતળ, પ્રસન્નચિત્ત શ્રમણને સંતોષ દ્વારા જેવું સુખ મળે છે તેવું સુખ ચક્કવટ્ટીને પણ મળતું નથી.
૧૪૬. ગંથચ્ચાઓ ઙ્ગંદિય-ણિવારણે અંકુસો વ હથ્થિસ્સ ।
 ણયરસ્સ યાઙ્ગયા વિ ય, ઙ્ગંદિયગુત્તી અસંગત્તં ॥ ૭ ॥
૧૪૬. હાથીને કાબૂમાં રાખવા માટે અંકુશ હોય છે તેમ ઈન્દ્રિયોને કાબૂમાં રાખવા પરિગ્રહ ત્યાગ જરૂરી છે. નગરના રક્ષણ માટે ખાઈ હોય છે તેમ ઈન્દ્રિયોના સંયમ માટે પરિગ્રહત્યાગ આવશ્યક છે.

૧૨. અહિંસાસૂત્ર

૧૪૭. એયં યુ નાણિણો સારં, જં ન હિંમઙ્ગ કંચણં ।
 અહિંસાસમયં ચેવ, એતાવંતે વિયાણિયા ॥ ૧ ॥

૧૨. અહિંસાસૂત્ર

૧૪૭. જ્ઞાનીપણાનો સાર એ જ છે કે કોઈ પણ પ્રાણીની હિંસા ન કરવી, અહિંસા એ જ સમતા છે, એ વાત બરાબર સમજી લો.

Laughter, (6) Liking, (7) Disliking, (8) Grief, (9) Fear, (10) Disgust, (11) Anger, (12) Pride, (13) Deceit and (14) Greed.

The external possessions are ten: (1) Fields, (2) Houses, (3) Wealth and food-grains, (4) stock of house-hold goods. (5) utensils, (6) male or female slaves (7) Animals, (8) Vehicles, (9) Beddings and (10) Seats.

145. *Savvanthavimukko, Sūbhūo pasantacitto a.*

Jam pāvai muttisuham, Na cakkavaṭṭī vi taṃ lahai.

145. One who is completely free from all possessiveness, is calm and serene in his mind and attains bliss of emancipation which even an emperor cannot obtain.

146. *Ganthaccāo imdiya-ṇivāraṇe amkuso va hatthissa.*

Nayarassa khāiyā vi ya, indiyaguttī asaṃgattam.

146. The renunciation of attachment is useful for controlling the sense-organs as the driver's hook is useful for controlling an elephant and the ditch for protecting a town. Certainly, the control of sense-organs is the same thing as freedom from all possession.

12. Ahimsāsūtra

147. *Eyam khu nāṇiṇo sāram, jam na himsai kamcaṇa.*

Ahimsāsamayam ceva, etāvante viyāṇiyā.

12. PRECEPTS ON NON-VIOLENCE

147. It is the essential trait of a wise man that he does not kill any living being. Certainly, one has to understand just two principles namely non-violence and equanimity (of all living beings).

૧૪૮. સવ્વે જીવા વિ ઇચ્છંતિ, જીવિતં ન મરિજ્જિતં ।
તમ્હા પાણવહં ઘોરં, નિગંથા વજ્જયંતિ ણં ॥ ૨ ॥
૧૪૮. સર્વ જીવો જીવવા ઈચ્છે છે, મરવા નહિ. માટે ભયંકર એવી પ્રાણી હિંસાથી નિર્ગંથો દૂર રહે છે.
૧૪૯. જાવંતિ લોએ પાણા, તસા અદુવ થાવરા ।
તે જાણમજાણં વા, ણ હણે ણો વિ ઘાયણ ॥ ૩ ॥
૧૪૯. જગતમાં જેટલા ત્રસ અને સ્થાવર જીવો છે તેને જાણતાં કે અજાણતાં પોતે મારવા નહિ અને બીજાની પાસે મરાવવા નહિ.
(ત્રસ = હાલી ચાલી શકે એવા. સ્થાવર = હાલીચાલી ન શકે તેવા.)
૧૫૦. જહ તે ન પિઅં દુક્ખં, જાણિઅ એમેવ સવ્વજીવાણં ।
સવ્વાયમુવત્તો, અત્તોવમ્મેણ કુણસુ દયં ॥ ૪ ॥
૧૫૦. જેમ તેને દુઃખ ગમતું નથી તેમ બીજા સર્વ જીવોને પણ ગમતું નથી.
સૌને પોતાના સમાન ગણીને ખૂબ આદર અને સાવધાનીથી, સર્વ જીવો પર દયા રાખો.
૧૫૧. જીવવહો અપ્પવહો, જીવદયા અપ્પણો દયા હોઇ ।
તા સવ્વજીવહિંસા, પરિચત્તા અત્તકામેહિં ॥ ૫ ॥
૧૫૧. કોઈ જીવને મારવો એ પોતાને મારવા બરાબર છે; કોઈના પર દયા કરવી એ પોતાની ઉપર દયા કરવા બરાબર છે તેથી આત્મહિંસાથી જનો સર્વજીવોની હિંસાથી દૂર રહે છે.
૧૫૨. તુમં સિ નામ સ ચેવ, જં હંતવ્વં તિ મન્નસિ ।
તુમં સિ નામ સ ચેવ, જં અજ્જાવેયવ્વં તિ મન્નસિ ॥ ૬ ॥
૧૫૨. જેને તું મારવા યોગ્ય માને છે તે તું જ છે, જેને તું તાબામાં રાખવા યોગ્ય ગણે છે તે તું જ છે.

148. Savve jīvā vi icchanti, jīviuṃ na marijjīuṃ.

Tamhā pāṇavahaṃ ghoram, niggaṃthā vājJayanti ṇam.

148. All the living beings wish to live and not to die; that is why *nirgranthas* (personages devoid of attachment) prohibit the killing of living beings

149. Jāvanti loe pāṇā, tasā aduva thāvarā.

Te jāṇamajāṇam vā, ṇa haṇe ṇo vi ghāyae.

149. Whether knowingly or unknowingly one should not kill living beings, mobile or immobile, in this world nor should cause them to be killed by others.

150. Jaha te na piam dukkham, jāṇia emeva savvajīvāṇam.

Savvāyaramuvautto, attovammeṇa kuṇasu dayam.

150. Just as pain is not agreeable to you, it is so with others. Knowing this principle of equality treat other with respect and compassion.

151. Jīvavaho appavaho, jīvadayā appaṇo dayā hoi.

Tā savvajīvahimsā, paricattā attakāmehim.

151. Killing a living being is killing one's own self; showing compassion to a living being is showing compassion to oneself. He who desires his own good, should avoid causing any harm to a living being,

152. Tumaṃ si nāma sa ceva, jaṃ hantavvaṃ ti manasi.

Tumaṃ si nāma sa ceva, jaṃ ajjāveyavvaṃ ti manasi.

152. The being whom you want to kill is the very same as you are yourself, the being whom you want to be kept under obedience is the very same as you yourself.

૧૫૩. રાગાદીગમણુપ્પાઓ, અહિંસકત્તં ત્તિ દેસિયં સમણ્ ।
તેસિં ચે ઉપ્પત્તી, હિંસે ત્તિ જિણેહિ ણિહિટ્ઠા ॥ ૭ ॥
૧૫૩. રાગાદિ ઉત્પન્ન ન થાય એ જ અહિંસા છે. રાગાદિ ઉત્પન્ન થાય એ જ હિંસા છે — એમ જિનેશ્વરોએ કહ્યું છે.
૧૫૪. અજ્ઞવસિણ્ણ બંધો, સત્તે મારેજ્જ મા થ મારેજ્જ ।
એસો બંધસમાસો, જીવાણં ણિચ્છયણયસ્સ ॥ ૮ ॥
૧૫૪. જીવને મારે કે ન મારે કિંતુ મારવાના ભાવ હોય તો કર્મ બંધાય છે. જીવો કર્મ બાંધે છે તેની પાછળનો વાસ્તવિક નિયમ ટૂંકમાં આટલો જ છે.
૧૫૫. હિંસાદો અવિરમણં, વહપરિણામો ય હોઙ્ગ હિંસા હુ ।
તમ્હા પમત્તજોગો, પાણવ્વવરોવઓ ણિચ્ચં ॥ ૯ ॥
૧૫૫. હિંસાનો(સમજપૂર્વક) ત્યાગ ન કર્યો હોય ત્યાં સુધી હિંસા ચાલુ છે. (હિંસા કરે કે ન કરે) હિંસાના ભાવ એ હિંસા છે, માટે જ જ્યાં પ્રમાદ છે ત્યાં નિત્ય હિંસા છે.
૧૫૬. ણાણી કમ્મસ્સ યથા-મુટ્ઠિદો ણોટ્ઠિદો ય હિંસાણ્ણ ।
અદદિ અસઠં અહિંસત્થં, અપ્પમત્તો અવધગો સો ॥ ૧૦ ॥
૧૫૬. જ્ઞાની કર્મક્ષય માટે પ્રવૃત્તિ કરે છે. હિંસા માટે નહિ, જે સાચા હૃદયથી અહિંસા માટે પ્રયત્નશીલ હોય એવો અપ્રમત્ત આત્મા સદા અહિંસક છે.
૧૫૭. અત્તા ચેવ અહિંસા, અત્તા હિંસ ત્તિ ણિચ્છઓ સમણ્ ।
જો હોદિ અપ્પમત્તો, અહિંસગો હિંસગો ઙ્ગરો ॥ ૧૧ ॥
૧૫૭. આત્મા જ હિંસા છે, ને આત્મા જ અહિંસા છે—આ અંતિમ નિષ્કર્ષ છે. અપ્રમાદી હોય એ અહિંસક છે, પ્રમાદી હોય તે હિંસક છે.
૧૫૮. તુંગં ન મંદરાઓ, આગાસાઓ વિસાલયં નત્થિ ।
જહ તહ જયંમિ જાણસુ, ધમ્મમહિંસાસમં નત્થિ ॥ ૧૨ ॥

153. *Rāgādiṇamaṇuppāo, ahimsakattaṃ tti desiyāṃ samae. Tesiṃ ce uppattī, himsetti jiṇehi ṇiddiṭṭhā.*
153. It is said by Lord Jina that absence of attachment etc. is *ahimsā* (non-violence) while their presence is *himsā* (violence).
154. *Ajjhavasieṇa bandho, satte mārejja mā tha mārejja. Eso bandhasamāso, jīvāṇaṃ ṇicchayaṇayassa.*
154. Even an intention of killing is the cause of the bondage of Karma, whether you actually kill or not; from the real point of view, this is the nature of the bondage of Karma.
155. *Himsādo aviramaṇaṃ, vahapariṇāmo ya hoi himsā hu. Adadi asaḍham ahimsattham, appamatto avadhago so.*
155. Non-abstinence from *himsā* or an intention to commit it, is *himsā*. Therefore careless activity through passions amounts to violence (*himsā*)
156. *Nāṇī kammaṣa khayattha-muṭṭhido ṇoṭṭhido ya himsāe. Adadi asaḍham ahimsattham, appamatto avadhago so.*
156. A wise person is one who always strives to eradicate his Karmas and is not engaged in *himsā*. One who firmly endeavours to remain non-violent is verily a non-killer.
157. *Attā ceva ahimsā, attā himsati ṇicchao samae. Jo hodi appamatto, ahimsago himsago idaro.*
157. As per scriptures the self is both violent and non-violent. He who is careful is non-violent and who is careless is violent.
158. *Tuṃgaṃ na mandarāo, āgāsāo visālayaṃ natthi. Jaha taha jayammi jāṇasu, dhammahimsāsamaṃ natthi.*

૧૫૮. મેરુ પર્વતથી ઊંચું કંઈ નથી, આકાશથી વિશાળ કંઈ નથી, તેવી જ રીતે જગતમાં અહિંસાથી ઊંચો કોઈ ધર્મ નથી.
૧૫૯. અભયં પત્થિવા ! તુબ્ધં, અભયદાયા ભવાહિ ચ ।
અણિચ્ચે જીવલોગમ્મિ, કિં હિંસાએ પસજ્જસિ ॥ ૧૩ ॥
૧૫૯. હે રાજન્ ! તને અભય છે ને તું પણ બીજાને અભયદાતા બન. આ ટૂંકી જિંદગીમાં તું શા માટે હિંસાનો આશરો લઈ રહ્યો છે ?

૧૩. અપ્રમાદસૂત્ર

૧૬૦. ઇમં ચ મે અત્થિ ઇમં ચ નત્થિ, ઇમં ચ મે કિચ્ચં ઇમં અકિચ્ચં ।
તં એવમેવ લાલપ્પમાણં, હરા હરંતિ ત્તિ કહં પમાએ ? ॥ ૧ ॥
૧૬૦. આ મારી પાસે છે, આ નથી; આ મેં કરી લીધું, આ બાકી છે; એવો બડબડાટ કરી રહેલા માનવીને કાળ જોતજોતામાં ઉઠાવી જાય છે. આ સ્થિતિમાં પ્રમાદ કરાય જ કેમ ?
૧૬૧. સીતંતિ સુવંતાણં, અત્થા પુરિસાણ લોગસારત્થા ।
તમ્હા જાગરમાણા, વિધુણથ પોરાણયં કમ્મં ॥ ૨ ॥
૧૬૧. જગતમાં સારભૂત એવા જ્ઞાનાદિ પદાર્થોને સૂઈ રહેનારો આત્મા ખોઈ નાખે છે માટે જાગૃત રહીને પુરાણાં કર્મોને ખંખેરતા રહો.
૧૬૨. જાગરિયા ધમ્મીણં, અહમ્મીણં ચ સુત્તયા સેયા ।
વચ્છાહિવભગિણીએ, અરહિંસુ જિણો જયંતીએ ॥ ૩ ॥
૧૬૨. ભગવાન મહાવીરે વત્સ દેશના રાજા શતાનિકની બહેન જયંતીને કહ્યું હતું : “ધર્મવાન આત્મા જાગતો સારો, અધર્મી સૂતેલો સારો.”

158. No mountain is higher than the Meru; nothing is more expansive than the sky; similarly know that there is no religion equal to the religion of ahimsā in this world.

159. *Abhayaṃ patthivā! tubbhaṃ, abhayadāyā bhavāhi ya. Anicce jīvalogammi, kiṃ hiṃsāe pasjjaṣi.*

159. Oh: Mortal being ! be free from fear and you let others be free from fear. In this transitory world, why do you indulge in hiṃsā?

13. Apramādasūtra

160. *Imaṃ ca me atthi imaṃ ca natthi, imaṃ ca me kiccaṃ imaṃ akiccaṃ.*

Taṃ evamevaṃ lālapamāṇaṃ, harā haranti tti kahaṃ pamāe ?

13. PRECEPTS ON VIGILANCE

160. This is with me and this is not, this is done by me and this is not; even while a man is fondling thus, he is removed away by death; how can one be careless in this state?

161. *Sītanti suvantāṇaṃ, atthā purisāṇa logasāratthā.*

Tamhā jāgaramāṇā, vidhuṇadha porāṇayaṃ kammaṃ.

161. He who sleeps, his many excellent things of this world are lost unknowingly. Therefore, remain awake all the while and destroy the Karmas, accumulated in the past.

162. *Jāgariyā dhammīṇaṃ, ahammīṇaṃ ca suttayā seyā.*

Vacchāhivabhaḡiṇē, akahiṃsu jiṇo jayanti.

162. It is better that the religious-minded should awake and the wicked should sleep; this is what Jina said to Jayanti, the

૧૬૩. સુત્તેસુ યાવી પઙ્કિબુદ્ધજીવી, ન વીસસે પણ્ડિણ આસુપણ્ણે ।
ઘોરા મુહુત્તા અબલં સરીરં, મારંડ-પક્કી વ ચરેપ્પમત્તો ॥ ૪ ॥
૧૬૩. સૂતેલા લોકોની વચ્ચે પણ પ્રજ્ઞાવાન મનુષ્ય જાગૃત જીવન ગાળે; એ ક્યારેય પ્રમાદ ન કરે. કાળ નિર્દય છે, શરીર નિર્બળ છે; માટે ભારંડપક્ષીની જેમ સદા સાવધાન રહેવું.
૧૬૪. પમાયં કમ્મમાહંસુ, અપ્પમાયં તહાડવરં ।
તભ્ભાવાદેસઓ વાવિ, બાલં પંડિયમેવ વા ॥ ૫ ॥
૧૬૪. પ્રમાદ એ જ કર્મ છે, અપ્રમાદ એ જ અકર્મ છે એમ જ્ઞાનીઓએ કહ્યું છે. પ્રમાદી વ્યક્તિ બાળ(અજ્ઞાની) છે, અપ્રમાદી પંડિત(જ્ઞાની) છે.
૧૬૫. ન કમ્મુણા કમ્મ ખવેંતિ વાલા, અકમ્મુણા કમ્મ ખવેંતિ ધીરા ।
મેઘાવિણો લોભમયા વતીતા, સંતોસિણો નો પકરેંતિ પાવં ॥ ૬ ॥
૧૬૫. બાળજીવો કર્મ(પ્રવૃત્તિ) દ્વારા કર્મને ક્ષય કરવા ઈચ્છે છે, પણ તેમ થતું નથી. જ્ઞાનીજનો અકર્મ(નિવૃત્તિ) દ્વારા કર્મોનો ક્ષય કરે છે. લોભ અને ભયથી મુક્ત અને સંતોષી એવા મેઘાવી પુરુષો પાપથી બચે છે.
૧૬૬. સવ્વઓ પમત્તસ્સ મયં, સવ્વઓ અપ્પમત્તસ્સ નત્થિ મયં ॥ ૭ ॥
૧૬૬. પ્રમત્તને બધી બાજુએથી ભય હોય છે, અપ્રમત્તને કોઈ ભય નથી હોતો.

sister of the king of Vatsadeśa.

163. *Suttesu yāvī paḍibhddhajīvī, na vīsase paṇḍie āsupaṇṇe. Ghorā muhuttā abalaṃ sarīraṃ, bhāraṇḍa pakkhī va caréppamatto.*

163. A wise person of sharp intelligence should be awake, even amongst those who sleep; he should not be complacent, because time is relentless and the body is weak, (So) he should ever be vigilant like the fabulous bird, Bhāraṇḍa.

164. *Pamāyaṃ kammamāhaṃsu, appamāyaṃ tahāvaram. Tabbhāvādesao vāvi, bālaṃ paṇḍiyameva vā.*

164. Carelessness is the cause of Karma i.e.influx. Vigilance stops it. He who is invigilant is ignorant, and he who is vigilant is wise.

165. *Na kammuṇā kamma khaventi vālā, akammuṇā kamma khaventi dhīrā. Medhāviṇo lobhamayā vatītā, saṃtosīṇo na pakarenti pāvaṃ.*

165. The ignorant cannot destroy their Karmas by their actions while the wise can do it by their inaction i.e.by controlling their activities because they are free from greed and lustful passions and do not commit any sin as they remain contented.

166. *Savvaṃ pamattassa bhayaṃ, savvaṃ appamattassa natthi bhayaṃ.*

166. There is fear from every direction for an invigilant person; while there is no fear for a person who is vigilant.

૧૬૭. નાડડલસ્સેણ સમં સુવ્વં, ન વિજ્જા સહ નિહયા ।
ન વેરગ્ગં મમત્તેણં, નારંભેણ દયાલુયા ॥ ૮ ॥
૧૬૭. આળસ હોય ત્યાં સુખ નથી. નિદ્રા અને વિદ્યા સાથે રહેતાં નથી. જ્યાં મમતા ત્યાં વૈરાગ્ય નહિ અને આરંભ ત્યાં અહિંસા નહિ.
(આરંભ=મોટા પાયે કરાતા સાંસારિક કાર્યો.)
૧૬૮. જાગરહ નરા ! ણિચ્ચં, જાગરમાણસ્સ વડ્ઢત્તે બુદ્ધી ।
જો સુવતિ ણ સો ધન્નો, જો જગ્ગતિ સો સયા ધન્નો ॥ ૯ ॥
૧૬૮. હે મનુષ્યો, સતત જાગતા રહો ! જાગતો રહે છે તેનું જ્ઞાન વધે છે. સૂઈ રહેનારો ભાગ્યહીન છે, જાગનારો ભાગ્યશાળી છે.
૧૬૯. આદાણે ણિવ્વેવે, વોસિરણે ઠાણગમણસયણેસુ ।
સવ્વત્થ અપ્પમત્તો, દયાવરો હોદુ હુ અહિંસઓ ॥ ૧૦ ॥
૧૬૯. વસ્તુઓ લેવી-મૂકવી, મળ-મૂત્ર અને બીજી વસ્તુઓનું વિસર્જન કરવું, બોલવું-ચાલવું, બેસવું-ઉઠવું, જવું-આવવું—આવી દરેક ક્રિયામાં સાવધાન રહીને જે જીવરક્ષાનો પ્રયત્ન કરે છે તે જ અહિંસક રહી શકે છે.

૧૪. શિક્ષાસૂત્ર

૧૭૦. વિવત્તી અવિણીઅસ્સ, સંપત્તી વિણીઅસ્સ ય
જસ્સેયં દુહઓ નાયં, સિવ્વં સે અભિગચ્છઙ્ઙ ॥ ૧ ॥

૧૪. શિક્ષાસૂત્ર

૧૭૦. અવિનીત આત્માને હાનિ થાય છે, વિનીતને લાભ થાય છે — આ વાત જેના ધ્યાનમાં હોય તે વ્યક્તિ વિદ્યા પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

167. *Nālasseṇa narā! ṇiccam, jāgaramāṇassa vaḍḍhate buddhī.*

Na veraggaṃ mamatteṇaṃ, nārambheṇa dayāluṃyā.

167. An idle person can never be happy and a sleepy person can never acquire knowledge. A person with attachments cannot acquire renunciation and he who is violent cannot acquire compassion.

168. *Jāgaraha narā! ṇiccam, jāgaramāṇassa vaḍḍhate buddhī.*

Jo suvati ṇa so dhanno, jo jaggati so sayā dhanno.

168. Oh: human beings; always be vigilant. He who is alert gains more and more knowledge. He who is invigilant is not blessed. Ever blessed is he who is vigilant.

169. *Ādāṇe ṇikkheve, vosiraṇe thāṇagamaṇasayaṇesu. Savvattha appamatto, dayāvaro hodu hu ahimsao.*

169. A compassionate person who is always cautious while lifting and putting a thing, while urinating and excreting, and while sitting, moving and sleeping, is really a follower of non violence.

14. Śikṣāsūtra

170. *Vivattī aviṇīassa, sampattī viṇīassa ya.*

Jasseyam duhao nāyam, sikkham se abhigacchai

14. PRECEPTS ON EDUCATION

170. He who is modest and respectful gains knowledge and he who is arrogant and disrespectful fails to gain knowledge. He who is aware of these two facts acquires education..

૧૭૧. અહ પંચહિં ઠાળેહિં, જેહિં સિક્કવા ન લબ્ધઈ ।
થમ્મા કોહા પમાણં, રોગેણાડલસ્સણ ય ॥ ૨ ॥
૧૭૧. અભિમાન, ક્રોધ, પ્રમાદ, રોગ અને આળસ — આ પાંચ વસ્તુઓ એવી છે કે જે જ્ઞાનપ્રાપ્તિમાં બાધક બને છે.
૧૭૨. અહ અટ્ટહિં ઠાળેહિં, સિક્કવાસીલે ત્તિ વુચ્ચઈ ।
અહસ્સિરે સયા દંતે, ન ય મમ્મુદાહરે ॥ ૩ ॥
૧૭૨. અહ અટ્ટહિં ઠાળેહિં, સિક્કવાસીલે ત્તિ વુચ્ચઈ ।
અહસ્સિરે સયા દંતે, ન ય મમ્મુદાહરે ॥ ૩ ॥
૧૭૩. નાસીલે ન વિસીલે, ન સિયા અડ્ડલોલુણ ।
અકોહણે સચ્ચરણ, સિક્કવાસીલે ત્તિ વુચ્ચઈ ॥ ૪ ॥
- ૧૭૨-૧૭૩. આ આઠ વસ્તુઓ એવી છે કે જેનાથી જ્ઞાનાર્જનમાં સફળતા મળે છે : મજાક-મસ્તીથી દૂર રહેવું, ઈન્દ્રિયમનને કાબૂમાં રાખવાં, બીજાની ખાનગી વાતોમાં રસ ન લેવો, અસભ્ય ન બનવું, મોટા અપરાધો ન આચરવા, સ્વાદલોલુપ ન થવું, ક્રોધી ન હોવું, સત્યના પ્રેમી રહેવું.
૧૭૪. નાળમેગગ્ગચિત્તો અ, ઠિઓ અ ઠાવયઈ પરં ।
સુઆણિ અ અહિજ્જિત્તા, રઓ સુઅસમાહિણ ॥ ૫ ॥
૧૭૪. અધ્યયન કરવાથી જ્ઞાન મળે છે, ચિત્ત એકાગ્ર થાય છે, ધર્મમાં પોતે સ્થિર થવાય છે અને બીજાને સ્થિર કરી શકાય છે. આ હેતુથી શાસ્ત્રોનું પરિશીલન કરી જ્ઞાનસમાધિમાં લીન થવું.
૧૭૫. વસે ગુરુકુલે નિચ્ચં, જોગવં ડવહાણવં ।
પિયંકરે પિયંવાઈ, સે સિક્કવં લબ્ધમરિહઈ ॥ ૬ ॥
૧૭૫. સર્વદા ગુરુનિશ્રામાં રહે, વિધિપૂર્વક શાસ્ત્રઅધ્યયન કરે, ઉપધાન(તપ) કરે, ગુરુને પ્રિય લાગે તેવું બોલે અને તેવું કરે એ આત્મા જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાને લાયક છે.

171. *Aha pancahim̐ṭhāṇehim̐, jehim̐ sikkhā na labbhaī.
Thambhā kohā pamāeṇam̐, rogeṇālassaṇa ya.*

171. Pride, anger, negligence, disease and laziness these are five factors on account of which one fails to receive education.

172. *Aha aṭṭhahim̐ ṭhāṇehim̐, sikkhāsīle tti vuccaī.
Ahassire sayā dante, na ya mammamudāhare.*

173. *Nāsīle na visīle, na siyā ailolue.
Akoḥaṇe saccarae, sikkhāsīle tti vuccaī.*

172 & 173 Not indulging in jokes, ever controlling oneself, not revealing the secrets of others, not lacking good manners, not exhibiting bad manners, not being very much greedy, not being angry and being committed to truthfulness, - these are eight traits of character on account of which one is called a (true) lover of education.

174. *Nāṇamegaggacitto a, ṭhio a ṭhāvayaī param̐.
suāṇi a ahijjittā, rao suasamāhie.*

174. A person acquires knowledge and concentration of mind by studying scriptures. He becomes firm in religion and helps others to acquire that firmness. Thus through the studies of scriptures he becomes absorbed in the contemplation of what is expounded therein.

175. *Vase gurukule niccam̐, jogavam̐ uvahāṇavam̐.
Piyaṁkare piyaṁvāī, se sikkham̐ laddhumarihaī.*

175. He who always resides with the preceptor, practising meditation and austerities, is pleasant in action and sweet in speech such a person is fit to receive education.

૧૭૬. જહ દીવા દીવસયં, પઙ્ગપ્પે સો ય દિપ્પણ દીવો ।
દીવસમા આયરિયા, દિપ્પંતિ પરં ચ દીવેતિ ॥ ૭ ॥
૧૭૬. જેવી રીતે એક દીવામાંથી સેંકડો દીવા પ્રગટાવી શકાય છે ને તે છતાં પ્રથમ દીવો એવો જ પ્રકાશવાન રહે છે તેવી રીતે આચાર્યો પોતે પ્રકાશવાન રહીને અન્યોને પ્રકાશિત કરે છે.

૧૫. આત્મસૂત્ર

૧૭૭. ઉત્તમગુણાણ ધામં, સવ્વદવ્વાણ ઉત્તમં દવ્વં ।
તચ્ચાણ પરં તચ્ચં, જીવં જાણેહ ણિચ્છયદો ॥ ૧ ॥

૧૫. આત્મસૂત્ર

૧૭૭. આત્મા ઉત્તમ ગુણોનું ધામ છે, સર્વ પદાર્થોમાં ઉત્તમ પદાર્થ આત્મા છે, સર્વ તત્ત્વોમાં ઉત્તમ તત્ત્વ આત્મા છે — આ વાત નિશ્ચિતરૂપે સમજ લો.
૧૭૮. જીવા હવંતિ તિવિહા, બહિરપ્પા તહ ય અંતરપ્પા ય ।
પરમપ્પા વિ ય દુવિહા, અરહંતા તહ ય સિદ્ધા ય ॥ ૨ ॥
૧૭૮. જીવો ત્રણ પ્રકારના છે : બહિરાત્મા, અંતરાત્મા અને પરમાત્મા. પરમાત્માના બે ભેદ છે — અરિહંત અને સિદ્ધ.
૧૭૯. અક્ખાણિ બહિરપ્પા, અંતરપ્પા હુ અપ્પસંકપ્પો ।
કમ્મકલંક-વિમુક્કો, પરમપ્પા ભણ્ણા દેવો ॥ ૩ ॥
૧૭૯. ઈન્દ્રિય અને શરીરને આત્મા માનનાર બહિરાત્મા છે. આત્માને જ આત્મા તરીકે સમજનાર-ઓળખનાર અંતરાત્મા છે, સર્વ કર્મથી મુક્ત થઈ જનાર આત્મા પરમાત્મા છે.

176. *Jaha Dīvā dīvasayaṃ, paippae so ya dippae dīvo.
Dīvasamā āyariā, dippaṃti paraṃ ca dīveṃti.*

176. A lamp lights hundreds of other lamps and yet remains lighted; so are the Ācāryas who, like a lamp, enlighten others and continue to remain enlightened themselves.

15. Ātmasūtra

177. *Uttamaguṇāṇa dhāmaṃ, savvadavvāṇa uttamaṃ
davvaṃ.
Taccāṇa paraṃ taccam, jīvaṃ jāṇeha ṇicchayado.*

15. PRECEPTS ON SOUL

177. Know for certain that the soul is the home of excellent virtues, the best among the substances and the highest reality among the realities.

178. *Jīvā havanti tivihā, bahirappā taha ya antarappā ya.
Paramappā vi ya duvihā, arahamṭā taha ya siddhā ya.*

178. The Jīvas (souls) are of three kinds: (1) the extrovert soul, (2) the introvert soul and (3) the supreme soul. The supreme souls are of two kinds: (i) the Arhats (the worthy souls) and (ii) the Siddhas (the liberated).

179. *Akkhāṇi bahirappā, amtarappā hu appasaṃkappo.
Kammakalmka-vimukko, paramappā bhaṇṇae devo.*

179. He, who is led by his senses is extrovert or Bahirātmā and he who exercises self discretion (i.e. not guided by external factors) is introvert or Antarātmā. The self who is liberated from the pollution of the Karmas is paramātmā.

૧૮૦. સસરીરા અરહંતા, કેવલણાણેણ મુણિય-સયલત્થા ।
 ણાણસરીરા સિદ્ધા, સવ્વુત્તમ-સુવ્વખ-સંપત્તા ॥ ૪ ॥
૧૮૦. કેવળજ્ઞાન વડે સકળ પદાર્થોને જાણનાર અર્હંતો શરીરધારી પરમાત્મા છે. સર્વોત્તમ સુખને પ્રાપ્ત કરી લેનારા સિદ્ધ આત્માઓને માત્ર જ્ઞાનરૂપી શરીર છે.
૧૮૧. આરુહવિ અંતરપ્પા, બહિરપ્પા છંડિણ તિવિહેણ ।
 ઝાઙ્ગજ્ઙહ પરમપ્પા, ઉવહટ્ઠં જિણવરિંદેહિં ॥ ૫ ॥
૧૮૧. બહિરાત્મપણું તજી, અંતરાત્મા બની પરમાત્માનું ધ્યાન કરવું — એવો જિનેશ્વરોનો ઉપદેશ છે.
૧૮૨. ચગ્ગહ્મવસંભમણં, જાઙ્ગજરામરણ-રોયસોકા ય ।
 કુલજોણિજીવમગ્ગણ-ઠાણા જીવસ્સ ણો સંતિ ॥ ૬ ॥
૧૮૨. ચાર ગતિમાં ભ્રમણ, જન્મ-જરા-મરણ-રોગ-શોક આદિ દુઃખો, કુલ, યોનિ, જીવસ્થાન કે માર્ગજ્ઞાસ્થાન — શુદ્ધ આત્મામાં આમાનું કશું છે જ નહિ.
 (કુલ=જીવોના પ્રકારો. યોનિ=જીવોના ઉત્પત્તિ સ્થાનો. જીવસ્થાન=જીવની વિવિધ સ્થિતિઓ. માર્ગજ્ઞાસ્થાન=ભિન્ન-ભિન્ન કક્ષા અને સ્થિતિ પ્રમાણે જીવનને મળનારી ભિન્ન-ભિન્ન વસ્તુઓ. એમાં ગતિ, ઈન્દ્રિય, કાયા વગેરે ૧૪ વસ્તુઓનો સમાવેશ થાય છે અને તેના આધારે જીવોના ભેદોનું પૃથક્કરણ કરવામાં આવે છે.)
૧૮૩. વણ્ણરસગંધફાસા, થીપુંસણવુંસયાદિ-પજ્જાયા ।
 સંઠાણા સંહણા, સવ્વે જીવસ્સ ણો સંતિ ॥ ૭ ॥
૧૮૩. વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, સ્ત્રીત્વ, પુરુષત્વ, નપુસંકત્વ, સંસ્થાન, સંહનન—શુદ્ધ આત્મામાં આ બધું નથી.
 (સંસ્થાન=શરીરના આકાર. સંહનન=શરીરનું બંધારણ.)

180. *Sasarīrā arahaṃtā, kevalaṇaṇeṇa muṇiya-sayalatthā. Nāṇasarīrā siddhā, savvuttama-sukkha-saṃpattā.*

180. The Arhats are those who know all the objects by their Omniscience and have human bodies, the Siddhas are those who are endowed with the highest bliss and possessed of a body in the form of knowledge.

181. *Āruhavi antarappā, bahirappo chandīuṇa tivihēṇa. Jhāijjai paramappā, uvaiṭṭham, Jiṇavarindehim.*

181. Lord Jineśvara has said “relinquishing the extrovert attitude by your mind, speech and body realise the antarātmā and contemplate on the supreme soul (paramātmā).”

182. *Caugaibhavasambhamaṇam, jāijarāmarāṇa-royasokā ya.*

Kulajoniḷvāmaggaṇa-ṭhāṇā jīvassa ṇo santi.

182. Transmigration within the four species of living beings, birth, old-age, death, disease, sorrow, a family, a place of birth, a status in the scheme of Jīvasthānas, a status in the scheme of mārgaṇāsthānas none of these (really) belongs to a soul.

183. *Vaṇṇarasagandhaphāsā, thīpumsaṇavumṣayādi-pajjāya.*

Samṭhāṇā samhaṇāṇā, savve jīvassa ṇo santi.

183. The soul has no colour; no taste, no smell, no touch, no gender like male, female or neuter; no bodily form and no bone-structure.

૧૮૪. એદે સવ્વે ભાવા, વવહારણયં પઢુચ્ચ ભણિદા હુ ।
સવ્વે સુદ્ધસહાવા, સુદ્ધણયા સંસિદી જીવા ॥ ૮ ॥
૧૮૪. આ બધા ભાવ જીવને હોય છે એમ વ્યાવહારિક ભૂમિકાએ કહેવાય છે.
જગતના સર્વ જીવો વાસ્તવિક સ્વરૂપની દૃષ્ટિએ સિદ્ધની સમાન જ છે.
૧૮૫. અરસમરૂવમગંધં, અવ્વત્તં ચેદણાગુણમસદ્દં ।
જાણ અલિંગગ્ગહણં, જીવમણિદ્દિદ્ધસંઠાણં ॥ ૯ ॥
૧૮૫. વાસ્તવિક દૃષ્ટિએ આત્મામાં રસ-રૂપ-ગંધ-શબ્દ નથી; આત્મા અવ્યક્ત છે, આત્મા બાહ્ય ચિત્તોથી જાણી શકાતો નથી. આત્માને કોઈ આકાર પણ નથી.
૧૮૬. ણિદ્દંડો, ણિદ્દંડો, ણિમ્મમો ણિવ્વલ્લો ણિરાલંબો ।
ણીરાગો ણિદ્ધેસો, ણિમ્મૂઢો ણિબ્ભયો અપ્પા ॥ ૧૦ ॥
૧૮૬. શુદ્ધ આત્મામાં નથી દંડ, નથી દ્વન્દ્વ; નથી મમત્વ, નથી શરીર. આત્મા નિરાલંબ છે, વીતરાગ છે, વીતદ્વેષ છે, નિર્મોહ છે, નિર્ભય છે.
૧૮૭. ણિગ્ગંથો ણીરાગો, ણિસ્સલ્લો સયલદોસણિમ્મુક્કો ।
ણિવ્વકામો ણિવ્વકોહો, ણિમ્માણો ણિમ્મદો અપ્પા ॥ ૧૧ ॥
૧૮૭. આત્મા નિર્ગ્રન્થ છે - ગ્રંથિરહિત છે. રાગવિહીન, શલ્યવિહીન, સર્વદોષોથી મુક્ત છે. એ નિષ્કામ છે, નિષ્ક્રોધ છે, માન-મદ રહિત છે.
૧૮૮. ણ વિ હોદિ અપ્પમત્તો, ણ પમત્તો જાણજો દુ જો ભાવો ।
એવં ભણંતિ સુદ્ધં, ણાઓ જો સો ડ સો ચેવ ॥ ૧૨ ॥
૧૮૮. જે માત્ર જ્ઞાયક છે તે નથી પ્રમત્ત કે નથી અપ્રમત્ત. શુદ્ધ આત્મામાં આવા ભેદ નથી. તે તો માત્ર જ્ઞાતા છે.

**184. Ede savve bhāvā, vavahāraṇayam paḍucca bhaṇidā hu.
Savve siddhasahāvā, suddhaṇayā samsidī jīvā.**

184. All these states of beings are said from the empirical point of view. From the real point of view, all souls including the mundane souls are perfect in nature.

**185. Arasamarūvamagandham, avvattam cedaṇāguṇam-
asaddam.**

Jāṇa aliṅgaggaḥaṇam, jīvamaṇiddiṭṭhasamṭhāṇam.

185. Know that in fact the soul is devoid of taste, form, smell and sex. It is indescribable and possessed of consciousness, it is not amenable to inferential cognition, and is devoid of bodily structure.

**186. Niddaṇḍo ṇiddando, ṇimmamo ṇikkalo ṇirālambo.
Nīrāgo ṇiddoso, ṇimmūḍho ṇibbhayo appā.**

186. The pure soul is free from activities of thought, speech and body. He is independent, infallible and fearless. He is also free from mineness, attachment and delusion.

**187. Niggantho ṇīrāgo, ṇissallo sayaladosaṇimmukko.
Nikkāmo ṇikkoho, ṇimmāṇo ṇimmado appā.**

187. The pure soul is free from complexes, attachment, blemishes, desire, anger, pride, lust and all other kinds of defects.

**188. Navi hodi appamatto, ṇa pamatto jāṇao du jo bhāvo.
Evaṃ bhaṇanti suddham, ṇāo jo so u so ceva.**

188. The state of pure knowership is neither vigilant nor non-vigilant, (because vigilant means ,: absence of passions and non-vigilant means presence of passions). The

૧૮૯. ણાહં દેહો ણ મણો, ણ ચેવ વાણી ણ કારણં તેસિં ।
કત્તા ણ ણ કારણિદા, અણુમંતા ણેવ કત્તીણં ॥ ૧૩ ॥
૧૮૯. હું દેહ નથી, મન નથી, વાણી નથી, એમનું કારણ પણ નથી. નથી કોઈનો પ્રેરક અને નથી કોઈનો અનુભોદક.
૧૯૦. કો ણામ ધણિજ્જ બુહો, ણાનં સવ્વે પરાઙ્ગે ભાવે ।
મજ્ઝમિણં તિ ય વચણં, જાણંતો અપ્પયં સુદ્ધં ॥ ૧૪ ॥
૧૯૦. પોતાને શુદ્ધ સ્વરૂપે જાણનાર તથા અન્ય સર્વ પદાર્થોને પોતાથી પર સમજનાર કયો જ્ઞાની જન “આ મારું છે” એમ બોલશે ?
૧૯૧. અહમિક્કો ખલુ સુદ્ધો, ણિમ્મમઓ ણાણદંસણસમગ્ગો ।
તમ્હિ ઠિઓ તચ્ચિત્તો, સવ્વે એ એ રૂયં ણેમિ ॥ ૧૫ ॥
૧૯૧. મમતાવિહીન, જ્ઞાન-દર્શનમય હું એક છું, શુદ્ધ છું, શુદ્ધ સ્વરૂપમાં સ્થિત થઈ, તન્મય બની આ સર્વ બાહ્યભાવોનો ક્ષય કરું.

knower self is called pure, because it is only knower and nothing else.

**189. *Nāham deho na maṇo, na ceva vāṇī na kāraṇam tesim.
Kattā na na kārayidā, aṇumantā neva kattīnam.***

189. The soul is neither the body, nor the mind nor the speech, nor their cause. Nor is he doer, nor the cause of action nor the approver of action.

**190. *Ko nāma bhañijja buho, nāum savve parāie bhāve.
Majjhamiṇam ti ya vayaṇam, jāṇanto appayaṇ
suddham.***

190. After knowing that the pure soul is different from everything else, is there any wise man who says “this is mine”?

**191. *Ahamikko khalu suddho, nimmamao nāṇadaṃsaṇa-
samaggo.***

Tamhi thio taccitto, savve ee khayam nemi.

191. I am alone, really pure and free from attachment. I have the faculties of apprehension and of comprehension. Being steadfast in concentrating the real nature of self I discount all those forms that are alien to me.

SAMAᅇSUTTAM

Second Part PATH OF LIBRATION

૧૬. મોક્ષમાર્ગ સૂત્ર

૧૧૨. મગ્ગો મગ્ગફલં તિ ચ, દુવિહં જિણસાસણે સમવ્ખાદં ।
મગ્ગો ખલુ સમ્મત્તં મગ્ગફલં હોઙ્ગિવ્વાણં ॥ ૧ ॥

૧૬. મોક્ષમાર્ગ સૂત્ર

૧૮૨. જિનશાસનમાં માર્ગ અને માર્ગફળ એવા બે પદાર્થ કહ્યા છે. માર્ગ એટલે સમ્યગ્દર્શન. માર્ગફળ એટલે નિર્વાણ.

૧૧૩. દંસણણાણચરિત્તાણિ, મોક્ષમગ્ગો ત્તિ સેવિદવ્વાણિ ।
સાધૂહિ ઇદં ભણિદં, તેહિ દુ બંધો વ મોક્ષો વા ॥ ૨ ॥

૧૮૩. દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર એ મોક્ષમાર્ગ છે માટે તેનું આચરણ કરવું. પરંતુ જ્ઞાનીઓએ કહ્યું છે કે તેનાથી કર્મબંધ પણ થાય અને મોક્ષ પણ થાય.

૧૧૪. અણ્ણાપાદો ણાણી, જદિ મણ્ણદિ સુદ્ધસંપઓગાદો ।
હવદિ ત્તિ દુક્ખમોક્ખં, પરસમચરદો હવદિ જીવો ॥ ૩ ॥

૧૮૪. શાસ્ત્રાભ્યાસી વ્યક્તિ પણ ભ્રમવશ એવું માનવા લાગે કે ભક્તિ આદિ શુભભાવ મોક્ષકારક છે, તો તે વ્યક્તિ પરભાવમાં રમનારો છે એમ સમજવું.

૧૧૫. વદસમિદિગુત્તીઓ, સીલતવં જિણવરેહિ પણ્ણત્તં ।
કુવ્વંતો વિ અભવ્વો, અણ્ણાણી મિચ્છદિટ્ઠી દુ ॥ ૪ ॥

૧૮૫. વ્રત, સમિતિ, ગુપ્તિ, શીલ, તપ વગેરેને ભગવાને જેમ કહ્યા છે તેમ

16. Mokṣamārgasūtra

192. *Maggo maggaphalaṃ ti ya, duvīhaṃ jīṇasāsaṇe samakkhādaṃ.*

Maggo khalu sammattaṃ maggaphalaṃ hoi ṇivvāṇa.

16. PRECEPTS ON THE PATH OF LIBERATION

192. "The path" and the "result of (following) the path" these two things have been proclaimed in the discipline preached by the Jinās. Really 'right faith' is the path and liberation is the result.

193. *Damaṇaṇāṇacarittāṇi, mokkhamaggo tti sevidavvāṇi. Sādhūhi idaṃ bhaṇidaṃ, tehiṃ du bandho va mokkho vā.*

193. The faith, the knowledge and the conduct together constitute the path of liberation; this is the path to be followed. The saints have said that if it is followed in the right way it will lead to liberation and otherwise it will lead to bondage.

194. *Aṇṇāṇādo ṇāṇī maṇṇadi suddhasampaogādo.*

Havadi tti dukkhamokkhaṃ, parasamayarado havadi jīvo.

194. If a wise person ignorantly considers that by doing pure (i.e., religious) performance he will be free from sorrow then he is the follower of an alien view i.e., wrong faith.

195. *Vadasamidīguttīo, sīlatavaṃ jīṇavarehi paṇṇattaṃ.*

Kuvvanto vi abhavvo, aṇṇāṇī micchadṭṭhī du.

195. An abhavya Jīva (a soul inherently incapable of attaining

આચરતો હોય તે છતાં અભવ્ય આત્મા અજ્ઞાની અને નિથ્યાદષ્ટિ જ રહે છે.

(સમિતિ=હિંસાદિ દોષો ન લાગે તેની કાળજી સાથે પ્રવૃત્તિ કરવી. ગુપ્તિ=મન-વાણી-કાયાની પ્રવૃત્તિ અટકાવીને અંતર્મુખ થવું. અભવ્ય=મોક્ષનો અધિકારી ન હોય તેવો જીવ.)

૧૧૬. ણિચ્છ્યવવહારસરૂવં, જો રચણત્તયં ણ જાણઇ સો ।
જં કીરઇ તં મિચ્છણ-રૂવં સવ્વં જિણુહિટ્ઠં ॥ ૫ ॥

૧૧૬. નિશ્ચય અને વ્યવહાર — આ બંને દષ્ટિએ રત્નત્રયને જે આત્મા સમજતો નથી તે જે ધર્માચરણ કરતો હોય તે જિનેશ્વરનિર્દિષ્ટ હોય તો પણ મિથ્યા છે. (રત્નત્રય= સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યગ્દર્શન, સમ્યક્ ચારિત્ર.)

૧૧૭. સદ્દહદિ ય પત્તેદિ ય, રોચ્છેદિ ય તહ પુણો ય ફાસેદિ ।
ધમ્મં ભોગણિમિત્તં, ણ દુ સો કમ્મક્કચયણિમિત્તં ॥ ૬ ॥

૧૧૭. અભવ્ય આત્મા ધર્મ પર શ્રદ્ધા રાખે, ધર્મનો સ્વીકાર કરે, ધર્મને ચાહે કે તેનું પાલન પણ કરે તે બધું ખરેખર ભોગસુખ નિમિત્તે જ કરતો હોય છે, નહિ કે કર્મક્ષય નિમિત્તે.

૧૧૮. સુહપરિણામો પુણ્ણં, અસુહો પાવ ત્તિ ભણિયમન્નેસુ ।
પરિણામો ણન્નગદો, દુક્કચક્કચયકારણં સમયે ॥ ૭ ॥

૧૧૮. પરપદાર્થને આશ્રયીને જે શુભ પરિણામ(વિચાર) જીવ કરે છે તે પુણ્ય કહેવાય છે, અશુભ પરિણામ કરે છે તે પાપ કહેવાય છે. આવો પરલક્ષી પરિણામ મુક્તિનું કારણ બની શકતો નથી એવો જિનેશ્વરોનો સિદ્ધાંત છે.

liberation), even if he observes the five vows, the five types of vigilance, the three fold self-control, the code of morality and the various modes of austerities as laid down by the Jina, lacks right understanding and possesses wrong faith.

196. Nicchayavavahārasarūvam, jo rayaṇattayam ṇa jāṇai so.

Je kīrai tam micchā-rūvaṃsavvam jīnuddiṭṭham.

196. It is preached by the Jina that all the actions of a person who does not know the three jewels from the empirical and real points of view, are wrong.

197. Sahhahadi ya pattedi ya, rocedi ya taha puṇo ya phāsedī.

Dhammam bhogaṇimittam, ṇa du so kammakkhayaṇimittam.

197. An abhavya Jīva, even if he develops faith in the religion, has confidence in it, has a liking for it and performs it. does all this for the sake of attaining some worldly enjoyment and not for the sake of annihilating his karmas.

198. Suhapariṇāmo puṇṇam, asuho pāva tti bhaṇiyamannesu. Pariṇāmo ṇannagado, dukkhakkhayaṇakāraṇam samaye.

198. An auspicious disposition towards worldly gain secures merit (puṇya) while an inauspicious disposition towards worldly gain acquires sin (pāpa) but one, who remains undisturbed by alien things and enjoys one's own pure nature, can put an end to one's misery.

૧૯૯. પુણ્ણં પિ જો સમિચ્છદિ, સંસારો તેણ ઈંહિદો હોદિ ।
પુણ્ણં સુગઈંહેદું, પુણ્ણખણ્ણેવ ણિવ્વાણં ॥ ૮ ॥
૧૯૯. જે પુણ્ણની ઈચ્છા રાખે છે તેણે સંસારની પણ ઈચ્છા રાખી એમ કહેવું જોઈએ. પુણ્ણ સદ્ગતિનો હેતુ છે; નિર્વાણ માટે તો પુણ્ણનો પણ ક્ષય કરવો રહ્યો.
૨૦૦. કમ્મમસુહ કુસીલં, સુહકમ્મં ચાવિ જાણ વ સુસીલં ।
કહ તં હોદિ સુસીલં, જં સંસારં પવેસેદિ ॥ ૯ ॥
૨૦૦. પુણ્ણકર્મને સારું અને પાપકર્મને ખરાબ ભલે સમજો. પરંતુ સૂક્ષ્મદષ્ટિએ વિચારીએ તો જે કર્મ (પુણ્ણકર્મ) સંસારમાં ખેંચી જાય તેને સારું કેમ કહેવાય ?
૨૦૧. સોવણ્ણયં પિ ણિયલં, બંધદિ કાલાયં પિ જહ પુરિસં ।
બંધદિ એવં જીવં, સુહમસુહં વા કદં કમ્મં ॥ ૧૦ ॥
૨૦૧. લોઢાની સાંકળ માણસને બાંધે છે તો સોનાની સાંકળ પણ બાંધે છે જ. એ જ રીતે શુભ કે અશુભ જે કર્મ કરાય તે જીવને બાંધનારું જ બને છે.
૨૦૨. તમ્હા દુ કુસીલેહિં ય, રાયં મા કુણહ મા વ સંસર્ગં ।
સાહીણો હિ વિણાસો, કુસીલસંસર્ગરાયેણ ॥ ૧૧ ॥
૨૦૨. માટે 'ખરાબ'ને ચાહો નહિ, તેનો સંસર્ગ પણ ન કરો. 'ખરાબ'ના સંસર્ગ અને સ્નેહથી વિનાશ નિશ્ચિત છે.

199. *Puṇṇaṃ pi jo samicchadi, saṃsāro teṇa ihido hodi.*

Puṇṇaṃ sugāheduṃ, puṇṇakhaṇeva ṇivvāṇaṃ.

199. He who aspires for merit, i.e. worldly well being, aspires for life in this mundane world; merit (puṇya) is capable of securing a pleasant state of existence; but it is cessation of merits (puṇya Karma) only that leads to liberation.

200. *Kammamasuhaṃ kusīlaṃ, suhakammaṃ cāvi jāṇa va susīlaṃ.*

Kaha taṃ hodi susīlaṃ, jaṃ saṃsāraṃ pavesedi.

200. Know that an inauspicious Karma (results in) misery while an auspicious Karma in (worldly) happiness; but how can it be said that auspicious Karma results in happiness when it leads to mundane existence?

201. *Sovaṇṇiyaṃ pi ṇiyalaṃ, bandhadi kālāyaṃ pi jaha purisaṃ.*

Bandhadi evaṃ jīvaṃ, suhamasuhaṃ vā kadaṃ kammaṃ.

201. Just as fetter whether made of iron or gold binds a person similarly Karma whether auspicious (Puṇya) or inauspicious (Pāpa) binds the soul.

202. *Tamhā du kusīlehiṃ ya, rāyaṃ mā kuṇaḥ mā va saṃsaggam.*

Sāhīṇo hi viṇāso, kusīlasaṃsaggarāyeṇa.

202. Therefore, do not develop attachment for or association with either of them. One loses one's freedom by attachment to or association with what is evil.

૨૦૩. વરં વયતવેહિ સગ્ગો, મા દુક્ખં હોઝ ણિરઈં ઇયરેહિં ।
છાયાતવટ્ટિયાણં, પડિવાલંતાણ ગુરુભેયં ॥ ૧૨ ॥
૨૦૩. તેમ છતાં, વ્રત-તપ વગેરે શુભભાવોથી સ્વર્ગ કે સદ્ગતિની પ્રાપ્તિ થતી હોય તો ભલે થાય, હિંસા આદિ અશુભ ભાવો કરીને નરકાદિ દુઃખોને આમંત્રણ આપવું એ તો સારું નહિ. રાહ જોવી જ હોય તો છાંયડામાં ઊભા રહીને જોવી સારી છે, તડકામાં ઊભા રહીને નહિં. (નિર્વાણની પ્રાપ્તિ થતાં સુધી જે રાહ જોવાની છે તે દરમ્યાન પુણ્યકર્મોથી મળતી સુખશાંતિરૂપ છાયાનો લાભ લેવો અનુચિત નથી.)
૨૦૪. ય્યરામરમણુય-કરંજલિ-માલાહિં ચ સંથુયા વિઝલા ।
ચક્કહરરાયચ્છી, લબ્ભઈં બોહી ણ ભવ્વણુઆ ॥ ૧૩ ॥
૨૦૪. વિદ્યાધરો, દેવો અને મનુષ્યો હાથ જોડીને જેની સ્તુતિ કરતા હોય એવા ચક્રવર્તીનું પદ મળી જવું સુલભ છે પણ ભવિષ્યવોને વહાલી એવી બોધિ દુર્લભ છે. (બોધિ=સમ્યક્દર્શન)
૨૦૫. તત્થ ઠિચ્ચા જહાઠાણં, જક્કહા આઝક્કહા ચુયા ।
ઝવેન્તિ માણુસં જોણિં, સેદુસંગેઽભિજાયણ ॥ ૧૪ ॥
૨૦૫. (શુભ કર્મ દ્વારા પુણ્ય ઉપાર્જન કરનાર વિવેકી આત્મા) દેવલોકનું આયુષ્ય પુરૂં થતાં મનુષ્ય લોકમાં સુખચેનભર્યું અને ઉત્તમ સામગ્રીવાળું જીવન પ્રાપ્ત કરે છે.
૨૦૬. ભોચ્ચા માણુસસા ધોણ, અપ્પહિરૂવે અહાઝયં ।
પુવ્વં વિસુદ્ધસદ્ધમ્મે, કેવલં બોહિ બુઝ્જિયા ॥ ૧૫ ॥
૨૦૬. મોચ્ચા માણુસસા ધોણ, અપ્પહિરૂવે અહાઝયં ।
પુવ્વં વિસુદ્ધસદ્ધમ્મે, કેવલં બોહિ બુઝ્જિયા ॥ ૧૫ ॥
૨૦૭. ચઝંગં દુલ્લહં મત્તા, સંજમં પડિવજ્જિયા ।
તવસા ધુયકમ્મંસે, સિદ્ધે હવઙ્ગ સાસણ ॥ ૧૬ ॥

203. *Varam vayatavehi saggo, mā dukkham hou ñirai iyarehim.*

Chāyātavattḥiyānam, paḍivālantāṇa gurubheyam.

203. Though it is better to attain heaven by observing vows and penances than to suffer misery in hell by doing evil. There is great difference between one who stands in shade and the other standing in the sun.

204. *Khayarāmaramaṇuya-karanjali-mālāhim ca santhuyā viulā.*

Cakkahararāyalacchī, labbhāi bohī ṇa bhavvaṇuā.

204. Through merit (Puṇya karma) one may attain cakravartihood (i.e. supreme kingship) where great honour is bestowed on one by the Vidyādharas (demigods), gods and men through praising with folded hands and offering of garlands, but certainly he will not attain the right understanding braised by a bhavya (i. e., soul fit for salvation)

205. *Tattha ṭhiccā jahāṭhāṇam, jakkhā ākkhae cuyā.*

Uventi māṇusam joṇim, sedasamgēbhijāyae.

205. The men of merit (Puṇyātmā) after enjoying his divine status in heaven at the end of his life span will be born as a human being with ten types of worldly enjoyment.

206. *Bhoccā māṇussae bhoe, appaḍirūve ahāuyam.*

Puvvam visuddhasaddhamme, kevalam bohi bujjiyā.

207. *Caurangam dullaham mattā, samjamam paḍivajjiyā.*

Tavasā dhuyakammaṁse, siddhe havai sāsae.

૨૦૬-૨૦૭. જીવનભર ઉત્તમ માનવીય સુખોનો ઉપભોગ કરીને, પૂર્વે વિશુદ્ધ ધર્મનો અભ્યાસ કરેલો હોવાથી, એ આત્મા બોધિ પ્રાપ્ત કરે છે. ચાર અંગો દુર્લભ છે એમ જાણીને સંયમનો સ્વીકાર કરે છે. તપથી કર્મનો ક્ષય કરી એ શાશ્વત સિદ્ધપદને ઉપલબ્ધ થાય છે.
(ચાર દુર્લભ અંગ= મનુષ્યત્વ, ધર્મશ્રવણ, ધર્મશ્રદ્ધા, પુરુષાર્થ)

૧૭. રત્નત્રયસૂત્ર

(અ) વ્યવહાર-રત્નત્રય

૨૦૮. ધમ્માદીસદ્દહણં, સમ્મત્તં પાણમંગપુવ્વગદં ।
ચિદ્ધા તવંસિ ચરિયા, વવહારો મોક્ખમગ્ગો ત્તિ ॥ ૧ ॥

૧૭. રત્નત્રયસૂત્ર

(અ) વ્યવહારરત્નત્રય

૨૦૮. ધર્મ આદિ છ દ્રવ્યો પર શ્રદ્ધા હોવી એ સમ્યગ્દર્શન છે; દ્વાદશાંગી આદિ આગમોની જાણકારી એ સમ્યગ્જ્ઞાન છે; તથા તપ આદિનું આચરણ એ સમ્યકચારિત્ર છે. આ ત્રણ ગુણોને મોક્ષનો વ્યાવહારિક માર્ગ કહ્યો છે.

(છ દ્રવ્ય = ધર્મ, અધર્મ, આકાશ, કાલ, પુદ્ગલ અને જીવ. દ્વાદશાંગી = બાર મુખ્ય જૈન આગમો.)

206 & 207. After having experienced for the entire life incomparable enjoyments appropriate to human beings one attains the right-understanding that leads to emancipation on account of the religious performances undertaken by one in one's earlier births. Having realized that four things (viz. human birth, listening to scriptures, having faith in scriptures, appropriate practical endeavour) are difficult to attain, one observes self-restraint and having annihilated one's past karmans through penance, one becomes for ever a soul emancipated.

17. Ratnatrayasūtra

(a) Vyavahāra-ratnatraya

208. *Dhammādīsaddahaṇaṃ, sammattaṃ ṇāṇamaṅgapu-
vvaḡadaṃ.*

Ciṭṭhā tavaṃsi cariyā, vavahāro mokkhamaggo tti.

17. PRECEPTS ON THREE JEWELS

(a) *The three jewels understood from the stand-point of
vyavahāra-naya (practical view-point).*

208. To have faith in the existence of (substances like) dharma etc. is right faith, to have acquaintance with the 'texts called *Aṅga* and *Purva* is right knowledge, to persevere in the performance of penance is right conduct. These three constitute the pathway-to-emancipation understood from the standpoint *vyavahāra-naya*.

૨૦૯. નાળેણ જાણઈ ભાવે, દંસળેણ ય સદ્દહે ।
ચરિત્તેણ નિગિણહાઈ, તવેણ પરિસુજ્ઝઈ ॥ ૨ ॥
૨૦૯. મુમુક્ષુ જ્ઞાનથી પદાર્થોને જાણે, સમ્યગ્દર્શન દ્વારા તેમાં શ્રદ્ધા કેળવે,
ચારિત્રથી કર્મોને રોકે અને તપથી પૂર્વકર્મોનો ક્ષય કરી શુદ્ધ બને.
૨૧૦. નાણં ચરિત્તહીણં, લિંગગ્ગહણં ચ દંસળવિહીણં ।
સંજમહીણં ચ તવં, જો ચરહ્ નિરત્થયં તસ્સ ॥ ૩ ॥
૨૧૦. ચારિત્ર વગરનું જ્ઞાન, સમ્યગ્દર્શન વગરનું ચારિત્ર, ચારિત્ર વગરનું
તપ: આ બધું નિરર્થક છે.
૨૧૧. નાદંસળિસ્સ નાણં, નાળેણ વિણા ન હુંતિ ચરણગુણા ।
અગુણિસ્સ નત્થિ મોક્ખો, નત્થિ અમોક્ખસ્સ નિવ્વાણં ॥ ૪ ॥
૨૧૧. સમ્યગ્ દર્શન વિનાની વ્યક્તિમાં જ્ઞાન ન હોય; સમ્યગ્ જ્ઞાન વિના
શુદ્ધ ચારિત્ર ન હોય; ચારિત્ર વિના મોક્ષ નથી અને મોક્ષ વિના શાંતિ
નથી.
૨૧૨. હયં નાણં કિયાહીણં, હયા અળ્લાણઓ કિયા ।
પાસંતો પંગુલો દહ્હો, ધાવમાળો ય અંધઓ ॥ ૫ ॥
૨૧૨. ક્રિયા વિનાનું જ્ઞાન નકામું છે અને જ્ઞાન વિનાની ક્રિયા નકામી છે.
લંગડો દેખી શકતો હોય અને આંધળો દોડી શકતો હોય છતાં બંને
જંગલમાં લાગેલી આગથી બચી ન શકે.

209. *Nāṇeṇa jāṇaī bhāve, daṁsaṇeṇa ya saddahe.
Caritteṇa nigīṇhāi, taveṇa parisujjhāi.*

209. One understands by his (right) knowledge the nature of substances, develops belief in them by his (right) faith and controls himself by his(right) conduct and purifies his soul by penance (i.e., austerities).

210. *Nāṇam carittahīṇam, liṁgaggahaṇam ca daṁsaṇa-
vihīṇam.
Saṁjamahīṇam ca tavaṁ, jo carai niratthayaṁ tassa.*

210. Knowledge without right conduct, acceptance of the asceticism without right faith and observance of austerities without self-control are all futile.

211. *Nādaṁsaṇissa nāṇam, nāṇeṇa viṇā na huṁti caraṇa-
guṇā.
Aguṇissa natthi mokkho, natthi amokkhassa nivvāṇam.*

211. Without right faith, there cannot be right knowledge; without right knowledge, there cannot be right conduct; without right conduct, there cannot be release from Karmas; without release of Karmas there cannot be *nirvāṇa* (salvation).

212. *Hayam nāṇam kiyāhīṇam, hayā aṇṇāṇao kiyā.
Pāsanto paṁgulo daḍḍho, dhāvamāṇo ya andhao.*

212. Right knowledge is of no use in the absence of right conduct, action is of no use in the absence of right knowledge. Certainly, in the case of conflagration the lame man burns down even if capable of seeing while the blind man burns down even if capable of running away.

૨૧૩. સંજોઅસિદ્ધીઙ્ગ ફલં વયંતિ, ન હુ ંકચક્કેણ રહો પયાઙ્ગ ।
અંથો ય પંઘૂ ય વણે સમિચ્ચા, તે સંપડતા નગરં પવિટ્ઠા ॥ ૬ ॥
૨૧૩. બંનેનો સંયોગ થાય તો સફળતા મળે છે. રથ ંક પૈડાથી નથી ચાલતો.
વનમાં આંધળા અને લંગડાએ પરસ્પર સુમેળ સાધો અને સાથે મળીને
તેઓ સ્વસ્થાને પહોંચ્યા.

(આ) નિશ્ચય-સ્ત્રય

૨૧૪. સમ્મદંસણણાણં, ંસો લહદિ ત્તિ ંવરિં વવદેસં ।
સવ્વમયપક્કરહિદો, ંણિદો ંો સો સમયસારો ॥ ૭ ॥

(આ) નિશ્ચયસ્ત્રય

૨૧૪. દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર વગેરે નામો દ્વારા આત્માનો જ નિર્દેશ થાય છે;
પરંતુ વસ્તુતઃ આત્મા ંવા સર્વ આંશિક વિધાનો કે નામોથી પર છે.
આત્મા સમયસાર છે: સમસ્ત શાસ્ત્રોનો સાર છે.
૨૧૫. દંસણણાણચરિત્તાણિ, સેવિદવ્વાણિ સાહુણા ંિચ્ચં ।
તાણિ પું ંાણ તિણ્ણિ વિ, અપ્પાણં ચેવ ંિચ્છયદો ॥ ૮ ॥
૨૧૫. સમ્યગ્ જ્ઞાન, સમ્યગ્ દર્શન અને સમ્યક્ચારિત્રનું સાધુએ સદા
આરાધન કરવું જોઈએ. પણ વાસ્તવિક દષ્ટિએ આત્મા જ આ ત્રણેય
ગુણરૂપ છે.

213. *Samjoasiddhū phalaṃ vayanti, na hu egacakkeṇa raho payāi.*

Andho ya paṃgū ya vaṇe samiccā, te saṃpauttā nagaraṃ pavittḥā.

213. The desired result is attained when there is a harmony between right knowledge and right conduct, for a chariot does not move by one wheel. This is like a lame man and a blind man come together in a forest and manage to reach the town with the help of one another.

(ā) Niścaya-ratnatraya

(b) *the three jewels “understood from the standpoint of niscaya-naya (real view-point).*

214. *Sammaddaṃsaṇaṇāṇaṃ, eso lahadi tti ṇavari vavadesaṃ.*

Savvaṇayapakkharahido, bhaṇido jo so samayasāro.

214. The self is characterised by right faith and right knowledge is merely an assertion (by vyavahāranaya). In reality what transcends all points of view is said to be the Self (*Samayasāra*)

215. *Daṃsaṇaṇāṇacarittāṇi, sevidavvāṇi sāhuṇā ṇiccaṃ Tāṇi puṇa jāṇa tiṇṇi vi, appāṇaṃ ceva ṇicchayado.*

215. From practical point of view faith, knowledge and conduct should always be cherished by saints. But they must know that from real point of view these three are the self.

૨૧૬. ણિચ્છયણયેણ ભણિદો, તિહિ તેહિં સમાહિદો હુ જો અપ્પા ।
 ણ કુણદિ કિંચિ વિ અન્નં, ણ મુયદિ સો મોક્ખમગ્ગો ત્તિ ॥ ૯ ॥
૨૧૬. જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રથી તૃપ્ત એવો આત્મા કંઈ જ નથી કરતો — કંઈ ગ્રહણ નથી કરતો, તેમ કંઈ ત્યાગ નથી કરતો; શુદ્ધ દષ્ટિએ આ જ મોક્ષમાર્ગ છે.
૨૧૭. અપ્પા અપ્પમ્મિ રઓ, સમ્માઇટ્ઠી હવેઙ્ગ ફુડ્ડુ જીવો ।
 જાણઙ્ગ તં સણ્ણાણં, ચરદિહ ચારિત્તમગ્ગુ ત્તિ ॥ ૧૦ ॥
૨૧૭. આત્મામાં લીન આત્મા પરમ સમ્યગ્ દષ્ટિ છે. આત્માને જાણે છે તે સમ્યગ્જ્ઞાન અને આત્મામાં જ સ્થિર વર્તે છે એ જ સમ્યક્ચારિત્ર.
૨૧૮. આયા હુ મહં નાણે, આયા મે દંસણે ચરિત્તે ય ।
 આયા પચ્ચક્ખાણે, આયા મે સંજમે જોગે ॥ ૧૧ ॥
૨૧૮. મારો આત્મા જ જ્ઞાન છે, એ જ દર્શન છે, એ જ ચારિત્ર છે. આત્મા જ પરચક્ષાણ છે, આત્મા જ સંયમ છે ને આત્મા જ યોગ છે.
 (પચ્ચક્ષાણ= વ્રત, નિયમ, ત્યાગ, નિષેધ.)

૧૮. સમ્યગ્દર્શનસૂત્ર

(અ) વ્યવહાર-સમ્યક્ત્વ : નિશ્ચય-સમ્યક્ત્વ

૨૧૯. સમ્મત્તરયણસારં, મોક્ખમહારુક્ખમૂલમિદિ ભણિયં ।
 તં જાણિજ્જઙ્ગ ણિચ્છય-વ્યવહારસરુવદોભેયં ॥ ૧ ॥

૧૮. સમ્યગ્દર્શન સૂત્ર

(અ) વ્યવહારસમ્યક્ત્વ : નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ

૨૧૯. સમ્યગ્દર્શનને શ્રેષ્ઠ રત્ન કહ્યું છે, મોક્ષરૂપી મહાવૃક્ષનું મૂળ કહ્યું છે; તે

216. *Nicchayaṇayaṇa bhaṇido, tihī tehiṃ samāhido hu jo appā.*

Na kuṇḍadi kiṃci vi annaṃ, ṇa muyadi so mokkhamaggo tti.

216. It is said from the real point of view that, the soul who comprises all the three together; and does not act otherwise or depart from this even in the slightest degree, follows the path of Liberation.

217. *Appā appammi rao, sammāiṭṭhī havei phuḍu jīvo.*

Jāṇai taṃ saṇṇāṇaṃ, caradiha cārittamaggu tti.

217. Right faith means a soul engrossed in itself; Right knowledge is knowledge of the real (nature of) the soul; Right conduct consists in faithful pursuit of that path.

218. *Āyā hu mahāṃ nāṇe, āyā me daṃsaṇe caritte ya.*

Āyā paccakkhāṇe, āyā me saṃjame joge.

218. Certainly, my soul is my right knowledge, my right faith, my right conduct, my renunciation of evil acts, my self-restraint and my meditation.

18. Samyag-darśana-sūtra

(a) Vyavahāra-samyaktva : Niścaya-samyaktva

219. *Sammattarayaṇasāraṃ, mokkhamahārukkhamūla-midi bhaṇiyāṃ.*

Taṃ jāṇijjai ṇicchaya-vavahārasarūvadobheyāṃ.

18. PRECEPTS OF RIGHT FAITH

219. Right Faith is the core of the three jewels; it is the root of

નિશ્ચય અને વ્યવહાર : બે પ્રકારનું છે.

૨૨૦. જીવાદી સદ્ગુણ, સમ્મત્તં જિણવરેહિં પળ્લણત્તં ।
વવહારા ણિચ્છયદો, અપ્પા ણં હવઙ્ગ સમ્મત્તં ॥ ૨ ॥
૨૨૦. જીવ-અજીવ આદિ તત્ત્વો પર શ્રદ્ધા હોવી એને વ્યવહાર સમ્યક્ત્વ કહ્યું છે. આત્માનુભૂતિ એ નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન છે.
૨૨૧. જં મોણં તં સમ્મં, જં સમ્મં તમિહ હોઙ્ગ મોણં તિ ।
નિચ્છયઓ ઙ્ગયસ્સ ડ, સમ્મં સમ્મત્તહેઙ્ગ વિ ॥ ૩ ॥
૨૨૧. નિશ્ચયદષ્ટિએ મૌન(મુનિત્વ) એ જ સમ્યક્ત્વ છે, સમ્યક્ત્વ એ જ મૌન છે. વ્યવહાર સમ્યક્ત્વને સમ્યક્ત્વ કહેવાનું કારણ એ છે કે તે નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શનનું નિમિત્ત છે.
૨૨૨. સમ્મત્તવિરહિયા ણં, સુદ્ધુ વિ ડગં તવં ચરંતા ણં ।
ણ લહંતિ બોહિલાહં, અવિ વાસસહસ્સકોઢીહિં ॥ ૪ ॥
૨૨૨. સમ્યક્ત્વરહિત આત્મા, સારી પેઠે તપ કરતો હોય તોય, કરોડો વર્ષે પણ મોક્ષ પામી શકતો નથી.
૨૨૩. દંસળભદ્ધા ભદ્ધા, દંસળભદ્ધસ્સ ણત્થિ ણિવ્વાણં ।
સિજ્ઙ્ઙંતિ ચરિયભદ્ધા, દંસળભદ્ધા ણ સિજ્ઙ્ઙંતિ ॥ ૫ ॥
૨૨૩. સમ્યગ્ દર્શનથી જે ભ્રષ્ટ થાય છે તેને પૂરો ભ્રષ્ટ સમજવો. સમ્યક્ત્વરહિત નો મોક્ષ નથી. ચારિત્રરહિતનો મોક્ષ થાય,

the great tree of liberation; it has to be understood from two point of views-real point of view (Niścaya-naya) and empirical point of view (vyavahāranaya).

220. Jīvādī saddahaṇaṃ, sammattaṃ jīṇavarehiṃ paṇṇattaṃ.

Vavahārā ṇicchayado, appā ṇaṃ havai sammattaṃ.

220. Lord Jina has said that from the empirical point of view, Right Faith is faith in the existence of the soul and the other principles (Tattvas), from the real point of view, the soul itself is Right Faith.

221. Jaṃ moṇaṃ taṃ sammaṃ, jaṃ sammaṃ tamiha hoī moṇaṃ

Nicchayao iyarassa u, sammaṃ sammattaheū vi.

221. From real point of view, true monkhood constitutes righteousness and righteousness constitutes true monkhood. But from the practical point of view, the causes of righteousness are called Right Faith itself.

222. Sammattavirahiyā ṇaṃ, suṭṭhu vi uggam̐ tavaṃ carantā ṇaṃ.

Na lahanti vohilāhaṃ, avi vāsasahassakodīhiṃ.

222. Those persons who are devoid of Right Faith will not obtain right Knowledge, even if they practise severe penance for a thousand crores of years.

223. Daṃsaṇabhaṭṭhā bhaṭṭhā, daṃsaṇabhaṭṭhassa ṇatthi ṇivvāṇaṃ.

Sijjham̐ti cariyabhaṭṭhā, daṃsaṇabhaṭṭhā ṇa sijjham̐ti.

223. Those who have renounced Right Faith are deprived persons. There is no liberation for a person devoid of Right

સમ્યક્ત્વરહિતનો કદી નહિં.

૨૨૪. દંસણસુદ્ધો સુદ્ધો દંસણસુદ્ધો લહેઙ્ગ ણિવ્વાણં ।
દંસણવિહીણ પુરિસો, ન લહઙ્ગ તં ઇચ્છિયં લાહં ॥ ૬ ॥
૨૨૪. જેનું દર્શન શુદ્ધ છે તે શુદ્ધ છે, તે નિર્વાણ પામશે. સમ્યગ્દર્શનરહિત વ્યક્તિ પોતાના ઈષ્ટને—મોક્ષને પ્રાપ્ત કરી શકતી નથી.
૨૨૫. સમ્મત્તસ્સ ય લંભો, તેલોક્કસસ્સ ય હવેજ્જ જો લંભો ।
સમ્મદંસણલંભો, વરં ખુ તેલોક્કલંભાદો ॥ ૭ ॥
૨૨૫. એક તરફ સમ્યક્ત્વલાભ, બીજી તરફ ત્રણ લોકની સંપદાનો લાભ—
એ બેમાં સમ્યક્ત્વલાભ શ્રેષ્ઠ છે.
૨૨૬. કિં બહુણા ભણિણં, જે સિદ્ધા ણરવરા ગણ કાલે ।
સિજ્ઞિહિંતિ જે વિ ભવિયા, તં જાણહ સમ્મમાહપ્પં ॥ ૮ ॥
૨૨૬. વધારે શું કહેવું ? ભૂતકાળમાં અનેક મહાપુરુષો મુક્ત થયા છે ને
ભવિષ્યમાં મુક્ત થશે તે બધો સમ્યક્ત્વનો પ્રભાવ છે.
૨૨૭. જહ સલિલેણ ણ લિપ્પઙ્ગ, કમલિણિપત્તં સહાવપયડીણ ।
તહ ભાવેણ ણ લિપ્પઙ્ગ, કસાયવિસર્ણિં સપ્પુરિસો ॥ ૯ ॥
૨૨૭. કમળનું પાંદડું સ્વભાવથી જ પાણીથી અલિપ્ત રહે છે તેમ સત્પુરુષ

Faith. Those who have renounced Right Conduct may attain liberation but not those who have renounced Right Faith.

224. *Damsaṇasuddho suddho damsāṇasuddho lahei ṇivvāṇaṃ.*

Damsāṇavihīṇa puriso, na lahai taṃ icchyaṃ lāhaṃ.

224. He who has Right Faith is certainly pure; he who is possessed of Right Faith attains liberation. A person devoid of Right Faith does not attain the desired result (i.e. liberation).

225. *Sammattassa ya lambho, telokkassa ya havejja jo lambho.*

Sammaddamsāṇalambho, vamaṃ khu telokkalaṃ-bhādo.

225. If on the one hand there be the attainment of right faith and on the other the attainment of (mastery over) all the three world regions, then the former attainment is preferable to the latter.

226. *Kim bahuṇā bhaṇieṇaṃ, je siddhā ṇaravarā gae kāle. Sijjihimti je vi bhaviyā, taṃ jāṇai sammamāhappaṃ.*

226. What is the use of saying more ? It is due to the magnanimity of Right Faith that the great personage and the Bhavya (those worthy of attaining emancipation) have attained liberation in the past and will do so in future.

227. *Jaha salileṇa ṇa lippai, kamaliṇipattam sahāvapaya-ḍṭe.*

Taha bhāveṇa ṇa lippai, kasāyavisaeḥim sappuriso.

227. Just as it is on account of its very nature that a lotus-leaf

સમ્યગ્દર્શનના પ્રભાવે કષાય અને વિષયથી અલિપ્ત રહે છે.

૨૨૮. ઉવભોગમિંદિયેહિં, દવ્વાણમચેદણાણમિદરાણં ।

જં કુણદિ સમ્મદિટ્ઠી, તં સવ્વં ણિજ્જરણિમિત્તં ॥ ૧૦ ॥

૨૨૮. જે જે સચેતન કે અચેતન વસ્તુઓનો સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા પોતાની ઈન્દ્રિયો વડે ઉપભોગ કરે છે તે બધી વસ્તુઓ તેના માટે કર્મનિર્જરાનું સાધન બને છે.

૨૨૯. સેવંતો વિ ણ સેવઙ્, અસેવમાણો વિ સેવગો કોઈ ।

પગરણચેટ્ઠા કસ્સ વિ, ણ ય પાયરણો ત્તિ સો હોઈ ॥ ૧૧ ॥

૨૨૯. કોક વિષયોનો ઉપભોગ કરતો હોવા છતાં નથી કરતો એમ કહી શકાય, ને કોક ન કરતો હોવા છતાં ઉપભોગ કરે છે એમ કહી શકાય. કોઈ માણસ નાટકમાં લગ્નાદિ કાર્યમાં જોડાયો હોય તો તે કાર્ય કરતો હોવા છતાં કાર્યનો કર્તા ગણાતો નથી, તેની જેમ.

૨૩૦. ન કામભોગા સમયં ઉવેતિ, ન યાવિ ભોગા વિગઙ્ ઉવેતિ ।

જે તપ્પઓસી ય પરિગ્ગહી ય, સો તેસુ મોહા વિગઙ્ ઉવેઙ્ ॥ ૧૨ ॥

૨૩૦. ઈન્દ્રિયોના વિષયો પોતે (કોઈના મનમાં) નથી સમતા ઉત્પન્ન કરતા કે નથી વિકાર ઉત્પન્ન કરતા. જે વ્યક્તિ મોહ-અજ્ઞાનને લીધે વિષયો પ્રત્યે દ્વેષ અથવા આસક્તિ કરે છે તે પોતે જ પોતાની અંદર વિકાર જગાવે છે.

(આ) સમ્યગ્દર્શન-અંગ

૨૩૧. નિસ્સંકિય નિવ્વકંઘિય નિવ્વિતિગિચ્છા અમૂઢદિટ્ઠી ય ।

ઉવબૂહ ધિરીકરણે, વચ્છલ્લ પભાવણે અટ્ઠ ॥ ૧૩ ॥

remains untouched by water, similarly a righteous person remains really un-affected by passions and by the objects of sensuous enjoyment.

228. *Uvabhogamimdiyehim, davvāṇamacedaṇāṇamida-rāṇam.*

Jam kuṇadi sammadiṭṭhī, taṃ savvaṃ ṇijjaraṇim-ittam.

228. Whatever use of living or non-living objects, a man of Right Faith may, make through his senses, is all for getting release from the Karmas.

229. *Sevaṃto vi ṇa sevai, asevamāṇo vi sevago koī.*

Pagaraṇacetṭhā kassa vi, ṇa ya pāyaraṇo tti so hoī.

229. A man of Right Faith even when enjoying (an object), does not enjoy (it); while another person enjoys (it) even when he is not enjoying (it). A person acting in a drama does not in fact become transformed into that character. A right believer always thinks of his soul and remains unaffected by what goes on around him.

230. *Na kāmabhogā samayaṃ uveṃti, na yāvi bhogā vigaim uveṃti.*

Je tappaosī ya pariggahī ya, so tesu mohā vigaim uvei.

230. The objects of enjoyment of senses do not produce either equanimity or perversion. He who has attachment or aversion for objects becomes perverted (while enjoying them) due to his delusion.

(ā) Samyagdarśana-Aṅga

231. *Nissamkiya nikkamkhiya nivvitigicchā amūḍhadiṭṭhīya.*

Uvabūha thirīkaraṇe, vacchalla pabhāvaṇe aṭṭha.

(આ) સમ્યગ્દર્શન અંગ

૨૩૧. સમ્યગ્દર્શનના આઠ અંગ છે : ધર્મમાં શંકા ન કરવી, અન્યની આકાંક્ષા ન કરવી, અરુચિ ન રાખવી, મૂઢદષ્ટિથી ન વિચારવું, અન્ય વ્યક્તિની ધર્મશ્રદ્ધાને પુષ્ટ કરવી, કોઈ વ્યક્તિ ડગી ગઈ હોય તો તેને સ્થિર કરવી, ધર્મવાન લોકોની સેવા કરવી, ધર્મમાર્ગની જગતમાં પ્રસિદ્ધિ કરવી.

(આ આઠ અંગના શાસ્ત્રીય નામો : નિ:શંકતા, નિષ્કાંક્ષતા, નિર્વિચિકિત્સા, અમૂઢદષ્ટિ, ઉપભુંહણ, સ્થિરીકરણ, વાત્સલ્ય, પ્રભાવના.)

૨૩૨. સમ્માદિટ્ઠી જીવા, ણિસ્સંકા હોંતિ ણિબ્ભયા તેણ ।
સત્તભયવિપ્પમુક્કા, જમ્હા તમ્હા દુ ણિસ્સંકા ॥ ૧૪ ॥

૨૩૨. સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા (પૂર્ણ શ્રદ્ધાવાન હોવાથી) નિ:શંક અને નિર્ભય હોય છે. સાત પ્રકારના ભયથી એ મુક્ત હોય છે. આ નિ:શંકતા અંગ છે.

(સાતભય=ઈહલોકભય (મનુષ્ય કે પશુ તરફથી થનારો ભય), પરલોક ભય (દેવતાનો ભય), આદાનભય (ચોરીનો ભય), અકસ્માત ભય, આજીવિકા-ભય, મરણભય, અપકીર્તિભય.)

૨૩૩. જો દુ ણ કરેદિ કંઘં, કમ્મફલેસુ તહ સવ્વધમ્મેસુ ।
સો ણિવ્વકંઘો ચેદા, સમ્માદિટ્ઠી મુણેયવ્વો ॥ ૧૫ ॥

૨૩૩. કર્મથી મળનારા શુભ-અશુભ ફળો કે જગતની સર્વ વસ્તુઓ-કશાનું આકર્ષણ ન હોવું એ સમ્યગ્દષ્ટિ આત્માની નિષ્કાંક્ષતા છે.

૨૩૪. નો સવ્વિક્કયમિચ્છઈં ન પૂયં, નો વિ ય વન્દણગં કુઓ પસંસં ? ।
સે સંજણ સુવ્વણ તવસ્સી, સહિણ આયગવેસણ સ ભિવ્વહૂ ॥ ૧૬ ॥

૨૩૪. જે સત્કારને નથી ઈચ્છતો, પૂજાને નથી ઈચ્છતો, નમસ્કારને નથી

(A) Essential requisites of Right Faith

231. The eight essential requisites of Right Faith are: absence of doubt, absence of longing, absence of contempt, absence of confusion, absence of belief in heretical sects, stabilization, affection and exaltation.

232. *Sammadiṭṭhī jīvā, ṇissamkā homti ṇibbhayā teṇa.
Sattabhayavippamukkā, jamhā tamhā du ṇissamkā.*

232. The persons possessed of Right Faith are free from doubts and are therefore fearless. Because of their freedom from seven fears, they are free from doubts.

[Note:- The seven fears are: fear of life on earth, fear of next life, fear of being unprotected, fear of absence of control, fear of pain, fear of accident and fear of death.]

233. *Jo du ṇa karedi kamkham, kammaphalesu taha savvadhammesu.*

So ṇikkamkho cedā, sammādiṭṭhī muṇeyavvo.

233. A person who has no longing for the fruits of Karmas and for all objects or any of the properties of a thing is possessed of Right Faith, with a mind free from any longing.

234. *No sakkiyamicchāi na pūyam, na vi ya vandaṇagam
kuo pasamsam ?*

Se samjæe suvvaē tavassī, sahie āyagavesæ sa bhikkhū.

234. He who desires no honour, no worship, no salutation

ઈચ્છતો, એ પ્રશંસાને તો ક્યાંથી ઈચ્છે ? સંયમી, વ્રતનિષ્ઠ, તપસ્વી, જાગૃત એવો ભિક્ષુ સદા આત્મગવેષી હોય.

૨૩૫. **ખાઈ-પૂયા-લાહં, સવ્કારાઈં કિમિચ્છસે જોઈં ।**
ઈચ્છસિ જઈ પરલોયં, તેહિં તુજ્ઞ પરલોયે ॥ ૧૭ ॥
૨૩૫. હે યોગી ! જો તું તારા પરલોકનું કલ્યાણ કરવા ઈચ્છે છે તો ખ્યાતિ, સન્માન, સંપત્તિ કે સત્કારની કામના શા માટે રાખે છે ? એ વસ્તુઓથી પરલોકમાં તને શો લાભ થશે ?
૨૩૬. **જો ણ કરેદિ જુગુપ્પં, ચેદા સવ્વેસિમેવ ધમ્માણં ।**
સો ખલુ ણિવ્વિદિગિચ્છો, સમ્માદિટ્ઠી મુણેયવ્વો ॥ ૧૮ ॥
૨૩૬. જે આત્મા કોઈ પણ પદાર્થના સહજ સ્વભાવ તરફ અણગમો નથી રાખતો તે સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા નિર્વિચિકિત્સાગુણ સહિત છે એમ જાણવું.
૨૩૭. **જો હવઈ અસમ્મૂહો, ચેદા સહિટ્ઠી સવ્વભાવેસુ ।**
સો ખલુ અમૂહદિટ્ઠી, સમ્માદિટ્ઠી મુણેયવ્વો ॥ ૧૯ ॥
૨૩૭. જે આત્મા સર્વ વિષયોનો સૂક્ષ્મ દષ્ટિએ વિચાર કરે છે અને સત્યદર્શી છે તેને અમૂહદષ્ટિ સમ્યગ્દર્શન યુક્ત આત્મા જાણવો.
૨૩૮. **નાણેણં દંસણેણં ચ, ચરિત્તેણં તહેવ ય ।**
ખંતીં મુત્તીં, વહ્મમાણો ભવાહિ ય ॥ ૨૦ ॥
૨૩૮. હે મુમુક્ષુ ! તું સદા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, ક્ષમા અને સંતોષ જેવા સદ્ગુણોનું સંવર્ધન કરતો રહેજે. (આ ઉપબૃહણ અંગ છે.)

even, how will he desire praise ? He who has self-control, observes the vows correctly, practises penance and seeks to know the true nature of the soul is the real monk.

235. *Khāi-pūyā-lāham, sakkārāim kimicchase joī.*

Icchasi jai paraloyam, tehim kim tujjha paraloye.

235. Oh monk, if you desire that bliss of the other world, why do you hanker after fame, worship, enjoyment and honour in this world? Of what use are they to you in the next world?

236. *Jo ṇa karedi juguppaṃ, cedā savvesimeva dhammāṇaṃ.*

So khalu nivvidigiccho, sammādiṭṭhī muṇeyavvo.

236. He who does not exhibit contempt or disgust towards any of the things, is said to be the right believer without any contempt or disgust.

237. *Jo havai asammuḍho, cedā saddiṭṭhī savvabhāvesu.*

So khalu amūḍhaditṭhī, sammādiṭṭhī muṇeyavvo.

237. He who is completely devoid of delusion as to the nature of things is certainly understood to be the non-deluded right-believer.

238. *Nāṇeṇaṃ daṃsaṇeṇaṃ ca, caritteṇaṃ taheva ya.*

Khantīe muttīe, vaḍḍhamāṇo bhavāhi ya.

238. May you prosper with the aid of (right) knowledge, (right) faith and (right) conduct as also forgiveness and freedom from bondage (of Karma).

૨૩૯. ણો છાદણ ણોઽવિ ય લૂસણ્જ્જા, માણં ણ સેવેજ્જ પગાસણં ચ ।
 ણ યાવિ પણ્ણે પરિહાસ કુજ્જા, ણ યાઽઽસિયાવાદ વિયાગરેજ્જા ॥૨૧॥
૨૩૯. (ધર્મમાર્ગમાં સ્થિર થયેલો સમ્યગ્દષ્ટિ મુમુક્ષુ) પ્રશ્નનો ઉત્તર આપતાં શાસ્ત્રનો અર્થ ધ્રુપાવે નહિ, અવળો અર્થ કરે નહિ, પોતાના જ્ઞાનનું અભિમાન સેવે નહિ અને પ્રદર્શન પણ કરે નહિ. અન્ય વિદ્વાનનો ઉપહાસ ન કરે અને (લૌકિક તૃષ્ણાને સંતોષનારા) આશીર્વાદો આપે નહિ.
૨૪૦. જત્થેવ પાસે કઙ્ક દુપ્પત્તં, કાણ વાયા અદુ માણસેણં ।
 તત્થેવ ધીરો પહિસાહેરેજ્જા, આઙ્ગઓ યિવ્વપ્પમિવ ક્કલીણં ॥૨૨॥
૨૪૦. જ્યારે પણ મનથી, વાણીથી કે કાયાથી કોઈ સ્ખલના થાય તો તરત જ લગામ વડે ઘોડો રોકાઈ જાય તેમ, ધૈર્યવાન સાધક પોતાની જાતને અટકાવી લે.
૨૪૧. તિણ્ણો હુ સિ અણ્ણવં મહં, કિં પુણ ચિદ્ધસિ તીરમાગઓ ।
 અભિતૂર પારં ગમિત્તણ, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥ ૨૩ ॥
૨૪૧. તું મહાસાગરને પાર કરી ચૂક્યો છે, હવે કિનારા પાસે આવ્યા પછી કેમ થંભી ગયો છે ? શીઘ્રતાથી કિનારા પર પહોંચી જા. હે ગૌતમ ! એક ક્ષણનો પણ પ્રમાદ ન કર. (આ સ્થિરીકરણ અંગ છે.)
૨૪૨. જો ધમ્મિણ્ણુ ભત્તો, અણુચરણં કુણદિ પરમસદ્ધાણ ।
 પિયવચણં જંપંતો, વચ્છલ્લં તસ્સ ભવ્વસ્સ ॥ ૨૪ ॥
૨૪૨. ધાર્મિક જનોનો પ્રેમી હોય, પરમ શ્રદ્ધાથી તેમની સેવા કરતો હોય અને

239. *No chādae ṇóvi ya lūsaejjā, māṇam ṇa sevejja pagāsaṇam ca.*

Na yāvi paṇṇe parihāsa kujjā, ṇa siyāvāda viyāgarejjā.

239. The wise man should not conceal the meaning of a scriptural text nor should he distort it; he should not harbour pride or a tendency to self-display; he should not make fun of anyone or bestow words of blessing on anyone.

240. *Jattheva pāse kai duppauttam, kāeṇa vāyā adu māṇaseṇam.*

Tattheva dhīro paḍisāharejjā, āinnao khippami-vakkhtīṇam.

240. The wise man, whenever he comes across an occasion for some wrong doing on the part of body, speech or mind, should withdraw himself there from, just as a horse of good pedigree is brought to the right track by means of rein.

241. *Tiṇṇo hu si aṇṇavam maham, kiṃ puṇa ciṭṭhasi tīramāgao.*

Abhitura pāram gamittae, समयam goyama ! mā pamāyae.

241. Oh Gautama, when you have crossed over the big ocean, why then do you come to a stop near the shore? Make haste to go across, be not complacent even for a moment.

242. *Jo dhammiesu bhatto, aṇucaraṇam kuṇadi parama-saddhāe.*

Piyavayaṇam jaṃpaṃto, vacchallam tassa bhavassa.

242. The bhavya person, who is full of devotion for religious

તેમની સાથે પ્રેમથી સંભાષણ કરતો હોય એ સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા વાત્સલ્યગુણયુક્ત છે.

૨૪૩. ધમ્મકહાકહણેણ ય, બાહિરજોગેહિં ચાવિ અણવજ્જે ।
ધમ્મો પહાવિદલ્લો, જીવેસુ દયાણુકંપાણે ॥ ૨૫ ॥
૨૪૩. ધર્મોપદેશ વડે, નિર્મળ આચરણ વડે તથા જીવો પર યથાયોગ્ય રૂપે દયા અથવા અનુકંપાની પ્રવૃત્તિ કરીને ધર્મમાર્ગની પ્રભાવના કરવી જોઈએ.
૨૪૪. પાવયણી ધમ્મકહી, વાઈ નેમિત્તિઓ તવસ્સી ય ।
વિજ્જા સિદ્ધો ય કવી, અટ્ટેવ પભાવગા ભણિયા ॥ ૨૬ ॥
૨૪૪. પ્રભાવશાળી વક્તા, કથાકાર, તત્ત્વજ્ઞાની, નૈમિત્તિક (ભવિષ્યવેત્તા), તપસ્વી, વિદ્યાધર, સિદ્ધયોગી, કવિ- આ આઠ પ્રકારના વિશિષ્ટ શક્તિશાળી પુરુષો લોકોમાં ધર્મમાર્ગનો પ્રભાવ વિશેષરૂપે ફેલાવી શકે છે.

૧૯. સમ્યગ્જ્ઞાનસૂત્ર

૨૪૫. સોચ્ચા જાણઈ કલ્લાણં, સોચ્ચા જાણઈ પાવગં ।
ઉભયં પિ જાણે સોચ્ચા, જં છેયં તં સમાચરે ॥ ૧ ॥

૧૯. સમ્યગ્જ્ઞાનસૂત્ર

૨૪૫. શ્રવણ કરવાથી સન્માર્ગની સમજ પડે છે, શ્રવણ કરવાથી પાપની સમજ પડે છે. શ્રવણ દ્વારા બંનેનું જ્ઞાન મેળવી, જે શ્રેયકારી લાગે તેનું આચરણ કરવું.
૨૪૬. ગાણાડ્ડણત્તીણે પુણો, દંસણતવનિયમસંજમે ઠિચ્ચા ।
વિહરઈ વિસુજ્જમાણો, જાવજ્જીવં પિ નિવ્વકંપો ॥ ૨ ॥

personages, follows them with a feeling of great faith, and utters loveable words, is possessed of affection.

243. *Dhammakahākaḥaṇena ya, bāhirajogehim cāvi aṇavajje.*

Dhammo pahāvidavvo, Jīvesu dayāṇukampāe.

243. The radiance of religion should be spread by narration of religious stories, by performance of dispassionate external austerities and by showing mercy and compassion towards living beings.

244. *Pāvayaṇī dhammakahī, vāī nemittio tavassī ya.*

Vijjā siddho ya kavī, aṭṭheva pabhāvagā bhaṇiyā.

244. One who holds religious discourse, one who narrates religious stories, one who holds discussions with rivals, one who reads omens, one who performs penance, one who is learned, one who is possessed of miraculous powers, one who is a poet, these eight types of person undertake propagation of religion.

19. Samyagjñānasūtra

245. *Soccā jāṇai kallāṇaṃ, soccā jāṇai pāvagaṃ.*

Ubhayaṃ pi jāṇae soccā, jaṃ cheyaṃ taṃ samāyare.

19. PRECEPTS ON RIGHT KNOWLEDGE

245. After listening to scriptures, a person comes to know what is good and what is sinful, having thus known through listening one ought to perform what leads to welfare.

246. *Naṇāṇattīe puṇo, daṃsaṇatavaniyamasaṃjame ṭhiccā.*

Viharai visujjhamāṇo, jāvajjivaṃ pi nikkampo.

૨૪૬. મેળવેલા જ્ઞાનને આધારે નિર્ણય કરી દર્શન, ચારિત્ર અને તપમાં સ્થિર થઈ, જીવનભર આત્મવિશુદ્ધિ કરતો મુનિ અડગપણે વિચરે.
૨૪૭. જહ જહ સુયમોગાહઙ્, અઙ્સયરસપસરસંજુયમપુવ્વં ।
તહ તહ પલ્હાઙ્ મુણી, નવનવસંવેગસદ્ધાઓ ॥ ૩ ॥
૨૪૭. સાધક જેમ જેમ રસપૂર્ણ અને નવા નવા શ્રુતનું શાસ્ત્રોનું અવગાહન કરે, તેમ તેમ તે નવો ઉત્સાહ અને નવી શ્રદ્ધા પ્રાપ્ત કરે છે અને તેમ તેમ વધુ આનંદનો અનુભવ કરે છે.
૨૪૮. સૂઙ્ જહા સસુત્તા, ન નસ્સઙ્ કયવરમ્મિ પઙ્કિઆ વિ ।
જીવો વિ તહ સસુત્તો, ન નસ્સઙ્ ગઓ વિ સંસારે ॥ ૪ ॥
૨૪૮. દોરો પરોવેલી સોય પડી જાય તોય ખોવાઈ જતી નથી, તેવી જ રીતે જ્ઞાનયુક્ત આત્મા સંસારમાં ફસી જવા છતાં તેમાં ખોવાઈ જતો નથી.
૨૪૯. સમ્મત્તરયણભદ્ધા જાણંતા બહુવિહાઙ્ સત્થાઙ્ ।
આરાહણાવિરહિયા, ભમંતિ તત્થેવ તત્થેવ ॥ ૫ ॥
૨૪૯. સમ્યક્ત્વરત્ન જેમણે ખોઈ નાખ્યું છે એવા લોકો, ધણાં શાસ્ત્રો જાણતાં હોય તોય, આરાધનારહિત હોવાથી ત્યાં ને ત્યાં (સંસારમાં) ભમતા રહે છે.
૨૫૦. પરમાણુમિત્તયં પિ હુ, રાયાદીણં તુ વિજ્જદે જસ્સ ।
ણ વિ સો જાણદિ અપ્પાણયં દુ સવ્વાગમધરો વિ ॥ ૬ ॥

246. Again, under the influence of his (scriptural) knowledge, he becomes firm in his faith, meditation, observance of vows and self-restraint, and lives a life of purity throughout his lifetime without any wavering.

247. *Jaha jaha suyamogāhai, aisayasapasarasamjuyama-puvvaṃ.*

Taha taha palhāi muṇi, navanavasamvegasamddhāo.

247. As a monk continues to master the scriptures with extraordinary devotion and unbounded interest, he experiences supreme bliss with renewed faith accompanied by dispassion.

248. *Sūi jahā sasuttā, na nassaī kayavarammi paḍiā vi.*

Jīvo vi taha sasutto, na nassaī gao vi saṃsāre.

248. A needle with a thread (in it) does not get lost even when it falls in a heap of rubbish, so a person endowed with scriptural knowledge does not lose his self, even if involved in transmigratory cycle.

249. *Sammattarayaṇabhaṭṭhā, jāṇantā bahuvihāim satthāim.*

Ārāhaṇāviraḥiyā, bhamanti tattheva tattheva.

249. Those who have renounced the jewel of right faith will continue to wander in different states of mundane existence, as they are devoid of proper devotions to virtuous qualities, even though they may be knowing the various scriptures.

250. *Paramāṇumittayaṃ pi hu, rāyādīṇaṃ tu vijjade jassa.*

Na vi so jāṇadi, appāṇayaṃ tu savvāgamadharo vi.

૨૫૧. અપ્પાણમયાણંતો, અણપ્પયં ચાવિ સો અયાણંતો ।

કહ હોદિ સમ્પદિટ્ઠી, જીવાજીવે અયાણંતો ॥ ૭ ॥

૨૫૦-૨૫૧. પરમાણુ જેટલો પણ રાગાદિભાવ જેની અંદર વિદ્યમાન હોય એવી વ્યક્તિ ભલે સર્વ આગમોની જ્ઞાતા હોય, પણ તેને આત્માને ઓળખ્યો નથી. આત્માને ન જાણનારો ને તેથી અનાત્માને પણ ન જાણનારો —જીવ-અજીવનો ભેદ નહિ સમજનારો એ આત્મા સમ્યગ્દષ્ટિ કેવી રીતે હોઈ શકે ?

૨૫૨. જેણં તચ્ચં વિબુજ્ઞેજ્ઞ, જેણ ચિત્તં ણિરુજ્ઞદિ ।

જેણ અત્તા વિસુજ્ઞેજ્ઞ, તં ણાણં જિણસાસણે ॥ ૮ ॥

૨૫૨. જેનાથી તત્વબોધ થાય, જેનાથી મન વશ થાય, જેનાથી આત્મા શુદ્ધ થાય એને જ જિનશાસનમાં જ્ઞાન કહ્યું છે.

૨૫૩. જેણ રાગા વિરજ્જેજ્જ, જેણ સેણુ રજ્જદિ ।

જેણ મિત્તી પખાવેજ્જ, તં ણાણં જિણસાસણે ॥ ૯ ॥

૨૫૩. જેનાથી રાગ ક્ષીણ થાય, જેનાથી સત્પ્રવૃત્તિની રુચિ થાય, જેનાથી મૈત્રીભાવ વિકસે એને જ જિનશાસનમાં જ્ઞાન કહ્યું છે.

૨૫૪. જો પસસદિ અપ્પાણં, અબદ્ધપુટ્ઠં અણણભવિસેસં ।

અપ્પેસસુત્તમજ્ઞં, પસસદિ જિણસાસણં સવ્વં ॥ ૧૦ ॥

૨૫૪. જે પોતાના આત્માને કર્મોથી અબદ્ધ-અસ્પૃષ્ટ, અનન્ય, એકરસ અને અખંડ સ્વરૂપે અનુભવે છે તેણે સમગ્ર જિનશાસનને જાણી લીધું છે.

251. Appāṇamayāṇaṁto, aṇappayaṁ cāvi so ayāṇaṁto.
Kaha hodi sammadiṭṭhī, jīvājīve ayāṇaṁto.

250 & 251. A person, who has in him even an iota of attachment, though he may be knowing all the scriptures, will not understand the nature of the soul. He who does not know the (nature of) soul, will not know the non-soul also. How can a person not knowing the soul and the non-soul, become a person having right faith?

252. Jeṇa taccāṁ vibujjhejja, jeṇa cittaṁ ṇirujjhadi.
jeṇa attā visujjhejja, taṁ ṇāṇaṁ jīṇasāsane.

252. According to the teachings of Jina, knowledge is that which helps to understand the truth, controls the mind and purifies the soul.

253. Jeṇa rāgā virajjejja, jeṇa seesu rajjadi.
Jeṇa mittī pabhāvejja, taṁ ṇāṇaṁ jīṇasāsane.

253. According to the teachings of Jina, it is through knowledge that ties of attachment are severed, attraction towards auspiciousness is developed and the feelings of friendship are strengthened.

254. Jo passadi appāṇaṁ, abaddhapuṭṭhaṁ aṇaṇṇamavisesaṁ
Apadesasuttamajjhaṁ, passadi jīṇasāsanaṁ savvaṁ.

254. He only knows the whole doctrine of Jina, who knows the soul, unbound by karmic matter, different from everything else, devoid of all particularities and well described in the scriptures.

૨૫૫. જો અપ્પાણં જાણદિ, અસુહ્-સરીરાદુ તચ્ચદો ભિન્નં ।
જાણગ-રૂવ-સરૂવં, સો સત્થં જાણદે સવ્વં ॥ ૧૧ ॥
૨૫૫. આ અશુચિમય શરીરથી પોતાને વસ્તુસ્વરૂપે ભિન્ન અને કેવળ શાયકરૂપ જાણે છે તે સઘળાં શાસ્ત્રોને જાણે છે.
૨૫૬. સુબ્ધં તુ વિયાણંતો, સુબ્ધં ચેવપ્પયં લહહ જીવો ।
જાણંતો દુ અસુબ્ધં, અસુબ્ધમેવપ્પયં લહહ ॥ ૧૨ ॥
૨૫૬. જે આત્માને અશુદ્ધ સમજે છે તેને આત્મા અશુદ્ધ અનુભવમાં આવે છે, જે આત્માને શુદ્ધ માને છે તેને આત્મા શુદ્ધ જણાય છે.
૨૫૭. જે અજ્ઞત્થં જાણહ, સે બહિયા જાણહ ।
જે બહિયા જાણહ, સે અજ્ઞત્થં જાણહ ॥ ૧૩ ॥
૨૫૭. જે વ્યક્તિ અંદરનું જાણે છે તે બહારનું જાણે છે; જે બહારનું જાણે છે તે અંદરનું જાણે છે.
૨૫૮. જે એગં જાણહ, સે સવ્વં જાણહ ।
જે સવ્વં જાણહ, સે એગં જાણહ ॥ ૧૪ ॥
૨૫૮. જે એકને જાણે છે તે સર્વને જાણે છે, જે સર્વને જાણે છે તે એકને જાણે છે.
૨૫૯. એદમ્હિ રદો ણિચ્ચં, સંતુટ્ઠો હોહિ ણિચ્ચમેદમ્હિ ।
એદેણ હોહિ તિત્તો, હોહિદિ તુહ ઉત્તમં સોક્ખં ॥ ૧૫ ॥
૨૫૯. હે મુમુક્ષુ ! તું આ એક સ્વમાં જ લીન રહે; એમાં જ સંતુષ્ટ રહે, એનાથી જ તૃપ્તિ માન. આમાંથી જ તું સર્વોત્તમ સુખને પ્રાપ્ત કરીશ.
૨૬૦. જો જાણદિ અરહંતં, દવ્વત્તગુણત્તપજ્જયત્તેહિં ।
સો જાણદિ અપ્પાણં, મોહો ખલુ જાદિ તસ્સ લયં ॥ ૧૬ ॥

255. *Jo appāṇaṃ jāṇadi, asui-sarīrādu taccado bhinnaṃ.
Jāṇaga-rūva-sarūvaṃ, so satthaṃ jāṇade savvaṃ.*

255. He who knows that the self is wholly different from an impure body and possesses cognizership as its own form knows the entire body of scriptures.

256. *suddhaṃ tu viyāṇaṃto, suddhaṃ cevappayaṃ lahai
jīvo.*

Jāṇaṃto du asuddhaṃ, asuddhamevappayaṃ lahai.

256. One who knows soul as pure oneself attains a pure self. But who contemplates the soul as having impure nature becomes himself impure.

257. *Je ajjhatthaṃ jāṇai, se bahiyā jāṇai.
Je bahiyā jāṇai, se ajjhatthaṃ jāṇai.*

257. He who knows the internal, knows the external and he who knows the external, knows the internal.

258. *Je egaṃ jāṇai, se savvaṃ jāṇai.
Je savvaṃ jāṇai, se egaṃ jāṇai.*

258. He who knows the one (the self) knows everything else; he who knows all things, knows the one (the self).

259. *Edamhi rado ṇiccaṃ, samtuṭṭho hohi ṇiccamedamhi.
Edeṇa hohi titto, hohidi tuha uttamaṃ sokkhaṃ.*

259. Be you always engrossed in pure knowledge; be you ever satisfied in it, be contented with it; you will get supreme happiness therefrom.

260. *Jo Jāṇadi arahaṃtaṃ, davvattagaṇattapajjayattehiṃ.
So jāṇadi appāṇaṃ, moho khalu jādi tassa layaṃ.*

૨૬૦. દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય વડે અર્હંતોને જે જાણે છે તે પોતાના આત્માને પણ જાણે છે. એ પુરુષનો મોહ વિલય પામે છે.
૨૬૧. લઢ્ઢૂણં ણિહિં એક્કો, તસ્સ ફલં અણુહવેઙ્ગ સુજણત્તે । તહ ણાણી ણાણણિહિં, ધુંજેઙ્ગ ચઙ્ગત્તુ પરત્તિં ॥ ૧૭ ॥
૨૬૧. જેમ કોઈને ખજાનો મળે તો તે પોતાના લોકોની વચ્ચે તેનો ઉપભોગ કરે છે એમ જ્ઞાનરૂપી નિધાનને પ્રાપ્ત કરી જ્ઞાની પરની પંચાત છોડી સ્વમાં લીન થઈ જાય છે.

૨૦. સમ્યક્ચારિત્રસૂત્ર

(અ) વ્યવહારચારિત્ર

૨૬૨. વ્યવહારણયચરિત્તે, વ્યવહારણયસ્સ હોદિ તવચરણં । ણિચ્છયણયચારિત્તે, તવચરણં હોદિ ણિચ્છયદો ॥ ૧ ॥

૨૦. સમ્યક્ચારિત્રસૂત્ર

(અ) વ્યવહારચરિત્ર

૨૬૨. વ્યવહારચારિત્રની સ્થૂળ ભૂમિકા પર વ્યવહાર તપ હોય છે. નિશ્ચય ચારિત્રની સૂક્ષ્મભૂમિકાએ નિશ્ચયાનુસારી સૂક્ષ્મ તપ હોય છે.
૨૬૩. અસુહાદો વિણિવિત્તી, સુહે પવિત્તી ય જાણ ચારિત્તં । વદસમિદિગુત્તિરૂવં, વ્યવહારણયા દુ જિણભણિયં ॥ ૨ ॥
૨૬૩. ચારિત્ર એટલે અશુભ આચરણથી નિવૃત્ત થવું અને શુભ આચરણમાં પ્રવૃત્ત થવું. જિનેશ્વરોએ વ્રત, સમિતિ અને ગુપ્તિરૂપે વ્યવહાર-ચારિત્રનો ઉપદેશ કર્યો છે.

260. He who knows the *Arhat* from the view-points of substance, attributes and modifications, knows also the pure soul; his delusion will surely come to an end.

261. *Laddhūṇaṃ ṇihim ekko, tassa phalaṃ aṇuhavei sujaṇattem.*

Taha ṇāṇī ṇāṇaṇihim, bhumjei, caittu paratattim.

261. Just as one getting hold of a treasure consumes it in a gentlemanly fashion, similarly the wise man, getting hold of the treasure of knowledge, enjoys it ignoring all pleasure derived from anything else.

20. Samyaccāritrasūtra

(ā) Vyavahāra-cāritra

262. *Vavahāraṇayacaritte, vavahāraṇayassa hodi tavacaraṇaṃ.*

Nicchayaṇayacāritte, tavacaraṇaṃ hodi ṇicchayado.

20. PRECEPTS ON RIGHT CONDUCT

(A) Practical view-point

262. Right Conduct from the practical view-point is to practice austerities from practical view point. Right Conduct from the real view-point is to observe austerities from the real view-point.

263. *Asuhādo viṇivittī, suhe pavittī ya jāṇa cārittaṃ.*

Vadasamidiguttirūvaṃ, vavahāraṇayā du jiṇabhaṇiyam.

263. Know that Right Conduct consists in desisting from inauspicious activity and engaging in auspicious activity.

૨૬૪. સુયનાણમ્મિ વિ જીવો, વટ્ટંતો સો ન પાઝણતિ મોક્ખં ।
જો તવસંજમમમ્મઇ, જોગે ન ચણ્ણ વોહું જે ॥ ૩ ॥
૨૬૪. જે વ્યક્તિ શ્રુતજ્ઞાન સારી પેઠે ધરાવતો હોય પણ તપ-સંયમરૂપ યોગને ધારણ ન કરી શકતો હોય તો તે મોક્ષ પામી શકતો નથી.
૨૬૫. સવ્વિકરિયાવિરહાતો, ઇચ્છિતસંપાવયં ણ નાણં તિ ।
મગ્ગણ્ણ વાઽચ્છેટ્ઠો, વાતવિહીણોઽથવા પોતો ॥ ૪ ॥
૨૬૫. ઉચિત આચરણ વિના જ્ઞાન ઈચ્છિત લક્ષ્યની પ્રાપ્તિનું સાધન બનતું નથી. રસ્તો હોય પણ ચાલતો ન હોય એવો મનુષ્ય અથવા પવનનો સાથ જેને ન હોય એવું વહાણ ઈષ્ટ સ્થાને પહોંચતા નથી.
૨૬૬. સુબહું પિ સુયમહીયં કિં કાહિં ચરણવિણ્ણહીણસ્સ ।
અંધસ્સ જહ પલિત્તા, દીવસયસહસ્સકોડી વિ ॥ ૫ ॥
૨૬૬. ગમે તેટલું અધ્યયન કર્યું હોય, પણ આચરણનો અભાવ હોય તો તે શા કામનું ? આંધળાંની આગળ કરોડો દીપક પ્રગટાવીએતો ય તે નકામા છે.
૨૬૭. થોવમ્મિ સિવ્વિખ્વદે જિણ્ણ, બહુસુદં જો ચરિત્તસંપુણ્ણો ।
જો પુણ ચરિત્તહીણો, કિં તસ્સ સુદેણ બહુણ્ણ ॥ ૬ ॥
૨૬૭. જે ચારિત્રયુક્ત છે તે થોડું શીખ્યો હશે તો પણ વિદ્વાનને હરાવી દેશે. જે ચારિત્રવિહીન છે તે ગમે તેટલું ભણે તોય તેથી શું ?

Jina has ordained that conduct from the practical point of view consists in the observance of vows, acts of carefulness (*Samiti*) and of control (*gupti*).

264. *Suyanāṇammi vi jīvo, vaṭṭamto so na pāuṇati mokkham.*

Jo tavasaṃjamamaie, joge na caei voḍhum je.

264. A person, even possessing scriptural knowledge will not attain emancipation if he is not able to observe strictly the activities of austerity and self-control.

265. *Sakkiriyāvirahāto, icchitasampāvayaṃ ṇa nāṇaṃ ti. Maggaṇṇū vā ceṭṭho, vātavihīṇódhavā poto.*

265. Though a person knows the right path yet fails to reach his destination due to inaction or absence of favourable wind for his boat (*pota*); similarly knowledge will not achieve the desired fruit in the absence of virtuous deeds.

266. *Subahum pi suyamahīyaṃ kiṃ kāhii caraṇavippahīṇassa.*

Amhassa jaha palittā, dīvasayasahassakoḍi vi.

266. Just as a hundred-thousand-crore of lamps kept burning are of no use to a blind person, of what use is study of numerous scriptures to a person who has no character?

267. *Thovami sikkhide jīnai, bahusudaṃ jo carittasṃpuṇṇo. Jo puṇa carittahīṇo, kiṃ tassa sudeṇa bahueṇa.*

267. A person of right conduct triumphs over a learned person, even if his scriptural knowledge is little; what is the use of wide study of scriptures for a person without right conduct?

(આ) નિશ્ચયચારિત્ર

૨૬૮. ણિચ્છયણયસ્સ એવં, અપ્પા અપ્પમ્મિ અપ્પણે સુરદો ।
સો હોદિ હુ સુચરિત્તો, જોઈ સો લહઈ ણિવ્વાણં ॥ ૭ ॥

(આ) નિશ્ચયચારિત્ર

૨૬૮. નિશ્ચયનયની દષ્ટિએ સ્વની પ્રાપ્તિ માટે, સ્વયં સ્વમાં લીન થવું એ સચારિત્ર છે. આવો ચારિત્રવાન યોગી નિર્વાણને પ્રાપ્ત કરે છે.

૨૬૯. જં જાણિણ જોઈ, પરિહારં કુણઙ્ગ પુણ્ણપાવાણં ।
તં ચારિત્તં ભણિયં, અવિયપ્પં કમ્મરહિઈહિં ॥ ૮ ॥

૨૬૯. જે સ્થિતિએ પહોંચીને યોગી પુણ્ય અને પાપ બંનેનો પરિહાર કરે છે તેને ભગવાને નિશ્ચયચારિત્ર કહ્યું છે.

૨૭૦. જો પરદવ્વમ્મિ સુહં, અસુહં રાગેણ કુણદિ જદિ ભાવં ।
સો સગચરિત્તભટ્ઠો, પરચરિયચરો હવદિ જીવો ॥ ૯ ॥

૨૭૦. જે આત્મા રાગને આધીન થઈ પરપદાર્થમાં શુભ-અશુભ ભાવ કરે છે તે સ્વથી ભ્રષ્ટ થઈને પરમાં રમનારો કહેવાય છે.

૨૭૧. જો સવ્વસંગમુક્કોઽણ્ણમણો અપ્પણં સહાવેણ ।
જાણદિ પસ્સદિ ણિયદં, સો સગચરિયં ચરદિ જીવો ॥ ૧૦ ॥

૨૭૧. જે સર્વ પરિગ્રહથી નિવૃત્ત થઈ સ્વમાં અનન્યભાવે લીન બની, પોતે પોતાને શુદ્ધ ત્રિકાળી તત્ત્વરૂપે જાણે-જુએ છે તે સ્વમાં રમનારો છે.

(ā) Niścaya-cāritra

268. *Nicchayaṇayassa evaṃ, appā appammi appaṇe surado.
So hodi hu sucaritto, joī so lahai ṇivvāṇaṃ.*

(B) Real view-point

268. From the real point of view, he, who is blissfully absorbed in his own soul to know his soul with the aid of his soul, becomes a person of Right Conduct; that ascetic attains emancipation.

269. *Jaṃ jāṇiūṇa joī, parihāraṃ kuṇai puṇṇapāvāṇaṃ.
Taṃ cārittaṃ bhaṇiyaṃ, aviyyappaṃ kammarahiehiṃ.*

269. An ascetic who eradicates his puṇya Karmas (merits) as well his Pāpa Karmas (sins) undoubtedly acquires right conduct-this is said by those who are free from Karmas (i.e. the *Jinas*).

270. *Jo paradavvammi suhaṃ, asuhaṃ rāgeṇa kuṇadi jādī
bhāvaṃ.*

So sagacarittabhaṭṭho, paracariyacaro havadi jīvo.

270. He who, out of attachment, develops a favourable or unfavourable attitude in respect of an alien object, renounces what constitutes his own conduct (i.e. *Svabhāva*) and adopts what constitutes alien conduct (i.e. *Vibhāva*).

271. *Jo savvasaṃgamukko ṇaamaṇo appaṇaṃ sahāveṇa.
Jāṇadi passadi ṇiyaaūṃ, so sagacariyaṃ caradi jīvo.*

271. He, who is devoid of all attachment and withdrawing one's mind from everything else, definitely knows and sees one's soul in its own true nature, practises what constitutes one's own conduct (i.e. *Svabhāva*).

૨૭૨. પરમદુઘ્નિ દુ અઠિદો, જો કુણાદિ તવં વદં ચ ધારેઈ ।
તં સવ્વં બાલતવં, બાલવદં િંતિ સવ્વણ્હૂ ॥ ૧૧ ॥
૨૭૨. નિશ્ચયનયથી જાણેલા સત્યમાં નિષ્ઠા લાવ્યા વિના જે કંઈ વ્રત કે તપ કરવામાં આવે તેને ભગવાને બાળતપ કે બાળવ્રત કહ્યાં છે.
૨૭૩. માસે માસે તુ જો બાલો, કુસગ્ગેણં તુ ભુંજણં ।
ન સો સુઅક્ખાયધમ્મસ્સ, કલં અગ્ગઈ સાલસિં ॥ ૧૨ ॥
૨૭૩. મહિના-મહિનાના ઉપવાસ કરે અને દર્ભની અણી પર રહે એટલા આહારથી પારણું કરે એવો તપસ્વી પણ શુદ્ધ ધર્મના સોળમાં ભાગની યે બરોબરી કરી શકતો નથી.
૨૭૪. ચારિત્તં ઁલુ ધમ્મો, ધમ્મો જો સો ત્તિ ણિદ્ધિલ્લો ।
મોહક્કલોહવિહીણો, પરિણામો અપ્પણો હુ સમો ॥ ૧૩ ॥
૨૭૪. ચારિત્ર એ જ ધર્મ છે, સમતા એ જ ધર્મ છે. મોહના ક્ષોભથી મુક્ત એવી જ્ઞાનધારા એ જ સમતા.
૨૭૫. સમદા તહ મજ્જત્થં, સુદ્ધો ભાવો ય વીયરાયત્તં ।
તહ ચારિત્તં ધમ્મો, સહાવઆરાહણા ભણિયા ॥ ૧૪ ॥
૨૭૫. સમતા, માધ્યસ્થ, શુદ્ધ ઉપયોગ, વીતરાગતા, ચારિત્ર, ધર્મ-આ બધા 'સ્વ-ભાવ' આરાધકરૂપ એક જ વસ્તુના વાચક શબ્દો છે.
૨૭૬. સુવિદિદપયત્થસુત્તો, સંજમતવસંજુદો વિગદરાગો ।
સમણો સમસુહદુક્કલો, ભણિદો સુદ્ધોવઓઓ ત્તિ ॥ ૧૫ ॥

272. *Paramatṭhamhi du aṭhido, jo kuṇadi tavaṃ vadaṃ ca dhāreī.*

Taṃ savvaṃ bālatavaṃ, bālavadaṃ bīṃti savvaṇhū.

272. If one performs austerities (*tapas*) or observes vows (*vratas*) without fixed contemplation on the Supreme Self, the omniscients call all that childish austerity (*bālatapa*) and childish vow (*bālavrata*).

273. *Māse māse tu jo bālo, kusaggeṇaṃ tu bhūṃjae.*

Na so sukkhāyadhammassa, kalaṃ agghai solasiṃ.

273. One who eats once in a month through the tip of kuśagrass does not attain even the sixteenth part of what constitutes religion well proclaimed.

274. *Cārittaṃ khalu dhammo, dhammo, jo so samo tti ṇiddiṭṭho.*

Mohakkhohavihīṇo, pariṇāmo appaṇo hu samo.

274. Right Conduct is really what constitutes religion; it is said that religion is equanimity. Equanimity is that condition of the soul which is free from delusion and excitement.

275. *Samadā taha majjhatthaṃ, suddho bhāvo ya vīyarāyattaṃ.*

Taha cārittaṃ dhammo, sahāvaārāhaṇā bhaṇiyā.

275. Equanimity, tolerance, pure-thought, freedom from attachment and hatred, (Right) conduct, religion, devotion to one's own self, all of these are said to be one and same.

276. *Suvididapayatthasutto, saṃjamatavaṃjudo vigad-arāgo.*

Samaṇo samasuhadukkho, bhaṇido suddhovaoo tti.

૨૭૬. સૂત્ર અને તેના અર્થને સુંદર પ્રકારે જાણનાર, તપસંયમયુક્ત, રાગવિહીન અને સુખ-દુઃખને સમાન ગણનાર શ્રમણને શુદ્ધોપયોગમાં વર્તનારો કહ્યો છે.

૨૭૭. સુદ્ધસ્સ ય સામણં, ભણિયં સુદ્ધસ્સ દંસણં ણાણં ।
સુદ્ધસ્સ ય ણિવ્વાણં, સો ચ્ચિય સિદ્ધો ણમો તસ્સ ॥ ૧૬ ॥

૨૭૭. શુદ્ધ ઉપયોગવંતને જ શ્રમણપણું છે, તેને જ દર્શનજ્ઞાન મળેલાં છે તેનું નિર્વાણ નિશ્ચિત છે. જે શુદ્ધ છે તે સિદ્ધ છે. એને નમસ્કાર હો.

૨૭૮. અઙ્ગસયમાદસમુત્થં, વિસયાતીદં અણોવમમણંતં ।
અવ્વુચ્છિત્તં ચ સુહં, સુદ્ધવોગપ્પસિદ્ધાણં ॥ ૧૭ ॥

૨૭૮. શુદ્ધ ઉપયોગ દ્વારા શુદ્ધ સ્થિતિને પામનાર આત્માઓને આત્મામાંથી જ પ્રગટનારા, સર્વોત્કૃષ્ટ, અતીન્દ્રિય, અનુપમ, અનંત અને અવિનાશી સુખની ઉપલબ્ધિ થાય છે.

૨૭૯. જસ્સ ણ વિજ્જદિ રાગો, દોસો મોહો વ સવ્વદલ્લેસુ ।
ણાઙ્ગસવદિ સુહં અસુહં, સમસુહદુક્ખસ્સ ભિક્ખુસ્સ ॥ ૧૮ ॥

૨૭૯. જેને સર્વ પદાર્થોમાં રાગ નથી, દ્વેષ નથી, અને મોહ નથી, જેને સુખદુઃખ બંને સમાન છે એવો મુનિ શુભ કે અશુભ કોઈ આસ્રવ કરતો નથી.

(આસ્રવ=આત્મામાં કર્મોનું આગમન થવું.)

276. That monk, is said to possess pure consciousness (comprising *darśana* and *Jñānd*) who has understood the real nature of the substances, is endowed with self-restraint and penance, is free from attachment and maintains equanimity (of mind) both in happiness and sorrow.

277. *Suddhassa ya sāmaññaṃ, bhaṇiyam̐ suddhassa dāmaṇam̐ ṇāṇam̐.*

Suddhassa ya ṇivvāṇam̐, so cciya siddho ṇamo tassa.

277. Purity of faith and knowledge constitutes pure asceticism. Such pure soul attains liberation. He is the *Siddha*, to him, I pay my obeisance.

278. *Aisayamādasamuttham̐, visayātīdam̐ aṇovamamaṇ-
amtam̐.*

Avvucchinnaṃ ca suham̐, suddhuvaogappasiddhāṇam̐.

278. The bliss of a liberated soul (*Siddha*), characterized by purity of consciousness, is born of the excellence of his soul, is beyond the reach of senses, is incomparable, inexhaustible, and indivisible

279. *Jassa ṇa vijjadi rāgo, doso moho va savvadavvesu.*

*Nāsavadi suham̐ asuham̐, samasuhadukkhassa
bhikkhussa.*

279. The monk who harbours no attachment, aversion or delusion in respect of anything whatsoever and who maintains equanimity of mind in pleasures and pains, does not cause an inflow of good or evil Karmas.

(ई) समन्वय

२८०. णिच्छय सज्झसरूवं, सराय तस्सेव साहणं चरणं ।
तम्हा दो वि य कमसो, पडिच्छमाणं पबुज्झेह ॥ १९ ॥

(ઈ) સમન્વય

૨૮૦. નિશ્ચય ચારિત્ર સાધ્ય છે; વ્યવહાર ચારિત્ર તેનું સાધન છે. તેથી બુદ્ધિમાન સાધક બંને ચારિત્રને ક્રમશઃ જીવનમાં અપનાવે છે.

૨૮૧. અબ્ધંતરસોધીએ, બાહિરસોધી વિ હોદિ ણિયમેણ ।
અબ્ધંતર-દોસેણ હુ, કુણદિ ણરો બાહિરે દોસે ॥ ૨૦ ॥

૨૮૧. અભ્યંતર શુદ્ધ થતાં બાહ્ય શુદ્ધિ અવશ્ય થાય છે. વ્યક્તિ અભ્યંતર અશુદ્ધિના કારણે જ બાહ્ય દોષોનું આચરણ કરે છે.

૨૮૨. મદમાણમાયલોહ-વિવજ્જિયભાવો દુ ભાવસુદ્ધિ ત્તિ ।
પરિક્કહિયં ભવ્વાણં, લોયાલોયપ્પદરિસીહિં ॥ ૨૧ ॥

૨૮૨. મદ, માન, માયા, લોભ આદિથી રહિત ચિત્તવૃત્તિ એ જ ભાવશુદ્ધિ છે
— એમ લોકાલોકદર્શી અર્હંતોએ ભવ્યજનોને પ્રબોધ્યું છે.

૨૮૩. ચત્તા પાવારંભં, સમુટ્ઠિઠ્ઠદો વા સુહમ્મિ ચરિયમ્હિ ।
ણ જહદિ જદિ મોહાદિ, ણ લહદિ સો અપ્પગં શુદ્ધં ॥ ૨૨ ॥

૨૮૩. પાપકાર્યો તજી દે અને શુભ આચરણમાં તત્પર હોય છતાં જો મોહ આદિને તજે નહિ તો તેવો મુમુક્ષુ શુદ્ધ આત્માને પામી શકતો નથી.

(i) Samanvaya

280. Nicchaya sajjhasarūvaṃ, sarāya tasseva sāhaṇaṃ caraṇaṃ.

Tamhā do vi ya kamaso, paḍicchamāṇaṃ pabujjheha

(C) Synthesis

280. Right Conduct from the real point of view is the ultimate goal; Conduct vitiated by attachment, i.e., conduct from practical view point is only the means to attain it. Hence these two should be followed one after another. He who follows them gradually will attain intuitive knowledge.

281. Abbhāntarasodhīe, bāhīrasodhī vi hodi ṇiyameṇa.

Abbhāntara-doseṇa hu, kuṇadi ṇaro bāhire dose.

281. Invariably, internal impurity results in external impurity; due to his internal impurities man commits external blemishes.

282. Madamāṇamāyaloha-vivajjiyabhāvo du bhāvasuddhi tti.

Parikahiyāṃ bhavvāṇaṃ, loyāloyappadarisīhim.

282. Those who have seen and known this world and the other (i.e. the Omniscient Arhats) have preached to all (who are capable of getting release from the Karmas) that purity of mind can be achieved by those who free themselves from lust, conceit, delusion and greed.

283. Cattā pāvārambhaṃ, samuṭṭhido vā suhammi cariyamhi.

Na jahadī jādī mohādī, ṇa lahadi so appagaṃ suddham.

૨૮૪. જહ વિ ણિરુદ્ધં અસુહં સુહેણ સુહમવિ તહેવ સુદ્ધેણ ।
તમ્હા એણ કમેણ ય, જોઈ ઝાણેઝ ણિયઆદં ॥ ૨૩ ॥
૨૮૪. જેમ પ્રથમ શુભ વડે અશુભનો અંત આણ્યો તેમ શુદ્ધ વડે શુભનો પણ અંત આણવો. સાધક આ ક્રમનું અનુસરણ કરી નિજ આત્માનું ધ્યાન કરે.
૨૮૫. નિચ્છયનયસ્સ ચરણાય-વિઘાએ નાણદંસણવહોઽવિ ।
વવહારસ્સ ડ ચરણે, હયમ્મિ ભયણા હુ સેસાણં ॥ ૨૪ ॥
૨૮૫. નિશ્ચયનયાશ્રિત ચારિત્રને હાનિ થાય તો નિશ્ચયનયાશ્રિત જ્ઞાન-દર્શનને પણ અવશ્ય હાનિ થાય છે. જ્યારે વ્યવહારનયાશ્રિત ચારિત્રની હાનિ થતાં જ્ઞાનદર્શનની હાનિ થાય અથવા ન પણ થાય.
૨૮૬. સદ્ધં નગરં કિચ્ચા, તવસંવરમગ્ગલં ।
ચ્ચિંતિ નિઝ્ઞાપાગારં, તિગુત્તં દુપ્પધંસયં ॥ ૨૫ ॥
૨૮૭. તવનારાયજુત્તેણ, ખિત્તૂણં કમ્મકંચુયં ।
મુણી વિગયસંગામો, ભવાઓ પરિમુચ્ચએ ॥ ૨૬ ॥
- ૨૮૬-૨૮૭. શ્રદ્ધા એ નગર છે, તપ અને સંવર તેનાં દ્વાર અને સાંકળ છે. ક્ષમારૂપી અજેય અને સુરક્ષિત એવો તેનો કોટ છે. તપરૂપ બાણો વડે કર્મરાજાનું બખ્તર ભેદી આંતરિક સંગ્રામમાં વિજયી થનાર મુનિ

283. He who has acquired auspicious conduct after renouncing all sinful activities cannot obtain purity of his soul, if he has not freed himself from delusion.

284. *Jaha va ñiruddham asuham, suheṇa suhamavi taheva suddheṇa.*

Tamhā eṇa kameṇa ya, joī jhāeu ñiyaādam.

284. Just as inauspicious thoughts are obstructed by auspicious conduct, auspicious conduct by pure conduct; hence performing these (latter two types of act) one after another let a yogin meditate on his own soul.

285. *Nicchayanayassa caraṇāya-vighāe nāṇadaṃsaṇa-vahóavi.*

Vavahārassa u caraṇe, hayammi bhayaṇā hu sesāṇam.

285. If there is any damage from the real point of view in one's Right Conduct, then there would be damage in Right Knowledge and Right Faith, but if there is any damage to right conduct from the empirical point of view then there may or may not be any defect in Right knowledge and Right Faith.

286. *Saddham nagaram kiccā, tavasaṃvaramaggalam.*
khamtiṃ niṇapāram, tiguttam duppadamsayam.

287. *Tavanārāyajutteṇa, bhittūṇam kammakaṃcuyam.*
Muñi vigayasaṃgāmo, bhavāo parimuccae.

286 & 287. After building a citadel with his Right Faith, gate-bars with his austerities and self-control, strong ramparts with his forgiveness, invincible gaurds with his three controls (of mind, speech and action), a monk arms

ભવભ્રમણથી મુક્ત થઈ જાય છે.

૨૧. સાધના સૂત્ર

૨૮૮. આહારાસણ-ણિદ્વાજયં, ચ કાઝણ જિણવરમણ ।
ઝાયવ્વો ણિયઅપ્પા, ણાઝણં ગુરુપસાણ ॥ ૧ ॥

૨૧. સાધનાસૂત્ર

૨૮૮. જિનવચન અનુસાર આહાર, નિદ્રા અને આસન એ ત્રણે પર કાબૂ મેળવી, ગુરુકૃપાથી આત્મસ્વરૂપ જાણી મુમુક્ષુએ નિજ આત્માનું ધ્યાન કરવું.

૨૮૯. નાણસ્સ સવ્વસ્સ પગાસણા, અણ્ણાણમોહસ્સ વિવજ્જણા ।
રાગસ્સ દોસસ્સ ચ સંખણં, એગંતસોક્કઘં સમુવેઙ્ગ મોક્કઘં ॥ ૨ ॥

૨૮૯. પૂર્ણ જ્ઞાનનો પ્રકાશ પ્રાપ્ત થાય, અજ્ઞાન અને મોહનો અંત આવે તથા રાગ અને દ્વેષનો ક્ષય થાય ત્યારે અનંત સુખમય મોક્ષની ઉપલબ્ધિ થાય છે.

૨૯૦. તસ્સેસ ભગ્ગો ગુરુવિદ્ધસેવા, વિવજ્જણા બાલજણસ્સ દૂરા ।
સજ્ઙ્ઙાયએગંતનિવેસણા ચ, સુત્તથ્થસંચિંતણયા ધિઈ ચ ॥ ૩ ॥

૨૯૦. અને મોક્ષની ઉપલબ્ધિ માટેનો આ છે માર્ગ : ગુરુ અને વડીલોની સેવા, અજ્ઞાનીના સંગનો ત્યાગ, સ્વાધ્યાય અને એકાંતની આરાધના, સૂત્ર અને અર્થનું મનન અને અખૂટ ધૈર્ય.

himself with a bow of his penance, pierces through the garb of his Karma, wins the battle and becomes liberated from this mundane worldly life.

21. Sādhanāsūtra

288. *Āhārāsaṇa-ṇiddājayam, ca kāūṇa jīṇavaramaṇa.
Jhāyavvo ṇiyaappā, ṇāūṇam gurupasāṇa.*

21. PRECEPTS ON SPIRITUAL REALIZATION

288. One should meditate on one's soul after acquiring control over his diet, sitting and sleep in accordance with the precepts of Jina, and Knowledge gained by the grace of the preceptor.

289. *Nāṇassa savvassa pagāsaṇāe, aṇṇāṇamohassa
vivajjaṇāe.
Rāgassa dosassa ya saṁkhaṇam, egaṁtasokkham
samuvei mokkham.*

289. Having become enlightened through an all-comprehending knowledge, having given up ignorance and delusion, having put an end to attachment and aversion one attains emancipation which is of the form of supreme bliss.

290. *Tassesa maggo guruviddhasevā, vivajjaṇā bālajaṇassa
dūrā.
sajjhāyaegaṁtanivesaṇā ya, suttattha saṁciraṇayā
dhū ya.*

290. Devoted service bestowed on the preceptor and the elders, an absolute avoiding of the company of ignorant people,

૨૧૧. આહારમિચ્છે મિયમેસણિજ્જં, સહાયમિચ્છે નિઝણત્થબુદ્ધિં ।
નિકેયમિચ્છેજ્જ વિવેગજોગ્ગં સમાહિકામે સમણે તવસ્સી ॥ ૪ ॥
૨૮૧. સમાધિના અભિલાષી તપસ્વી મુનિએ આહાર શુદ્ધ અને પરિમિત
ગ્રહણ કરવો, સાથીદાર ચતુર અને વિદ્વાન પસંદ કરવો; નિવાસસ્થાન
એકાંતવાળું સ્વીકારવું.
૨૧૨. હિયાહારા મિયાહારા, અપ્પાહારા ચ જે નરા ।
ન તે વિજ્જા તિગિચ્છંતિ, અપ્પાણં તે તિગિચ્છણા ॥ ૫ ॥
૨૮૨. જે હિત, મિત અને અલ્પ આહાર કરે છે તે વ્યક્તિને વૈદ્યોની જરૂર
પડતી નથી. તે પોતે જ પોતાનો ચિકિત્સક હોય છે.
૨૧૩. રસા પગામં ન નિસેવિયવ્વા, પાયં રસા દિત્તિકરા નરાણં ।
દિત્તં ચ કામા સમભિહવંતિ દુમં જહા સાઝફલં વ પક્કહી ॥ ૬ ॥
૨૮૩. રસપ્રચુર ભોજન અધિક કટી ન કરવું જોઈએ, કારણ કે સામાન્ય રીતે
રસયુક્ત આહાર મદવર્ધક છે અને મદોન્મત્ત પુરુષને કામ એવી રીતે
સતાવે છે કે જેવી રીતે સ્વાદિષ્ટ ફળવાળા વૃક્ષને પક્ષીઓ સતાવે છે.

self-study, lonely residence, proper consideration of the meaning of scriptural texts, patience, these constitute the pathway to that emancipation.

291. Āhāramicche miyamesañijjam, sahāyamicche ñiṇṇatthabuddhim.

Nikeyamicchejja vivegajoggaṃ, samāhikāme samaṇe tavassī.

291. A monk observing the austerities and desirous of equanimity of his mind, should partake of limited and unobjectionable (pure) food, should have an intelligent companion well-versed in the meaning of scriptures and should select a secluded place for his shelter and for meditation.

292. Hiyāhārā miyāhārā, appāhārā ya je narā.

Na te vijjā tigicchanti, appāṇaṃ te tigicchagā.

292. Persons who take healthy, controlled and less diet do not need physicians to treat them; they are physicians of themselves (that is, keep themselves healthy and pure).

293. Rasā pagāmaṃ na niseviyavvā, pāyaṃ rasā dittikarā narāṇaṃ.

Dittaṃ ca kāmā samabhiddavaṃti, dumaṃ jahā sāuphalāṃ va pakkhī.

293. One should not take delicious dishes in excessive quantity; for the delicious dishes normally stimulate lust in a person. Persons whose lusts are stimulated are mentally disturbed like trees laden with sweet fruits frequently infested with birds.

૨૧૪. વિવિત્તસેજ્જાઽઽસણજંતિયાણં, ઓમાઽસણાણં દમિઙ્ઙંદિયાણં ।
ન રાગસત્તૂ ધરિસેઙ્ઙ વિત્તં પરાઙ્ઙઓ વાહિરિવોસહેહિં ॥ ૭ ॥
૨૧૫. ઔષધિથી શાંત થયેલો રોગ જેમ પીડા આપતો બંધ થાય છે એમ,
એકાંતનિવાસ કરનાર, અલ્પ આહાર કરનાર અને ઈન્દ્રિયોને
નિયંત્રિત રાખનાર મુમુક્ષુને રાગરૂપી શત્રુ સતાવી શકતો નથી.
૨૧૬. જરા જાવ ન પીલેઙ્ઙ, વાહી જાવ ન વઙ્ઙઢેઙ્ઙ ।
જાવિંદિયા ન હાયંતિ, તાવ ધમ્મં સમાયરે ॥ ૮ ॥
૨૧૭. જ્યાં સુધી ઘડપણ આવીને પજવતું નથી, જ્યાં સુધી રોગો વધ્યા નથી
અને ઈન્દ્રિયોની શક્તિ જ્યાં સુધી ઘટી નથી ત્યાં સુધીમાં ધર્મસાધના
કરી લેવી જોઈએ.

૨૨. દ્વિવિધ ધર્મસૂત્ર

૨૧૬. દો ચેવ જિણવરેહિં, જાઙ્ઙજરામરામરણવિપ્પમુક્કેહિં ।
લોગમ્મિ પહા ભણિયા, સુસ્સમણ સુસાવગો વા વિ ॥ ૧ ॥
૨૨. દ્વિવિધ ધર્મસૂત્ર
૨૧૬. જન્મ-જરા-મરણથી મુક્ત જિનેશ્વરોએ જગતમાં બે સાધનામાર્ગ
દર્શાવ્યા છે : એક શ્રમણનો માર્ગ, બીજો શ્રાવકનો.
૨૧૭. દાણં પૂયા મુક્કં, સાવયધમ્મે ણ સાવયા તેણ વિણા ।
ઙ્ઙાણઙ્ઙયણં મુક્કં જઙ્ઙધમ્મે તં વિણા તહા સો વિ ॥ ૨ ॥
૨૧૭. શ્રાવકધર્મમાં દાન અને પૂજા મુખ્ય છે, તેના વગર શ્રાવક, શ્રાવક
નથી. અને શ્રમણધર્મમાં ધ્યાન અને સ્વાધ્યાય મુખ્ય છે, તેના વગર
શ્રમણ, શ્રમણ નથી.

294. *Vivittasejjā saṇajamtiyāṇaṃ, omāsaṇāṇaṃ damiṃdi-yāṇaṃ.*

Na rāgasattū dharisei cittaṃ, parāio vāhivosahehiṃ.

294. A disease cured by medicine does not reappear; like wise enemies like attachment will not disturb the mind of a monk who takes a bed or seat in a lonely place, takes little food and has controlled his senses.

295. *Jarā jāva na pīlei, vāhī jāva na vaḍḍhaī.*

Jāviṃdiyā na hāyaṃti, tāva dhammaṃ samāyare.

295. One should practise religion well before old age does not annoy him, a disease does not aggravate and senses do not become weak.

22. Dvividha Dharmasūtra

296. *Do ceva jīṇavarehiṃ, jāījarāmarañavippamukkehiṃ.*

Logammi pahā bhaṇiyā, sussaṃaṇa susāvago vā vi.

22. PRECEPTS ON THE TWO PATHS OF RELIGION

296. Lord Jina, who has conquered birth, old age and death, has spoken of two pathways: one for the virtuous householders and other for the virtuous monks.

297. *Dāṇaṃ pūyā mukkhaṃ, sāvyadhamme ṇa sāvayā teṇa viṇā.*

Jhāṇājījhayaṇaṃ mukkhaṃ, jaidhamme taṃ viṇā tahā so vi.

297. Charity and worship are the primary duties in religion of a house-holder; without them, one cannot be *śrāvaka* (house-holder). Meditation and study of scriptures are the

૨૧૮. સન્તિ ંગેહિ ભિક્ખૂહિં, ગારત્થા સંજમુત્તરા ।
ગારત્થેહિં ય સવ્વેહિં, સાહવો સંજમુત્તરા ॥ ૩ ॥
૨૮૮. અમુક(શિથિલ) મુનિઓની સરખામણીમાં કેટલાક શ્રાવકો આચરણમાં ચડિયાતા હોય છે, પણ બધા સુશ્રાવકો કરતાં એક સુશ્રમણ આચરણમાં ચડિયાતો હોય છે.
૨૧૧. નો ખલુ અહં તહા સંચાણમિ મુંડે જાવ પવ્વહિત્તણ્ણ ।
અહં ણં દેવાણુપ્પિયાણં અંતિણ્ણ પંચાણુવ્વહિયં સત્તસિક્ખાવહિયં
દુવાલસવિહં ગિહિધમ્મં પહિવજ્જિસ્સામિ ॥ ૪ ॥
૨૮૮. હું પ્રવ્રજિત બની-શ્રમણ બનીને વિચરવા શક્તિમાન નથી. હું આપની પાસેથી પાંચ અણુવ્રત અને સાત શિક્ષાવ્રત — એમ દ્વાદશવ્રતરૂપી શ્રાવક ધર્મ અંગીકાર કરવા ઈચ્છું છું.
૩૦૦. પંચ ય અણુવ્વયાહં, સત્ત ડ સિક્ખા ડ દેસજહ્ધમ્મો ।
સવ્વેણ વ દેસેણ વ, તેણ જુઓ હોહિ દેસજહ્ધ ॥ ૫ ॥
૩૦૦. પાંચ અણુવ્રત અને સાત શિક્ષાવ્રત એ દેશવિરતિરૂપ ધર્મ છે. આ બાર વ્રત અથવા તેમાંના અમુક વ્રતોનું પાલન કરે તેને શ્રાવક કહેવાય છે.
(દેશવિરતિ=પાપોનો આંશિક ત્યાગ)

primary duties of a virtuous monk; there can be no monk without them.

**298. *Santi egehiṃ bhikkhūhiṃ, gāratthā saṃjamuttarā.
Gāratthehiṃ ya savvehiṃ, sāvaho saṃjamuttarā.***

298. In some case house-holders are superior to certain monks in respect of conduct. But as a whole monks are superior in conduct to the house-holder.

**299. *No khalu ahaṃ taḥā, saṃcāemi muṇḍe jāva pavvaittae.
Ahaṃ ṇaṃ devāṇuppiyāṇaṃ, aṃti paṃcāṇuvvaiyaṃ
sattasikkhāvaiya
duvālasavihaṃ gihidhammaṃ paḍivajjissāmi.***

299. So long as I am not able to take leave of home and become a monk with a shaven head, I accept, in the presence of monks, beloved of gods, to observe the twelve kinds of vows of a house-holder, viz. five small vows (Aṇuvratas), and seven disciplinary (śikṣhāvratas) vows as prescribed for a layman.

**300. *Paṃca ya aṇuvvayāiṃ, satta u sikkhā u desajaidh-
ammo.
Savveṇa va deseṇa va, teṇa juo hoī desajāi.***

300. The religion of a house-holder consists in the observance of the five small vows and the seven disciplinary vows. A house-holder who observes all or some of the vows becomes a partial monk (i. e., a pious house-holder).

૨૩. શ્રાવકધર્મસૂત્ર

૩૦૧. સંપત્તદંસણાઈ, પડ્દિયહં જડ્જણા સુણેઈ ય ।
સામાચારિં પરમં જો, ખલુ તં સાવગં વિતિ ॥ ૧ ॥

૨૩. શ્રાવકધર્મસૂત્ર

૩૦૧. જેને સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું છે અને જે ઉત્તમ ચારિત્રધર્મનું શ્રમણો પાસેથી પ્રતિદિન શ્રવણ કરે છે તે શ્રાવક છે.

૩૦૨. પંચુંબરસહિયાઈ, સત્ત વિ વિસણાઈ જો વિવજ્જેઈ ।
સમ્પત્તવિસુદ્ધમઈ, સો દંસણસાવઓ ભણિઓ ॥ ૨ ॥

૩૦૨. જેને સમ્યગ્ શ્રદ્ધા છે પણ આચરણના વિષયમાં માત્ર અભક્ષ્ય વસ્તુઓનો અને સાત મહાવ્યસનોનો જેણે ત્યાગ કર્યો છે તે દર્શનશ્રાવક કહેવાય છે.

૩૦૩. ઇત્થી જૂયં મજ્જં, મિગ વ્વ વયણે તહા ફરુસયા ય ।
દંડફરુસત્તમત્થસ્સ દુસણં સત્ત વસણાઈ ॥ ૩ ॥

૩૦૩. પરસ્ત્રીગમન, જુગાર, મદ્યપાન, માંસાહાર, અપશબ્દ, ઉગ્ર શારીરિક દંડ અને ચોરી આદિ આર્થિક અપરાધો — આ સાત વ્યસનો કહેવાય છે.

૩૦૪. માંસાસણેણ વડ્ઢ્ઢ દપ્પો દપ્પેણ મજ્જમહિલસઈ ।
જૂયં પિ રમઈ તો તં, પિ વણિણે પાઠ્ઠાઈ દોસે ॥ ૪ ॥

૩૦૪. માંસાહારથી શારીરિક ઉત્તેજના વધે છે, ઉત્તેજિત વ્યક્તિ મદ્યપાન તરફ વળે છે, પછી જુગાર પણ રમે છે અને આમ એ વ્યક્તિ એક પછી એક બધા દોષોમાં પડે છે.

23. Śrāvakadharmasūtra

301. *Sampattadaṃsaṇāī, paidiyahaṃ jaijaṇā suṇēī ya.
Sāmāyārīm paramaṃ jo, khalu taṃ sāvagṃ bimi*

23. PRECEPTS ON HOUSEHOLDER'S RELIGION

301. He is called a Śrāvaka (householder) who, being endowed with right faith, listens every day to the preachings of the monks about right conduct

302. *Paṃcuṃvarasahiyāim, satta vi visaṇāī jo vivajjei.
Sammattavisuddhamaī, os daṃsaṇasāvaḥo bhaṇio.*

302. A pious householder is one who has given up (eating) five udumbar-fruits (like banyan, Pīpala, fig (Anjeer), kathumara and pākar), is free from seven vices and is called Darśna Śrāvaka, a man whose intellect is purified by right faith.

303. *Itthī jūyaṃ majjaṃ, migavva vayaṇe tahā farusayā ya.
Dandafarusattamatthassa dūsaṇaṃ satta vasaṇāim.*

303. The seven vices are: (1) sexual intercourse with other than one's own wife, (2) gambling, (3) drinking liquor (4) hunting, (5) harshness in speech, (6) harsh in punishment and (y) misappropriation of other's property.

304. *Māmsāsaṇeṇa vaḍḍhai dappo dappeṇa majjamahilasi.*

Jūyaṃ pi ramai to taṃ, pi vaṇṇie pāuṇai dose.

304. Meat-eating increases pride, pride creates a desire for intoxicating drinks and pleasure in gambling; and thus springs up all aforesaid vices.

૩૦૫. લોઙ્ઙસત્થમ્મિ વિ, વણ્ણયં જહા ગયણગામિણો વિપ્પા ।
ભુવિ મંસાસણેણ પડિયા, તમ્હા ણ પડંજણ મંસં ॥ ૫ ॥
૩૦૫. કહે છે કે કેટલાક બ્રાહ્મણો ગગનગામી હતા, માંસાહાર કરવાથી તેઓ જમીન પર પડ્યા. આમ, વ્યાવહારિક દૃષ્ટિએ પણ માંસાહાર તજવા યોગ્ય છે.
૩૦૬. મજ્જેણ ણરો અવસો, કુણેઙ્ઙ કમ્માણિ ણિંદણિજ્જાઙ્ઙં ।
ઇહલો=ણ પરલોણ, અણુહવઙ્ઙ અણંતયં દુક્ખં ॥ ૬ ॥
૩૦૬. માદક પીણાથી ભાન ભૂલેલો માણસ નિંદનીય કાર્યો કરે છે અને આ ભવમાં તથા અન્ય ભવોમાં અપાર દુઃખ વેઠે છે.
૩૦૭. સંવેગજણિદકરણા, ણિસલ્લા મંદસો વ્વ ણિવ્વકંપા ।
જસ્સ દઢા જિણભત્તી, તસ્સ ભયં ણત્થિ સંસારે ॥ ૭ ॥
૩૦૭. જેના હૃદયમાં સંસાર પ્રત્યે વૈરાગ્ય પ્રેરનારી, નિર્મળ, મેરુ જેવી અડગ અને દઢ જિનભક્તિ છે તેને સંસારમાં કોઈ ભય નથી.
૩૦૮. સત્તૂ વિ મિત્તભાવં, જમ્હા ઉવયાઙ્ઙ વિણયસીલસ્સ ।
વિણઓ તિવિહેણ તઓ, કાયવ્વો દેસવિરણ ॥ ૮ ॥
૩૦૮. વિનયી વ્યક્તિ શત્રુને પણ મિત્ર બનાવી લે છે. શ્રાવકે મન-વચન-કાયાથી હંમેશા વિનયશીલ થવું.
૩૦૯. પાણિવહમુસાવાણ, અદત્તપરદારનિયમણેહિં ચ ।
અપરિમિઙ્ઙ્છાઓઙ્ઙવિ ચ, અણુવ્વયાઙ્ઙં વિરમણાઙ્ઙં ॥ ૯ ॥

305. *Loiyasatthammi vi, vanṇiyam jahā gayaṇagāmiṇo vippā.*

Bhuvi maṃsāsaṇeṇa paḍiyā, tamhā ṇa paumjajae maṃsam.

305. Scriptures of other religions have described that sages moving in air have fallen to the ground on eating meat; therefore meat-eating should be avoided.

306. *Majjeṇa ṇaro avaso, kuṇei kammāṇi ṇimdaṇijjāim. Ihaloe paraloe, aṇuhavai aṇamtayam dukkham.*

306. A person loses control over himself by drinking intoxicating liquors and commits many censurable deeds. He experiences endless miseries both in this world and in the next.

307. *Samvegajaṇidakaraṇā, ṇissallā maṃdaro vva ṇikkampā.*

Jassa dadhā jṇabhattī, tassa bhayam ṇatthi saṃsāre.

307. A person who has firm devotion towards Jina like the steady mountain Meru, inclination for renunciation and is free from defects of character (śalya) will have no fear in this world.

308. *Sattū vi mittabhāvam, jamhā uvayāi viṇayasīlassa. Viṇao tivihēṇa tao, kāyavvo desaviraēṇa.*

308. Since even an enemy approaches a man of humility with friendliness, a house-holder must cultivate humility of three kinds: (in thought, speech and action).

309. *Pāṇivahamusāvāe, adattaparadāraniyamaṇehim ca. Aparimicchāo vi ya, aṇuvvayāim viramaṇāim.*

૩૦૮. જીવવધ, અસત્યભાષણ, ચોરી, પરસ્ત્રીસેવન, અમર્યાદ સંગ્રહ — આ પાંચે પાપોથી અટકવું એને પાંચ અશુભ્રત કહેવામાં આવે છે.
૩૧૦. બંધવહચ્છવિચ્છે, અઙ્ગભારે ભત્તપાણવુચ્છે ।
કોહાઙ્ગદૂસિયમણો, ગોમણુયાઙ્ગણ નો કુજ્જા ॥ ૧૦ ॥
૩૧૦. મનુષ્યને કે પશુને, ક્રોધ વગેરેના આવેશ હેઠળ બંધન, પ્રહાર, અંગવિચ્છેદ, અતિ ભાર આરોપણ અને આહારની બંધી જેવા કાર્યો દ્વારા દુઃખ ન દેવું.
૩૧૧. થૂલમુસાવાયસ્સ ડ, વિરઙ્ગ દુચ્ચં સ પંચહા હોઙ્ગ ।
કન્નાગોભૂઅલ્લિય - નાસહરણ - કૂડસવિચ્છજ્જે ॥ ૧૧ ॥
૩૧૧. સ્થૂળ અસત્યોનો ત્યાગ એ બીજું વ્રત છે. સ્થૂળ અસત્યો પાંચ પ્રકારના છે : કન્યા અંગે જૂઠું બોલવું, ગાય, ભેંસ વગેરે અંગે જૂઠું બોલવું, જમીન અંગે જૂઠું બોલવું, કોઈની થાપણ ઓળવવી, જૂઠી સાક્ષી ભરવી.
૩૧૨. સહસા અબ્ભવ્ખાણં, રહસા ય સદારમંતભેયં ચ ।
મોસોવણસયં, કૂડલેહકરણં ચ વજ્જિજ્જા ॥ ૧૨ ॥
૩૧૨. (બીજા વ્રતના રક્ષણ માટે) વિચાર્યા વિના-એકદમ બોલવું નહિ, કોઈની છૂપી વાત જાહેર ન કરવી, પત્ની કે પતિની ગુપ્ત વાત પ્રગટ ન કરવી, ખોટી શિખામણ ન આપવી, ખોટા દસ્તાવેજ ન બનાવવા.
૩૧૩. વજ્જિજ્જા તેનાહઙ્ગ - તવ્કરજ્જોગં વિરુદ્ધરજ્જં ચ ।
કૂડતુલકૂડમાણં, તપ્પડિરૂવં ચ વવહારં ॥ ૧૩ ॥

309. Injury to living beings (himsā), speaking falsehood, taking away a thing which is not given (theft), sexual enjoyment with other than one's own wife (incontinence) and limitless desire for possession (parigraha)-abstinence from these acts are called (five) small vows.

310. *Bandhavahacchavicchee, aibhāre bhattapāṇavucchee. Kohāidūsiyamaṇo, gomaṇuyāīṇa no kujjā.*

310. One should not tie, injure, mutilate, load heavy burdens and deprive from food and drink any animal or human being with a polluted mind by anger or other passions (these five are the transgression (*aticāra*) of the vow of *Ahimsā*).

311. *Thūlamusāvāyassa u, virāi duccaṃ, sa pañcahā hoi. Kannāgobhu āliya-nāsaharaṇa-kūḍasakkhijje.*

311. Refraining from major type of falsehood is the second vow; this major type of falsehood is of five kinds; speaking untruth about unmarried girls, animals and lands, repudiating debts or pledges and giving false evidence.

312. *Sahasā abbhakkhāṇaṃ, rahasā ya sadāramanta-bheyāṃ ca. Mosovaesayaṃ, kūḍalehakaraṇaṃ ca vajjijjā.*

312. Making a false charge rashly (or without consideration), divulging any one's secret, disclosing the secrets confided to-by one's own wife, giving false advice and preparation of a false document or writing - these should be avoided.

313. *Vajjijjā tenāhaḍa-takkarajogaṃ viruddharajjaṃ ca. Kūḍatulakūḍamāṇaṃ, tappaḍirūvaṃ ca vavahāraṃ.*

૩૧૩. (ત્રીજા અણુવ્રતમાં) ચોરીની વસ્તુ લેવી નહિ, ચોરી માટે મદદ કરવી નહિ, કરચોરી-દાણચોરી વગેરે રાજ્યવિરુદ્ધ કાર્ય કરવાં નહિ, વસ્તુમાં ભેળસેળ કે વસ્તુના તોલમાપમાં ગરબડ કરવી નહિ, નકલી નાણું ચલાવવું કે બનાવવું નહિ.

૩૧૪. **इत्तरियपरिग्गहिया-ऽपरिग्गहियागमणा-णंगकीडं च ।
परविवाहकरणं, कामे तिव्वाभिलासं च ॥ १४ ॥**

૩૧૪. (સ્વપત્નીસંતોષરૂપી ચતુર્થવ્રતના પાલન માટે) વેશ્યા અથવા રખાતનો ત્યાગ કરવો, અન્ય કોઈપણ સ્ત્રીથી દૂર રહેવું, અકુદરતી કામક્રીડાથી દૂર રહેવું, પોતાનાં સંતાન સિવાય અન્યના વિવાહકાર્યમાં રસ ન લેવો. અને સ્વપત્ની કે સ્વપતિમાં પણ કામભોગની અતિશય ઈચ્છા ન રાખવી.

૩૧૫. **विरया परिग्गहाओ, अपरिमिआओ अणंततणहाओ ।
बहुदोससंकुलाओ, नरयगइगमणपंथाओ ॥ १५ ॥**

૩૧૬. **खित्ताइ हिरण्णाई धणाइ दुपयाइ - कुवियगस्स तहा ।
सम्मं विसुद्धचित्तो, न पमाणाइक्कमं कुज्जा ॥ १६ ॥**

૩૧૫-૩૧૬. પરિગ્રહની તૃષ્ણાનો અંત નથી. દોષભરપૂર, દુર્ગતિ તરફ દોરી જનારા અમર્યાદ પરિગ્રહથી જેઓ બચવા ઈચ્છે છે તેઓએ આ વસ્તુઓનું પ્રમાણ બાંધી લેવું જોઈએ :- જમીન-મકાન, સોનું આદિ કિંમતી ધાતુઓ, ધન-ધાન્ય, દ્વિપદ-ચતુષ્પદ, સરસામાન; શુદ્ધ હૃદયવાળા શ્રાવકે આ વસ્તુઓનું જે પ્રમાણ પોતે નક્કી કર્યું હોય તેને ઓળંગવું નહિ.

૩૧૭. **भाविज्ज य संतोसं, गहियमियाणि अजाणमाणेणं ।
थोवं पुणो न एवं, गिहिणस्सामो त्ति चिंतिज्जा ॥ १७ ॥**

૩૧૭. શ્રાવકે સંતોષ કેળવવો, “અજ્ઞાનપણે મેં સંગ્રહ કરી લીધો છે, હવે વધુ સંગ્રહ નહિ કરું” એવો વિચાર તેણે રાખવો.

313. One should desist from: buying stolen property, inciting another to commit theft, avoiding the rules of government, use of false weights and measures, adulteration and preparation to counterfeit coins and notes.

314. *Ittariyapariggahiyāparigahiyāgamaṇāṅgakīḍm ca. Paravivāhakkaraṇam, kāme tivvābhilāsam ca.*

314. One should refrain from having intercourse with a woman kept by a vagabond or with one looked after by none, from committing unnatural sexual act, from arranging another's marriage (alternatively from marrying twice) and from intense desire for sexual act.

315. *virayā pariggahāo, aparimiāo aṇamātataṇhāo. Bahudosasaṅkulāo, narayagaigamaṇapaṁthāo.*

316. *Khittāi hiraṇṇāi dhaṇāi dupayāi kuviyagassa tahā. Sammam visuddhacitto, na pamāṇāikkamaṁ kujjā.*

315 & 316. Persons should refrain from accumulation of unlimited property due to unquenchable thirst (i. e. greed) as it becomes a pathway to hell and results in numerous faults. A righteous and pure-minded person should not exceed the self-imposed limit in the acquisition of lands, gold, wealth, servants, cattle, vessels and pieces of furniture.

317. *Bhāvijja ya santosam, gahiyamiyāṇim ajāṇamāṇeṇam. Thovam puṇo na evam, gihiṇassāmo tti cintijjā.*

317. A person who has accepted the vow to limit the possessions) should remain contented (with what he has). He should not think for himself, "This time I have resolved

૩૧૮. જં ચ દિસાવેરમણં, અણત્થદંડાઝ જં ચ વેરમણં ।
 દેસાવગાસિયં પિ ય, ગુણવ્વયાઙ્ઙં ભવે તાઙ્ઙં ॥ ૧૮ ॥
૩૧૮. બીજાં ત્રણ ગુણવ્રત છે : દિશાપરિમાણ, અનર્થદંડવિરમણ, દેશાવકાશિક.
૩૧૯. ઝડ્ઢમહે તિરિયં પિ ય, દિસાસુ પરિમાણકરણમિહ પઢમં ।
 ભણિયં ગુણવ્વયં ઝલુ, સાવગધમ્મમ્મિ વીરેણ ॥ ૧૯ ॥
૩૧૯. વ્યવસાય આદિ કાર્યો માટે ઉપર, નીચે તથા તિરછી દિશાઓમાં અમુક અંતર સુધી ગમન-આગમનની મર્યાદા બાંધવી એને ભગવાને શ્રાવકો માટેનું દિશાપરિમાણ નામનું ગુણવ્રત કહ્યું છે.
૩૨૦. વયભંગકારણં હોઈ, જમ્મિ દેસમ્મિ તત્થ ણિયમેણ ।
 કીરઙ્ઙ ગમણણિયત્તી, તં જાણ ગુણવ્વયં વિદિયં ॥ ૨૦ ॥
૩૨૦. જે દેશ કે દિશામાં જવાથી વ્રતનો ભંગ થવાની અથવા વ્રતમાં દોષ લાગવાની શક્યતા હોય તે દેશમાં નહિ જવાનો સદંતર નિયમ એ દેશાવકાશિક નામનું બીજું ગુણવ્રત છે.

to possess a little (amount of property) unknowingly but in future I will not do that i. e. if it will be necessary I will accumulate more.

318. *Jam ca disāveramaṇam, aṇatthadaṇḍāu jam ca veramaṇam.*

Desāvagāsiyam pi ya, guṇavvayāim bhava tāim.

318. Resolving not to ravel beyond the self-determined limits of ten directions (*digvrata*), refraining from purposeless activities (*Anarthadaṇḍa-viramaṇavrata*) and resolving not to cross the fixed regional boundaries for the purpose of sensuous enjoyments (*deśāvakāśika*) - these are three *guṇavratas* (i. e., the three meritorious vows).

319. *Uḍḍhamahe tiriyaṁ pi ya, disāsu parimāṇakaraṇamiha paḍhamam.*

Bhaṇiyaṁ guṇavvayaṁ khalu, sāvagadhammammi vireṇa.

319. Lord Mahāvīra has said that the first *Guṇavrata* in the religion of a householder is *digvrata*, according to which one should limit his activities (for the purpose of business and enjoyment of the senses, etc.) to certain regional boundaries in the upward, lower and oblique direction.

320. *Vayabhangakāraṇam hoi, jammi desammi tattha ṇiyameṇa.*

kīrai gamaṇaṇiyattī, taṁ jāṇa guṇavvayaṁ vidiyaṁ.

320. Know that the second *Guṇavrata* (*desavakāśika* *guṇavrata*) is not to visit any particular geographical region where there is possibility of violation of an accepted vow (i. e. to cross the fixed regional boundaries for the purpose of sensuous enjoyment).

૩૨૧. વિરઠ્ઠિ અણત્થદંડે, તત્ત્વં સ ચત્ત્વિહો અવજ્ઞાણો ।
પમાયાયરિય ઠિંસપ્પયાણ પાવોવણ્ણે ય ॥ ૨૧ ॥

૩૨૧. વિના કારણે કર્મબંધન કરવું અથવા અન્યને નિરર્થક દુઃખ દેવું એ અનર્થ દંડ કહેવાય છે. તેનાથી વિરમવું એ ત્રીજું ગુણવ્રત છે. અનર્થદંડના ચાર પ્રકાર છે : દુષ્ટ વિચારો કરવા, અસાવધાનીથી વર્તવું, હિંસાના સાધનો આપવાં, અન્યને પાપકાર્યની પ્રેરણા કરવી.

૩૨૨. અટ્ઠેણ તં ન બંધઠ્ઠ, જમણટ્ઠેણં તુ થોવબહુભાવા ।
અટ્ઠે કાલાઈયા, નિયામગા ન ડ અણઢ્ઢાણ ॥ ૨૨ ॥

૩૨૨. પ્રયોજન હોય અને કાર્ય કરવામાં આવે તો કર્મબંધન ઓછું થાય છે, પ્રયોજન વિના કરવાથી વધુ થાય છે; કારણ કે આવશ્યક કાર્યમાં તો સ્થળ-કાળનો ખ્યાલ રહે છે, અનાવશ્યક કાર્યોમાં એની અપેક્ષા ન હોવાથી પ્રવૃત્તિ અમર્યાદ બની જાય છે.

૩૨૩. કંદપ્પં કુક્કુઢ્ઢયં, મોહરિયં સંજુયાહિગરણં ચ ।
ઢવભોગપરીભોગા-ઢ્ઢેયગયં ચિત્થ વજ્જેઢ્ઢ ॥ ૨૩ ॥

૩૨૩. અનર્થદંડવિરમણ વ્રતના પાલન માટે શ્રાવકે અશ્લીલ ભાષા, કુચેષ્ટા, ગપ્પાંબાજી, હિંસામાં ઉપયોગી થઈ શકે એવાં ઉપકરણો-સાધનો(સોય-અશ્વો-છરી વગેરે)ના ઉપયોગમાં અસાવધાની, ભોગ-ઉપભોગનો અતિરેક-આટલી વાતોથી બચવું જોઈએ.

૩૨૪. ભોગાણં પરિસંખા, સામાઢ્ઢય-અતિઠિસંવિભાગો ય ।
પોસહવિહી ય સવ્વો, ચત્તો સિક્કાઢ્ઢ વુત્તાઓ ॥ ૨૪ ॥

૩૨૪. ભોગોપભોગ પરિમાણ, સામાયિક, અતિથિસંવિભાગ, પૌષ્ઠોપ-વાસ— આ ચાર શિક્ષાવ્રત છે.

**321. *Virāi aṇatthadaṇḍe, taccam, sa cauviho avajjhāṇo.
Pamāyāriya himsappayāṇa pāvovaese ya.***

321. The third *guṇavṛata* consists in refraining from a futile violent act which might be one of the four-types, viz. (1) entertaining evil thought, (2) negligent behaviour, (3) lending to someone an instrument of violence and (4) advising someone to commit a sinful act.

**322. *Aṭṭheṇa taṃ na bamdhai, jamaṇaṭṭheṇaṃ tu
thovabahubhāvā.
Aṭṭhe kālāiyā, niyāmagā na u aṇaṭṭhāe.***

322. Meaningful activities (of *himsā* etc.) do not cause so much bondage as useless activities, The meaningful activities (of *himsā* etc.) are only performed under some circumstances (i.e. the needs of time etc.) but it is not the case of useless activities.

**323. *Kandappam kukkuiyam, mohariyam samjuyāhig-
araṇam ca.
Uvabhogaparībhogā-ireyagayam cittha vajjai.***

323. A person observing the vow of (*Anarthadaṇḍa viramaṇ*) should refrain from amorous activities, mimicry, abusive talk, garrulity, keeping instruments and weapons of violence, excessive sexual enjoyment and possessing in excess the things of daily requirement.

**324. *Bhogāṇam parisamkhā, sāmāiya-atihisamvibhāgo ya.
Posahavihī ya savvo, cauro sikkhāu vuttāo.***

324. Setting limit to the consumable and unconsumable objects of sensuous enjoyment, practising the mental equanimity (*Sāmāyika*), offering food etc. to the monks,

૩૨૫. વજ્જનમણંતગુંબરિ, અચ્ચંગાણં ચ ભોગઓ માણં ।
કમ્મયઓ ય્વરકમ્મા-ઇયાણ અવરં ઇમં ભણિયં ॥ ૨૫ ॥
૩૨૫. ભોગ અને ઉપભોગની મર્યાદારૂપ નવમા વ્રતના બે ભેદ છે :
ભોજનની મર્યાદા અને વ્યવસાયની મર્યાદા. કંદમૂળ વગેરે અનંતકાય
વનસ્પતિ, પાંચ બહુબીજવાળાં ફળ તથા મદ્ય-માંસ વગેરે પદાર્થોનો
ત્યાગ કરવો અથવા પરિમાણ કરવું એ પ્રથમ ભેદ છે. પરકર્મ એટલે
કે હિંસક ઉદ્યોગો દ્વારા આજીવિકા ચલાવવાનો ત્યાગ કરવો અથવા
એવા કાર્યોનું પરિમાણ બાંધવું એ બીજો ભેદ છે.
(અનંતકાય=જેના એક સૂક્ષ્મ ટુકડામાં અનંત જીવો હોય એવી વનસ્પતિ.)
૩૨૬. સાવજ્જજોગપરિવ્વણદ્વા, સામાઇયં કેવલિયં પસત્થં ।
ગિહત્થધમ્મા પરમં તિ નચ્ચા, કુજ્જા બુહો આયહિયં પરત્થા ॥૨૬॥
૩૨૬. હિંસાદિ પાપમય પ્રવૃત્તિથી (અમુક સમય માટે) વિરમવું એ નિર્મળ
અને સુંદર સામાયિક વ્રત છે. ગૃહસ્થનો આ એક શ્રેષ્ઠ ધર્મ છે એમ
સમજી આત્મકલ્યાણ અર્થે સુજ્ઞ પુરુષે સામાયિક કરતા રહેવું જોઈએ.
૩૨૭. સામાઇયમ્મિ ઉ ક્કણ, સમણો ઇવ સાવઓ હવઙ્ગ જમ્હા ।
ણ્ણ કારણેણં, બહુસો સામાઇયં કુજ્જા ॥ ૨૭ ॥
૩૨૭. સામાયિકમાં શ્રાવક, સાધુની સમાન કક્ષાએ પહોંચે છે, માટે જ ગૃહસ્થે
સામાયિક વારંવાર કરવા યોગ્ય છે.

guests and other needy persons and performing fast alongwith the religious set called *pauṣadha*, all these are known as four disciplinary vows.

325. *Vajjaṇamaṇamtagumbhari, accamaṅgaṇam ca bhogao māṇam.*

Kammayao kharakammā-īyāṇa avaram̃ imam̃ bhaṇiyam̃.

325. The first disciplinary vow (i. e. *bhogopabhoga viramaṇa*) is of two types, viz., that in respect of enjoyment and that in respect of occupation. The former consists in refrainment from eating the infinite souled vegetables (i.e. bulbous roots), fruit containing microscopic organism which are called *udum-baras* and flesh etc., the second is refrainment from such trades and industries which involves violence and other sinful acts.

326. *Sāvajjajogaparirakkhaṇatṭhā, sāmāiyam̃ pasattham̃.*

Gihatthadhammā paramam̃ ti naccā, kujjā buho āyahiyam̃ paratṭhā.

326. Aimed at refrainment from sinful acts, the only auspicious religious act is *sāmāyika*. Hence considering it to be something superior to a householder's ordinary acts, an intelligent person ought to perform *sāmāyika* for the sake of one's own welfare.

327. *Sāmāiyam̃mi u kae, samaṇo iva sāvao havai jamhā.*

Eeṇa kāraṇeṇam̃, bahuso sāmāiyam̃ kujjā.

327. While observing the vow of *Sāmāyika* (i. e., refraining from sinful acts and practice for mental equanimity) a householder becomes equal to a saint; for reason, he should observe it many times (in a day).

૩૨૮. સામાઙ્યં તિ કાઠં પરચિંતં જો ડ ચિંતઈ સઙ્ઘો ।
અટ્ઠવસટ્ઠોવગઓ, નિસ્થયં તસ્સ સામાઙ્યં ॥ ૨૮ ॥
૩૨૮. સામાયિક કરતી વખતે જે શ્રાવક સુખદુઃખના વિચારમાં ડૂબી જઈને સાંસારિક ચિંતન કરે છે તેનું સામાયિક વ્યર્થ છે.
૩૨૯. આહારદેહસક્કાર-બંભાડવાવારપોસહો ય ણં ।
દેસે સવ્વે ય ઙ્ઘમં, ચરમે સામાઙ્યં ણિયમા ॥ ૨૯ ॥
૩૨૯. પૌષ્ઠ એટલે આત્માની પુષ્ટિ માટેનું વ્રત. તે ચાર પ્રકારનું છે : આહાર, શરીરશોભા, મૈથુન અને સાંસારિક કાર્યકલાપ— આ ચારનો પૂરો અથવા આંશિક(અમુક પ્રહર કે દિવસ માટે) ત્યાગ કરવો. સંપૂર્ણ પૌષ્ઠ કરવો હોય તો સામાયિક વ્રત પણ સાથે કરવું જોઈએ.
૩૩૦. અન્નાઈણં સુદ્ધાણં, કપ્પણિજ્જાણ દેસકાલજુત્તં ।
દાણં જઈણમુચ્ચિયં, ગિહીણ સિક્કાવયં ધણિયં ॥ ૩૦ ॥
૩૩૦. મુનિઓને શુદ્ધ, નિર્દોષ, દેશકાળની દૃષ્ટિએ ઉચિત એવા અન્ન આદિનું દાન કરવું એ ગૃહસ્થોનું અતિથિસંવિભાગ નામનું વ્રત છે.
(ધર્મસાધક કોઈ પણ અતિથિને ભોજન કરાવવું એ પણ અતિથિસંવિભાગ છે.)
૩૩૧. આહારોસહ-સત્થાભય-ભેઆ જં ચડવ્વિહં દાણં ।
તં વુચ્ચઈ દાયવ્વં, ણિહિટ્ઠમુવાસયજ્ઞયણે ॥ ૩૧ ॥
૩૩૧. આહારદાન, ઔષ્ઠદાન, શાસ્ત્રદાન અને અભયદાન — એમ ચાર પ્રકારનું દાન શ્રાવકોએ કરવું એવું ઉપાસક અધ્યયનમાં કહેવામાં આવ્યું છે.
૩૩૨. દાણં ધોયણમેત્તં, દિજ્જઈ ધન્નો હવેઈ સાયારો ।
પત્તાપત્તવિસેસં, સંદંસણે કિં વિયારેણ ॥ ૩૨ ॥
૩૩૨. અન્નદાનથી ગૃહસ્થ ધન્ય બને છે. આ દાનમાં પાત્ર-અપાત્રનો વિચાર

328. Sāmāiyam̄ ti kāum̄, paricim̄tam̄ jo u cim̄taī saḍḍho.

Aṭṭavasatṭovagao, niratthayam̄ tassa sāmāiyam̄.

328. If a householder thinks of other worldly matters (than him self) while practising *sāmāyika*, he will become engrossed in distressful concentration; his *sāmāyika* will be fruitless.

329. Āhāradehasakkāra-bambhāvāvāraposaho ya ṇam̄.

Dese savve ya imam̄, caram̄e sāmāiyam̄ ṇiyamā.

329. *Poṣadhovavāsa* involves abstinence from food, from embellishment of the body, from sexual union and from violence. It is of two types, viz., partial and total and performing *poṣadha* of the latter type one must necessarily perform *sāmāyika*.

330. Annāīṇam̄ suddhāṇam̄, kappañijjāṇa desakārajuttam̄.

Dāṇam̄ jaīṇamuciyaṇ̄, gihīṇa sikkhāvayam̄ bhaṇiyam̄.

330. A householder who offers pure food etc. to the monks in a proper manner and according to the rules and the needs of place and time, observes the fourth disciplinary vow (called *Atithisam̄vibhāga*)

331. Āhārosaha-satthābhaya-bheo jam̄ cauvviham̄ dāṇam̄.

Tam̄ vuccai dāyavvam̄, ṇiddiṭṭhamuvāsajjhayaṇe.

331. Donation is of four types, viz., that of food, that of medicine, that of scriptural teaching, that of assurance against fear. And in the scriptural text '*Upāsakādhyayan*' this fourfold donation is declared worthy of performance.

332. Dāṇam̄ bhoyaṇamettam̄, dijjai dhanno havei sāyāro.

Pattāpattavisesam̄, sam̄damsaṇe kiṇ viyāreṇa.

332. A householder, who gives food in charity becomes praise-

શા માટે કરવો જોઈએ ?

૩૩૩. સાહૂણં કપ્પણિજ્જં, જં ન વિ દિણ્ણં કહિં પિ કિંચિ તર્હિં ।
ધીરા જહુત્તકારી, સુસાવયા તં ન ભુંજંતિ ॥ ૩૩ ॥
૩૩૩. મુનિઓને યોગ્ય એવી વસ્તુનું દાન દેવાનો અવસર ન મળે તો, શાસ્ત્રોક્ત ધર્મનું પાલન કરનારા ઉત્તમ શ્રાવકો તે વસ્તુ પોતે ખાતા નથી.
૩૩૪. જો મુનિભુત્તવિસેસં, ભુંજઇ સો ભુંજણ જિણુવદિટ્ઠં ।
સંસારસારસોચ્છં, કમસો ણિવ્વાણવરસોચ્છં ॥ ૩૪ ॥
૩૩૪. મુનિઓને દાન આપ્યા પછી વધેલા આહારનું ભોજન કરનારા શ્રાવકો જિનવચન અનુસાર ભોજન કરનારા કહેવાય. આવા શ્રાવકો સંસારના શ્રેષ્ઠ સુખોનો લાભ મેળવી અનુક્રમે મુક્તિના પરમ સુખને પણ માણે છે.
૩૩૫. જં કીરઇ પરિવ્વખા, ણિચ્ચં મરણ-ભયધીરુ-જીવાણં ।
તં જાણ અભયદાણં, સિહામણિ સવ્વદાણાણં ॥ ૩૫ ॥
૩૩૫. મૃત્યુથી ભયભીત એવા જીવોનું રક્ષણ કરવું એ સર્વ દાનોમાં શિરોમણિ એવું અભયદાન કહેવાય છે.

૨૪. શ્રમણધર્મસૂત્ર

(અ) સમતા

૩૩૬. સમણો ત્તિ સંજદો ત્તિ ય, રિસિ મુણિ સાધુ ત્તિ વીદરાગો ત્તિ ।
ણામાણિ સુવિહિદાણં, અણગાર ભદંત દંતો ત્તિ ॥ ૧ ॥

worthy, what is the good of inquiring about the fitness or unfitness of the person receiving the charity?

333. *Sāhūṇaṃ kappañijjāṃ, jāṃ na vi diṇṇaṃ kaḥim pi kiṃci taḥim.*

Dhīrā jahuttakārī, susāvayā taṃ na bhujjanti.

333. The pious householders who are prudent and have good conduct as per scriptures, do not take food in a house where no charity of any kind is ever given to a monk.

**334. *Jo muṇibhuttavisesaṃ, bhujjai so bhujjajē jīṇuvaditt-
haṃ.***

Saṃsārasārasokkhaṃ, kamaso ṇivvāṇavarasokkhaṃ.

334. He, who eats which is left after a monk has taken food, enjoys the best worldly happiness and will gradually obtain the bliss of emancipation. This is the preaching of the Jina.

**335. *Jāṃ kīrai parirakkhā, ṇiccaṃ maraṇa-bhayaabhīru-
jīvāṇaṃ.***

Taṃ jāṇa abhayadāṇaṃ, sihāmaṇiṃ savvadāṇāṇaṃ.

335. Know that giving protection always to living beings who are in fear of death is known as *abhayadāna*, supreme amongst all charities.

24. Śramaṇadharmasūtra

(a) Samatā

**336. *Samaṇo tti saṃjado tti ya, risi muṇi sādhu tti vīdarāgo
tti.***

Nāmāṇi suvihidāṇaṃ, aṇagāra bhadaṃta daṃto tti.

૨૪. શ્રમણધર્મ સૂત્ર

(અ) સમતા

૩૩૬. શ્રમણ, સંયત, ઋષિ, મુનિ, સાધુ, વીતરાગ, અણગાર, ભદંત, દાન્ત (સંયમી) —શાસ્ત્રોક્ત ધર્મનું આચરણ કરનારા શ્રમણોના આવાં અનેક નામો છે.

૩૩૭. સીહ-ગચ-વસહ-મિચ-પસુ, મારુદ-સૂરુવહિ-મંદરિંદુ-મણી ।
ખિદિ-ઝગંબરસરિસા, પરમ-પચ-વિમગ્ગયા સાહુ ॥ ૨ ॥

૩૩૭. પરમપદની પ્રાપ્તિની સાધનામાં લીન મુનિ પુરુષાર્થમાં સિંહ જેવા હોય છે, સ્વમાનમાં હાથી જેવા હોય છે, એ વૃષભ જેવા ધુરંધર હોય છે અને હરણ જેવા સરળ, પશુની જેમ એ મમત્વરહિત અને પવનની જેમ બંધનરહિત હોય છે. મુનિ સૂર્ય જેવા તેજસ્વી, સાગર જેવા ગંભીર, મેરુ જેવા નિશ્ચલ, ચંદ્ર જેવા શીતળ અને મણિ જેવા કાંતિમાન હોય છે. મુનિ પૃથ્વીની જેમ સહિષ્ણુ હોય છે, સર્પની જેમ મુનિનું સ્થાન અનિશ્ચિત હોય છે, આકાશને જેમ આલંબન નથી જોઈતું તેમ મુનિ પણ આલંબન વગરના હોય છે.

૩૩૮. બહવે ઇમે અસાહુ, લોએ વુચ્ચંતિ સાહુણો ।
ન લવે અસાહું સાહુ ત્તિ, સાહું સાહુ ત્તિ આલવે ॥ ૩ ॥

૩૩૮. જગતમાં કેટલીક વ્યક્તિઓ સાધુ ન હોવા છતાં સાધુ ગણાય છે, પણ અસાધુને સાધુ ન કહેવા, સાધુને જ સાધુ કહેવા.

૩૩૯. નાણદંસણસંપણ્ણં, સંજમે ચ તવે રચં ।
એવંગુણસમાઝ્ઠં, સંજચં સાહુમાલવે ॥ ૪ ॥

૩૩૯. જે જ્ઞાન અને દર્શનથી સંપન્ન હોય, સંયમ અને તપમાં લીન હોય,

24. PRECEPTS ON RELIGION OF MONKS

(A) Equanimity

336. *Śramaṇa, Saṃyata, Rṣi, Muni, Sādhu, Vītarāga, Anagāra, Bhadanta and Dānta*, these are designations used for monks with ideal behaviours.

337. *Sīha-gaya-vasaha-miya-pasu, mārudasūrūvahimamdarimḍumaṇī.*

Khidi-uragaṃvarasarisā, parama-paya-vimaggayā sāhū.

337. Monks who are in search of the supreme path of liberation, resemble a lion (in fearlessness), an elephant (in dignity), a bull (in strength), a deer (in uprightness), a beast (in freedom from attachment), the wind (in being companionless), the sun (in brilliance), an ocean (in serenity), the Mandara Mountain (in firmness) the moon (in coolness), a diamond (in lustre), the earth (in patience), a serpent (in being houseless) and the sky (in not being dependent).

338. *Bahave ime asāhū, loe vuccanti sāhuṇo.*

Na lave asāhuṃ sāhu tti, sāhuṃ sāhu tti ālave.

338. In this world, there are many ill-behaved monks who are called monks; a pseudo-monk should not be called a monk; but a true monk alone must be called a monk.

339. *Nāṇadaṃsaṇasaṃpaṇṇaṃ, saṃjame ya tave rayam.*

Evaṃguṇasamāuttaṃ, saṃjayaṃ sāhumālave.

339. A person who is endowed with (Right) knowledge and

સાધુને યોગ્ય ગુણથી યુક્ત હોય તેવા સંયમીને જ સાધુ કહેવા જોઈએ.

૩૪૦. ન વિ મુણ્ડિણ સમણો, ન ઑંકારેણ બંધણો ।
ન મુણિ રણવાસેણં, કુસર્ચીરેણ ન તાવસો ॥ ૫ ॥
૩૪૦. માથું મુંડાવવા માત્રથી શ્રમણ થવાતું નથી. ઊં નો પાઠ કરવાથી બ્રાહ્મણ થવાતું નથી, જંગલમાં વસવાથી કોઈ મુનિ બની જતો નથી અને દર્ભના વસ્ત્ર પહેરવાથી કોઈ તાપસ થઈ જતો નથી.
૩૪૧. સમયાણ સમણો હોઈ, બંધચેરેણ બંધણો ।
નાણેણ ચ મુણી હોઈ, તવેણ હોઈ તાવસો ॥ ૬ ॥
૩૪૧. સમતાથી શ્રમણ બનાય અને બ્રહ્મચર્યથી બ્રાહ્મણ થવાય. જ્ઞાન વડે મુનિ થઈ શકાય અને તપથી તાપસ થવાય.
૩૪૨. ગુણેહિ સાહૂ અગુણેહિસાહૂ, ગિણહાહિ સાહૂગુણ મુંચસાહૂ ।
વિયાણિયા અપ્પમપ્પણં, જો રાગદોસેહિ સમો સ પુજ્જો ॥ ૭ ॥
૩૪૨. ગુણથી સાધુ થવાય છે અને દુર્ગુણથી અસાધુ. માટે ગુણોને સ્વીકારો, દુર્ગુણોને તજો. જે પોતે પોતાને જાણે છે— આત્મનિરીક્ષણ કરે છે અને રાગદ્વેષથી બચીને સમભાવમાં રહે છે તે પૂજ્ય છે.
૩૪૩. દેહાદિસુ અણુરત્તા, વિસયાસત્તા કસાયસંજુત્તા ।
અપ્પસહાવે સુત્તા, તે સાહૂ સમ્મપરિચત્તા ॥ ૮ ॥
૩૪૩. દેહનો અનુરાગી, વિષયોમાં આસક્ત, કષાયથી ભરેલો અને

(Right) Faith, is engaged in self-restraint and penance, and is endowed truly with all these virtues, should be called a monk.

**340. *Na vi muṇḍiṇa hoi, baṁbhacereṇa baṁbhaṇo.*
*Nāṇeṇa ya muṇī hoi, taveṇa hoi tāvaso.***

340. A person does not become a monk by merely shaving his head, a Brahmin by repeating the Omkāra mantra, a monk by residing in a forest, nor a hermit by wearing garments woven of *darbha* grass.

**341. *Samayāe samaṇo hoi, baṁbhacereṇa baṁbhaṇo.*
*Nāṇeṇa ya muṇī hoi, taveṇa hoi tāvaso.***

341. A person becomes a *Śramaṇa* by equanimity, a Brahmin by his celibacy, a Muni by his knowledge and an ascetic by his austerities.

**342. *Guṇehi sāhū aguṇehisāhū, giṇhāhi sāhūguṇa muṁc-
asāhū.*
*Viyāṇiyā appagamappaṇaṁ, jo rāgadosehiṁ samo sa
pujjo.***

342. A person becomes a monk by his virtues and a pseudo-monk by absence of virtues; therefore master all the virtues of a monk and be free from all the vices of a pseudo-monk; conquer your self through the self. He who possesses equanimity in the face of attachments and hatred is worthy of veneration.

**343. *Dehādisu aṇurattā, visayāsattā kasāyasaṁjuttā.*
*Appasahāve suttā, te sāhū sammapariccattā.***

343. Those monks who are attached to their body, addicted to sensual pleasures, possessed of passions, and asleep in

આત્મસ્વરૂપના ભાન રહિત મુનિ સમ્યગ્દર્શનથી પણ રહિત છે.

૩૪૪. બહું સુણોઙ્ઠ કણ્ણોહિંં બહું અચ્છીહિંં પેચ્છઙ્ઠ ।

ન ય દિટ્ઠં સુયં સવ્વં, ધિવ્વૂ અવ્વખાઝમરિહ્ઠ્ઠ ॥ ૧ ॥

૩૪૪. ઘણી બધી વાતો મુનિના કાને પડે છે, ઘણી બધી વસ્તુઓ મુનિની નજરે પડે છે; પરંતુ સાંભળેલું ને જોયેલું બધું એ કોઈને કહે નહિ.

૩૪૫. સઙ્ઠ્ઠાયઙ્ઠ્ઠાણઙ્ઠ્ઠા, રત્તિં ણ સુયંતિ તે પયામં તુ ।

સુત્તથં ચિંતંતા, ણિહ્ઠ્ઠાય, વસં ણ ગચ્છંતિ ॥ ૧૦ ॥

૩૪૫. સ્વાધ્યાય અને ધ્યાનમાં રુચિ રાખનારા એ મુનિઓ રાત્રે વધુ નિદ્રા કરતા નથી, સૂત્ર અને અર્થનું ચિંતન કરતાં તેઓ નિદ્રાને આધીન થતા નથી.

૩૪૬. નિમ્મમો નિરહંકારો, નિસ્સંગો ચત્તગારવો ।

સમો ય સવ્વભૂએસુ, તસેસુ થાવેસુ અ ॥ ૧૧ ॥

૩૪૬. મુનિ મમત્વ અને અહંકારથી રહિત હોય છે, સંસર્ગ અને આસક્તિથી દૂર રહે છે, ત્રસ અને સ્થાવર બધા જીવો પ્રત્યે તેને સમદષ્ટિ હોય છે.

૩૪૭. લાભાલાભે સુહે દુક્ખે, જીવિણ મરણે તહા ।

સમો નિન્દાપસંસાસુ, તહા માણાવમાણઓ ॥ ૧૨ ॥

૩૪૭. લાભ-હાનિ, સુખ-દુઃખ, જીવન-મરણ, નિંદા-પ્રશંસા, માન-અપમાન— દરેકમાં મુનિ સમાનભાવ રાખે છે.

૩૪૮. ગારવેસુ કસાએસુ, દંડસલ્લભેસુ ય ।

નિયત્તો હાસસોગાઓ, અનિયાણો અબન્ધણો ॥ ૧૩ ॥

૩૪૮. આસક્તિ, કપાય, દંડ, ભય, શલ્ય, હાસ્ય, શોક — બધાથી બચીને

respect of their own nature are certainly devoid of righteousness.

**344. Bahum̐ suṇei kaṇṇehim̐, bahum̐ acchīhim̐ pecchai.
Na ya ditṭham̐ suyam̐ savvam̐, bhikkhū akkhāuma-
rihai.**

344. A monk hears much through his ears *and* sees much with his eyes; but everything that he has seen and heard does not deserve to be narrated.

**345. Sajjhāyajjhāṇajuttā, rattim̐ ṇa suyam̐ti te payāmaṁ tu.
Suttatṭham̐ cimtamtā, ṇiddāya vasam̐ ṇa gaccham̐ti.**

345. The monks do not sleep long at night. as they are engaged in studying of scriptures and meditation. They do not fall asleep as they are always reflecting on the meaning of precepts.

**346. Nimmamo niraham̐kāro, nissam̐go cattagāravo.
Samo ya savvabhūesu, tasesu thāvaresu a.**

346. The (real) monks are free from attachment, self-conceit, companionship and egotism, they treat impartially and equally all living beings, whether mobile or immobile.

**347. Lābhālābhe suhe dukkhe, jīvie maraṇe tahā.
Samo nindāpasamsāsu, tahā māṇāvamāṇao.**

347. A real monk maintains his equanimity, in success and failure, happiness and misery, life and death, censure and praise and honour and dishonour.

**348. Gāravesu kasāesu, daṇḍasallabhaesu ya.
Niyatto hāsasogāo, aniyāṇo abandhaṇo.**

348. He is thoroughly unaffected by honour, passions,

રહેનારો મુનિ ઈચ્છારહિત હોય છે, બંધનરહિત હોય છે.

૩૪૯. અણિસ્સિઓ ઇહં લોએ, પરલોએ અણિસ્સિઓ ।
વાસીચન્દણકપ્પો ચ, અસણે અણસણે તહા ॥ ૧૪ ॥
૩૪૯. જેને આ લોકમાં આસક્તિ નથી ને પરલોકમાં પણ કશું જોઈતું નથી એવા મુનિને કોઈ અસ્ત્રાથી છોલે કે કોઈ ચંદનનો લેપ કરે, ભોજન મળે કે ન મળે — બધું સરખું લાગે છે.
૩૫૦. અપ્પસત્થેહિં દારેહિં, સવ્વઓ પિહિયાસવો ।
અજ્ઝાપ્પજ્ઝાણજોગેહિં, પસત્થદમસાસણે ॥ ૧૫ ॥
૩૫૦. મુનિ બધા અપ્રશસ્ત - અશુભ કાર્યોરૂપી કર્મના દ્વારોને સંપૂર્ણ બંધ કરે છે અને અધ્યાત્મલક્ષી ધ્યાન અને યોગો વડે પ્રશસ્ત - શુભ આચરણમાં પ્રવર્તે છે.
૩૫૧. ઋહં પિવાસં દુસ્સેજ્જં, સીઝહં અરહં ભયં ।
અહિયાસે અવ્વહિઓ, દેહદુક્ખં મહાફલં ॥ ૧૬ ॥
૩૫૧. ભૂખ, તરસ, ખરાબ સ્થાન, ઠંડી, ગરમી, કંટાળો, ભય — આવાં કષ્ટોને વ્યથિત થયા વિના સહેવા જોઈએ. દેહનાં દુઃખોને સમભાવે સહેવામાં મહાન લાભ સમાયેલો છે.
૩૫૨. અહો નિચ્ચં તવોકમ્મં, સવ્વબુદ્ધેહિં વણિણયં ।
જાય લજ્જાસમા વિત્તી, એગ્ગભત્તં ચ ભોયણં ॥ ૧૭ ॥
૩૫૨. સંયમના નિર્વાહ પૂરતી જરૂરિયાતો રાખવી અને એક વાર ભોજન કરવું. અહો, જ્ઞાનીઓએ આ કેવો સુંદર નિત્ય તપ બતાવ્યો છે !
૩૫૩. કિં કાહદિ વણવાસો, કાયકલેસો વિચિત્ત ઉવવાસો ।
અજ્ઝયણમોણપહુદી, સમદારહિયસ્સ સમણસ્સ ॥ ૧૮ ॥
૩૫૩. મુનિમાં જો સમતા નથી, તો વનવાસ, ઉપવાસ, અધ્યયન અને મૌન

punishment, affliction and fear; he is undisturbed and unbound and free from laughter and sorrow.

349. *Aṇissio ihaṃ loe, paraloe aṇissio.*

Vāsīcandaṇakappo ya, asaṇe aṇasaṇe taḥā.

349. He is neither interested in this world nor in the next. He is indifferent to food or fasts. He does not mind whether his limb is smeared with Sandal paste or cut off with an axe.

350. *Appasatthehiṃ dārehiṃ, savvao pihiyāsavo.*

Ajjhappajjhāṇajogehiṃ, pasatthadamasāsaṇe.

350. In this way, a monk prevents the influx of Karmas through inauspicious doors (i.e., ways) of every kind and becomes engrossed in his rigorous self-control and discipline through his spiritual meditation.

351. *Khuhaṃ pivāsaṃ dussejjaṃ, sīuṇhaṃ araīṃ bhayaṃ.*

Ahiyāse avvahio, dehe dukkhaṃ mahāphalaṃ.

351. He must bear without any pang hunger, thirst, uncomfortable ground for sleep, cold, heat, uneasiness and fear. Mortification of body is most fruitful.

352. *Aho niccaṃ tavokammaṃ, savvabuddhehiṃ vaṇṇiyam.*

Jāya lajjāsamaṃ vittī, egabhattaṃ ca bhoyaṇam.

352. Oh: all learned men have said that in order to observe penance constantly, it is necessary always to maintain self-restraint and to take food only once a day.

353. *Kim kāhadi vaṇavāso, kāyakaleo vicitta uvavāso.*

Ajjhayaṇamoṇapahudī, samadārahiyassa samaṇassa.

353. What is the use of residing in a lonely place, mortification

— એ બધાંથી શો લાભ ?

૩૫૪. બુદ્ધે પરિનિવ્વુડે ચરે, ગામગાં નગરે વ સંજાણ ।
સંતિમગ્ગં ચ બુહણ, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥ ૨૧ ॥
૩૫૪. જ્ઞાની અને સંયમી મુનિ ગામડામાં કે નગરમાં શાંતભાવે વિચરણ કર્યા કરે અને શાંતિની અભિવૃદ્ધિ કરતો રહે. હે ગૌતમ ! મુનિએ એક ક્ષણનો પણ પ્રમાદ કરવા યોગ્ય નથી.
૩૫૫. ન હુ જિણે અજ્જ દિસ્સઈ, બહુમણ દિસ્સઈ-મગ્ગદેસિણ ।
સંપડ નેયાડણ પહે, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥ ૨૦ ॥
૩૫૫. એક સમય એવો આવશે કે કોઈ જિન નહિ હોય અને માર્ગદર્શકો અનેક થઈ જશે. પરંતુ હે ગૌતમ ! તેં તો શુદ્ધ માર્ગ આજે પ્રાપ્ત કરી લીધો છે; તેમાં ક્ષણ માત્રનો પ્રમાદ ન કર.

(આ) વેશ-લિંગ

૩૫૬. વેસો વિ અપ્પમાણો, અસંજમપણસુ વટ્ટમાણસસ ।
કિં પરિયત્તિયવેસં, વિસં ન મારેઙ્ગ યજ્જંતં ॥ ૨૧ ॥

(આ) વેશ-લિંગ

૩૫૬. જે સંયમવિરુદ્ધ માર્ગે ચાલે છે તેને મુનિવેશથી મહત્તા મળી જતી નથી. વેશ બદલી નાખનાર જો જેર ખાય તો તે શું મરતો નથી ?

૩૫૭. પચ્ચયત્થં ચ લોગસસ, નાણાવિહવિગમ્પણં ।
જત્તત્થં ગહણત્થં ચ, લોગે લિંગપઓયણં ॥ ૨૨ ॥

૩૫૭. લોકોને વિશ્વાસ પડે, સંયમની રક્ષા થાય, “હું મુનિ છું” એવી સ્મૃતિ

of body, different types of fasting, study of scriptures, keeping silence etc., to a monk who is devoid of equanimity?

354. *Buddhe parinivvude care, gāma gae nagare va saṁjāe. Saṁtimaggam ca būhae, samayam Goyama! mā pamāyae.*

354. The enlightened and desisted monk should control himself; whether he be in a village or a town, and he should preach to all, the road of peace; O' Gautama!, be careful all the while.

355. *Na hu jiṇe ajja dissaī, bahumae dissaī maggadesie. Sampai neyāue pahe, samayam Goyama! mā pamāyae.*

355. In future people will say "No Jinas are seen these days, while those proclaiming the path of spiritual progress hold divergent views; now being on the right path, O' Gautama! be careful all the while?"

(ā) **Veśa-liṅga**

356. *Veso vi appamāṇo, asaṅjamapaesu vaṭṭamāṇassa. Kiṁ pariyattiyavesam, visam na mārei khajjamtam.*

(A) **EXTERNAL APPEARANCE OR DISTINGUISHING MARKS**

356. Apparel is no proof of a person's being self-controlled; for, does not a person without self-control wear the same dress? Does not poison kill a person who swallows it, even if he changes his dress?

357. *Paccayattham ca logassa, nāṇāvihavigappaṇam. Jattattham gahaṇattham ca, loge liṅgapaoyaṇam.*

357. People wear various kinds of dresses to win the confidence

પોતાને રહે એ માટે વિવિધ પ્રકારના વેશ અને લિંગની યોજના કરવામાં આવે છે.

(લિંગ=ચિહ્ન)

૩૫૮. પાસંડીલિંગાણિ વ, ગિહિલિંગાણિ વ બહુષ્પયારાણિ ।
ઘિત્તું વદંતિ મૂઢા, લિંગમિણં વ મોક્ષમગ્ગો ત્તિ ॥ ૨૩ ॥
૩૫૮. કેટલાક મૂઢ લોકો વિવિધ પંથોનાં અને ગૃહસ્થોનાં પણ જાતજાતનાં ચિહ્નો ધારણ કરીને અમુક લિંગ ધારણ કરવું એ જ મોક્ષનો માર્ગ છે એમ માને - મનાવે છે.
૩૫૯. પુલ્લેવ મુટ્ઠી જહં સે અસારે, અચન્તિએ કૂડકહાવણે વા ।
રાઢામણી વેરુલિયપ્પગાસે, અમહઘાએ હોઈ ચ જાણાએસુ ॥ ૨૪ ॥
૩૫૯. એવો વેશ સમજુ લોકોની દષ્ટિમાં ખાલી મુઠ્ઠી જેવો પોકળ છે, ખોટા સિક્કા જેવો અનધિકૃત છે, નીલમ જેવા રત્નની ભ્રાંતિ ઉત્પન્ન કરનાર રંગીન પથ્થર જેવો મૂલ્યહીન છે.
૩૬૦. ભાવો હિ પઢમલિંગં, ણ દવ્વલિંગં ચ જાણ પરમત્થં ।
ભાવો કારણભૂદો, ગુણદોસાણં જિણા ભિંતિ ॥ ૨૫ ॥
૩૬૦. સૌથી મોટું લિંગ આંતરિક ભાવ છે; બાહ્ય ચિહ્ન વાસ્તવિક રીતે જોતાં આધારભૂત નથી. જિનેશ્વરોએ ભાવને જ ગુણ-દોષનો માપદંડ ગણ્યો છે.
૩૬૧. ભાવોવિસુદ્ધિણમિત્તં, બાહિરગંથસ્સ કીરણે ચાઓ ।
બાહિરચાઓ વિહલો, અબ્ભંતરગંથજુત્તસ્સ ॥ ૨૬ ॥
૩૬૧. બાહ્ય પરિગ્રહનો ત્યાગ ભાવને વિશુદ્ધ રાખવા માટે કરવાનો હોય છે.

of others. A distinguishing mark is useful to a person who is self-restrained to show the people that he is a monk.

358. *Pāsaṇḍilimḡāṇi va, gihilimḡāṇi va bahuppayārāṇi. Ghittum vadamti mūḍhā, limḡamiṇaṃ makkhamaggo tti.*

358. Fools put on various types of insignia of false ascetics or householders and maintain that this outer mark provides the path to liberation.

359. *Pulleva muṭṭhī jaha se asāre, ayantie kūḍakahāvaṇe vā.*

Rāḍhāmaṇī veruliyappagāse, amahagghae hoi ya jāṇaesu.

359. He, who is devoid of strength like a hollow fist, is hated like a false coin and a bead of glass shining like a diamond, will have no respect from the wise who know the truth.

360. *Bhāvo hi paḍhamalimḡaṃ, ṇa davvalimḡaṃ ca jāṇa paramatthaṃ.*

Bhāvo kāraṇabhūdo, guṇadosāṇaṃ jīṇā binti.

360. Know that it is the mental state and not the dress that is the first distinguishing mark of spirituality. Jinas state that it is the mental state that is the cause of virtues and vices.

361. *Bhāvavisuddhiṇimittam, bāhiragaṃthassa kīrae cāo.*

Bāhiracāo vihalo, abbhamthajutta.

361. Renunciation of external possessions is the cause of

જેણે આંતરિક પરિગ્રહ (ઈચ્છા કે આસક્તિ) છોડ્યો નથી તેનો બાહ્ય ત્યાગ નિષ્ફળ છે.

૩૬૨. પરિણામમિ અસુદ્ધે, ગંથે મુંચેઙ્ગ બાહિરે ચ જઈ ।
બાહિરગંથચ્ચાઓ, ભાવવિહૂણસ્સ કિં કુણઙ્ગ ? ॥ ૨૭ ॥
૩૬૨. ચિત્તવૃત્તિ અશુદ્ધ છે અને બાહ્ય વસ્તુઓનો ત્યાગ કરે છે અને પોતાને ત્યાગી સમજે છે એવા ભાવહીન મુનિને એકલા બાહ્ય પરિગ્રહત્યાગથી શો લાભ થશે ?
૩૬૩. દેહાદિસંગરહિઓ, માણકસાઈહિં સયલપરિચત્તો ।
અપ્પા અપ્પમિ રઓ, સ ભાવલિંગી હવે સાહુ ॥ ૨૮ ॥
૩૬૩. દેહ વગેરેની આસક્તિથી રહિત, ક્રોધાદિ કષાયોથી દૂર રહેનાર અને સ્વમાં લીન સાધુ સાચો ભાવલિંગી મુનિ છે.

૨૫. વ્રતસૂત્ર

૩૬૪. અહિંસા સચ્ચં ચ અતેણગં ચ, તત્તો ચ બંભં અપરિગ્ગહં ચ ।
પઙ્ગવજ્જિયા પંચ મહવ્વયાણિ, ચરિજ્જ ધમ્મં જિણદેસિયં વિઙ્ગ ॥૧॥

૨૫. વ્રતસૂત્ર

૩૬૪. અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ—આ પાંચ મહાવ્રતો અંગીકાર કરી સુજ્ઞ સાધુ શ્રી જિનેશ્વરોએ ઉપદેશેલ ધર્મનું આચરણ કરે.

૩૬૫. ણિસ્સલ્લસ્સેવ પુણો, મહવ્વદાઙ્ગ હવંતિ સવ્વાઙ્ગ ।
વદમુવહમ્મદિ તીહિં દુ, ણિદાણમિચ્છત્તમાયાહિં ॥ ૨ ॥

mental purity. Renunciation of external possessions is futile if it is not combined with internal resolve of non-attachment.

362. *Pariṇāmammi asuddhe, gaṃthe muṃcei bāhire ya jaī. Bāhiragaṃthaccāo, bhāvavihūṇassa kiṃ kuṇi ?*

362. If a monk who is of impure mentality renounces all external possessions, what can such renunciation do to one who is devoid of appropriate mental condition?

363. *Dehādisaṃgarahid, māṇakasāehim sayalaparicatto. Appā appammi rao, sa bhāvaliṃgī have sāhū.*

363. One, who is unattached to his body, is entirely free from passions like pride etc. and possessed of a soul which is engrossed in itself, is a real monk.

25. Vratasūtra

364. *Ahimsā saccam ca atēṇaṃ ca, tatto ya bambham apariggaham ca.*

Paḍivajjiyā paṃca mahavvayāṇi, carijja dhammaṃ jīṇadesiyam viū.

25. THE PRECEPTS ON VOWS

364. A wise monk, after adopting the five great vows of non-violence, truthfulness, non-stealing, celibacy and non-possessiveness, should practise the religion preached by the Jina.

365. *Nissallasseva puṇo, mahavvadāim havamti savvāim. Vadamuvahammadi tīhim du, ṇidāṇamicchattamāyāhim.*

૩૬૫. ગુપ્ત અને ઊંડા દોષ રૂપી શલ્ય જેમાં ન હોય તેને જ સર્વ મહાવ્રતો હોય છે. નિદાન (ભૌતિક આકાંક્ષા), મિથ્યાત્વ (મિથ્યા માન્યતા) અને માયા આ ત્રણ શલ્યોથી વ્રતને હાનિ પહોંચે છે.

૩૬૬. અગણિઅ જો મુક્ત્વસુહં, કુણ્ડ નિઆણં અસારસુહહેડં ।
સો કાયમણિક્કણં, વેરુલિયમણિં પણાસેડ્ ॥ ૩ ॥

૩૬૬. મોક્ષસુખની અવગણના કરીને જે અસાર ભૌતિક સુખની માગણી કરે છે તે આત્મા કાયના ટુકડા માટે ઉત્તમ રત્ન ખોઈ રહ્યો છે.

૩૬૭. કુલજોણિજીવમગ્ગણ-ઠાણાઇસુ જાણિરુણ જીવાણં ।
તસ્સારંભણિયત્તણ - પરિણામો હોઇ પઢમવદં ॥ ૪ ॥

૩૬૭. જીવોના વિવિધ કુલ, ઉત્પત્તિ સ્થાન, વિવિધ સ્થિતિઓ વગેરેનું જ્ઞાન મેળવી એ જીવોની હિંસાથી નિવૃત્ત થવાના મનોભાવ એ પ્રથમ અહિંસાવ્રત છે.

૩૬૮. સવ્વેસિમાસમાણં, હિદયં ગબ્બો વ સવ્વસત્થાણં ।
સવ્વેસિં વદગુણાણં, પિંડો સારો અહિંસા હુ ॥ ૫ ॥

૩૬૮. અહિંસા સર્વ આશ્રમોનું હાર્દ છે. સર્વ શાસ્ત્રોનું રહસ્ય છે, સર્વ ગુણોનો અને સર્વ વ્રતોનો નીચોડ છે.

૩૬૯. અપ્પણઢ્ઢા પરઢ્ઢા વા, કોહા વા જડ્ઢ વા ભયા ।
હિંસગં ન મુસં બૂયા, નો વિ અન્નં વયાવણ ॥ ૬ ॥

૩૬૯. પોતાના માટે કે બીજાના માટે, ક્રોધથી કે ભયથી, હિંસાત્મક અને

365. A monk, who is free from the thorns of character (salya) really observes (five) great vows; the vows become ineffective due to three thorns of character, i.e., desire for worldly return for one's good acts, wrong'faith and deceit.

**366. *Agañia jo mukkhasuham, kuṇai niāṇam asārasuh-
aheum.***

So kāyamaṇikaṇam, veruliyamaṇim paṇāsei.

366. He, who harbours desire for worthless worldly pleasures and disregard for bliss of emancipation, is like a person who destroys a (real) gem for a (glittering) piece of glass.

367. *Kulajoṇijīvamaggaṇa-ṭhāṇāisu jāṇiūṇa jīvāṇam.*

*Tassārambhaṇiyattaṇa, pariṇāmo hoi padham-
avadam.*

367. Mental state of the form of refrainment from killing living beings after having knowledge of them in respect of their species-of-birth, place-of-birth, peculiarities and (margana-sthana) this is called the first vow (viz/non-killing).

**368. *Savvesimāsamāṇam, hidaṇam gabbho va savvasatth-
āṇam.***

Savvesim vadaguṇāṇam, piṇḍo sāro ahimsā hu.

368. Ahimhsa is the heart of all stages of life, the core of all sacred texts, and the sum (piṇḍa) and substance (sāra) of all vows and virtues.

369. *Appaṇatthā paraṭṭhā vā, kohā vā jai vā bhayā*

Himsagaṇam na musam būyā, no vi annam vayāvae.

369. One should not speak or excite others to speak harmful

અસત્ય વચન ન તો પોતે બોલવું કે ન બીજા પાસે બોલાવવું.

૩૭૦. ગામે વા ણયરે વા, રણે વા પેચ્છઠ્ઠણ પરમત્થં ।
જો મુંચદિ ગહણભાવં, તિદિયવદં હોદિ તસ્સેવ ॥ ૭ ॥
૩૭૦. ગામમાં, નગરમાં કે વનમાં અન્યની વસ્તુને લેવાની વૃત્તિ ન રાખવી
એ ત્રીજું અચોર્યવ્રત છે.
૩૭૧. ચિત્તંમંતમચિત્તં વા, અપ્પં વા જહ્ વા બહું ।
દંતસોહણમેત્તં પિ, ઓગ્ગહંસિ અજાહયા ॥ ૮ ॥
૩૭૧. સજીવ કે નિર્જીવ, થોડી કે ઝાઝી — દાંત ખોતરવાની સળી જેટલી વસ્તુ
પણ — માલિકની રજા વિના મુનિ લેતા નથી.
૩૭૨. અહ્ભૂમિં ન ગચ્છેજ્જા, ગોયરગગાઓ મુણી ।
કુલસ્સ ભૂમિં જાણિત્તા, મિયં ભૂમિં પરક્કમે ॥ ૯ ॥
૩૭૨. ગોયરી(ત્રિક્ષા-માધુકરી) માટે ગયેલા મુનિએ ઘરની અંદર બહુ ઉં
જવું નહિ. તે તે ઘરની મર્યાદાને સમજી લઈને અમુક ભાગ સુધી જ
અંદર જવું.
૩૭૩. મૂલમેઅમહમ્મસ્સ, મહાદોસસમુસ્સયં ।
તમ્હા મેહુણસંસર્ગિં, નિગંથા વજ્જયંતિ ણં ॥ ૧૦ ॥
૩૭૩. મૈથુનસેવન અધર્મનું મૂળ છે; મોટા મોટા દોષોનું ઉદ્ભવસ્થાન છે. માટે
મુનિઓ મૈથુન સેવનનો સર્વથા ત્યાગ કરે છે.

false words, either in the interest of oneself or of another, through anger or fear.

370. *Gāme vā ṇayare vā, raṇṇe vā pecchiūṇa paramatthaṃ. Jo muṃcadi gahaṇabhāvaṃ, tidiyavadaṃ hodi tasseva.*

370. He, who desists from a desire to take anything belonging to others, on seeing it lying in a village or town or forest, observes the third vow of non-stealing.

371. *Cittamaṃtamacittaṃ vā, appaṃ vā jai vā bahuṃ. Daṃtasohaṇamettaṃ pi, oggaṃsi ajāiyā.*

371. Nothing whether animate or inanimate, whether cheap or dear, nay, not even a tooth-brushing piece-of-stick (is to be taken) without being asked for, while staying at a place fixed for residence.

372. *Aibhūmiṃ na gacchejjā, goyaraggagao muṇī. Kulassa bhūmiṃ jāṇittā, miyaṃ bhūmiṃ parakkame.*

372. A monk set out on a begging-tour should not go beyond the prescribed limit of land; thus having prior information about the families where it is permissible for the monks to beg for alms, he should wander around in a limited area of land.

373. *Mūlameamahamassa, mahādosasamussayaṃ. Tamhā mehuṇasaṃsaggiṃ, niggaṃthā vajjayamti ṇaṃ.*

373. Since sexual intercourse is the root of all irreligiosity and is of the form of a massive accumulation of great defects, the monks invariably refrain there from.

૩૭૪. માદુસુદાભગિણી વિય, દટૂળિત્થિત્તિયં ય પડિરૂવં ।
 ઇત્થિકહાદિણિયત્તી, તિલોયપુજ્જં હવે બંભં ॥ ૧૧ ॥
૩૭૪. વૃદ્ધ સ્ત્રી, યુવતી કે કન્યાને જોઈને અથવા એમની છબીને જોઈને માતા,
 બહેન કે પુત્રી સમાન ભાવ રાખવો. સ્ત્રીવિષયક કામુક વાતોથી પણ
 દૂર રહેવું; એવું બ્રહ્મચર્યવ્રત વિશ્વમાં પૂજનીય છે.
૩૭૫. સવ્વેસિં ગંથાણં, તાગો ણિરવેક્ખભાવણાપુલ્લં ।
 પંચમવદમિદિ ભણિદં, ચારિત્તિભરં વહંતસ્સ ॥ ૧૨ ॥
૩૭૫. નિરપેક્ષભાવે સર્વ વસ્તુઓનો ત્યાગ એ સંયમના કઠિન માર્ગે
 ચાલનારા મુનિનું પાંચમું અપરિગ્રહવ્રત છે.
૩૭૬. કિં કિંચણ ત્તિ તક્કં, અપુણ્ણભવકામિણોધ દેહે વિ ।
 સંગ ત્તિ જિણવરિંદા, ણિપ્પડિકમ્મત્તમુહિટ્ઠા ॥ ૧૩ ॥
૩૭૬. શરીર ઉપર “આ મારું છે” એવો સંકલ્પ પણ, મોક્ષાભિલાષી મુનિ
 માટે બંધનકારક છે; માટે ભગવાને શરીરની શુશ્રૂષાનો પણ નિષેધ કર્યો
 છે.
૩૭૭. અપ્પડિકુટ્ઠં ઉવધિં, અપત્થણિજ્જં અસંજદજ્જોહિં ।
 મુચ્છાદિજ્જણણરહિદં, ગેણહદુ સમણો જદિ વિ અપ્પં ॥ ૧૪ ॥
૩૭૭. મુનિ જે અલ્પ ઉપકરણો પોતાની પાસે રાખે તે એવાં જ સ્વીકારે કે જેને
 ભોગી લોકો પસંદ કરે નહિ અને જેના પર મમત્વ જાગવાનો સંભવ
 રહે નહિ.

374. *Mādsudābhagiṇī viya, daṭṭhūṇitthittiyam ya paḍirūvam.*

Itthikahādiṇiyāttī, tiloyapujjam have bambham.

374. When you come across the three forms of women, see in them the reflections of a mother, a daughter and a sister (according to their age) and refrain from telling the stories about women celibacy becomes worthy of veneration in all the three worlds.

375. *Savvesim gamthāṇam, tāgo ṇiravekkhabhāvaṇ-āpuvvam.*

Paṁcamavadamidi bhaṇidam, cārittabharam vaha-ṁtassa.

375. The fifth great vow for monks who are the followers of right conduct, is renunciation of attachments for all things with a dispassionate mind.

376. *Kim kimcaṇatti takkam, apuṇabbhāvkaṁiṇodha dehe vi.*

Samga tti jīṇavarimḍā, ṇippaḍikamattamuddiṭṭhā.

376. What is the use of further argument to those who do not desire to be reborn ? The supreme Jina has advised that they should not have attachment even for their body and should refrain from beautifying their bodies.

377. *Appaḍikuṭṭham uvadhim, apatthaṇijjam asaṁjadaja-ṇehim.*

Mucchādiṇaṇarahidam, geṇhadu samaṇo jati vi appam.

377. A monk can keep only such things which are necessary for the observance of vratas and are not desired by worldly

૩૭૮. આહારે વ વિહારે, દેસં કાલં સમં યમં ઝવઠિં ।
જાણિત્તા તે સમણો, વઙ્ગિદિ જદિ અપ્પલેવી સો ॥ ૧૫ ॥
૩૭૮. જે શ્રમણ આહાર અને વિહારના વિષયમાં દેશ, કાળ, શ્રમ, શક્તિ અને સાધનાનો ખ્યાલ કરીને વર્તે છે તે અલ્પ કર્મબંધન કરે છે.
૩૭૯. ન સો પરિગ્ગહો વુત્તો, નાયપુત્તેણ તાઙ્ગણા ।
મુચ્છા પરિગ્ગહો વુત્તો, ઇદ્દ વુત્તં મહેસિણા ॥ ૧૬ ॥
૩૭૯. વસ્તુના સંગ્રહને ભગવાને પરિગ્રહ નથી કહ્યો; એ મહર્ષિએ મૂર્છા (આસક્તિ)ને પરિગ્રહ કહ્યો છે.
૩૮૦. સન્નિહિં ચ ન કુલ્લેજા, લેવમાયાણ સંજણ ।
પક્કહી પત્તં સમાદાય, નિરવેક્કહો પરિવ્વણ ॥ ૧૭ ॥
૩૮૦. સાધુ જરા જેટલો પણ આહારનો સંગ્રહ ન કરે. પક્ષી પોતાના પેટમાં સમાય એટલું જ ગ્રહણ કરે છે તેમ સાધુ પાત્રમાં પેટ પૂરતું લે અને વધુ લોભ રાખ્યા વગર વિચરે.
૩૮૧. સંથારસેજ્જાસણભત્તપાણે, અપ્પિચ્છયા અઙ્ગલાભે વિ સંતે ।
ઘમપ્પાણભિતોસેજ્જા, સંતોસપાહન્નરણ સ પુજ્જો ॥ ૧૮ ॥
૩૮૧. પથારી, પલંગ, ખાન-પાન વગેરે વધુ મળતું હોય તો પણ થોડાની જ ઈચ્છા કરવી; આત્માને સદા પ્રસન્ન રાખવો. સંતોષરૂપી ભાથું જેમની પાસે છે તે શ્રમણ ખરેખર પૂજ્ય છે.

people and are incapable of creating any attachment; anything that may create even a slight attachment is unacceptable to a monk.

378. Āhāre va vihāre, desaṃ kālaṃ samaṃ khamam uvadhim.

Jāñittā te samaṇo, vaṭṭadi jadi appalevī so.

378. If in connection with his eating and touring, a monk acts taking into consideration the place, time, needed labour, his own capacity, requisite implements; there would be little bondage of karmas.

379. Na so pariggaho vutto, nāyaputteṇa tāiṇā

Mucchā pariggaho vutto, ii vuttam mahesiṇā.

379. Jñātaputra (Bhagavān Mahāvīra) has said that an object itself is not possessiveness; what that great saint has said is that attachment to an object is possessiveness.

380. Sannihim ca na kuvvejjā, levamāyāe samjāe.

Pakkhī pattam samādāya, niravekkho parivvae.

380. A monk should not collect anything, not even as little as a particle of food sticking to his alms-bowl, as a bird flies away only with its wings so he should wander alone without having any means.

381. Saṃthārasejjāsaṇabhattapāṇe, appicchayā aliābhe vi saṃte.

Evapmapāṇabhitosaejjā, saṃtosapāhannarae sa puḷḷo.

381. Even when blankets, beds, seats, food and drink are available in plenty, a monk who desires only a little and remains self-contented is worthy of adoration.

૩૮૨. અત્યંગયમ્મિ આઙ્ચ્વે, પુરત્થા અ અણુગ્ગાણ્ણ ।
આહારમાઙ્ગયં સવ્વં, મણસા વિ ણ પત્થણ્ણ ॥ ૧૯ ॥
૩૮૨. સૂર્ય અસ્ત થાય પછી અને ફરી પાછો ન ઊગે ત્યાં સુધી કોઈ પણ જાતના આહારની મુનિએ મનથી પણ ઈચ્છા ન કરવી.
૩૮૩. સંતિમે સુહુમા પાણા, તસા અદુવ થાવરા ।
જાઙ્ગં રાઓ અપાસંતો, કહમેસણિયં ચરે ? ॥ ૨૦ ॥
૩૮૩. ત્રસ અને સ્થાવર એવા અનેક પ્રકારના સૂક્ષ્મ જીવો છે, જે રાત્રે જોઈ શકાતા નથી, તો રાત્રે આહારની શુદ્ધિ મુનિ કેવી રીતે કરી શકે ?

૨૬. સમિતિ-ગુપ્તિસૂત્ર

(અ) અષ્ટ પ્રવચનમાતા

૩૮૪. ઙ્ગરિયાભાસેસણાઙ્ગદાણે, ઉચ્ચારે સમિઙ્ગં ઙ્ગય ।
મણગુત્તી વચગુત્તી, કાયગુત્તી ય અઢ્ઢમા ॥ ૧ ॥

૨૬. સમિતિ-ગુપ્તિસૂત્ર

(અ) આઠ પ્રવચનમાતા

૩૮૪. ઈર્યા (ગમન-આગમન), ભાષા, એષણા, આદાનનિક્ષેપ અને ઉત્સર્ગ
— આ પાંચ સમિતિ છે; મનગુપ્તિ, વચન ગુપ્તિ અને કાયગુપ્તિ —
એ ત્રણ ગુપ્તિઓ છે.

૩૮૫. ંદાઓ અઢ્ઢ પવચણમાદાઓ ણાણદંસણચરિત્તં ।
રવ્વંતિ સદા મુણિણો, માદા પુત્તં વ પયદાઓ ॥ ૨ ॥

૩૮૫. આ આઠને પ્રવચનમાતા કહેવાય છે, કેમ કે જેમ માતા પુત્રને જન્મ આપે છે ને પછી તેનું પોષણ પણ કરે છે તેમ આ આઠ આચારો મુનિના

382. *Atthamṅgayammi āicce, puratthā a aṇuggae.*

Āhāramāyaṃ savvaṃ, maṇasā vi ṇa patthae.

382. A monk should not desire even in his mind for food. after sun-set and before sun-rise.

383. *Samtime suhumā pāṇā, tasā aduva thāvarā.*

Jāim rāo apāsanto, kahamesañiyam care ?

383. There are innumerable subtle living beings, mobile as well as immobile, which are invisible in night; how can a monk move around for food at such time ?

26. Samiti-guptisūtra

(a) Aṣṭa-pravacana-mātā

384. *Iriyābhāsesañādāṇe, uccāre samī iya.*

Maṇaguttī vayaguttī, kāyaguttī ya aṭṭhamā.

26. PRECEPTS ON CAREFULNESS (SAMITI) AND SELF-CONTROL (GUPTI)

(A) Eight Mother Precepts

384. Vigilance in walk, speech, begging alms, receiving and keeping down of things and excreting are five Samitis (acts of carefulness): control of mind, control of speech and control of body (i.e. actions) are three guptis. All are eight in number.

385. *Edāo aṭṭha pavayaṇamādāo ṇāṇadaṃsaṇacarittam.*

Rakkhamti sadā muṇiṇo, mādā puttam va payadāo.

385. These eight are called pravacanamātā (mother precepts). Just as a diligent mother protects her son, so they protect

જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર ગુણોને જન્મ આપે છે ને તેમનું રક્ષણ પણ કરે છે.
(સમિતિ=સંભાળપૂર્વક કાર્ય કરવું. ગુપ્તિ= કાર્યથી વિરમી અંતર્મુખ થઈ રહેવું.)

૩૮૬. ઇયાઓ પંચ સમિઈઓ, ચરણસ્સ ય પવત્તણે ।
ગુત્તી નિયત્તણે વુત્તા, અસુભત્થેસુ સવ્વસો ॥ ૩ ॥
૩૮૬. આમાંથી પાંચ સમિતિ એ ચારિત્રનો પ્રવૃત્તિમય ભાગ છે અને ગુપ્તિ એ અશુભથી પૂર્ણરૂપે દૂર થવારૂપ ચારિત્રનો નિવૃત્તિમય ભાગ છે.
૩૮૭. જહ ગુત્તસ્સિરિયાઈ, ન હોંતિ દોસા તહેવ સમિયસ્સ ।
ગુત્તી ઠિયપ્પમાયં, રુંભઙ્ગ સમિઈ સચેટ્ટસ્સ ॥ ૪ ॥
૩૮૭. ગુપ્તિ દ્વારા ઈર્ષ્યા(ગમન-આગમન) આદિ પ્રવૃત્તિ બંધ થવાથી તે તે દોષો મુનિને લાગતા નથી. તેવી રીતે સમિતિ દ્વારા પ્રવૃત્તિ કરતી વખતે પણ દોષ નથી લાગતા. પ્રવૃત્તિ ન હોય ત્યારે ગુપ્તિ પ્રમાદને રોકે છે, પ્રવૃત્તિ હોય ત્યારે સમિતિ પ્રમાદને રોકે છે.
૩૮૮. મરદુ વ જિયદુ વ જીવો, અયદાચારસ્સ ણિચ્છિદા હિંસા ।
પયદસ્સ ણત્થિ બંધો, હિંસામેત્તેણ સમિદીસુ ॥ ૫ ॥
૩૮૮. જીવનું મૃત્યુ થાય કે ન થાય, જે યતના(સંભાળ) પૂર્વક કાર્ય નથી કરતો તેને હિંસાનો દોષ લાગે જ છે, પરંતુ સમિતિયુક્ત હોય(સાવધાનીથી વર્તતો હોય) અને (છતાં) ક્યારેક હિંસા થઈ જાય તો પણ કર્મબંધ નથી થતો.
૩૮૯. આહચ્ચ હિંસા સમિતસ્સ જા તુ દવ્વતો હોતિ ણ ભાવતો ડ ।
ભાવેણ હિંસા તુ અસંજતસ્સ, જે વા વિ સત્તે ણ સદા વધેતિ ॥૬॥

right knowledge, right faith and right conduct of the monk.

**386. *Eyāo pañca samūto, caraṇassa ya pavattaṇe.
Guttī niyattaṇe vuttā, asubhatthesu savvaso.***

386. The five types of vigilances are meant for the practice of religious life and the three controls (guptis) for the prevention of every thing sinful.

**387. *Jaha guttassiriyāī, na horṃti dosā taheva samiyassa.
Guttiṭṭhiya ppamāyaṃ, rumbhai samū sacetṭhassa.***

387. Just as one who practises the gupti is not touched by defects pertaining to Samiti, so also one who practises the samiti; does not have the defects of gupti. Certainly a gupti puts an act of negligence on the part of one who is undertaking an activity, to an end.

**388. *Maradu va jiyadu va jīvo, ayadācārassa ṇicchidā
himsā.***

Payadassa ṇatthi bandho, himsāmetteṇa samidisu.

388. The person, who is careless in his activities is certainly guilty of violence, irrespective of whether a living being remains alive or dies; on the other hand, the person who is careful in observing the samitis experiences no karmic bondage simply because some killing has not taken place in connection with his activities.

**389. *Āhacca himsā samitassa jā tū, sā davvato hoti ṇa
bhāvato u.***

***Bhāveṇa himsā tu asaṃjatassā, je vā vi satte ṇa sadā
vadheti.***

૩૧૦. સંપત્તિ તસ્સેવ જદા ભવિજ્જા, સા દવ્વહિંસા ખલુ ભાવતો ય ।
અજ્ઝત્થસુદ્ધસ્સ જદા ણ હોજ્જા વધેણ જોગો દુહતો વડહિંસા ॥૭॥
૩૮૮. સમિતિપૂર્વક કાર્ય કરતા મુનિથી જે અણધારી - આકસ્મિક જીવહિંસા થઈ જાય તે દ્રવ્યહિંસા હોય છે, ભાવ હિંસા નહિ. જે અસંયમી છે - અસાવધાન છે તે ભલે હંમેશાં જીવવધ નથી કરતો, તો પણ તેને સતત હિંસાનું પાપ લાગે છે.
૩૯૦. જે સંયમી કે અસંયમી અસાવધ છે તેના હાથે જીવહિંસા થતાં દ્રવ્ય અને ભાવ બંને હિંસાનો દોષ તેને લાગે છે. જે આંતરિક શુદ્ધિવાળો છે, સાવધ છે તેને, તેના હાથે જીવહિંસા ન થાય ત્યારે દ્રવ્ય અને ભાવ બંને પ્રકારે અહિંસા જ હોય છે.
૩૧૧. ઉચ્ચાલિયમ્મિ પાણ, ડિરિયાસમિયસ્સ ણિગ્ગમણઢાણ ।
આબાધેજ્જ કુલિંગી, મરિજ્જ તં જોગમાસજ્જ ॥ ૮ ॥
૩૧૨. ણ હિ તઘ્ઘાદણિમિત્તો, બંધો સુહુમો વિ દેસિઓ સમણ ।
મુચ્છણ પરિગ્ગહો ત્તિ ય, અજ્ઝપ્પપમાણદો ભણિદો ॥ ૯ ॥
- ૩૯૧-૩૯૨. સમિતિપૂર્વક ચાલનારા મુનિના પગ નીચે કોઈ સૂક્ષ્મ જંતુ આવી જાય ને મરણ પામે તો તેની હિંસા સંબંધી સૂક્ષ્મ પણ કર્મબંધ તેને થતો નથી એમ આગમમાં કહ્યું છે. જેમ આસક્તિ એ જ પરિગ્રહ છે તેમ આંતરિક પ્રમાદ એ જ હિંસા છે.

390. *Sampatti tasseva jadā bhavijjā, sā davvahimsā khalu bhāvato ya.*

Ajjhatthasuddhassa jadā ña hojjā, vadheṇa jogo duhato vāhimsā.

389-390. A monk who is observing the Samitis i.e.vigilant about his activities may commit himsā (injury) through oversight; in such a case, there is only external violence (Dravya-Himsā) and not the internal. On the other hand a negligent person is guilty of the internal violence (Bhāva-Himsā) even though no external violence is caused by him by killing being. When an injury is caused, through negligence of a person, whether he is ascetic or not there will be both types of violence external (physical) as well as internal (mental). A monk firm in his observance of the samitis will not cause any violence because of the purity of his soul; there will be neither external violence nor internal violence.

391. *Uccāliyammi pāe, Iriyāsamiyassa ñiggamaṇaṭṭhāe. Ābādhejja kulimṅī, marijja taṃ jogamāsajja.*

392. *Na hi tagghādaṇimitto, bandho suhumo vi desio samae.*

Mucchā pariggaho tti ya, ajjhappa pamāṇado bhaṇido.

391-392. If a tiny living creature is accidentally crushed under the foot of a monk who is careful in respect of his movement, the scriptures state that he will not attract even the slightest of karmic bondage (i.e.he is not responsible for that violence). Just as possessiveness consists in a sense of attachment, so the violence consists in the intention of killing.

૩૧૩. પઝમિણિપત્તં વ જહા, ઉદયેણ ણ લિપ્પદિ સિણેહગુણજુત્તં ।
તહ સમિદીહિં ણ લિપ્પઙ્ગ, સાધૂ કાણ્ણસુ ઙ્ગરિયંતો ॥ ૧૦ ॥
૩૮૩. જેમ ચીકાશનો ગુણ ધરાવતું કમળનું પાંદડું પાણીથી ભીંજાતું નથી, તેમ કાયાથી પ્રવૃત્તિ કરતો હોવા છતાં સમિતિયુક્ત હોવાથી મુનિ કર્મથી લેપાતો નથી.

૩૧૪. જયણા ઉ ધમ્મજણણી, જયણા ધમ્મસ્સ પાલણી ચેવ ।
તવ્વુડ્ઢીકરી જયણા, ઇગંતસુહાવહા જયણા ॥ ૧૧ ॥

૩૮૪. યતના(જયણા-સાવધાની) ધર્મની માતા છે, ધર્મની પાલિકા છે, ધર્મની વૃદ્ધિ કરનારી છે. યતના એકાંતે સુખદાયી છે.

૩૧૫. જયં ચ્ચે જયં ચિટ્ઠે, જયમાસે જયં સણ ।
જયં ભુંજંતો ભાસંતો, પાવં કમ્મં ન બંધઙ્ગ ॥ ૧૨ ॥

૩૮૫. યતનાથી ચાલવું, યતનાથી રહેવું, યતનાથી બેસવું અને યતનાથી સૂવું,
યતનાથી ખાવું અને યતનાથી બોલવું — આવી સાવધાનીથી વર્તનારા સાધુને કર્મબંધ થતો નથી.

(આ) સમિતિ

૩૧૬. ફાસુયમગ્ગેણ દિવા, જુગંતરપ્પેહિણા સકજ્જેણ ।
જંતૂણ પરિહરંતે - ણિરિયાસમિદી હવે ગમણં ॥ ૧૩ ॥

(આ) સમિતિ

૩૮૬. લોકોની અવરજવરવાળા નિર્જીવ માર્ગ ઉપર, સૂર્યપ્રકાશમાં. ચાર હાથ જેટલી જમીન પર દૃષ્ટિ રાખીને, જીવજંતુથી બચતા રહીને કોઈ આવશ્યક કાર્ય માટે મુનિ ગમન કરે તે ઈર્યાસમિતિ છે.
(ઈર્યા=ગમન - આગમન.)

393. *Paumiṇipattam va jahā, udayeṇa ṇa lippadi siṇehaguṇajutta.*

Taha samidīhim ṇa lippai, sādhu kāesu iriyamto.

393. Just as a lotus-leaf possessing the property of smoothness is not touched by water; similarly a monk practising samitis is not touched by karmic bondage, in the course of moving around in the midst of living beings.

394. *Jayaṇā u dhammajaṇaṇī, jayaṇā dhammassa pālaṇī ceva.*

Tavvuddhīkarī jayaṇā, egaṃtasuhāvahā jayaṇa.

394. Carefulness (Yatanā) is the mother of religion; it is also the protector of religion; it helps the growth of religion and it begets perfect happiness.

395. *Jayam care jayam ciṭṭhe, jayamāse jayam sae.*

Jayam bhujjanto bhāsamto, pāvam kamman na bandhai.

395. A monk who moves cautiously, stands cautiously, sits cautiously, sleeps cautiously, eats cautiously and speaks cautiously would not be bounded by the evil karmas.

(ā) Samiti

396. *Phāsuyamaggeṇa divā, jugamtarappehiṇā sakajjeṇa.*

Jamtuṇa pariharamteṇiriyāsamidi have gamaṇam.

(A) Acts of Carefulness

396. Īryāsamiti consists in walking along a trodden path during day-time when required to move out for any work, looking ahead to a distance of four cubits and avoiding the killing of tiny living creatures.

૩૧૭. ઇન્દિયત્થે વિવજ્જિત્તા, સજ્ઝાયાં ચેવ પંચહા ।
તમ્મુત્તી તપ્પુસ્વકારે, ઉવત્તે ઇરિયં રિણ ॥ ૧૪ ॥
૩૧૮. (ચાલતી વખતે) ઈન્દ્રિયોના વિષયો (દેશ્ય, અવાજ વગેરે)માં ધ્યાન ન
આપે, સ્વાધ્યાય પણ ન કરે, ચાલવાની ક્રિયામાં તન્મય અને તત્પર
રહીને જાગૃતિપૂર્વક મુનિએ ચાલવું જોઈએ.
૩૧૯. તહેવુચ્ચાવયા પાણા, ભત્તદ્વાણ સમાગયા ।
તં ઉજ્જુઅં ન ગચ્છિજ્જા, જયમેવ પરવ્વમે ॥ ૧૫ ॥
૩૨૦. વિવિધ પ્રકારના નાનાં-મોટાં જીવો ખોરાક માટે અહીંતહીં એકઠા થયા
હોય તેમની પાસે ન જવું, સંભાળપૂર્વક બાજુમાંથી નીકળી જવું.
૩૨૧. ન લવેજ્જ પુટ્ઠો સાવજ્જં, ન નિરટ્ઠં ન મમ્મયં ।
અપ્પણદ્ધા પરદ્ધા વા, ઉભયસ્સન્તરેણ વા ॥ ૧૬ ॥
૩૨૨. કોઈ પૂછે તો પણ, પોતાને, બીજાને કે બંનેને દોષકારક નીવડે એવું
વચન ન બોલવું, નિરર્થક ન બોલવું અને મર્મવેધી વચન પણ ન
બોલવું.
૪૦૦. તહેવ ફરુસા ભાસા, ગુરુભૂઓવધાઈણી ।
સચ્ચા વિ સા ન વત્તવ્વા, જઓ પાવસ્સ આગમો ॥ ૧૭ ॥
૪૦૦. એવી જ રીતે કઠોર, અન્ય પ્રાણીને હાનિકારક નીવડે એવું અથવા
જેનાથી પાપનું આગમન થાય એવું સત્ય વચન પણ બોલવું નહિ.

**397. *Im̐diyattthe vivajjittā, sajjhāyaṃ ceva paṃcahā.
Tammuttī tappurakkāre, uvautte iriyaṃ rie.***

397. Not paying attention to the objects of sensuous enjoyment and not taking up the study of five types, one should walk cautiously absorbing oneself in the task of walking and giving all out prominence to the task of walking.

Note:- The five-fold methods of study are Reading of sacred texts (Vācanā), questioning the teacher (pṛcchanā), revision by re-reading (parāvartana), pondering over what has already been studied and learnt (anupreksā) and reading illustrative stories (dharmakatha).

**398. *Tahevuccāvayā pāṇā, bhattaṭṭhāe samāgayā.
Taṃ ujjuaṃ na gacchijjā, jayameva parakkame.***

398. Similarly, one ought not to walk on straight within the midst of such living beings of all sorts as have gathered together (on the wayside) with a view to feeding themselves this is how one ought to move cautiously.

**399. *Na lavejja puttḥo sāvajjaṃ, na niratṭhaṃ na mammayaṃ.
Appaṇatṭhā paraṭṭhā vā, ubhayassantareṇa vā.***

399. Even when enquired, a monk ought not to utter a sinful word, a senseless word, a heart-rending word either for the sake of oneself, or for the sake of another one, or for the sake of both.

**400. *Taheva pharusā bhāsā, gurubhūovaghāiṇī.
Saccā-vi sā na vattavvā, jao pāvassa āgamo.***

400. The monk should not use harsh words or speak what is harmful to other living beings; even if it is true, because it is sinful.

૪૦૧. તહેવ કાણં કાણે ત્તિ, પંડગં પંડગે ત્તિ વા ।
વાહિયં વા વિ રોગી ત્તિ, તેણં ચોરે ત્તિ નો વણ ॥ ૧૮ ॥
૪૦૧. કાણાને કાણો ન કહેવો, નપુંસકને નપુસંક કહીને ન બોલાવવો.
રોગીને રોગી તરીકે ન સંબોધવો અને ચોરને ચોર ન કહેવો.
૪૦૨. પેસુણ્ણહાસકક્કસ - પરણિદપ્પપ્પસંસા - વિકહાદી ।
વજ્જિત્તા સપરહિયં, ભાસાસમિદી હવે કહણં ॥ ૧૯ ॥
૪૦૨. ઈર્ષ્યા, મજાકમશકરી, કઠોરતા, નિંદા, સ્વપ્રશંસા, વિકથા વગેરે
દોષોથી મુક્ત તથા સ્વ-પરને હિતકારી વાણી ઉચ્ચારવી એ
ભાષાસમિતિ છે.
(વિકથા=ઝીઓ, રાજકારણ, દેશવિદેશ અને ભોજન - એ ચાર વિષયની,
સમયનો અપવ્યય કરનાર રાગ-દ્વેષોત્પાદક વાતો.)
૪૦૩. દિટ્ઠં મિયં અસંદિબ્ધં, પહિપુણ્ણં વિયંજિયં ।
અયંપિરમણુવ્વિગ્ગં, ભાસં નિસિર અત્તવં ॥ ૨૦ ॥
૪૦૩. આત્મવાન મુનિ પોતે જોયું હોય એટલું જ બોલે. એની વાણી સંક્ષિપ્ત,
સંદેહરહિત, પૂર્ણ અને શુદ્ધ ઉચ્ચારવાળી હોય. એકની એક વાત
ફરીફરીને ન કહે, અને તેની વાણી કોઈને ઉદ્વેગકારી ન હોય.
૪૦૪. દુલ્લહા ઉ મુહાદાઈ, મુહાજીવી વિ દુલ્લહા ।
મુહાદાઈ મુહાજીવી, દો વિ ગચ્છંતિ સોગ્ગઈં ॥ ૨૧ ॥
૪૦૪. નિષ્કામભાવે દાન આપનાર અને નિષ્કામભાવે દાન લેનાર વ્યક્તિ
જગતમાં દુર્લભ છે. નિષ્કામ દાતા અને નિષ્કામ ભોક્તા - બંને
સદ્ગતિના અધિકારી બને છે.
૪૦૫. ઉગ્ગમ-ઉપ્પાદણ-એસણેહિં, પિંડં ચ ઉવધિસજ્જં વા ।
સોધંતસ્સ ચ મુણિણો, પરિસુજ્જઈ એસણા સમિદી ॥ ૨૨ ॥

401. *Taheva kāṇaṃ kāṇe tti, paṃḍagaṃ paṃḍage tti vā.
Vāhiyaṃ vā vi rogi tti, teṇaṃ core tti no vae.*

401. Similarly, he should not call an one-eyed person as one-eyed, and eunuch as eunuch, a diseased person as diseased or a thief as thief.

402. *Pesuṇṇahāsakakkasa-paraṇiṃdāppappasamsā
vikahādī
Vajjittā saparahiyaṃ, bhāsāsamidī have kahaṇaṃ.*

402. Carefulness in speech (bhāṣāsamiti) consists in avoiding slanderous, ridiculous and speeches blaming others, self-praise or incredible stories. Such speeches conduce neither to the good of oneself nor that of others.

403. *Diṭṭhaṃ miyaṃ asaṃdiddhaṃ, paḍipuṇṇaṃ viyaṃji-
yaṃ.
Ayaṃpīramaṇuvvigaṃ, bhāsaṃ nisira attavaṃ.*

403. A wise monk would speak what he has seen; his speech should be brief, free from ambiguity, clearly expressed, free from prattle and incapable of causing anxiety.

404. *Dullahā u muhādāī, muhādāī, muhājīvī vi dullahā.
Muhādāī muhājīvī, dovi gacchaṃti soggaīṃ.*

404. It is difficult to find faultless alms-givers; it is more difficult to find one who lives on faultless begging; one who gives faultless alms and the one who lives on faultless begging, both will attain happy state in the next birth.

405. *Uggama-uppādaṇa-esañehiṃ, piṃḍaṃ ca uvadhi
sajjaṃ vā.
Sodhaṃtassa ya muṇiṇo, parisujjai esañā samidī.*

૪૦૫. ઉદ્દગમ, ઉત્પાદન અને એષણા — ત્રણે પ્રકારના દોષથી રહિત ભોજન, વસ્ત્ર કે સ્થાન ગ્રહણ કરવાં એ એષણાસમિતિ છે.
(ઉદ્દગમ દોષ = આહાર વગેરે વસ્તુ બનાવતી વખતે લાગનારા દોષ. ઉત્પાદન દોષ = દાતા પાસેથી લેતી વખતે લાગનારા દોષ. એષણા દોષ = આહાર વગેરેનો ઉપયોગ કરતી વખતે લાગનારા દોષ.)
૪૦૬. ણ બલાઝસાઝટ્ઠં, ણ સરીરસ્સુવચયટ્ઠં તેજટ્ઠં ।
ણાણટ્ઠસંજમટ્ઠં ઝાણટ્ઠં ચેવ ભુંજેજ્જા ॥ ૨૩ ॥
૪૦૬. સાધુ ન બળ માટે ખાય, ન જીવવા માટે, ન સ્વાદ માટે. શરીરની પુષ્ટિ કે લાવણ્ય માટે નહિ. મુનિ માત્ર જ્ઞાનાર્જન માટે, સંયમપાલન માટે અને ધ્યાનસાધના અર્થે જ ભોજન કરે.
૪૦૭. જહા દુમસ્સ પુપ્ફેસુ, ભમરો આવિયઙ્ગ સ્સં ।
ણ ચ પુપ્ફં કિલામેઙ્ગ, સો ચ પીણેઙ્ગ અપ્પયં ॥ ૨૪ ॥
૪૦૮. એમેએ સમણા મુત્તા, જે લોએ સંતિ સાહુણો ।
વિહંગમા વ પુપ્ફેસુ, ઢાણભત્તેસણેરયા ॥ ૨૫ ॥
- ૪૦૭-૪૦૮. ભમરો વૃક્ષના ફૂલોમાંથી રસ ચૂસે છે ત્યારે ફૂલને ઈજા પહોંચાડતો નથી અને પોતાને તૃપ્ત કરે છે; એવી જ રીતે લોકમાં જે નિર્લોભી સાધુજનો છે તે દાનમાં મળેલા આહારથી પોતાનો નિર્વાહ કરે છે.
૪૦૯. આહાકમ્મ-પરિણઓ, ફાસુયમ્મોઈ વિ બંધઓ હોઈ ।
સુદ્ધં ગવેસમાણો, આહાકમ્મે વિ સો સુદ્ધો ॥ ૨૬ ॥
૪૦૮. સાધુ પોતાને અર્થે બનાવેલો આહાર કરે તો, એ આહાર નિર્જીવ હોય તો પણ, તેને હિંસાનો દોષ લાગે છે અને શુદ્ધ આહારની શોધ કરતાં અજાણતાં પોતાના નિમિત્તે બનાવાયેલો આહાર લે તો પણ તે શુદ્ધ રહે છે.

405. The monk, who begs for a meal, an implement or a bedding in a manner not vitiated by the defects pertaining to their sources, preparation and receiving, practises in a true sense the carefulness (samiti) in respect of begging for alms.

406. *Na balāusāuaṭṭham, ṇa sarīrassuvacayaṭṭha tejaṭṭham.
Nāṇaṭṭhasamjamaṭṭham, jhāṇaṭṭham ceva bhumiṇejjā.*

406. A monk should not take food for the sake of (physical) strength, taste, bodily improvement or lustre; but only for acquisition of knowledge, self-restraint and meditation.

407. *Jahā dumassa pupphesu, bhamaro āviyai rasam.
Na ya pupham kilāmei, so ya pīṇei appayam.*

408. *Emee samaṇā muttā, je loe samti sāhuṇo.
Vihāṅgamā va pupphesu, dāṇabhattesaṇerayā.*

407 & 408. Just as a bee sips the sap of a tree flowers without injuring the flowers and pleases itself, similarly in this world the monks who properly observe the monastic code of conduct and are free from all possessions are engaged in begging for meal and other things heeded (from householders without being burden on them) as the bees procure nourishment from flowers.

409. *Āhākamma-pariṇao, phāsuyabhoī vi bamdhao hoī.
Suddham gavesamāṇo, āhākamme vi so suddho.*

409. A monk who entertains in his mind the idea of having a violently prepared meal; binds down karmas even if he is actually having a non-violently prepared meal. On the other hand, a monk who always looks for a pure (non-violently prepared) meal is pure (blameless) even if

૪૧૦. ચક્ક્રુસા પડિલેહિત્તા, પમજ્જેજ્જ જયં જઈ ।
આઙ્ગે નિક્કિલ્લેજ્જા વા, દુહઓ વિ સમિણ્ણ સયા ॥ ૨૭ ॥
૪૧૦. પ્રથમ આંખોથી જુએ, પછી જીવજંતુ કે રજ વગેરે દૂર કરે. ત્યારબાદ જ કોઈ પણ વસ્તુને લે અથવા મૂકે. આ આદાન-નિક્ષેપ સમિતિ છે.
૪૧૧. એગંતે અચ્ચિત્તે દૂરે, ગૂઠે વિસાલમવિરોહે ।
ઉચ્ચારાદિચ્ચાઆ, પદિઠાવણિયા હવે સમિદી ॥ ૨૮ ॥
૪૧૧. સાધુ મળ-મૂત્ર અને અન્ય ફેંકવા યોગ્ય પદાર્થોનું વિસર્જન વનસ્પતિ, જંતુ, પાણી વગેરેથી રહિત, વસતીથી દૂર અને કોઈ જુએ નહિ એવી, ખુલ્લી, એકાંત અને કોઈનો વિરોધ ન હોય એવી જમીન પર કરે. આ ઉત્સર્ગ અથવા પરિષ્ઠાપનિકા સમિતિ છે.

(૩) ગુપ્તિ

૪૧૨. સંરંભસમારંભે, આરંભે ય તહેવ ય ।
મણં પવત્તમાણં તુ, નિયત્તેજ્જ જયં જઈ ॥ ૨૯ ॥

(૪) ગુપ્તિ

૪૧૨. વિવિધ કાર્યોના સંરંભ, સમારંભ અને આરંભમાં પ્રવર્તી રહેલા પોતાના મનને મુનિ સાવધાનપણે પાછું વાળી લે.
(સંરંભ= માનસિક તૈયારી. સમારંભ= કાર્યની તૈયારી. આરંભ= કાર્યનો આરંભ. મનોગુપ્તિમાં આ ત્રણે માનસિક ક્રિયાના સંબંધમાં સમજવાનાં છે.)
૪૧૩. સંરંભસમારંભે, આરંભે ય તહેવ ય ।
વયં પવત્તમાણં તુ, નિયત્તેજ્જ જયં જઈ ॥ ૩૦ ॥
૪૧૩. વિવિધ કાર્યોના સંરંભ, સમારંભ અને આરંભમાં પ્રવર્તી રહેલી વાણીને મુનિ સાવધાનપણે અટકાવી લે.

perchance he gets a violently prepared meal.

**410. Cakkhusā paḍilehittā, pamajjejja jayaṃ jaī.
Āie nikkhivejjā vā, duhaovi samie sayā.**

410. If a monk attentively undertakes the required visual inspection and cleaning while receiving or placing down things, he always practises the concerned two-fold samiti (i.e., samiti in respect of receiving and placing things).

**411. Egaṃte accitte dūre, gūḍhe visālamavirohe.
Uccārādiccāo, paḍiḥvaṇiyā have samidī**

411. A monk should answer his calls of nature at a place which is solitary, free from insects and grass, concealed, spacious, free from objection, this is observance of Utsarga Samiti.

(i) Gupti

**412. Saṃraṃbhasamāraṃbhe, āraṃbhe ya taheva ya.
Maṇaṃ pavatamāṇaṃ tu, niyattejja jayaṃ jaī.**

I. Self-Control

412. An attentive monk should prevent his mind from indulging in evil thoughts (saṃraṃbha), collection of impliments which cause harm to others (samāraṃbha) and evil actions (āraṃbha).

**413. Saṃraṃbhasamāraṃbhe, āraṃbhe ya taheva ya.
Vayaṃ pavattamāṇaṃ tu, niyattejja jayaṃ jaī.**

413. An attentive monk should control his speech as soon as it is inclined towards the thought of evil expression efforts for evil expression and evil expression.

૪૧૪. સંરંભસમારંભે, આરંભમ્મિ તહેવ ચ ।
કાર્યં પવત્તમાણં તુ, નિયત્તેજ્જ જયં જઈ ॥ ૩૧ ॥
૪૧૪. વિવિધ કાર્યોના સંરંભ, સમારંભ અને આરંભમાં પ્રવર્તી રહેલી કાયાને મુનિ સાવધાનપણે પાછી વાળી લે.
૪૧૫. ઁત્તસ્સ વઈ ણયરસ્સ, ઁરૂયા અહવ હોઙ્ગ પાયારો ।
તહ પાવસ્સ ણિરોહો, તાઓ ગુત્તીઓ સાહુસ્સ ॥ ૩૨ ॥
૪૧૫. ખેતરને વાડ, નગરને ખાઈ અથવા કોટ હોય છે, તેમ પાપને અટકાવવા માટે મુનિઓ માટે ગુપ્તિ બતાવવામાં આવી છે.
૪૧૬. ઁયા પવચણમાયા, જે સમ્મં આચરે મુણી ।
સે ઁવ્વિપ્પં સવ્વસંસારા, વિપ્પમુચ્ચઙ્ગ પંડિઁ ॥ ૩૩ ॥
૪૧૬. જે વિવેકી મુનિ આ અષ્ટપ્રવચનમાતાનું સમ્યગ્ રીતે આચરણ કરે છે તે સંસારથી શીઘ્ર મુક્તિ મેળવે છે.

૨૭. આવશ્યક સૂત્ર

૪૧૭. પરિચત્તા પરભાવં, અપ્પાણં ઙ્ગાદિ ણિમ્મલસહાવં ।
અપ્પવસો સો હોદિ હુ, તસ્સ દુ કમ્મં ઘ્ખાંતિ આવાસં ॥ ૧ ॥

૨૭. આવશ્યક સૂત્ર

૪૧૭. પરભાવનો ત્યાગ કરી મુનિ નિર્મળ સ્વભાવી આત્માનું ધ્યાન કરે છે અને અંતર્મુખ - આત્મલીન થાય છે ત્યારે મુનિની એ ક્રિયાને 'આવશ્યક' કહેવામાં આવે છે.

414. *Samrambhasamārambhe, ārambhammi taheva ya.*

Kāyam pavattamāṇam tu, niyattejja jayam jāi.

414. An attentive monk should bring under control his body as soon as it is inclined towards a mental plan for causing misery, collection of impliments to others to cause misery to others and action causing misery to others.

415. *Khettassa vaī ṇayarassa, khāiyā ahava hoi pāyāro.*

Taha pāvassa ṇiroho, tāo guttīo sāhussa.

415. As a fence protects a field, a ditch or a rampart protects a city, so the guptis (i.e. control of mind, speech and body) protect a monk from sins.

416. *Eyā pavayaṇamāya, je sammam āyare muṇī.*

Se khippam savvasamsārā, vippamuccai paṇḍie.

416. A monk who practises these eight mother-precepts by his righteous conduct is a wise person who will be liberated quickly from all bondages of mundane existence.

27. Āvaśyaksūtra

417. *Paricattā parabhāvam, appāṇam jhādi ṇimmalasah-
āvam.*

*Appavaso so hodi hu, tassa du kammam bhaṇanti
āvāsam.*

27. PRECEPTS ON OBLIGATORY DUTIES

417. He who contemplates over the pure nature of soul after renouncing all alien states of mind, becomes really engrossed in himself; this act is called a (real) “obligatory duty”.

૪૧૮. આવાસણ હીણો, પબ્બટ્થો હોદિ ચરણદો સમણો ।
પુવ્વુત્તકમેણ પુણો, તમ્હા આવાસયં કુજ્જા ॥ ૨ ॥
૪૧૮. મુનિ જયારે આત્મલીનતામાંથી હટી જાય છે ત્યારે તે ચારિત્રથી પણ
હટી જાય છે. ફરીથી આત્મલીન થવા માટે મુનિએ વિધિપૂર્વક
આવશ્યકનું આલંબન લેવું.
૪૧૯. પઙ્કમણપહ્હુદિક્કિરિયં, કુવ્વંતો ણિચ્છયસ્સ ચારિત્તં ।
તેણ દુ વિરાગચરિણ, સમણો અબ્બુદ્ધિદો હોદિ ॥ ૩ ॥
૪૧૯. નિશ્ચયચારિત્રરૂપ પ્રતિક્રમણાદિ ક્રિયા કરનારો સાધુ વીતરાગ
અવસ્થામાં પહોંચે છે—નિશ્ચય ચારિત્રમાં આરૂઢ થાય છે.
૪૨૦. વયણમયં પઙ્કમણં, વયણમયં પચ્ચચ્ચાણ ણિયમં ચ ।
આલોચણ વયણમયં, તં સવ્વં જાણ સજ્જાહં ॥ ૪ ॥
૪૨૦. સૂત્રોચ્ચારરૂપ શબ્દમય પ્રતિક્રમણ, શબ્દમય પરચ્ચકખાણ, શબ્દમય
નિયમ, શબ્દમય આલોચના — આ બધું કેવળ સ્વાધ્યાય છે એમ જાણો.
૪૨૧. જદિ સવ્કદિ કાદું જે, પઙ્કમણાદિં કરેજ્જ ઙ્ઞાણમયં ।
સત્તિવિહીણો જા જહ્, સદ્દહણં ચેવ કાયવ્વં ॥ ૫ ॥
૪૨૧. જો શક્તિ હોય તો ધ્યાનમય પ્રતિક્રમણાદિ જ કરવાં. જો એવી શક્તિ
ન હોય તો 'શુદ્ધ માર્ગ એ જ છે' એવી શ્રદ્ધાનું અવલંબન લેવું.

418. *Āvāsaṇa hīṇo, pabbhatṭho hodi caraṇado samaṇo.
Puvvuttakameṇa puṇo, tamhā āvāsayaṃ kujjā.*

418. That monk, who does not practise the obligatory duties, will fall from (the path of) right conduct; He should observe them following the order set forth.

419. *Paḍikamaṇapahudikiriyam, kuvvaṃto ṇicchayassa cārittam.*

Teṇa du virāgacarie, samaṇo abbhutṭhido hodi.

419. One who performs acts like repentance (pratikramana) etc. attains right conduct viewed from the standpoint of niścaya-naya, certainly, on account of that, a monk becomes steadfast in a conduct devoid of attachment

420. *Vayaṇamayam paḍikamaṇam, vayaṇamayam paccakhāṇa ṇiyamam ca.*

Āloyaṇa vayaṇamayam, tam savvam jāṇa sajjhāum.

420. Repentance for past evil acts (pratikramaṇa), renunciation from future evil acts (pratyākhyāna), vow to refrain from evil acts (niyama), confession of evil acts (alocanā) all these are the forms of verbal expressions and so they constitute study (Svādhyāya).

421. *Jadi sakkadi kādum je, paḍikamaṇādim karejja jhāṇamayam.*

Sattivihīṇo jā jai, saddahaṇam ceva kāyavvam.

421. One who has capacity to practise repentance, should do it by contemplation : a person having no such capacity, ought to have faith in its efficacy.

૪૨૨. સામાઙ્ગ્યં ચઠવીસત્થઓ વંદણયં ।

પઙ્કમણં કાઠસસગ્ગો પચ્ચક્ખાણં ॥ ૬ ॥

૪૨૨. સામાયિક, ચોવીશ જિનેશ્વરની સ્તુતિ, ગુરુવંદન, પ્રતિક્રમણ, કાયોત્સર્ગ અને પચ્ચક્ખાણ — આ છ આવશ્યક છે.

૪૨૩. સમભાવો સામાઙ્ગ્યં, તણકંચણ-સત્તુમિત્તવિસઓ ત્તિ ।

નિરભિસસંગં ચિત્તં ડચ્ચિયપવિત્તિપ્પહાણં ચ ॥ ૭ ॥

૪૨૩. ઘાસ હોય કે સોનું, શત્રુ હોય કે મિત્ર — દરેક પ્રત્યે સમાન ભાવ અનુભવવો એ સામાયિક છે. ચિત્ત વિક્ષોભરહિત હોય અથવા ઉચિત પ્રવૃત્તિ (સ્વાધ્યાય આદિ)માં લાગેલું હોય એ સામાયિકની અવસ્થા છે.

૪૨૪. વયણોચ્ચારણકિરિયં, પરિચ્છતા વીયરાયભાવેણ ।

જો જ્ઞાયદિ અપ્પાણં, પરમસમાહી હવે તસસ ॥ ૮ ॥

૪૨૪. વીતરાગભાવનો આશરો લઈ વચનોચ્ચાર વગેરે ક્રિયાઓ છોડી જે આત્માનું ધ્યાન કરે છે તેને પરમ સામાયિકની સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય છે.

૪૨૫. વિરદો સવ્વસાવજ્જે, તિગુત્તો પિહિંદિંદિઓ ।

તસસ સામાઙ્ગં ઠાઈ, ઇદિ કેવલિસાસણો ॥ ૯ ॥

૪૨૫. સર્વ પાપકાર્યોથી વિરમી, મન-વચન-કાયાને શાંત કરી ઈન્દ્રિયોને વશમાં રાખી, જે વ્યક્તિ સમતાનો અભ્યાસ કરે છે તેનું સામાયિક સ્થિર થાય છે એમ કેવળી ભગવાને કહ્યું છે.

422. *Sāmāyikaṃ cauvīsattḥao vaṃdaṇayaṃ.*

paḍikkamaṇaṃ kāussaggo paccakkhāṇaṃ.

422. The six obligatory duties are (1) Equanimity (Sāmāyika), (2) Prayer of the twenty-four Jinas (Caturviṃśati-stava), (3) Obeisance (Vandana), (4) repentance (Pratikramana), (5) bodily steadiness to meditate upon soul (Kāyotsarga), and (6) renunciation from future evil acts (Pratyākhyāna).

423. *Samabhāvo sāmāyikaṃ, taṇakamaṇa-sattumittavisao tti.*

Nirabhissamgaṃ cittaṃ, uciyapavittippahāṇaṃ ca.

423. To treat as equal, a blade of grass and gold, an enemy and a friend, as also to develop a mind devoid of all attachment and predominantly incline towards performing proper acts, this is what constitutes sāmāyika.

424. *Vayaṇocāraṇakiriyaṃ, pariccattā vīyarāyabhāveṇa.*

Jo jhāyadī appāṇaṃ, paramasamāhī have tassa.

424. Having renounced all utterance of a word and having developed a state of mind devoid of attachment one who concentrates thought on one self is verily possessed of the supreme type of meditation (called parama samadhi or sāmāyika)

425. *Virado savvasāvajje, tigutto pihidimdio.*

Tassa sāmāigaṃ thāī, idi kevalisāsaṇe.

425. One who refrains from all sinful acts whatsoever, who practises the three controls (guptis).who has one's sense-organs under control is alone possessed of a steadfast sāmāyika This is what has been proclaimed in the discipline preached by omniscients.

૪૨૬. જો સમો સવ્વભૂદેસુ, થાવરેસુ તસેસુ વા ।
તસસ સામાયિગં ઠાઈ, ઇદિ કેવલિસાસણે ॥ ૧૦ ॥
૪૨૬. ત્રસ અને સ્થાવર બધા જીવો પર જે સમભાવ રાખે છે તેનું સામાયિક સ્થિર થયેલું છે એમ કેવળી ભગવાને કહ્યું છે.
૪૨૭. ઉસહાદિજિણવરાણં, ણામણિરુત્તિ ગુણાણુકિત્તિં ચ ।
કાઝણ અચ્ચિદૂણ ય, તિસુદ્ધિપણામો થવો ણેઓ ॥ ૧૧ ॥
૪૨૭. ઋષભ આદિ ચોવીશ જિનોના નામ ઉચ્ચારવાં, તેમના ગુણોનું કીર્તન કરવું, ઉચિત પદાર્થોથી તેમની પૂજા કરવી અને મન-વચન-કાયાની શુદ્ધિ સહિત વંદન કરવા એ ચતુર્વિંશતિસ્તવ નામનું બીજું આવશ્યક છે.
૪૨૮. દવ્વે યેત્તે કાલે, ભાવે ય કયાવરાહસોહણયં ।
ણિંદણગરહણજુત્તો, મણવયકાયેણ પડિક્કમણં ॥ ૧૨ ॥
૪૨૮. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવના ભેદે મન-વચન-કાયાથી જે દોષ આચરાયાં હોય તેની નિંદા તથા ગર્હા દ્વારા શુદ્ધિ કરવી એ પ્રતિક્રમણ આવશ્યક છે. (દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ = પાપ કઈ વસ્તુ અંગેનું થયું, ક્યાં થયું, ક્યારે થયું અને ક્યા આશયથી થયું તેનું વિવરણ. નિંદા= મનોમન પોતાના પાપને વખોડવું. ગર્હા = ગુરુની સમક્ષ પ્રગટરૂપે વખોડવું.)
૪૨૯. આલોચણિંદણગરહ-ણાહિં અબ્ભુદ્ધિઓ અકરણાણ ।
તં ભાવપડિક્કમણં, સેસં પુણ દવ્વદો ભણિઅં ॥ ૧૩ ॥
૪૨૯. પાપની આલોચના, નિંદા અને ગર્હા કરવી તથા ફરીથી એવું ન થાય તે માટે તત્પર રહેવું એ ભાવપ્રતિક્રમણ છે. (જેમાં આવી તત્પરતા ન હોય એવો કેવળ સૂત્રપાઠ વગેરે) બીજું બધું દ્રવ્ય પ્રતિક્રમણ છે.)
(આલોચના = ગુરુ સમક્ષ દોષોનું નિવેદન.)

426. *Jo samo savvabhūdesu, thāvaresu tasesu vā.
Tassa sāmāyigaṃ thāī, idi kevalisāsaṇe.*

426. One who treats as equal all the living beings whether mobile or immobile is alone possessed of a steadfast samayika. This is what has been proclaimed in the discipline preached by omniscients.

427. *Usahādijīṇavarāṇaṃ, ṇāmaṇiruttim guṇaṇukittim ca.
Kāūṇa accidūṇa ya, tisuddhipaṇamo thavo ṇeo.*

427. To elucidate the names of and to devotedly speak about the virtuous qualities of the great Jina Ṛṣabha etc. as also to offer them a worship—this is what constitutes stava (caturviṃsatistava or praising the twenty-four tirthankaras) pure in a threefold: fashion (i.e. in respect of mental states, speech and bodily acts).

428. *Davve khetṭe kāle, bhāve ya kayāavarāhasohaṇayaṃ.
Nimdaṇagaraḥaṇajutto, maṇavayakāyeṇa paḍikkamaṇaṃ.*

428. A monk practises repentance, if being filled with a sense of censure and remorse about himself, he makes a search, with his mind, expression and action, of faults committed by him with reference to any substance, place, time and modes.

429. *Ālocaṇaṇimdaṇagaraḥaṇāhim abbhutṭhio akaraṇāe.
Taṃ bhāvapaḍikkamaṇaṃ, sesaṃ puṇa davvado bhaṇiaṃ.*

429. If after having confessed, blamed and condemned an offence committed by him (a monk) makes resolve not to repeat this offence in the future; it is a real repentance on his part—

૪૩૦. ઇચ્છા ય અણુણવણા અવ્વાબાહં ય જત્ત અવણા ય ।
અવરાહસ્વામણા વિ ય છટ્ઠાણા હુંતિ વંદણા ॥ ૧૪ ॥
૪૩૦. ગુરુવંદનમાં છ બાબતોનો સમાવેશ થાય છે : ગુરુ સમક્ષ વંદન કરવાની ઈચ્છા દર્શાવવી, અનુજ્ઞા મળતાં ગુરુની નિકટ જવું, સ્વાસ્થ્યની પૃચ્છા કરવી ગુરુની સંયમયાત્રા નિર્વિઘ્ન છે કે કેમ તેની પૃચ્છા કરવી, તેમના સંયમની અનુમોદના કરવી અને પોતાથી થયેલ અપરાધોની ક્ષમા યાચવી.
૪૩૧. વિણઓવયાર માણસ્સ ભંજણા પૂજણા ગુરુજણસ્સ ।
તિત્થયરાણ ય આણા સુયધમ્મારાહણા કિરિયા ॥ ૧૫ ॥
૪૩૧. વંદન કરવાથી ગુરુનો વિનય થાય છે, પોતાના અભિમાનનો નાશ થાય છે, ગુરુજનોનું પૂજન થાય છે, તીર્થંકર પ્રભુની આજ્ઞાનું પાલન થાય છે, જ્ઞાનની આરાધના થાય છે અને તેના ફળસ્વરૂપે ધ્યાન અને મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે.
૪૩૨. મોત્તૂણ વયણસયણં, રાગાદીભાવવારણં કિચ્ચા ।
અપ્પાણં જો ઝ્ઞાયદિ, તસ્સ દુ હોદિ ત્તિ પડિકમણં ॥ ૧૬ ॥
૪૩૨. સૂત્રોચ્ચારથી વિરમી, રાગાદિ ભાવોને નિવારી, આત્મલીન થવું એ ભાવપ્રતિક્રમણ છે.
૪૩૩. ઝ્ઞાણણિલીણો સાહૂ પરિચાગં કુણઙ્ગ સવ્વદોસાણં ।
તમ્હા દુ ઝ્ઞાણમેવ હિ, સવ્વઙ્ગદિચારસ્સ પડિક્કમણં ॥ ૧૭ ॥
૪૩૩. ધ્યાનમાં લીન બનેલો સાધુ સર્વ દોષોને દૂર કરી શકે છે, માટે ધ્યાન જ સર્વ અતિચારો(દોષો)નું પ્રતિક્રમણ છે.

everything else done in this connection constitutes but a formal repentance.

430. *icchāya aṇuṇṇavaṇā, avvāvāhaṃ yajatta avaṇāya.*

Avarāha-sāmaṇā vi, va chaṭṭhāṇā huṃti vaṃdaṇa e.

430. Obeisance is of six kinds: (1) Expression of desire for salutation; (2) to obtain the permission of his preceptor to go to any place determined by him; (3) to express a desire for completion of religious acts; (4) to go on a pilgrimage with full self-control; (5) Conquest over senses; and (6) to pray for pardon for faults committed through mistake.

431. *Viṇaovayāra māṇassa-bhaṃjaṇā, pūjaṇā gurujaṇassa.*

Titthayarāṇaya āṇā suyadhammā rāhaṇā kiriyā.

431. Humility is a must; it dispels pride; it amounts to worship of the preceptor and tirthankaras and it is the obedience of scriptural tenets.

432. *Mottūṇa vayaṇarayaṇaṃ, rāgādībhāvavāraṇaṃ kiccā.*

Appāṇaṃ jo jhāyadī, tassa du hodi tti paḍikkamaṇaṃ.

432. A monk who meditates upon his soul after renunciation of attachment and other passions, refraining from talking about them, practises repentance in the true sense.

433. *Jhāṇaṇilīṇo sāhu, paricāgaṃ kuṇai savvadosāṇaṃ.*

Tamhā du jhāṇameva hi, savvadicārassa paḍikkamaṇaṃ.

433. A monk who becomes absorbed in meditation renounces all faults; therefore meditation alone is real repentance for all transgressions.

૪૩૪. દેવસ્સિયણિયમાદિસુ, જહુત્તમાણેણ ઉત્તકાલમ્હિ ।
જિણગુણચિંતણજુત્તો, કાઠસગ્ગો તણુવિસગ્ગો ॥ ૧૮ ॥
૪૩૪. દિવસ, રાત, પખવાડિયું, ચાર માસ અને વર્ષ માટે નિયત કરેલ સમયમર્યાદા સુધી, યોગ્ય કાળે, પરમાત્માના ગુણચિંતન સહિત (સ્થિરતા, મૌન અને ધ્યાનમાં રહી) કાયાને તજી દેવી તેને કાયોત્સર્ગ કહે છે.
૪૩૫. જે કેહી ઉવસગ્ગા, દેવમાણુસ-તિરિક્કલ્લઽચેદણિયા ।
તે સવ્વે અધિઆસે, કાઠસગ્ગે ઠિદો સંતો ॥ ૧૯ ॥
૪૩૫. કાયોત્સર્ગમાં રહેલો સાધક, દેવ, મનુષ્ય, તિર્યચો તરફથી કે બીજા નિર્જીવ પદાર્થો તરફથી જે કોઈ ઉપસર્ગ (કષ્ટ) થાય તેને સમભાવે સહે.
૪૩૬. મોત્તૂણ સયલજપ્પ-મણાગયસુહમસુહવારણં કિચ્ચા ।
અપ્પાણં જો જ્ઞાયદિ, પચ્ચક્ક્રાણં હવે તસ્સ ॥ ૨૦ ॥
૪૩૬. સર્વ વાણી-વ્યાપારનો ત્યાગ કરીને અને મનમાં ઊઠનારા શુભ-અશુભ ભાવોને રોકીને શુદ્ધ આત્મભાવમાં રહેવું એ પરચ્છેદાણ આવશ્યક છે.
(પચ્ચક્ક્રાણ = ત્યાગ, નિષેધ, પ્રતિજ્ઞા.)
૪૩૭. ણિયભાવં ણ વિ મુચ્ચહિ, પરભાવં ણેવ ગેણ્ણે કેહિં ।
જાણદિ પસ્સદિ સવ્વં, સોહંહં ઇદિ ચિંતણે ણાણી ॥ ૨૧ ॥
૪૩૭. જે સ્વભાવને કદી છોડતો નથી, પરભાવને કદી ગ્રહણ કરતો નથી, સર્વ પદાર્થોને જે જાણે છે અને જુએ છે તે હું છું — એમ જ્ઞાની ચિંતવે છે.
૪૩૮. જં કિંચિ મે દુચ્ચરિતં, સવ્વં તિવિહેણ વોસિરે ।
સામાઇયં તુ તિવિહં, કરેમિ સવ્વં ણિરાયારં ॥ ૨૨ ॥

434. *Devassiyaṇiyamādisu, jahuttamāṇeṇa uttakālamhi.*
Jiṇaguṇacimtaṇajutto, kāusaggo taṇuvisaggo.

434. At the time of daily ceremonials etc. the renunciation of attachment for one's own body at the prescribed time, for the prescribed period and with one's mind concentrated on the virtuous qualities of Jinās this is what constitutes kāyotsarga (an immobile state of body).

435. *Je kei uvasaggā, devamāṇusa-tirikkhá cedaṇiyā.*
Te savve adhiāse, kāusagge ṭhido saṁto.

435. While performing the kāyotsarga one ought to face patiently all the obstacles that might be placed in one's way by a god, a man, an animal, or by the inanimate nature.

436. *Mottūṇa sayalajappa maṇāgayasuhamasuhavāraṇaṁ*
kiccā.
Appāṇaṁ jo jhāyadi, paccakkhāṇaṁ have tassa.

436. He who having given up all sorts of talking about and having detached himself from all future thought activities, good and evil; meditates upon his soul, practises renunciation of future evil acts, pratyākhyāna in a true sense.

437. *Niyabhāvaṁ ṇa vi muccai, parabhāvaṁ ṇeva geṇhae*
keiṁ.
Jāṇadi passadi savvaṁ, sóhaṁ idi cimtae ṇāṇī.

437. That, which never gives up its own nature, that which never assumes another one's nature, that which knows and sees everything whatsoever is I. Thus should be the meditation of an intelligent person.

438. *Jaṁ kiṁci me duccharitaṁ, savvaṁ tivihēṇa vosire.*
Sāmāiyaṁ tu tivihāṁ, karemi savvaṁ ṇirāyāraṁ.

૪૩૮. મારાથી જે કોઈ ભૂલો થઈ ગઈ છે તેનો મન-વચન-કાયાથી ત્યાગ કરું છું અને કરણ-કરાવણ-અનુમોદન એમ ત્રણ પ્રકારે પૂર્ણ સામાયિકને અંગીકાર કરું છું.

૨૮. તપસૂત્ર

(અ) બાહ્યતપ

૪૩૯. જત્થ કસાયણિરોહો, બંભં જિણપૂયણં અણસણં ચ ।
સો સવ્વો ચેવ તવો, વિસેસઓ મુદ્ધલોયમ્મિ ॥ ૧ ॥

૨૮. તપસૂત્ર

(અ) બાહ્યતપ

૪૩૯. જેમાં કષાયોને અંકુશમાં લેવાતા હોય, બ્રહ્મચર્યપાલન હોય, જિનપૂજન હોય અને આહારનો (આંશિક અથવા સંપૂર્ણ) ત્યાગ હોય એ સઘળું તપ છે અને તે પ્રાથમિક કક્ષાના આત્માઓ માટે વિશેષ ઉપયોગી છે.)

૪૪૦. સો તવો દુવિહો વુત્તો, બાહિસ્બંતરો તહા ।
બાહિરો છવ્વિહો વુત્તો, એવમબંતરો તવો ॥ ૨ ॥

૪૪૦. તપના બે પ્રકાર છે — બાહ્ય અને આભ્યંતર. બાહ્ય તપ છ જાતનો અને આભ્યંતર તપ પણ છ જાતનો છે.

૪૪૧. અણસણમૂણોયરિયા, ખિક્કચાયરિયા ચ રસપરિચ્ચાઓ ।
કાયકિલેસો સંલીણયા ચ, બજ્જો તવો હોઙ્ગ ॥ ૩ ॥

૪૪૧. અનશન, ઊણોદરી, ત્તિક્ષાયાર્ય અથવા વૃત્તિસંક્ષેપ, રસપરિત્યાગ, કાયકલેશ, સંલીનતા — આ છ પ્રકારનો બાહ્ય તપ છે.

438. Whatever evil act has been performed by me that I renounce in a three fold fashion (i.e. through mind, speech and body) and I perform samayika in a threefold fashion without any transgression.

28. Tapasūtra

(ā) Bāhayatapa

439. *Jattha kasāyaṇiroho, bambham jīṇapūyaṇam aṇasaṇam ca.*

So savvo ceva tavo, visesao muddhaloyammi.

28.PRECEPTS ON PENANCE

(A) External Penance

439. Everything celibacy, worship of Jina and fasting done to check the passions is penance; specially according to the simple people.

440. *So tavo duviho vutto, bāhirabbhamtaro tahā.
Bāhiro chavviho vutto, evamabbhamtaro tavo.*

440. That penance is said to be of two types viz., external and internal. The external penance is again of six types, and so is internal penance.

441. *Aṇasaṇamūṇoyariyā, bhikkhāyariyā ya rasapariccāo.
Kāyakilesa samlīṇayā, bajjho tavo hoi.*

441. (1) Fasting, (2) eating less than one's normal diet, (3) begging for alms (4) giving up of delicacies. (5) mortification of body, (6) lonely residence, these are the external penances.

૪૪૨. કમ્માણં ણિજ્જરટ્ઠં, આહારં પરિહેરેહી લીલાણે ।
 ણ્ણાદિણાદિપમાણં, તસ્સ તવં અણસણં હોદ્ધિ ॥ ૧૮ ॥
૪૪૨. કર્મોની નિર્જરા અર્થે એક દિવસ માટે કે વધુ દિવસ માટે (અથવા એક-બે દંક માટે) સરળતાથી આહારનો ત્યાગ કરવો એ અનશન તપ છે.
૪૪૩. જે પયણુભત્તપાણા, સુયહેહુ તે તવસ્સિણો સમણે ।
 જો અ તવો સુયહીણો, બાહિરિયો સો છુહાહારો ॥ ૫ ॥
૪૪૩. શ્રુતાભ્યાસ માટે જે વ્યક્તિ અલ્પ આહાર લે છે તેને સિદ્ધાંતમાં તપસ્વી કહ્યો છે. જે તપની સાથે જ્ઞાન નથી તે કેવળ ભૂખે મરવાની વાત છે.
૪૪૪. સો નામ અણસણતવો, જેણ મણોઽમંગુલં ન ચિંતેહી ।
 જેણ ન ઇંદિયહાણી, જેણ ય જોગા ન હાયંતિ ॥ ૬ ॥
૪૪૪. અનશન તપ તેને જ કહી શકાય જેમાં મનમાં ખોટા વિચાર ન આવે, ઈન્દ્રિયોને નુકસાન ન થાય અને મન-વચન-કાયાની પ્રવૃત્તિને વાંધો ન આવે.
૪૪૫. બલં થામં ચ પેહાણે, સબ્ધામારોગ્ગમપ્પણો ।
 ખેત્તં કાલં ચ વિન્નાય, તહપ્પાણં નિજુંજણે ॥ ૭ ॥
૪૪૫. પોતાનાં બળ, દૃઢતા, શ્રદ્ધા, આરોગ્ય, ક્ષેત્ર અને કાળને બરાબર જોઈ-વિચારીને યોગ્ય રીતે તપમાં જોડાવું.
૪૪૬. ઉવસમણો અવ્સાણં, ઉવવાસો વણિણદો સમાસેણ ।
 તમ્હા ભુજંતા વિ ય, જિદ્ધિદિયા હોંતિ ઉવવાસા ॥ ૮ ॥
૪૪૬. ઈન્દ્રિયોની ઉપશાંતિ એ જ ઉપવાસ છે, માટે જેઓ જિતેન્દ્રિય છે તે ભોજન કરતા હોય ત્યારે પણ ઉપવાસી છે.

442. *Kammāṇa ṇijjaratṭham, āhāram pariharei līlāe.*

Egadiṇādīpamāṇam, tassa tavaṃ aṇasaṇam hodi.

442. He who voluntarily gives up food for a day or so, for purging the soul from Karmas practises the external penance of fasting.

443. *Je payaṇubhattapāṇā, suyaheū te tavassiṇo samae.*

Jo a tavo suyaḥiṇo, bāhirayo so chuhāhāro.

443. A monk who takes a little food for undertaking study of scriptures is said to be a tapasvi (i.e., one practising the penance), according to scriptures. The penance of fasting without scriptural study amounts only to starving.

444. *So nāma aṇasaṇatavo, jeṇa manómamṅulaṃ na cittei.*

jeṇa na imḍiyahāṇī, jeṇa ya jogā na hāyamti.

444. Fasting is penance when the person observing it does not entertain any inauspicious thoughts, when it does not result in bodily weakness, and when the activities of mind, speech and body remain unimpaired.

445. *Balaṃ thāmaṃ ca pehāye, saddhāmāroggamappaṇo.*

Khettam kālam ca vinnāya, tahappāṇam nijumjāe.

445. A person should decide upon fasting after taking into consideration his physical strength, stamina, faith, state of health, place and time.

446. *Uvasamaṇo akkhāṇam, uvavāso vaṇṇido samāseṇa.*

Tamhā bhumiṇamti vi ya, jidimḍiyā homti uvavāsā.

446. In short, subjugation of senses is also described as fasting; therefore those who have conquered their senses are said to be fasting, though they maybe taking food.

૪૪૭. છદ્દુમદસમદુવાલસેહિં, અબહુસુયસ્સ જા સોહી ।
તત્તો બહુતરગુણિયા, હવિજ્જ જિમિયસ્સ નાણિસ્સ ॥ ૧ ॥
૪૪૭. બે ઉપવાસ, ત્રણ ઉપવાસ કે તેથી વધારે ઉપવાસોથી અજ્ઞાનીને જેટલી શુદ્ધિ થાય તેનાથી ઘણી વધારે શુદ્ધિ રોજ જમનારા જ્ઞાનીને થાય છે.
૪૪૮. જો જસ્સ ડ આહારો, તત્તો ઓમં તુ જો કરે ।
જહન્નેણેગસિત્થાઈ, એવં દવ્વેણ ડ ભવે ॥ ૧૦ ॥
૪૪૮. જે વ્યક્તિનો જેટલો(એક ટંકનો) આહાર હોય તેનાથી એક કોળિયો અથવા વધુ કોળિયા ઓછાં ખાય એ ઊણોદરી તપ છે.
૪૪૯. ગોચરપમાણદાયગ-ભાયણનાણાવિધાણ જં ગહણં ।
તહ એસણસ્સ ગહણં, વિધિધસ્સ ય વુત્તિપરિસંખા ॥ ૧૧ ॥
૪૪૯. મુનિ પોતાની ગોચરીનું પ્રમાણ બાંધે, એવી રીતે ઘરનું દાન દેનારી વ્યક્તિઓનું, પાત્રનું અથવા વસ્તુનું અમુક પ્રમાણ અગાઉથી ધારી લે અને (ગોચરી જતી વખતે) શુદ્ધ વસ્તુનું જ ગ્રહણ કરે તે વૃત્તિસંક્ષેપ અથવા ભિક્ષાયર્થા તપ છે.
૪૫૦. ચ્ચીરદહિસપ્પિમાઈ પળીયં પાણભોયણં ।
પરિવજ્જણં રસાણં તુ, ભણિયં રસવિવજ્જણં ॥ ૧૨ ॥
૪૫૦. દૂધ, દહીં, ધી વગેરે રસ, પૌષ્ટિક ખાન-પાન અને સ્વાદનો ત્યાગ કરવો તે રસપરિત્યાગ તપ છે.
૪૫૧. એગંતમણાવાએ, ઇત્થીપસુવિવજ્જિએ ।
સયણાસણસેવણયા, વિવિત્તસયણાસણં ॥ ૧૩ ॥

447. Chatṭhaṭṭhamadasamaduvālasehim, abahusuyassa jā sohī.

Tatto bahutaraguṇiyā, havijja jīmiyassa nāṇissa.

447. The purity (of self) achieved by one who is wellversed in scriptures, though regularly takes food, would be many times more than the purity of a person who is ignorant of scriptures, though he may fast for two, three, four or five days.

448. Jo jassa u āhāro, tatto omaṃ to jo kare.

Jahanneṇegasitthāī, evaṃ davveṇa ū bhave.

448. A person, who takes food less even by a morsel than his usual diet, is said to practise penance called formal unodarī (partial fasting).

449. Goyarapamāṇadāyaga-bhāyaṇaṇāṇāvidhāṇa jaṃ gahaṇaṃ.

Taha esaṇassa gahaṇaṃ, vividhassa ya vutti-parisaṃkhā.

449. If one procures alms after having taken various sorts of decisions as to their amount, their donor, their containing-vessel or as to their various types of contents, one performs the penance called vrttiparisankhyāni. e. limiting the things begged for.

450. Khīradahisappimāī, paṇīyaṃ pāṇabhoyanaṃ.

Parivajjaṇaṃ rasāṇaṃ tu, bhaṇīyaṃ rasavivajjaṇaṃ.

450. A monk who avoids delicious food like milk, curds, butter and taking his food on leaf, practises the penance of rasaparityāga (renunciation of delicious dishes).

451. Egaṃtamaṇāvāe, itthīpasuvivajjīe.

Sayaṇāsaṇasevaṇayā, vivittasayaṇāsaṇaṃ.

૪૫૧. એકાંતવાળા, લોકોની અવરજવર વિનાના, સ્ત્રી-પુરુષ-પશુ વગેરેથી રહિત સ્થાનમાં બેસવું, સૂવું, રહેવું એ વિવિક્તશય્યાસન(સંલીનતા) તપ છે.
૪૫૨. ઠાળા વીરાસનાઈયા, જીવસ્સ ડ સુહાવહા ।
ડગ્ગા જહા ધરિજ્જંતિ, કાયકિલેસં તમાહિયં ॥ ૧૪ ॥
૪૫૨. યોગ્ય સ્થળે વીરાસન વગેરે આત્મહિતકારી કષ્ટમય આસનો ધારણ કરી કાયાને કેળવવી એ કાયકલેશ તપ છે.
૪૫૩. સુહેળ ભાવિદં ણાણં, ડુહે જાડે વિણસ્સડિ ।
તમ્હા જહાબલં જોઈ, અપ્પા ડુક્ખેહિ ભાવણ ॥ ૧૫ ॥
૪૫૩. સુખી સ્થિતિમાં મેળવેલું જ્ઞાન દુઃખની સ્થિતિમાં નકામું થઈ જાય છે. માટે સાધકે પોતાની શક્તિ અનુસાર દુઃખ-કષ્ટ અપનાવીને પોતાની જાતને કેળવવી.
૪૫૪. ણ ડુક્ખં ણ સુખં વા વિ, જહાહેતુ તિગિચ્છિતિ ।
તિગિચ્છિણ સુજુત્તસ્સ, ડુક્ખં વા જઈ વા સુહં ॥ ૧૬ ॥
૪૫૫. મોહક્ખણ ડ જુત્તસ્સ ડુક્ખં વા જઈ વા સુહં ।
મોહક્ખણ જહાહેડ, ન ડુક્ખં ન વિ વા સુહં ॥ ૧૭ ॥
- ૪૫૪-૪૫૫. રોગીની ચિકિત્સા કરાતી હોય ત્યારે રોગીને કષ્ટ પણ થાય અથવા સુખ પણ થાય. ચિકિત્સા કરવાનો હેતુ(તાત્કાલિક)સુખ કે દુઃખનો નથી. એવી રીતે મોહનો ક્ષય કરવા તત્પર સાધકને કષ્ટ પડે અથવા સુખ લાગે, પણ તેનો ઉદ્દેશ(તાત્કાલિક)સુખ કે દુઃખ પ્રાપ્ત કરવાનો નથી.
- (ચિકિત્સાનો હેતુ રોગનાશનો છે એમ તપનો હેતુ મોહક્ષય કરવા માટેનો હોય છે, સુખ મેળવવું કે દુઃખ દૂર કરવું એ તપનો મુખ્યહેતુ નથી.)

451. The penance of having his bed and seat in a solitary and unfrequented place, shunned by women and animals, is called Viviktaśyāsana (i.e. solitary residence).

452. *Ṭhānā vīrāsaṇāīyā, jīvassa u suhāvahā.*

Uggā jahā dharijjanṭi, kāyakilesaṃ tamāhiyaṃ.

452. Adapting harsh bodily postures like vīrāsana etc. which cause bliss in a soul, constitute the penance called kāyakleśa (mortification of body).

453. *Ṣuheṇa bhāvidaṃ, ṇāṇaṃ, duhe jāde viṇassadi.*

Tamhā jahābalaṃ joī, appā dukkhehi bhāvae.

453. The knowledge acquired at a time when one experiences convenience vanishes away when one begins to experience inconvenience. Hence (at the time of acquiring knowledge) a yogin ought to put himself to inconvenience keeping in mind his capacity for tolerance.

454. *Na dukkhaṃ ṇa sukhaṃ vā vi, jahāhetu tigicchiti.*

Tigicchie sujattassa, dukkhaṃ vā jai vā suhaṃ.

455. *Mohakkhae u juttassa, dukkhaṃ vā jai vā suhaṃ.*

Mohakkhae jahāheu, na dukkhaṃ na vi vā suhaṃ.

454 & 455. Neither an experience of pain nor an experience of pleasure is an appropriate cause for curing an ailment but one who conducts one's life well, gets cured either by way of pain or by way of pleasure. Likewise, one engaged in putting an end to one's delusion might experience either pain or pleasure but neither pain nor pleasure is what puts an end to one's delusion.

(આ) આભ્યન્તરતપ

૪૫૬. પાયચ્છિત્તં વિણઓ, વેયાવચ્ચં તહેવ સજ્ઞાઓ ।
જ્ઞાણં ચ વિઝ્સમ્મગ્ગો, એસો અભ્ભિતરો તવો ॥ ૧૮ ॥

(આ) આભ્યંતર તપ

૪૫૬. પ્રાયશ્ચિત, વિનય, વૈયાવૃત્ય, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ — આ
છ પ્રકારનો આભ્યંતર તપ છે.

૪૫૭. વદ-સમિદિ-સીલ-સંજમ-પરિણામો કરણણિગ્ગહો ભાવો ।
સો હવદિ પાયચ્છિત્તં, અણવરયં ચેવ કાયવ્વો ॥ ૧૯ ॥

૪૫૭. વ્રત, સમિતિ, શીલ અને સંયમના પાલનની વૃત્તિ અને ઈન્દ્રિયોને
અંકુશમાં રાખવાની કોશીશ એ પ્રાયશ્ચિત્ત તપ છે અને તે હંમેશાં કરવા
યોગ્ય છે.

૪૫૮. કોહાદિ-સગ્ભાવ-ક્લયપહુદિ-ભાવણાણિગ્ગહણં ।
પાયચ્છિત્તં ભણિદં, ણિયગુણચિંતા ય ણિચ્છયદો ॥ ૨૦ ॥

૪૫૮. ક્રોધાદિ ભાવોના ક્ષય અથવા ઉપશમનો અભ્યાસ કરવો અથવા
નિજગુણના ચિંતનમાં જોડાવું એ નિશ્ચયદષ્ટિનો પ્રાયશ્ચિત તપ છે.

૪૫૯. ણંતાણંતભવેણ, સમજ્જિઅ-સુહઅસુહકમ્મસંદોહો ।
તવચરણેણ વિણસ્સદિ, પાયચ્છિત્તં તવં તમ્હા ॥ ૨૧ ॥

૪૫૯. અનંત ભવોમાં ઉપાર્જિત કરેલા શુભ-અશુભ કર્મોના સમૂહ તપથી
નાશ પામે છે માટે એને પ્રાયશ્ચિત્ત કહ્યું છે.

(ā) Ābhayantarātapa

456. *Pāyacchittam̐ viṇao, veyāvaccam̐ taheva sajjhāvo.*
Jhānam̐ ca viussaggo, eso abbhintaro tao.

(A) INWARD PENANCE

456. Internal penance is (of six kinds) : (1) Atonement for sins, (2) humility, (3) serving his preceptor, (4) self-study of scriptures (5) meditation and (6) Steadiness of body while in meditation.

457. *Vada-samidi-sīla-samjama-pariṇāmo karaṇaṇiggaho bhāvo.*

So havadi pāyacchittam̐, aṇavarayam̐ ceva kāyavvo.

457. The effects of observance of a vow, carefulness, continence, self-control and subjugation of the senses, these bring about atonement; they are to be practised incessantly.

458. *Kohādi-sagabbhāva-kkhayapahudi-bhāvaṇāe ṇiggahaṇam̐.*

Pāyacchittam̐ bhaṇidam̐, ṇiyaguṇacim̐tā ya ṇicchayado.

458. Thinking of controlling anger and other thoughts, pascification of intense thoughts, contemplation of one's own virtues, these constitute atonement from the real view-point.

459. *Nam̐tānam̐tabhaveṇa, samajjia-suhaasuhakamm-asaṇḍoho.*

Tavacaraṇeṇa viṇassadi, pāyacchittam̐ tavam̐ tamhā.

459. The multitude of auspicious and in-auspicious Karmas accumulated during endless transmigration can be destroyed by practice of penances; so, the atonement (expiation) is called the penance.

૪૬૦. આલોચણ પડિકમણં, ઉભયવિવેગો તહા વિઝસ્સગ્ગો ।
તવ છેદો મૂલં વિ ય, પરિહારો ચેવ સદ્દહણા ॥ ૨૨ ॥
૪૬૦. પ્રાયશ્ચિત્ત તપ દશ પ્રકારનો છે : આલોચના, પ્રતિક્રમણ, ઉભય, વિવેક, વ્યુત્સર્ગ, તપ, છેદ, મૂલ, પરિહાર તથા શ્રદ્ધા.
૪૬૧. અણાભોગકિદં કમ્મં, જં કિં પિ મણસા કદં ।
તં સવ્વં આલોચેજ્જ હુ અવ્વાચિત્તેણ ચેદસા ॥ ૨૩ ॥
૪૬૧. જે દોષ અજાણતાં થઈ ગયાં હોય અને જે જાણી-જોઈને સેવ્યાં હોય તે બધા દોષોને ગુરુ સમક્ષ સરળભાવે નિવેદન કરવાં એ આલોચના છે.
૪૬૨. જહ બાલો જંપન્તો, કજ્જમકજ્જં ચ ઉજ્જુયં ભણઇ ।
તં તહ આલોઇજ્જા, માયામયવિપ્પમુક્કો વિ ॥ ૨૪ ॥
૪૬૨. જેમ બાળક સારી-ખોટી વાતોને સરળભાવે બોલી નાખે છે તેમ કપટ અને અભિમાન તજીને પોતાના દોષોની આલોચના કરવી જોઈએ.
૪૬૩. જહ કંટણ વિદ્ધો, સવ્વંગે વેયણહિઓ હોઇ ।
તહ ચેવ ઉદ્ધિયમ્મિ ડ, નિસ્સલ્લો નિવ્વુઓ હોઇ ॥ ૨૫ ॥
૪૬૪. એવમણુદ્ધિયદોસો, માઇલ્લો તેણં દુક્ખિઓ હોઇ ।
સો ચેવ ચત્તદોસો, સુવિસુદ્ધો નિવ્વુઓ હોઇ ॥ ૨૬ ॥
- ૪૬૩-૪૬૪. જેમ પગમાં કાંટો લાગતાં આખા શરીરમાં વેદના અનુભવાય છે અને કાંટો કાઢી લેવાય ત્યારે શત્યરહિત થવાથી શાંતિ અનુભવાય છે; તેમ જેણે દોષો પ્રગટ નથી કર્યા તે કપટી આત્મા અંતરથી બેચેન રહે છે અને જો દોષોને ગુરુ સમક્ષ પ્રગટ કરે તો તે શુદ્ધ થવાથી શાંતિ અનુભવે છે.

**460. *Āloyaṇa paḍikamaṇaṃ, ubhayaviveg tahā viussaggo.
Tava chedo mūlaṃ vi ya, pariḥāro ceva saddahaṇā.***

460. Confession, repentance, both confession and repentance, judicious discrimination, renunciation, penance, partial reduction of seniority, absolute exclusion for a particular time from sangh and reiteration of faith (i.e. absolute exclusion) (these ten constitute atonement).

**461. *Aṇābhogakidaṃ kammaṃ, jaṃ kiṃ pi maṇasa kadaṃ.
Taṃ savvaṃ āloccejja hu, avvākhittaṇa cedasā.***

461. An evil act done unintentionally or intentionally all this has to be confessed with an unperturbed mind.

**462. *Jaha bālo jaṃpanto, kajjamakajjaṃ ca ujuyam bhaṇai.
Taṃ taha āloijjā, māyāmayavippamukko vi.***

462. Just as a child speaks of its good and bad acts in a straightforward manner, similarly one ought to confess one's guilt with a mind free from deceit and pride.

**463. *Jaha kaṃṭaṇa viddho, savvaṃge veyañaddio hoi.
Taha ceva uddhiyammi u, nissallo nivvuo hoi.***

**464. *Evamaṇuddhiyadoso, māillo teṇaṃ dukkhio hoi.
So ceva cattadoso, suvisuddho nivvuo hoi.***

463 & 464. He who is pricked by a thorn feels the pain all over his body (but) becomes free from such pain when the thorn is removed. Similarly, he who hides his faults fraudulently, becomes miserable; he who confesses his faults honestly becomes pure and free from mental affliction.

૪૬૫. જો પસ્સદિ અપ્પાણં, સમભાવે સંઠવિત્તુ પરિણામં ।
આલોચણામિદિ જાણહ, પરમજિણિંદસ્સ ડવણ્ણં ॥ ૨૭ ॥
૪૬૫. ચિત્તવૃત્તિને સમભાવમાં સ્થિર કરીને આત્મનિરીક્ષણ કરવું, તે જિનેશ્વરે કહેલો નિશ્ચયદષ્ટિનો આલોચના તપ છે.
૪૬૬. અબ્ભુદ્ધાણં અંજલિકરણં, તહેવાસણદાયણં ।
ગુરુભત્તિભાવસુસ્સુસા, વિણઓ એસ વિયાહિઓ ॥ ૨૮ ॥
૪૬૬. ગુરુ અને વડીલ આવે ત્યારે ઊભા થવું, હાથ જોડવા, એમને ઊંચા આસને બેસાડવા, ભાવપૂર્વક તેમની સેવાભક્તિ કરવી એ વિનયતપ છે.
૪૬૭. દંસણણાણે વિણઓ, ચરિત્તતવ-ઓવચારિઓ વિણઓ ।
પંચવિહો ઝલ્લુ વિણઓ, પંચમગઙ્ગાણગો ભણિઓ ॥ ૨૯ ॥
૪૬૭. દર્શનવિનય, જ્ઞાનવિનય, ચારિત્રવિનય, તપવિનય, ઔપચારિક-વિનય—આ પાંચ પ્રકારનો વિનય તપ છે, જે પંચમ ગતિ અર્થાત્ મોક્ષમાં લઈ જાય છે.
૪૬૮. એકમ્મિ હીલિયમ્મિ, હીલિયા હુંતિ તે સવ્વે ।
એકમ્મિ પૂઙ્ગમ્મિ પૂઙ્ગયા હુંતિ સવ્વે વિ ॥ ૩૦ ॥
૪૬૮. એકના અપમાનમાં બધાનું અપમાન છે, એકની પૂજામાં સર્વની પૂજા આવી જાય છે.
૪૬૯. વિણઓ સાસણે મૂલં વિણીઓ સંજઓ ભવે ।
વિણયાઓ વિપ્પમુક્કસ્સ, કઓ ધમ્મો કઓ તવો ? ॥ ૩૧ ॥
૪૬૯. વિનય ધર્મનું મૂળ છે; વિનયી આત્મા જ ચારિત્રવાન બને છે. વિનયરહિતને ધર્મ ક્યાંથી અને તેને તપ પણ ક્યાંથી હોય ?
૪૭૦. વિણઓ મોક્કહ્ધારં, વિણયાદો સંજમો તવો ણાણં ।
વિણાણારાહિજ્જદિ, આઙ્ગરિઓ સવ્વસંઘો ય ॥ ૩૨ ॥

465. *Jo passadi appāṇam, samabhāve samṭhavittu pariṇāmaṃ.*

Āloyaṇamidi jāṇaha, paramajiṇaṃdassa uvaesaṃ.

465. He who realises his own soul after attaining mental equanimity achieves confession, know this to be the advice of the supreme Jina.

466. *Abbhutṭhāṇam añjalikaraṇam, tahevāsaṇadāyaṇam.*

Gurubhattibhāvasussūsā, viṇao esa viyāhio.

466. To get up at the arrival of an elder to welcome him with folded hands, to offer him (an honoured) seat, to serve him with a feeling of devotedness, these constitute humility.

467. *Daṃsaṇaṇāṇe viṇao, carittatava-ovacārio viṇao.*

Paṃcaviho khalu viṇao, paṃcamagaiṇāigo bhaṇio.

467. Humility is of five kinds; humility in faith, in knowledge, in conduct, in penance and in decorum or etiquette, these lead to liberation, i.e. the fifth state.

468. *Ekammi hīiyammi, hīiyā huṃti te savve.*

Ekmmi pūiyammi, pūiyā huṃti savve.

468. If one (elder) is insulted, it amounts to an insult to all; if one is venerated, all of them are venerated.

469. *Viṇao sāsane mūlaṃ, viṇīo saṃjao bhava.*

Viṇayāo vippamukkassa, kao dhammo kao tavo ?

469. Humility is the basic (virtue) according to Jaina scripture; a person of humility acquires self-restraint. Where is religion and where is penance to one who has lost humility?

470. *Viṇao mokkhaddāraṃ, viṇayādo saṃjamo tavo ṇāṇaṃ.*

Viṇaenārāhijjdi, āriro savvasaṃho ya.

૪૭૦. વિનય મોક્ષનું દ્વાર છે. વિનયથી જ સંયમ, તપ કે જ્ઞાન સાંપડે છે. ગુરુ અને સકળ સંઘની આરાધના વિનય વડે થાય છે.
૪૭૧. વિણયાહીયા વિજ્જા, દેતિ ફલં ઇહ પરે ચ લોગમ્મિ ।
ન ફલંતિ વિણયહીણા, સસ્સાણિ વ તોયહીણાં ॥ ૩૩ ॥
૪૭૧. વિનયપૂર્વક મેળવેલી વિદ્યા આ લોક અને પરલોકમાં ફળદાયી થાય છે. પાણી વગર અનાજ પાકતું નથી તેમ વિનય વગરની વિદ્યા ફળતી નથી.
૪૭૨. તમ્હા સવ્વપયત્તે, વિણીયત્તં મા કદાઇ છંડેજ્જા ।
અપ્પસુદો વિ ચ પુરિસો, ખવેદિ કમ્માણિ વિણણ ॥ ૩૪ ॥
૪૭૨. માટે કોઈપણ રીતે વિનય કદી ન છોડવો. વિનયવાન વ્યક્તિ, ઓછું ભણી શકે તોય વિનય દ્વારા કર્મોને ખપાવી શકે છે.
૪૭૩. સેજ્જોગાસણિસેજ્જો, તહોવહિપડિલેહણાહિ ઉવગ્ગહિદે ।
આહારોસહવાયણ-વિકિંચણં વંદણાદીહિં ॥ ૩૫ ॥
૪૭૩. પથારી, આવાસ, આસન, ઉપયોગી ઉપકરણો આપીને સહાયક થવું, આહાર-ઔષધનું દાન કરવું, પઠન-પાઠનમાં સહાય કરવી, મળ-મૂત્રાદિની સફાઈ કરવી, વંદન કરવા — સાધુ પુરુષોની આ જાતની સેવાને વૈયાવચ્ચ તપ કહે છે.
૪૭૪. અદ્ધાણતેણસાવદ-રાયણદીરોધણાસિવે ઓમે ।
વેજ્જાવચ્ચં ઉત્તં, સંગહસારક્ખણોવેદં ॥ ૩૬ ॥
૪૭૪. વિહાર કરવાથી થાકી ગયા હોય, ચોર-હિંસક પશુ-રાજા-નદી વગેરેથી તકલીફમાં મૂકાયા હોય, અકસ્માત-રોગ-દુકાળ વગેરેથી મુશ્કેલીમાં આવી પડ્યા હોય તેમની સંભાળ લેવી, રક્ષા કરવી તે વૈયાવચ્ચ છે.

470. Humility is the gateway to liberation; through humility one acquires self-restraint, penance and knowledge. By humility one honours the Ācārya and the Sangh (i.e. the entire community of religious people).

**471. Viṇayāhīyā vijjā, demti phalaṃ iha pare ya logammi.
Na phalaṃti viṇayahīṇā, sassāṇi va toyahīṇāim.**

471. Learning acquired with humility proves fruitful in this world and in the other world; just as a plant cannot grow without water, learning will not be fruitful without humility.

**472. Tamhā savvapayatte, viṇīyattaṃ mā kadāi chaṃḍejjā.
Appasudo vi ya puriso, khavedi kammāṇi viṇaena.**

472. Therefore, one should not abandon humility at any cost. Even a person with less scriptural knowledge can annihilate his Karmas, if he has humility.

**473. Sejjogāsaṇisejjo, tahovahipaḍilehaṇāhi uvaggahide.
Āhārosahavāyaṇa-vikimcaṇaṃ varṇdaṇādīhim.**

473. The service to a monk (vaiyāvrttya) consists in providing him bed, residence, seat, proper cleaning of his implements etc. and then arranging for his food, medicine, a reading of scriptural text, a proper disposal of refuse with proper respect.

**474. Addhāṇateṇasāvada-rāyaṇḍīrodhaṇāsive ome.
Vejjāvaccam uttam, saṃgahasārakkhaṇovedam.**

474. Offering protection to and taking care of a monk who becomes fatigued on his way, is threatened by a thief, a wild animal, a king or obstructed by river or gets afflicted by a contagious disease or famine, is service to a monk (vaiyāvrttya).

૪૭૫. પરિચટ્ટણા ય વાયણા, પડિચ્છણાણુવેહણા ય ધમ્મકહા ।
શુદિમંગલસંજુત્તો, પંચવિહો હોઝ સજ્ઝાઓ ॥ ૩૭ ॥
૪૭૫. વાયના(પાઠ લેવો), પરિવર્તના (શીખેલું ફરી યાદ કરી જવું),
પૃચ્છના (પ્રશ્ન કરવાં), અનુપ્રેક્ષા (વિચારવું) અને ધર્મકથા (અન્યને
સમજાવવું) — આ પાંચ પ્રકારનો સ્વાધ્યાય તપ છે. સ્વાધ્યાયના
પ્રારંભે મંગલાચરણ કરવું.
૪૭૬. પૂયાદિસુ ણિરવેક્ખો, જિણ-સત્થં જો પઢેઝ ભત્તીએ ।
કમ્મમલ-સોહણટ્ઠં, સુયલાહો સુહયરો તસ્સ ॥ ૩૮ ॥
૪૭૬. માન-સન્માનની અપેક્ષા રાખ્યા વિના, માત્ર કર્મભળની શુદ્ધિ અર્થે
ભક્તિપૂર્વક જે વ્યક્તિ જિનશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરે છે તેને શ્રુતજ્ઞાન
લાભદાયી બને છે.
૪૭૭. સજ્ઝાયં જાણંતો, પંચિંદિયસંવુઢો તિગુત્તો ય ।
હોઝ ય એકગમણો, વિણાણ સમાહિઓ સાહુ ॥ ૩૯ ॥
૪૭૭. મુનિ જ્યારે સ્વાધ્યાય-રત હોય છે ત્યારે પાંચ ઈન્દ્રિયના સંયમ અને
ત્રણ ગુપ્તિથી યુક્ત હોય છે, તેનું મન એકાગ્ર થાય છે અને વિનયથી
તે ભરપૂર હોય છે.
૪૭૮. ણાણેણ જ્ઞાણસિજ્ઝી, જ્ઞાણાદો સવ્વકમ્મણિજ્જરણં ।
ણિજ્જરણફલં મોક્ખં, ણાણબ્ભાસં તદો કુજ્જા ॥ ૪૦ ॥
૪૭૮. જ્ઞાનથી ધ્યાનની સિદ્ધિ થાય છે, ધ્યાનથી સર્વ કર્મની નિર્જરા થાય છે,
નિર્જરાનું પરિણામ મોક્ષ છે માટે હમેશાં જ્ઞાનાભ્યાસ કરવો.
૪૭૯. બારસવિહમ્મિ વિ તવે, અભ્ભિતરબાહિરે કુસલદિટ્ઠે ।
ન વિ અત્થિ ન વિ ય હોહી, સજ્ઝાયસમં તવોકમ્મં ॥ ૪૧ ॥

475. *Pariyaṭṭaṇā ya vāyaṇā, paḍicchaṇuvehaṇā ya dhammakahā.*

Thudimaṅgalasaṁjutto, paṁcaviho hoi sajjhāo

475. Study of scriptures (svādhyāya) is of five kinds : (1) reading of scriptural text (2) questioning (3) repetition (4) pondering over and (5) narration of religious discourses opening with auspicious praise (of Jina).

476. *Pūyādisu ṇiravekkho, jiṇa-sattham jo paḍhei bhattīe.*

Kammamala-Sohaṇaṭṭham, suyalāho suhayaro tassa.

476. He who studies scriptures with devotion without any desire for personal praise and honour or purging of his Karmic pollution, will have the benefit of scriptural knowledge conducive to his happiness.

477. *Sajjhāyam jāṇanto, paṁcimdiyasaṁvuḍo tigutto ya.*

Hoi ya ekaggamaṇo, viṇaṇa samāhio sāhū.

477. A monk who has studied the scriptures keeps his five sense organs under control, practises the three guptis i.e. the control over one's mind, speech and body, concentrates his mind and observes humility.

478. *Nāṇeṇa jhāṇasijjhī, jhāṇādo savvakammaṇijjaranam.*

Nijjaraṇaphalam mokkham, ṇāṇabbhāsam tado kujjā.

478. Perfect meditation is attained through knowledge and destruction of Karmas by meditation; liberation is the fruit of destruction of Karmas; hence; one should be engaged constantly in acquisition of knowledge.

479. *Bārasavihammi vi tave, abbhimtarabāhire kusaladiṭṭhe.*

Na vi atthi na vi ya hohī, sajjhāyasamaṁ tavokammaṁ.

૪૭૯. જ્ઞાનીઓએ જણાવેલ બાહ્ય અને આત્મ્યંતર એમ બાર પ્રકારના તપમાં સ્વાધ્યાય સમાન કોઈ તપ છે નહિ અને થશે પણ નહિ.
૪૮૦. સયણાસણઠાણે વા, જે ડ ભિક્ષુ ન વાવરે ।
કાયસ્સ વિઝસ્સગ્ગો, છટ્ઠો સો પરિકિત્તિઓ ॥ ૪૨ ॥
૪૮૦. સૂવું, બેસવું, આવવું-જવું વગેરે સર્વ કાર્યિક પ્રવૃત્તિનો ત્યાગ કરવો એ કાયોત્સર્ગ તપ છે.
૪૮૧. દેહમઙ્ગલ્લસુદ્ધી, સુહદુક્ખતિત્તિક્ખયા અણુપ્પેહા ।
ઙ્ઞાયઙ્ગ ય સુહં ઙ્ઞાણં ઇગ્ગો કાઝસગ્ગમ્મિ ॥ ૪૩ ॥
૪૮૧. કાયોત્સર્ગથી : દેહની જડતા મટે છે- કફ વગેરે ઓછાં થાય છે, મતિની જડતા મટે છે - માનસિક જાગૃતિ કેળવાય છે. સુખ-દુઃખની તિતિક્ષા-સહિષ્ણુતા વધે છે, અનુપ્રેક્ષા થાય છે - ભાવનાઓનો અભ્યાસ થાય છે અને એકાગ્રતાનો વિકાસ થવાથી ધ્યાનમાં પ્રગતિ થાય છે.
૪૮૨. તેસિં તુ તવો ણ સુદ્ધો, નિક્ખંતા જે મહાકુલા ।
જં નેવન્ને વિયાણંતિ, ન સિલોગં પવેજ્જઙ્ગ ॥ ૪૪ ॥
૪૮૨. પોતાના મોટાં કુળ અને પરિવારને છોડીને જેમણે દીક્ષા લીધી છે તેઓ માન-પ્રતિષ્ઠા માટે તપ કરે તે તપ શુદ્ધ નથી. તપ એવી રીતે કરવો કે જેથી બીજાને ખબર પડે નહિ. તપની પ્રશંસા થાય એવી ઈચ્છા પણ ન રાખવી.
૪૮૩. નાણમયવાયસહિઓ, સીલુજ્જલિઓ તવોમઓ અગ્ગી ।
સંસારકરણબીયં દહઙ્ગ દવગ્ગી વ તણરાસિં ॥ ૪૫ ॥
૪૮૩. દાવાનળ જેમ ઘાસના ઢગલાને બાળી નાંખે તેમ, જ્ઞાનરૂપી વાયુ જેની સાથે છે અને શીલથી જે પ્રજ્જ્વલિત થયો છે એવો તપરૂપી અગ્નિ

479. Among the twelve penances, internal and external which are experienced by one wise person, there is no penance, that equals or will be equal to the study of scriptures.

**480. *Sayaṇāsaṇaṭhāṇe vā, je u bhikkhū na vāvare.
Kāyassa viussaggo, chaṭṭho so parikkittio.***

480. A monk who makes no movements of his body while sleeping, sitting or standing and checks all activities of his body is said to observe the sixth penance of bodily steadiness.

**481. *Dehamaijaḍḍasuddhī, suhadukkhatitikkhayā aṇuppehā.
Jhāyāi ya suhaṃ jhāṇaṃ, egaḍḍo kāusaggaṃmi.***

481. The benefits of practising meditation with bodily steadiness are: removal of bodily and mental lethargy, development of capacity to bear pain as well as pleasure, acquisition of deep reflection, and enhanced power of concentration in pure meditation.

**482. *Tesiṃ to tavo ṇa suddho, nikkhamtā je mahākulā.
Jaṃ nevanne viyāṇanti, na silogaṃ pavejjaṃ.***

482. The penance of those who are born in noble families and have renounced their homes will not be pure, if they practise it for praise and honour; those who desire to attain purity must practise penance unnoticed and without any desire for praise.

**483. *Nāṇamayavāyasahio, silujjalio tavo mao aggī.
Saṃsārakaraṇabīyaṃ, dahai davaggī va taṇarāsiṃ.***

483. The fire of penance which is set ablaze by righteous character when combined with the wind of Right

સંસારના બીજભૂત કર્મોને બાળી નાખે છે.

૨૧. ધ્યાનસૂત્ર

૪૮૪. સીસં જહા સરીસ્સ, જહા મૂલં દુમસ્સ ય ।
સવ્વસ્સ સાધુધમ્મસ્સ, તહા ઝાણં વિધીયતે ॥ ૧ ॥

૨૯. ધ્યાનસૂત્ર

૪૮૪. મનુષ્યના શરીરમાં મસ્તક મુખ્ય છે અને વૃક્ષમાં એનું મૂળ મુખ્ય છે,
તેમ સાધુના સર્વ ધર્મોમાં ધ્યાન મુખ્ય છે.

૪૮૫. જં થિરમજ્જવસાણં, તં ઝાણં જં ચલં તયં ચિતં ।
તં હોજ્જ ભાવણા વા, અણુપેહા, વા અહવ ચિંતા ॥ ૨ ॥

૪૮૫. ચિત્ત એક વિષયના અવલંબને ચિંતન કરતું રહે તે ધ્યાનની અવસ્થા
છે. ચિત્ત ચલાયમાન હોય ત્યારે કાં તો ભાવના હોય, કાં અનુપ્રેક્ષા અને
કાં તો અન્ય કોઈ ચિંતન.

૪૮૬. લવણ વ્વ સલિલજો, ઝાણે ચિત્તં વિલીયણે જસ્સ ।
તસ્સ સુહાસુહહહણો, અપ્પાઅણલો પયાસેહ ॥ ૩ ॥

૪૮૬. પાણીમાં મીઠું ઓગળી જાય તેમ જેનું ચિત્ત ધ્યાનમાં વિલીન થઈ જાય
છે તે વ્યક્તિની અંદર શુભ-અશુભ-સર્વ કર્મોને ભસ્મ કરનારો
આત્માગ્નિ પ્રગટ થાય છે.

૪૮૭. જસ્સ ન વિજ્જદિ રાગો, દોસો મોહો વ જોગપરિકમ્મો ।
તસ્સ સુહાસુહહહણો, ઝાણમઓ જાયણ અગ્ગી ॥ ૪ ॥

૪૮૭. જ્યારે સાધકમાં રાગ નથી રહેતો, દ્વેષ નથી રહેતો, મોહ નથી રહેતો,
તેમજ મન-વચન-કાયાનું સ્પંદન પણ નથી રહેતું ત્યારે તેની અંદર

knowledge, will burn the seed of karma which is the cause of mundane existence, like a forest-fire which burns heap of grass.

29. Dhyānasūtra

484. *Sīsam jahā sarīrassa, jahā mūlam dumassa ya.
Savvassa sādhudhammassa, tahā jhāṇam vidhīyate.*

29. PRECEPTS ON MEDITATION

484. Meditation is enjoined on a monk as the most vital part of his religion, just like the head to a body and the roots to a tree.

485. *Jaṁ thīramajjhavasāṇam, taṁ jhāṇam jaṁ calaṁ-
tayaṁ cittaṁ.
Taṁ hojja bhāvaṇā vā, aṇupehā vā ahava cimtā.*

485. A steady state of mind constitutes meditation while an active mind might be engaged in either contemplation or deep reflection or thinking.

486. *Lavaṇa vva salilajoe, jhāṇe cittaṁ vilīyae jassa.
Tassa suhāsuhaḍahaṇo, appāṇalo payāsei.*

486. Just as salt dissolves due to its contact with water, similarly if the mind becomes absorbed in meditation, the fire of soul shines brightly, burning the auspicious and inauspicious karmas.

487. *Jassa na vijjadi rāgo, doso moho va jogaparikammo.
Tassa suhāsuhaḍahaṇo, jhāṇamao jāyae aggī.*

487. If a person is free from attachment, hatred, delusion and activities of the mind, speech and body, he becomes filled

શુભ-અશુભ સર્વ કર્મોનું દહન કરનારો ધ્યાનાગ્નિ પ્રગટ થાય છે.

૪૮૮. પુવ્વાભિમુહો ઉત્તરમુહો વ, હોઝણ સુહ-સમાચારો ।

ઝાચા સમાહિજુત્તો, સુહાસણત્થો સુહસરીરો ॥ ૫ ॥

૪૮૮. શરીરની અને આહારની શુદ્ધિપૂર્વક પૂર્વ કે ઉત્તર દિશાની સન્મુખ સુખાસનમાં બેસી શાંત ચિત્તથી ધ્યાનનો અભ્યાસ કરવો.

૪૮૯. પલિયંકં બંધેઝં, નિસિદ્ધમણ-વચણકાયવાવારો ।

નાસગ્ગનિમિચનચણો, મંદીકચસાસનીસાસો ॥ ૬ ॥

૪૯૦. ગરહિચનિચદુચ્ચરિઓ, ચ્ચામિચસત્તો નિચત્તિચપમાઓ ।

નિચ્ચલચિત્તો તા ઝાહિ, જાવ પુરઓ વ્ચ પહિહાઝ ॥ ૭ ॥

૪૮૯-૪૯૦. મન-વચન-કાયાની હલચલ અટકાવી દઈને, પલાંઠી મારીને, નાસાત્ર પર દષ્ટિ સ્થાપીને, શ્વાસોશ્વાસને મંદ કરીને, પોતાના દોષોની નિંદા તથા સર્વ જીવો સાથે ક્ષમાપના કરી, પ્રમાદને હટાવી, ચિત્તને નિશ્ચલ રાખીને ધ્યેય પદાર્થનું ધ્યાન ત્યાં સુધી કરતો રહે કે જ્યાં સુધી ધ્યેય વસ્તુ જાણે સામે પડી હોય એટલું તદાકાર ચિત્ત ન થઈ જાય.

૪૯૧. ચિરકચજોગાણં પુણ, મુણીમ ઝાણે સુનિચ્ચલમણાણં ।

ગામમ્મિ જણાઝણ્ણે, સુણ્ણે રણ્ણે વ ણ વિસેસો ॥ ૮ ॥

૪૯૧. મન-વચન-કાયાને જેમણે સ્થિર કરી દીધાં છે, જેમનું ધ્યાન નિશ્ચલ થઈ ગયું છે એવા મુનિઓને વસતિથી ભરેલું નગર કે શૂન્ય વન-બંને વચ્ચે કોઈ અંતર જણાતું નથી.

with fire of meditation that burns the auspicious and inauspicious Karmas.

488. Puvvābhimuho uttaramuho va, hoūṇa sui-samāyāro.

Jhāya samāhijutto, suhāsaṇattho suisarīro.

488. A person who being pure in thought and body, concentrates his mind sitting in a comfortable posture, facing the East or the North, becomes absorbed in perfect meditation.

489. Paliyamkam bamdheum, nisidhamaṇa-vayaṇakāy-avāvāro.

Nāsagganimiyanayaṇo, maṇdikayasāsanīsāso.

490. Garahiyaniyaduccario, khāmiyasatto niyattiyapamāo.

Niccalacitto tā jhāhi, jāva puraovva paḍihāi.

489. A person (engaged) in meditation should sit in the *palyanka* posture, stop all activities of mind, speech and body, fix the gaze of his eyes on the tip of his nose and slow down his expiration and inspiration.

490. Having condemned all one's evil conduct, having begged pardon of all the living beings, having renounced negligence, having steadied one's mind, one ought to undertake meditation until the thing meditated looks like standing in front of oneself.

491. Thirakayajogāṇam puṇa, muṇṇa jhāṇe suniccalamaṇ-āṇam.

Gāmammijaṇāiṇṇe, suṇṇe raṇṇe va ṇa viseso.

491. In the case of monks who have steadied all their mental, vocal and bodily activity and who have thoroughly concentrated their mind on meditation, it does not matter

૪૧૨. જે ઙ્ઙ્ઙિયાણં વિસયા મણુણ્ણા, ન તેસુ ભાવં નિસિરે કયાઇ ।
ન યાઙ્ઙમણુણ્ણેસુ મણં પિ કુજ્જા, સમાહિકામે સમણે તવસ્સી ॥૧॥
૪૯૨. સમાધિની અભિલાષા ધરનાર તપસ્વી શ્રમણ, ઈન્દ્રિયોને ગમતા વિષયોમાંથી કદી ખેંચાય નહિ અને ન ગમતા વિષયોને પણ મહત્ત્વ આપે નહિ.
૪૧૩. સુવિદિયજગસસભાવો, નિસ્સંગો નિબ્બઓ નિરાસો ય ।
વેસગ્ગભાવિયમણો, ઙ્ઙાણમ્મિ સુનિચ્ચલો હોઇ ॥ ૧૦ ॥
૪૯૩. જગતનો સ્વભાવ જેણે સારી રીતે જાણ્યો છે, જે નિઃસંગ છે, નિર્ભય છે, આકાંક્ષારહિત છે, જેનું મન વૈરાગ્યરંજિત છે તેવો સાધક ધ્યાનમાં સારી રીતે સ્થિર થઈ શકે છે.
૪૧૪. પુરીસાચારો અપ્પા, જોઈ વરણાણદંસણસમગ્ગો ।
જો ઙ્ઙાયદિ સો જોઈ, પાવહરો હવદિ ણિદ્દંદો ॥ ૧૧ ॥
૪૯૪. આત્મા શરીરાકાર છે, જયોતિ સ્વરૂપ છે, જ્ઞાન-દર્શનમય છે. જે યોગી તેનું ધ્યાન કરે છે તે સુખ-દુઃખાદિ દ્વન્દ્વથી અને પાપથી મુક્ત થઈ જાય છે.
૪૧૫. દેહવિવિત્તં પેચ્છઇ, અપ્પાણં તહ ય સવ્વસંજોગે ।
દેહોવહિવોસગ્ગં નિસ્સંગો સવ્વહા કુણઇ ॥ ૧૨ ॥
૪૯૫. યોગી પોતાના આત્માને દેહથી અને સર્વ સંયોગોથી ભિન્ન સ્વરૂપે અનુભવે છે અને પરિણામે આસક્તિ- રહિત થઈ શરીર અને અન્ય સર્વ પદાર્થોના મમત્વને તજી દે છે.

at all whether they stay in a village full of people or in an empty forest

492. *Je im̐diyāṇaṁ visayā maṇuṇṇā, na tesu bhāvaṁ nisire kayāi*

Na yāmaṇuṇṇesu maṇaṁ pi kujjā, samāhikāme samaṇe tavass

492. A monk devoted to penance and desirous of practising meditation should neither entertain pleasant nor unpleasant thoughts about the objects of senses.

493. *Suvidiyajagassabhāvo, nissaṁgo nibbhao nirāso ya. Veraggabhāviyamaṇo, jhāṇaṁmi suniccalo hoi.*

493. A monk becomes quite steady in his meditation if he has understood thoroughly the nature of mundane existence, is devoid of all attachment, is fearless, is desireless, and has developed an attitude of indifference to the world.

494. *Purīsāyāro appā, joī varaṇāṇadaṁsaṇasamaggo. Jo jhāyadī so joī, pāvaharo havadī ṇiddaṁdo.*

494. A yogin (monk) who meditates upon the soul in human form equipped with supreme knowledge and faith, is a (real) yogī; he puts an end to all his sins and becomes free from conflicting feelings of pain and pleasure.

495. *Dehavivittaṁ pecchai, appāṇaṁ taha ya savvasaṁjoge. Dehovahivosaggaṁ nissaṁgo savvahā kuṇai.*

495. A monk who sees that soul is distinct from body as well as from all other (external and internal) possessions; becomes free from all attachments and undertakes an absolute renunciation of body as also of all external implements.

૪૧૬. ગાહં હોમિ પરેસિં, ણ મે પરે સંતિ ણાણમહમેક્કો ।
 ઇદિ જો ઝાયાદિ ઝાણે, સો અપ્પાણં હવદિ ઝાદા ॥ ૧૩ ॥
૪૮૬. હું અન્યનો ન બની શકું, અન્ય પદાર્થો મારાં ન બની શકે, હું તો માત્ર જ્ઞાનસ્વરૂપ છું. જે ધ્યાતા આ સત્યનું ધ્યાન કરે છે તે આત્માનું ધ્યાન કરી રહ્યો છે.
૪૧૭. ઝાણઢ્ઢિઓ હુ જોઈ જઇ ણો સંવેય ણિયયઅપ્પાણં ।
 તો ણ લહઇ તં સુદ્ધં ભગ્ગવિહીણો જહા રયણં ॥ ૧૪ ॥
૪૮૭. ધ્યાનસ્થિત યોગી જો નિજસ્વરૂપનું સંવેદન નથી કરતો તો ભાગ્યહીન વ્યક્તિને રત્ન ન સાંપડે તેમ તેને શુદ્ધ આત્માની ઉપલબ્ધિ થતી નથી.
૪૧૮. ભાવેજ્જ અવત્થતિયં, પિંડત્થ-પયત્થ-રૂવરહિયત્તં ।
 છઝમત્થ-કેવલિત્તં સિદ્ધત્તં ચેવ તસ્સત્થો ॥ ૧૫ ॥
૪૮૮. પિંડસ્થ, પદસ્થ અને રૂપાતીત એવા ત્રણ સ્વરૂપે પરમાત્માનું ધ્યાન કરવું. કર્મક્ષયની સાધનામાં લીન અને હજી કર્મના આવરણમાં રહેલ અર્હંત એ પિંડસ્થ ભગવાન છે. કેવલ્યને પ્રાપ્ત કરી ચૂકેલા પરંતુ હજી દેહધારી અર્હંત એ પદસ્થ ભગવાન છે તથા દેહ તથા કર્મથી મુક્ત સિદ્ધાત્મસ્વરૂપ અર્હંત એ રૂપાતીત ભગવાન છે.
૪૧૯. અવિ ઝાઇ સે મહાવીરે, આસણત્થે અકુક્કુરૂ ઝાણં ।
 ડ્ઢ્ઢમહે તિરિયં ચ, પેહમાણે સમાહિમપિંડિણે ॥ ૧૬ ॥
૪૮૯. વિવિધ આસનમાં બેસી, જરાય હલનચલન કર્યા વિના, ઊર્ધ્વ, અધો અને તિરછા લોકના પદાર્થો પર મનને કેન્દ્રિત કરી, કશી જ આકાંક્ષા વિના, સમાધિસ્થ થઈને એ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર ધ્યાન કરતા.

496. *Nāham homi paresim, ṇa me pare samti ṇāṇamah-amekko.*

Idi jo jhāyadi jhāṇe, so appāṇam havadi jhādā.

496. That soul verily undertakes meditation which at the time of meditation knows as follows: “I do not belong to the others nor do the others belong to me while I am all alone and of the form of knowledge.”

497. *Jhāṇatṭhio hu joī, Jaino samveya ṇiyayaappāṇam.*

To ṇa lahai taṃ suddham bhaggavihīṇo jahā rayanam.

497. Verily, if a monk, while doing meditation does not attain the knowledge of his real nature of soul, he cannot secure purity; he will be unlucky like a person who fails to secure a precious stone.

498. *Bhāvejja avatthatiyam, piṇḍattha-payattha-rūvarahiyattam.*

Chaumattha-kevalittam, siddhattam ceva tassattho.

498. One must undertake meditation over the three states technically called *piṇḍastha*, *padastha* and *ruparahitvatva* which respectively stand for an ordinary embodied soul, an embodied soul that has attained omniscience and an emancipated soul.

499. *Avi Jhāi se Mahāvīre, āsaṇatthe akukkue jhānam.*

Uḍḍhamahe tiriyaṃ ca, pehamāṇe samāhimapaḍiṇṇe.

499. That Mahāvīra, having assumed a particular bodily posture and having freed himself from all unsteadiness, undertook meditation. At that time he, free from all worldly desires, would meditatively inspect whatever exist

૫૦૦. ણાતીતમટ્ઠં ણ ય આગમિસ્સં, અટ્ઠં નિયચ્છંતિ તહાગયા ડ ।
વિધૂતકપ્પે ંયાણુપસ્સી, ણિજ્ઞોસઇત્તા ઁવગે મહેસી ॥ ૧૭ ॥
૫૦૦. તથાગતો (સત્યને અનુસરનારા) ન તો ભૂતકાળનો વિચાર કરે છે કે ન તો ભવિષ્ય પર લક્ષ્ય આપે છે. કલ્પનાઓને છોડી, વર્તમાન ક્ષણના સત્યનું તટસ્થભાવે નિરીક્ષણ કરતાં કરતાં એ મહર્ષિઓ કર્મોને ખંખેરી નાખે છે.
૫૦૧. મા ચિદ્દહ મા જંપહ, મા ચિન્તહ કિં વિ જેણ હોઇ થિરો ।
અપ્પા અપ્પમ્મિ રઓ, ઙ્ગમેવ વરં હવે ઙ્ગાણં ॥ ૧૮ ॥
૫૦૧. કંઈ કરો નહિ, કંઈ બોલો નહિ અને કંઈ વિચારો નહિ- જેથી આત્મા આત્મામાં જ સ્થિર થાય. આ જ પરમ ધ્યાન છે.
૫૦૨. ન કસાયસમુત્થેહિ ય, વાહિજ્જઇ માણસેહિં ડુક્ખેહિં ।
ઈસા-વિસાય-સોગા-ઇર્ણહિં, ઙ્ગાણોવગયચિન્તો ॥ ૧૯ ॥
૫૦૨. ચિત્ત ધ્યાનમાં લીન થાય છે ત્યારે કષાયના કારણે ઉદ્ભવ પામતી ઈર્ષ્યા, વિષાદ અને શોક જેવી માનસિક પીડાઓ સાધકને સ્પર્શી શકતી નથી.
૫૦૩. ચાલિજ્જઇ બીભેઇ ય, ધીરો ન પરીસહોવસગ્ગેહિં ।
સુહુમેસુ ન સંમુચ્છઇ, ભાવેસુ ન દેવમાયાસુ ॥ ૨૦ ॥
૫૦૩. ધીર સાધક પરીષદ કે ઉપસર્ગથી નથી ચલિત થતો કે નથી ગભરાતો અને સૂક્ષ્મ અનુભવોમાં કે દેવોની માયાજાળમાં એ મુંઝાતો પણ નથી.

in the upper, the lower region and the transverse region of the world.

500. Nātītamattṭham ṇa ya āgamiṣṣaṃ, attṭham niyacchaṃti tahāgayā.

Vidhūtakappe eyāṇupassī, ṇijjhosaittā khavage mahesī.

500. The blessed personages give no consideration to what existed in the past nor to what will exist in the future. Certainly, the great sage, free from all indulgence in imagination and concentrating his thought on what existed in the present, first dries down and then annihilates (all his karmas).

501. Mā ciṭṭhaha mā jaṃpaha, mā cintaha kiṃ vi jeṇa hoi thiro.

Appā appammi rao, iṇameva paraṃ have jhāṇam.

501. Undertake no bodily act, utter no word and think no thought; thus you will become steady. Certainly, supreme meditation consists in a soul engaged in concentration on itself.

502. Na kasāyasamutthehi ya, vahijjai māṇasehiṃ dukkhehiṃ.

Īsā-visāya-sogā-iehiṃ, jhāṇovagayacitto.

502. A mind engaged in meditation is not perturbed by miseries born of passions nor those born of mental acts nor by jealousy, remorse, sorrow etc.

503. Cālijjai bībhei ya, dhīro na parīśahovasaggehiṃ.

Suhumesu na saṃmucchai, bhāvesu na devamāyāsu.

503. A brave (monk) is neither moved nor frightened by afflictions and calamities; his mind does not become

૫૦૪. જહ ચિરસંચિયમિંધણ-મનલો પવણસહિઓ દુયં દહહ ।
 યથા કમ્મેંધણમમિયં, યણેણ ઝાણાનલો ડહહ ॥ ૨૧ ॥
૫૦૪. પવનનો જેને સાથ હોય એવો અગ્નિ વર્ષોના સંચિત લાકડાના ઢગલાને પણ જરા વારમાં બાળી નાખે છે તેમ, ધ્યાનાગ્નિ અનેક જન્મોથી સંચિત કર્મોના ઈંધણને ક્ષણવારમાં બાળી નાખે છે.

૩૦. અનુપ્રેક્ષાસૂત્ર

૫૦૫. ઝાણોવરમેઽવિ મુણી, ણિચ્ચમણિચ્ચાઙ્ઙાભાવણાપરમો ।
 હોઙ્ઙ સુભાવિયચિત્તો, ધમ્મઙ્ઙાણેણ જો પુલ્લિ ॥ ૧ ॥

૩૦. અનુપ્રેક્ષાસૂત્ર

૫૦૫. ધર્મધ્યાનથી પોતાના ચિત્તને જેણે સારી રીતે ભાવિત કર્યું હોય તેવો મુનિ, ધ્યાન પૂરું થયા પછી પણ સતત અનિત્યાદિ અનુપ્રેક્ષા-ભાવનાઓમાં મનને જોડી રાખે.
૫૦૬. અદ્ધુવમસરણમેગત્ત-મન્નત્તસંસારલોયમસુઙ્ઙત્તં ।
 આસવસંવરણિજ્જર, ધમ્મં બોધિં ચ ચિંતિજ્જ ॥ ૨ ॥
૫૦૬. અનિત્યતા, અશરણતા, એકત્વ અન્યત્વ, સંસાર, લોક, અશુચિત્વ, આસ્રવ, સંવર, નિર્જરા, ધર્મ, બોધિદુર્લભતા — આ બાર વિષયની અનુપ્રેક્ષા વારંવાર કરવી જોઈએ.

infatuated in the slightest degree, not even by the celestial illusions.

504. *Jaha ciraṣaṃciyamim̐dhaṇamanalo pavaṇasahio
duyaṃ dahai*

*Taha kammem̐dhaṇamamiyaṃ, khaṇeṇa jhāṇānalo
ḍahai.*

504. Just as fire favoured by wind speedily burns up the fuel accumulated since long, so also, the fire of meditation destroys in a moment the unlimited fuel of karmas.

30. Anuprekṣāsūtra

505. *Jhāṇovaramévi muṇī, ṇiccamaṇiccābhaāvaṇāparamo.
Hoi subhāviyacitto, dhammajjhāṇena jo puvviṃ.*

30. PRECEPTS ON REFLECTION

505. Even when ordinary meditation is over, then, before undertaking the meditation called ‘dharma-dhyāna’, a monk ought to constantly make his mind permeated with deep reflection pertaining to things transient etc.

506. *Addhuvamasaraṇamegattamannattasaṃsāraloyamasuittariṃ
Āsavaṣaṃvaraṇijjara, dhammaṃ bodhiṃ ca cimtijja.*

506. (A monk) should reflect upon transitoriness, helplessness, loneliness, distinctness (of body and soul), mundane existence, the terrestrial world, impurity, influx of Karmas, stoppage of Karmic influx, release from Karmas, religion and enlightenment.

૫૦૭. જમ્મં મરણેણ સમં, સંપજ્જઇ જોવ્વણં જરાસહિયં ।
લચ્છી વિણાસ-સહિયા ઇય સવ્વં ભંગુરં મુણહ ॥ ૩ ॥
૫૦૭. (અનિત્યત્વ) જન્મની સાથે મૃત્યુ જોડાયેલું છે, યૌવનની સાથે જરા જોડાયેલી છે. સંપત્તિ આવે છે તેમ જાય છે પણ ખરી. અહીં બધું જ નાશવંત છે એ સત્ય સમજી લો.
૫૦૮. ચઇઠ્ઠણ મહામોહં, વિસણ મુણિઠ્ઠણ ભંગુરે સવ્વે ।
ણિવ્વિસયં કુણહ મણં, જેણ સુહં ઉત્તમં લહહ ॥ ૪ ॥
૫૦૮. મહામોહમાંથી બહાર આવી, સર્વ પદાર્થો ક્ષણભંગુર છે એ સત્ય પિછાણી મનને વિષયોમાંથી પાછું વાળો, જેથી પરમ સુખ પ્રાપ્ત થાય.
૫૦૯. વિત્તં પસવો ય ણાઠ્ઠો, તં બાલે સરણં તિ મણ્ણઠ્ઠ ।
ણ મમ તેસિં વા અહં, ણો તાણં સરણં ણ વિજ્જઈ ॥ ૫ ॥
૫૦૯. (અશરણતા.) ધન, પશુ, પરિવાર વગેરેને મૂઠ જીવ આધાર ગણે છે—
“આ મારાં છે, હું તેમનો છું” એમ માને છે, પરંતુ એમાંનું કોઈ રક્ષણ કે શરણરૂપ બનતું નથી.
૫૧૦. સંગં પરિજાણામિ, સલ્લં પિ ય ઉદ્ધરામિ તિવિહેણં ।
ગુત્તીઓ સમિઈઓ, મજ્ઝં તાણં ચ સરણં ચ ॥ ૬ ॥
૫૧૦. આસક્તિઓ તજું છું. મનમાં ઊડે ઊડે ખૂંચી ગયેલાં માયા, મિથ્યાત્વ અને નિદાન(આકાંક્ષાના) શલ્યને ખેંચી કાઢું છું. પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ એ જ હવે મારાં રક્ષણ અને શરણ છે.
૫૧૧. ઘી સંસારો જહિયં, જુવાણઓ પરમરૂવગવ્વિયઓ ।
મરિઠ્ઠણ જાયઠ્ઠ કિમી તત્થેવ કલેવેરે નિયણ ॥ ૭ ॥
૫૧૧. (સંસાર) આ સંસારને ધિક્કાર છે ! રૂપગર્વિત કોઈ યુવાન મરીને

507. *Jammaṃ maraṇeṇa samaṃ, saṃpajjai jovvaṇaṃ jarāsahiyāṃ.*

Lacchī viṇāsa-sahiyā, iya savvaṃ bhaṃgura muṇaha.

507. Know that birth is accompanied by death; youth is succeeded by old age, wealth is perishable. Thus should one reflect that everything is transient.

508. *Caiūṇa mahāmohaṃ, visae muṇiūṇa bhaṃgure savve. Nivvisayaṃ kuṇaha maṇaṃ, jeṇa suhaṃ suhaṃ uttamaṃ lahaha.*

508. After discarding the great illusion, and reflecting that all objects of senses are transient, cultivate a detached mind so that you may attain supreme bliss.

509. *Vittaṃ pasavo ya ṇāio, taṃ bāle saraṇaṃ ti maṇṇai. Ee mama tesiṃ vā ahaṃ, ṇo tāṇaṃ saraṇaṃ ṇa vijjai.*

509. A fool thinks wealth, animals and kinsmen to be his protectors, saying to himself they are mine, I am theirs. Infact, they are neither his protectors nor his shelter.

510. *Samgaṃ parijāṇāmi, sallaṃ pi ya uddharāmi tivihēṇaṃ.*

Guttīo samīi, majjhaṃ tāṇaṃ ca saraṇaṃ ca.

510. I know that they are all (the forms of) attachments; I shall remove those defects known as śalya from my mind, speech and body; the *guptis* and the *samitis* are my protectors and shelters.

511. *Dhī saṃsāro jahiyāṃ, juvāṇāo paramarūvagavviyao. Mariūṇa jāyai, kimī tattheva kalevare niyae.*

511. Fie upon the transmigratory cycle where a youth, highly

પોતાના જ ક્લેવરમાં કૃમિરૂપે આ સંસારમાં ઉત્પન્ન થઈ શકે છે.

૫૧૨. સો નત્થિ ઇહોગાસો, લોણ વાલગ્ગકોઢિમિત્તોઽવિ ।
જમ્મણમરણાબાહા, અણેગસો જત્થ ન ય પત્તા ॥ ૮ ॥
૫૧૨. (લોક.) આ લોકમાં વાળના અગ્રભાગ જેટલી પણ કોઈ એવી જગ્યા નથી કે જ્યાં જીવે અનેક અનેકવાર જન્મ-મરણનું કષ્ટ ન વેઠ્યું હોય.
૫૧૩. વાહિજરમરણમયરો, નિરંતરુષ્પત્તિનીરનિકુરુંબો ।
પરિણામદારુણદુહો, અહો દુરંતો ભવસમુદ્ધો ॥ ૯ ॥
૫૧૩. કેવો દુઃખમય છે આ ભવસાગર ! રોગ-જરા-મરણરૂપ મગર-મચ્છોથી એ ભરેલો છે, જન્મની પાછળ જન્મ એવી જન્મ પરંપરા એ તેનો જળરાશિ છે અને ભયંકર દુઃખો એ તેનું પરિણામ છે.
૫૧૪. સ્યણત્ય-સંજુત્તો, જીવો વિ હવેઙ્ગ ઉત્તમં તિત્થં ।
સંસારં તરહ્ જદો, સ્યણત્તય-દિવ્વ-ણાવાણ ॥ ૧૦ ॥
૫૧૪. જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર રૂપી રત્નત્રયથી સંપન્ન આત્મા તીર્થ છે, કારણ કે રત્નત્રયરૂપ નૌકા વડે એ સંસાર સાગરને તરી જાય છે.
૫૧૫. પત્તેયં પત્તેયં નિયમં, કમ્મફલમણુહવંતાણં ।
કો કસ્સ જણે સયણો ? કો કસ્સ વ પરજણો ભણિઓ ? ॥૧૧॥
૫૧૫. (એકત્વ.) જ્યાં પ્રત્યેક વ્યક્તિ પોતપોતાનાં કર્મફળ ભોગવે છે એવા આ જગતમાં કોને સ્વજન ગણવો અને કોને પરજન ?

proud of his own handsomeness, is born after death as a tiny insect in his own dead body.

512. *So natthi ihogāso, loe vālaggakoḍimittó vi.*

Jammaṇamaraṇabāhā, aṇegaso jattha na ya pattā.

512. There is no place in this world, even as tiny as tip of hair, where a soul has not suffered the pangs of births and deaths several times.

513. *Bāhijaramaraṇamayaro, niraṃtaruppattinīrani-kurumbo.*

Pariṇāmadāruṇaduhō, aho duraṃto bhavasamuddo.

513. Oh, this ocean of mundane existence is difficult to cross over; there are many crocodiles in the form of disease, old-age and death; there is great mass of water in the form of constant births and deaths, the result of all these are terrible misery.

514. *Rayaṇattaya-saṃjutto, jīvo vi havei uttamam tittam.*

Saṃsāram tarai jado, rayaṇattaya-dīvva-ṇāvāe.

514. A soul endowed with the Three Jewels constitutes an excellent ford. One can cross the ocean of transmigratory cycle with the aid of the divine boat of Three Jewels.

515. *Patteyam patteyam niyagam, kammaphalamaṇuhav-amtāṇm.*

Ko kassa jae sayano; ko kassa va parajaṇo bhaṇio ?

515. In this world where every one has to suffer the fruits of his own Karmas individually, is there any person whom one can call his own either related or stranger?

૫૧૬. એગો મે સાસઓ અપ્પા, નાણદંસણસંજુઓ ।
સેસા મે બાહિરા ભાવા, સવ્વે સંજોગલક્ખણા ॥ ૧૨ ॥
૫૧૬. જ્ઞાનદર્શનયુક્ત અને શાશ્વત એવો આત્મા જ મારો છે; બાકીના બધા પદાર્થો સંયોગથી નિર્માણ થયા છે, તે બધા મારાથી અલગ છે.
૫૧૭. સંજોગમૂલા જીવેણં, પત્તા દુક્ખપરંપરા ।
તમ્હા સંયોગસંબંધં, સવ્વભાવેણ વોસિરે ॥ ૧૩ ॥
૫૧૭. સંયોગના કારણે જ જીવ દુઃખ પર દુઃખ વેઠતો આવ્યો છે, માટે સંયોગથી સર્જાયેલા સંબંધોને હું હવે સર્વથા વિસર્જન કરું છું.
૫૧૮. અણુસોઅહ અન્નજગં, અન્નભવંતરગયં તુ બાલજણો ।
નવિ સોયહ અપ્પાણં, કિલિસ્સમાણં ભવસમુદ્દે ॥ ૧૪ ॥
૫૧૮. મૃત્યુ પામીને અન્ય સ્થાને જન્મ લઈ લેનાર બીજા જીવ માટે અજ્ઞાની મનુષ્ય શોક કરે છે; પણ પોતે ભવસાગરમાં દુઃખી થઈ રહ્યો છે તેની ચિંતા તેને થતી નથી.
૫૧૯. જો જાણિરુણ દેહં, જીવસરૂવાદુ તચ્ચદો ભિન્નં ।
અપ્પાણં પિ ય સેવદિ, કજ્જકરં તસ્સ અણ્ણત્તં ॥ ૧૫ ॥
૫૧૯. દેહ આત્માથી તત્વતઃ ભિન્ન છે. એ જાણીને જે આત્મા તરફ વળે છે તેની જ અન્યત્વભાવના સફળ છે.
૫૨૦. મંસદ્ધિસંઘાણ, મુત્તપુરીસભરિણ નવચ્છિદ્દે ।
અસુદં પરિસ્સવંતે સુહં સરીરમ્મિ કિં અત્થિ ? ॥ ૧૬ ॥
૫૨૦. (અશુચિ.)માંસ અને હાડકાંના સંયોજનરૂપ, મળ-મૂત્રથી ભરેલા નવ છિદ્રવાળા અને જેમાંથી સતત મલિન જાવો વહી રહ્યા છે એવા આ શરીરમાં સુંદર કહી શકાય એવી વસ્તુ કઈ છે ?

**516. *Ego me sāsao appā, nāṇadam̐saṇasam̐juo.
Sesā me bāhirā, savve sam̐jogalak̐khaṇā.***

516. My soul endowed with knowledge and faith is alone permanently mine; all others are alien to me and are in the nature of external adjuncts.

**517. *Sam̐jogam̐lā jiveṇam̐, pattā duk̐khaparam̐parā.
Tam̐hā sam̐jogasam̐bam̐dham̐ savvabhāveṇa vosire.***

517. All the series of miseries “suffered by a soul are born of these alien associations; therefore, I sever wholeheartedly contacts from all alien associations.

**518. *Aṇusoai annajaṇam̐, annabhavaṇtaragayam̐ tu
bālajaṇo.
Navi soyai appāṇam̐, kilissam̐ṇam̐ bhavasam̐udde.***

518. A foolish person grieves over the death of another person when he has departed to assume another birth but he does not think of his own soul which is suffering in this ocean of mundane existence.

**519. *Jo jāṇiūṇa deham̐, jīvasarūvādu taccado bhinnam̐.
Appāṇam̐ pi ya sevadi, kajjakaram̐ tassa aṇṇattam̐.***

519. He who reflects over his own soul, after knowing that, in principle, his body is distinct from his soul, achieves effective results.

**520. *Mam̐sat̐ṭhiyasam̐ghāe, muttapurīsabharie navacchidde.
Asuim̐ parissavar̐ṇite, suham̐ sarīram̐mi kim̐ atthi ?***

520. What is there auspicious in this body, which is constituted of flesh and bone, filled with urine and excrement, and foul matter through nine openings?

૫૨૧. એદે મોહય-ભાવા, જો પરિવજ્જેઙ્ઘ ડવસમે લીણો ।
હેયં તિ મન્નમાણો આસવઅણુવેહણં તસ્સ ॥ ૧૭ ॥
૫૨૧. (આસ્રવ.) ચિત્તવૃત્તિઓને ઉપશાંત કરી, આ મોહક પદાર્થોને ત્યાજ્ય સમજવાપૂર્વક તેમનો ત્યાગ કરવો એ આસ્રવભાવના છે.
૫૨૨. મણવયણકાયગુત્તિ-દિયસ્સ સમિદીસુ અપ્પમત્તસ્સ ।
આસવદારણિરોહે, ણવકમ્મરયાસવો ણ હવે ॥ ૧૮ ॥
૫૨૨. (સંવર.) મન-વચન-કાયા અને ઈન્દ્રિયોની પ્રવૃત્તિને અંકુશમાં લાવી, જરૂરી પ્રવૃત્તિમાં પણ અપ્રમત્તપણે જયણા-સાવધાની રાખી જે આત્મા કર્મોને આવવાના દ્વારોને બંધ કરે છે તેને નવાં કર્મોનો આસ્રવ થતો નથી.
૫૨૩. ણાઠ્ઠણ લોગસારં, ણિસ્સારં દીહગમણસંસારં ।
લોયગ્ગસિહરવાસં ઝાહિ પયત્તેણ સુહવાસં ॥ ૧૯ ॥
૫૨૩. (નિર્જરા.) લોકમાં જે સાર છે તેને જાણી લઈને અને દીર્ઘકાળના ભ્રમણરૂપ આ સંસારને નિઃસાર સમજીને લોકાગ્ર પર સુખભર્યો નિવાસ કરવા માટે તત્પર બનો.
૫૨૪. બંધપ્પદેસગલણં ણિજ્જરણં ઇદિ જિણેહિ પ્પણત્તં ।
જેણ હવે સંવરણં તેણ ડુ ણિજ્જરણમિદિ જાણ ॥ ૨૦ ॥
૫૨૪. (નિર્જરા.) અગાઉ બાંધેલા કર્મોના પરમાણુઓ આત્મા ઉપરથી પાછા ખરી પડવા તેને ભગવાને નિર્જરા કહી છે. જે જે સંવરનાં સાધનો છે તે બધા નિર્જરાના પણ સાધન બને છે અર્થાત્ જેનાથી સંવર સધાય છે તેનાથી નિર્જરા પણ થાય છે.
૫૨૫. જરામરણવેગેણં, વુજ્ઝમાણાણ પાણિણં ।
ધમ્મો દીવો પઙ્ગહ ય, ગઈ સરણમુત્તમં ॥ ૨૧ ॥

521. *Ede mohaya-bhāvā, jo parivājjei uvasame līno.*

Heyam ti mannamāṇo, āsavaaṇuvehaṇam tassa.

521. Thus absorbed in an experience of calmness the person who renounces the mental state born of delusion—considering that they are worth being renounced, truly undertakes deep reflection related to karmic inflow.

522. *Maṇavayaṇakāyaguttiṃ-diyassa samidīsu appamattassa.*

Āsavadāraṇirohe, ṇavakammarayāsavo ṇa have.

522. A monk who controls his senses through restraints of his mind, speech and body, and is aware of the observance of samiti i. e., the five types of vigilance, prevents influx of karmas and will not attract the dust of new karmas.

523. *Nāūṇa logasāram, ṇissāram dīhagamaṇasaṃsāram.*

Loyaggasiharavāsam, jhāhi payatteṇa suhavāsam.

523. Having understood the nature of worldly existence and the worthlessness of long transmigrations in mundane life, a monk should exert to meditate residing on the top of the universe (i. e., śiddha-śilā) where-living is blissful.

524. *Baṃdhappadesa-ggalaṇam ṇijjaraṇam idi liṇe hi paṇattam.*

Jeṇa have saṃvaraṇam, teṇa du ṇijjaraṇa midī jāṇa.

524. It is preached by Jina that the dissociation of Karmic matter (from the self) is called Nirjarā. Know that, means of Sarmvara (stoppage) are also the means of Nirjarā.

525. *Jarāmaraṇavegeṇam, vujjhamāṇāṇa pāṇiṇam.*

Dhammo dīvo paiṭṭhā ya, gaī saraṇamuttamam.

૫૨૫. (ધર્મ.) જન્મ-જરા-મરણના પ્રવાહમાં તણાતા જીવો માટે ધર્મ જ દરિયા વચ્ચેના દ્વીપ સમાન છે, આધાર છે, આશરો છે અને શ્રેષ્ઠ શરણ છે.
૫૨૬. માણુસ્સં વિગ્ગહં લદ્ધું, સુઈં ધમ્મસ્સ દુલ્લહા ।
જં સોચ્ચા પડિવજ્જંતિ, તવં ચંતિમહિંસયં ॥ ૨૨ ॥
૫૨૬. (બોધિદુર્લભતા.) માનવજન્મ દુર્લભ છે. એ મળી ગયા પછી જેનાથી અહિંસા, ક્ષમા, તપનો માર્ગ સમજાય એવું ધર્મશ્રવણ દુર્લભ છે.
૫૨૭. આહચ્ચ સવણં લદ્ધું, સદ્ધા પરમદુલ્લહા ।
સોચ્ચા નેઆઝયં મગ્ગં, બહવે પરિભસ્સઈ ॥ ૨૩ ॥
૫૨૭. કોઈક રીતે ધર્મશ્રવણની પ્રાપ્તિ થઈ જાય તો તેના પર શ્રદ્ધા જાગવી મહાદુર્લભ છે. સત્યમાર્ગને સાંભળ્યા પછી પણ ઘણાંયે તેનાથી વિમુખ થઈ જાય છે.
૫૨૮. સુઈં ચ લદ્ધું સદ્ધં ચ, વીરિયં પુણ દુલ્લહં ।
બહવે રોયમાણા વિ, નો ણં પડિવજ્જા ॥ ૨૪ ॥
૫૨૮. ધર્મશ્રવણ અને શ્રદ્ધા પ્રાપ્ત થયા પછી આચરણ માટે પુરુષાર્થ થવો દુર્લભ છે. કેટલાંય લોકો એવા હોય છે કે ધર્મ પર પ્રેમ હોવા છતાં તેનું પાલન કરતા નથી.
૫૨૯. ભાવણાજોગ-સુદ્ધપ્પા, જલે ણાવા વ આહિયા ।
નાવા વ તીરસંપણ્ણા, સવ્વદુક્ખા તિઉદ્ધ ॥ ૨૫ ॥
૫૨૯. ભાવનાયોગથી શુદ્ધ બનેલો આત્મા એટલે જાણે જળમાં રહેલી નૌકા. કાંઠે પહોંચેલી નાવડીની જેમ એ આત્મા સર્વ દુઃખોને પેલે પાર પહોંચે છે.

525. For living beings who are floating in the currents of old age and death, religion is the best island, resting place, and supreme shelter.
526. *Mānussam viggahaṃ laddhum, suī dhammassa dullaḥā. Jam soccā paḍivajjanti, tavaṃ khamtimahimsayaṃ.*
526. Even after being born in a human body, it is the most difficult to listen to the scriptural texts; having listened them one accepts penance, forgiveness and non-violence (*Ahimsā.*)
527. *Āhacca savaṇaṃ laddhum, saddhā paramadullaḥā. Soccā neāuyam maggaṃ, bahave paribhassā.*
527. Even after listening to the religious text, it is extremely difficult to cultivate faith in it; because there are many people, who even after learning about the righteous path, deviate from it.
528. *Suim ca laddhum saddham ca, vīriyam puṇa dullaḥam. Bahave royamāṇā vi, no eṇam paḍivajjae.*
528. Even after listening to the sacred lore and acquiring firm faith in it, it is again difficult to undertake the endeavour needed, for certainly, there are many people who even having a firm faith in religion, do not practise it.
529. *Bhāvaṇājoga-suddhappā, jale nāvā va āhiyā. Nāvā va tīrasampanṇā, savvadukkhā tiuṭṭai.*
529. A person who has purified his soul by his thought-activity resembles a boat; as boat crosses an ocean, so also such a person secures freedom from all misery.

૫૩૦. બારસ અણુવેક્ષાઓ, પચ્ચક્ષાણં તહવ પઢિક્કમણં ।
આલોચણં સમાહી, તમ્હા ભાવેજ્જ અણુવેક્ષં ॥ ૨૬ ॥
૫૩૦. બાર ભાવનાઓ એ પચ્ચક્ષાણ છે, એ પ્રતિક્રમણ છે, એ આલોચના છે ને એ જ સમાધિ છે, માટે વારંવાર આ બાર વિષયોની અનુપ્રેક્ષા - વિચારણા કરતા રહેવું.

૩૧. લેશ્યાસૂત્ર

૫૩૧. હોંતિ કમવિસુદ્ધાઓ, લેસાઓ પીયપમ્હસુક્કાઓ ।
ધમ્મજ્ઞાણોવગયસ્સ, તિવ્વ-મંદાઇખેયાઓ ॥ ૧ ॥

૩૧. લેશ્યાસૂત્ર

૫૩૧. ક્રમશઃ શુદ્ધ, શુદ્ધતર અને શુદ્ધતમ એવી તેજો, પદ્મ અને શુક્લ એ ત્રણ લેશ્યાઓ ધર્મધ્યાનની અવસ્થામાં રહેલી વ્યક્તિને હોય છે. દરેકના તીવ્ર-મંદરૂપે પાછા અનેક પ્રકાર હોય છે.

૫૩૨. જોગપત્તી લેસ્સા, કસાયઉદયાણુરંજિયા હોઈ ।
તત્તો દોણહં કજ્જં, બંધચઠ્ઠકં સમુદ્દિટ્ઠં ॥ ૨ ॥

૫૩૨. કષાયથી પ્રભાવિત મન-વચન-કાયાના યોગ(પ્રવૃત્તિ) એ લેશ્યા છે. ચાર પ્રકારનો કર્મબંધ એ કષાય અને યોગના સંયોજનરૂપ લેશ્યાનું કાર્ય છે.

(કર્મબંધના ચાર પ્રકાર : પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, અનુભાગ(સ્સ) અને પ્રદેશ. પ્રકૃતિ=કર્મનો પ્રકાર. સ્થિતિ = કર્મની અવધિ. સ્સ = કર્મની શક્તિ. પ્રદેશ = કર્મ - પરમાણુઓનો જથ્થો. સ્થિતિબંધ અને સ્સબંધમાં કષાય મુખ્ય ભાગ ભજવે છે, પ્રકૃતિબંધ અને પ્રદેશબંધમાં યોગ (શારીરિક, વાચિક, માનસિક પ્રવૃત્તિ) મુખ્ય ભાગ ભજવે છે.)

૫૩૩. કિણ્હા ણીલા કાઠુ, તેઠ્ઠ પમ્મા સુવ્કલેસ્સા ય ।
લેસ્સાણં ણિદ્દેસા, છચ્ચેવ હવંતિ ણિયમેણ ॥ ૩ ॥

530. *Bārasa aṇuvekkhāo, paccakkhāṇaṃ taheva paḍikkamaṇaṃ.*

Āloyaṇaṃ samāhī, tamhā bhāvejja aṇuvekkhaṃ.

530. The twelve Anupreksā (deep reflections) are themselves, abstinence, repentance, confession and meditation, one should deeply contemplate on these reflections.

31. Leśyāsūtra

531. *Hoṃti kamavisuddhāo, lesāo pīyapamhasukkāo.*

Dhammajjhāṇovagayassa, tivva-maṃdāibheyāo.

31. PRECEPT ON SOUL-COLOURING (LEŚYAS)

531. As a rule, the leśyas, (colours or tinges of the soul) are specifically mentioned to be of six kinds: (1) black (*Kṛṣṇa*), (2) blue (*Nīla*), (3) grey (*Kapota*), (4) golden yellow (*Tejas*), (5) lotus coloured (*Padma*) and (6) white (*Śukla*).

532. *Jogapauttī lessā, kasāyaudayāṇuramjijyā hoī.*

Tatto doṇhaṃ kajjaṃ, baṃdhacaukkaṃ samuddiṭṭhaṃ.

532. Occurrence of soul-colouring as a result of activities (of mind, speech and body) due to the rise of passions is called Leśyā. The twin effects of activity and passions is to bring about bondage of four kinds of Karma.

533. *Kiṇhā ṇīlā kāū, teū pammā ya sukkalessā ya.*

Lessāṇaṃ ṇiddesā, chacceva havanti ṇiyameṇa.

૫૩૩. લેશ્યા છ પ્રકારની છે : કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત, તેજો, પદ્મ અને શુક્લ.

૫૩૪. કિણ્હા નીલા કાઠ, તિણ્ણ વિ ય્યાઓ અહમ્મલેસાઓ ।
 ય્યાહિ તિહિં વિ જીવો, દુગ્ગઈં ડવવજ્જઈં બહુસો ॥ ૪ ॥

૫૩૪. કૃષ્ણ, નીલ અને કપોત એ ત્રણ લેશ્યાઓ અશુભ છે. આ ત્રણ લેશ્યાઓ જીવને અધોગતિમાં લઈ જાય છે.

૫૩૫. તેઠ્ઠ પમ્હા સુક્કા, તિણ્ણ વિ ય્યાઓ ધમ્મલેસાઓ ।
 ય્યાહિ તિહિં વિ જીવો, સુગ્ગઈં ડવવજ્જઈં બહુસો ॥ ૫ ॥

૫૩૫. તેજો, પદ્મ અને શુક્લ — આ ત્રણ લેશ્યાઓ શુભ છે. આ ત્રણ લેશ્યાઓ જીવને સદ્ગતિમાં લઈ જાય છે.

૫૩૬. તિવ્વતમા તિવ્વતરા, તિવ્વા અસુહા સુહા તહા મંદા ।
 મંદતરા મંદતમા, છઢ્ઢાણગયા હુ પત્તેયં ॥ ૬ ॥

૫૩૬. પ્રત્યેક લેશ્યાની છ કક્ષાઓ હોય છે : તીવ્રતમ, તીવ્રતર, તીવ્ર, મંદ, મંદતર, મંદતમ. તીવ્રતા અને મંદતાની અપેક્ષાએ એક-એક લેશ્યાની અસંખ્ય-અનંત કક્ષાઓ હોઈ શકે છે. એક વ્યક્તિમાં પણ લેશ્યાની તરતમતા સતત ચાલ્યા કરતી હોય છે.

૫૩૭. પહિયા જે છ પ્પુરિસા, પરિભટ્ટરણમજ્ઝદેસમ્હિ ।
 ફલભરિયરુક્ખમેગં, પેક્કિવ્વત્તા તે વિચિંતંતિ ॥ ૭ ॥

533. One engaged in the meditation called 'dharma-dhyana' is possessed of three *leśyās* (soul-colouring), viz, yellow, lotus coloured and white—which are respectively more and more pure and are each divided into sub-types like intense, mild etc.

534. *Kiṅhā nīlā kāū, tiṅṅi vi eyāo ahammalesāo.*
Eyāhi tihī vi jīvo, duggaim̄ uvavajjāi bahuso.

534. The black, blue and grey are the three types of inauspicious *Leśyās*; as result of these three (*Leśyās*) the soul takes birth in various-unhappy states of existence.

535. *Teū pamhā sukkā, tiṅṅi vi eyāo dhammalesāo.*
Eyāhi tihī vi jīvo, suggaim̄ uvavajjī bahuso.

535. The golden-yellow, lotus-coloured and white are the three types of auspicious *Leśyās*; on account of these three, the soul mostly takes birth in various happy states of existence.

536. *Tivvatamā tivvatarā, tivvā asuhā suhā tahā maṁdā.*
Maṁdatarā maṁdatamā, chaṭṭhāṅagayā hu patteyam̄.

536. Each of the three inauspicious *Leśyās* differ in their intensity; most intense, more intense and intense; similarly the auspicious *Leśyās* undergo three changes; most mild, more mild and mild. And each of these sub-types is further subdivided into six classes in accordance with its relative increase and decrease.

537. *Pahiyā je cha ppurisā, paribhaṭṭhāraṅṅamajjhadesamhi.*
Phalabhariyarukkhamegam̄, pekkhittā te vicim̄tam̄ti.

૫૩૮. ણિમ્મૂલખંધસાહુ-વસાહં છિત્તું ચિણિત્તુ પડિદાઈં ।

ખાતં ફલાઈં ઇદિ, જં મણેણ વચણં હવે કમ્મં ॥ ૮ ॥

૫૩૭-૫૩૮. છ પ્રવાસીઓ વનમાં ભૂલા પડ્યા. ભૂખ્યા થયેલ એ પ્રવાસીઓ એ ફળથી લચી પડેલું એક વૃક્ષ જોયું. છમાંથી દરેકને જુદો જુદો વિચાર આવ્યો : ૧- આખું ઝાડ મૂળસહિત ઊખેડીએ અને ફળ ખાઈએ. ૨- થડમાંથી આખું ઝાડ કાપી લઈએ. ૩- મોટી મોટી ડાળીઓ કાપીએ. ૪- ફળવાળાં ડાળખાં જ કાપી લઈએ. ૫- ફળો જ તોડી લઈએ. ૬- ઝાડ નીચે પડેલાં ફળો જ પૂરતાં છે. આ છ માણસોના વિચાર એ છ લેશ્યાધારક વ્યક્તિના વિચાર, ઉચ્ચાર અને વર્તનનાં ઉદાહરણ છે.

૫૩૯. ચંડો ણ મુંચઈ વેરં, મંડણસીલો ચ ધરમદયરહિઓ ।

દુદ્ઢો ણ ચ ઇદિ વસં, લક્ખણમેયં તુ કિણહસ્સ ॥ ૯ ॥

૫૩૯. અતિ ઉગ્ર ક્રોધ, વેરની ગાંઠ વાળવી, ઝઘડાણુ સ્વભાવ, ધર્મ અને દયાનો અભાવ, દુષ્ટતા, કોઈ રીતે સમજવું નહિ — આ કૃષ્ણ લેશ્યાનાં લક્ષણ છે.

૫૪૦. મંદો બુદ્ધિવિહીણો, ણિલ્લિણાણી ચ વિસયલોલો ચ ।

લક્ખણમેયં મ્મણિયં, સમાસદો ણીલલેસ્સસ્સ ॥ ૧૦ ॥

૫૪૦. આળસ, બુદ્ધિહીનતા, અણઆવડત, વિષયલોલુપતા — આ નીલ લેશ્યાનાં લક્ષણ છે.

538. *Nimmūlakhamdhasāhu-vasāham chittum ciñittu paḍidāim.*

Khāum phalāim idi, jam maṇeṇa vayaṇam have kammam.

537 & 538. Six persons who are travellers miss their way in the midst of a forest. They see a tree laden with fruits and begin to think of getting those fruits: one of them suggests uprooting the entire tree and eating the fruits; the second one suggests cutting the trunk of the tree; the third one suggests cutting the branches; the fourth one suggests cutting the twigs; the fifth one suggests plucking the fruits only; the sixth one suggests picking up only the fruits that have fallen down. The thoughts, words and bodily activities of each of these six travellers related to eating fruits are mutually different and respectively illustrative of the six *Leśyās*.

539. *Caṃḍo ṇa muṃcai veram, bhamḍaṇasīlo ya dhammadayarahio.*

Duṭṭho ṇa ya edi vasam, lakkhaṇameyam tu kiṇhassa.

539. The (mental) characteristics of a person of black *Leśyā* are: he is violent; he does not give up enmity; he is quarrelsome, he is devoid of goodness and compassion; he is wicked and he cannot be influenced.

540. *Mamdo buddhivihīṇo, ṇivviṇāṇī ya visayalolo ya.*

Lakkhaṇameyam bhaṇiyam, samāsado ṇīlalessassa.

540. The (mental) characteristics of a person with blue *Leśyā* are: he is dull; he is devoid of intelligence; he has no discrimination; and he is given to sensual enjoyment.

૫૪૧. રૂસઙ્ગ ણિંદઙ્ગ અન્ને, દૂસઙ્ગ બહુસો ય સોયભયબહુલો ।
 ણ ગણઙ્ગ કજ્જાકજ્જં, લક્ખણમેયં તુ કાઁસસ ॥ ૧૧ ॥
૫૪૧. રીસ, બીજાની નિંદા, બીજાના વાંક કાઢવાની ટેવ, શોક અને ભય વધુ પ્રમાણમાં હોવાં, કાર્ય-અકાર્યનો વિવેક ન હોવ — આ કાપોત લેશ્યાનાં લક્ષણ છે.
૫૪૨. જાણઙ્ગ કજ્જાકજ્જં, સેયમસેયં ચ સવ્વસમપાસી ।
 દયદાણરદો ય મિદૂ, લક્ખણમેયં તુ તેઁસસ ॥ ૧૨ ॥
૫૪૨. કાર્ય-અકાર્યનો વિવેક, હિત-અહિતની સમજણ, તટસ્થતા, દયા, દાન, નમ્રતા— આ તેજોલેશ્યાનાં લક્ષણ છે.
૫૪૩. ચાગી ભદ્દો ચોક્ખો, અજ્જવકમ્મો ય યમદિ બહુગં પિ ।
 સાહુગુરુપૂજણરદો, લક્ખણમેયં તુ પમ્મસસ ॥ ૧૩ ॥
૫૪૩. ત્યાગની વૃત્તિ, સરળતા, વ્યવહારશુદ્ધિ, નિષ્કપટતા, ખૂબ સહિષ્ણુતા, સાધુ અને વડીલો પ્રત્યે આદર — આ પદ્મ લેશ્યાનાં લક્ષણ છે.
૫૪૪. ણ ય કુણઙ્ગ પક્ખવાયં, ણ વિ ય ણિદાણં સમો ય સવ્વેસિં ।
 ણત્થિ ય રાયદ્દોસા, ણેહો વિ ય સુક્કલેસસસ ॥ ૧૪ ॥
૫૪૪. પક્ષપાત ન કરવો, લૌકિક સુખની કામના ન હોવી, સર્વ પ્રત્યે સમભાવ, રાગદ્વેષની અલ્પતા અને મમતાનો અભાવ — આ શુક્લલેશ્યાનાં લક્ષણ છે.

541. *Rūsai ñim dai anne, dūsai bahuso ya soyabhayabahulo.
Na gañai kajjākajjam, lakkhaṇameyaṁ tu kāussa.*

541. The (mental) characteristics of a person with grey *Leśyā* are: he frequently gets angry, censures others, blames others, is susceptible to sorrow and fear, and does not discriminate between what ought to be done and what not to be done.

542. *Jāñai kajjākajjam, seyamaseyaṁ ca savvasamapāsī.
Dayadāṇarado ya midū, lakkhaṇameyaṁ tu teussa.*

542. The (mental) characteristics of a person with golden yellow *Leśyā* are: he knows as to what ought to be done and what not to be done; he knows as to what acts lead to welfare and what do not; he has always an attitude of impartiality, he is ever engaged in acts of compassion and charity, and he is soft.

543. *Cāgī bhaddo cokkho, ajjavakammo ya khamadi
bahugam pi.
Sāhugurupūjaṇarado, lakkhaṇameyaṁ tu pammaṣsa.*

543. The (mental) characteristics of a person with *Padma Leśyā* are: he is generous, honest, straight-forward in his dealings, possessed of great forbearance and engaged in the worship of monks and preceptors.

544. *Na ya kuṇai pakkhavāyaṁ, ṇa vi ya ñidāṇamsamo ya
savvesi.
Natthi ya rāyaddosā, ṇeho vi ya sukkalessassa.*

544. The (mental) characteristics of a person with white i are: he does not treat anybody with partiality; has no desire for future sensual pleasures, treats everybody with equality

૫૪૫. લેસ્સાસોધી અજ્ઞવસાણવિસોધીઁ હોઙ્ગ જીવસ્સ ।
અજ્ઞવસાણવિસોધી, મંદકસાયસ્સ ણાયવ્વા ॥ ૧૫ ॥
૫૪૫. ચિત્તના અધ્યવસાયો શુદ્ધ થાય તો લેશ્યાઓ શુદ્ધ થાય છે અને
અધ્યવસાયોની શુદ્ધિ કષાયો મંદ થવાથી થાય છે.

૩૨. આત્મવિકાસસૂત્ર (ગુણસ્થાન)

૫૪૬. જેહિં દુ લક્ખિજ્જંતે, ઉદયાદિસુ સંભવેહિં ભાવેહિં ।
જીવા તે ગુણસણ્ણા, ણિદ્દિઠા સવ્વદરિસીહિં ॥ ૧ ॥

૩૨. આત્મવિકાસસૂત્ર

૫૪૬. કર્મના ઉદય, ક્ષય, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ વગેરે દ્વારા ઉત્પન્ન થનારા
ભાવોના આધારે આત્મવિકાસની વિવિધ અવસ્થાઓ ઓળખી શકાય
છે. એ અવસ્થાઓને સર્વજ્ઞોએ “ગુણસ્થાન” તરીકે ઓળખાવી છે.

(ઉદય = કર્મ પોતાનું ફળ આપી રહ્યું હોય તે સ્થિતિ. ઉપશમ = અમુક સમય
સુધી અમુક કર્મ નિષ્ક્રિય થઈ જાય તે સ્થિતિ. ક્ષય = ભોગવી લેવાથી અથવા અન્ય
રીતે કર્મનો નાશ થાય તે. ક્ષયોપશમ = જેમાં કોઈ કર્મનો થોડો ક્ષય અને બાકીના
હિસ્સાનો ઉપશમ થયો હોય એવી સ્થિતિ.)

૫૪૭. મિચ્છો સાસણ મિસ્સો, અવિરદસમ્મો ચ દેસવિરદો ચ ।
વિરદો પમત્ત ઙ્ગરો, અપુવ્વ અણિયદ્ધિ સુહુમો ચ ॥ ૨ ॥

૫૪૮. ઉવસંત ઝ્ઘીણમોહો, સજોગિકેવલિજિણો અજોગી ચ ।
ચોદ્દસ ગુણઢ્ઘાણિણિ ચ, કમેણ સિદ્ધા ચ ણાયવ્વા ॥ ૩ ॥

- ૫૪૭-૫૪૮ મિથ્યાત્વ, સાસ્વાદન, મિશ્ર, અવિરત સમ્યગ્દષ્ટિ, દેશવિરત,
પ્રમત્તવિરત, અપ્રમત્તવિરત, અપૂર્વકરણ, અનિવૃત્તિકરણ, સૂક્ષ્મ-
સંપરાય, ઉપશાંતમોહ, ક્ષીણમોહ, સયોગીકેવલી, અયોગીકેવલી —

and he is devoid of affection, hatred and attachment.

545. *Lessāsodhī ajjhavasāṇavisodhīe hoi jīvassa.*

Ajjhavasāṇavisodhi, maṇḍakasāyassa ṇāyavvā.

545. On the attainment of mental purification there will be purity in the *Leśyās*; it should be understood that the subsidence of passions leads to attainment of mental purification.

32. Ātmavikāśasūtra (Guṇasthāna)

546. *Jehim du lakkhijjante, udayādisu sambhavehim bhāvehim.*

Jīvā te guṇasaṇṇā, ṇidditṭhā savvadarisīhim.

32. PRECEPTS ON SPIRITUAL PROGRESS (GUNASTHANAS)

546. Those states resulting from the fruition etc. of Karmas, by which souls are distinguished are given the name 'guṇa' (spiritual stages) by the Omniscients.

547. *Miccho sāsaṇa misso, aviradasammo ya desavirado ya. virado pamatta iyaro, apuvva aṇiyatṭi suhumo ya.*

548. *Uvasamta khīṇamoho, sajogikevaliṇo ajogī ya.*

Coddasa guṇatṭhāṇāni ya, kameṇa siddhā ya ṇāyavvā.

547 & 548. There are fourteen stages in the path of gradual spiritual development; (1) false belief, (2) failing from right faith; (3) mixture of right faith and wrong faith, (4) vowless right faith, (5) partial observance of vows, (6)

આ ચૌદ ગુણસ્થાન છે. આત્માની તે પછીની અવસ્થા સિદ્ધપણાની છે.

૫૪૯. તં મિચ્છતં જમસદ્દહણં તચ્ચાણ હોદિ અત્થાણં ।
સંસદ્દમભિગ્ગહિયં, અણભિગ્ગહિયં તુ તં તિવિહં ॥ ૪ ॥
૫૪૯. તત્ત્વભૂત પદાર્થો ઉપર શ્રદ્ધા ન હોવી એ મિથ્યાત્વ છે. તેના ત્રણ પ્રકાર છે — સાંશયિક, અભિગૃહીત, અનભિગૃહીત.
(સાંશયિક = શંકાત્મક. અભિગૃહીત = અસત્યને સત્ય સમજી લેવું. અનભિગૃહીત = સત્યાસત્યનો કોઈ વિચાર જ ન હોવો.)
૫૫૦. સમ્મત્તરયણપવ્વય-સિહરાદો મિચ્છભાવસમભિમુહો ।
ણાસિયસમ્મત્તો સો, સાસણણામો મુણોયવ્વો ॥ ૫ ॥
૫૫૦. જીવ સમ્યક્ત્વરૂપી પર્વતના શિખરથી પડીને મિથ્યાત્વ પ્રતિ જઈ રહ્યો હોય — સમ્યક્દર્શન ગુમાવી પાછો મિથ્યાત્વની સ્થિતિમાં સરકી રહ્યો હોય — પણ હજી મિથ્યાત્વભાવમાં પ્રવેશ્યો ન હોય એવી વચગાળાની સ્થિતિમાં તે સમ્યક્ દર્શનનો કંઈક સ્વાદ હજી અનુભવી રહ્યો હોય છે. આ સાસ્વાદન ગુણસ્થાન છે.
૫૫૧. દહિગુડમિવ વ મિસ્સં, પિહુભાવં ણેવ કારિદું સવ્કં ।
એવં મિસ્સયભાવો, સમ્મામિચ્છો ત્તિ ણાયવ્વો ॥ ૬ ॥
૫૫૧. જ્યારે જીવમાં દહીં અને ગોળની જેમ સમ્યક્ત્વ અને મિથ્યાત્વ મિશ્ર થઈ ગયાં હોય — બંનેનો સ્વાદ અલગ અનુભવી શકાય એવો રહ્યો ન હોય એ અવસ્થાને મિશ્રગુણસ્થાન કહે છે.

non-vigilant observance of vows, (7) vigilant observance of vows, (8) unique condition of bliss, which has not been experienced before, (9) constant thought-activity (that is meditation), (10) slightest attachment, (11) subsided delusion, (12) destroyed delusion, (13) omniscient with activities, and (14) Omniscient without activity. It should be understood that emancipation is attained in stages

549. *Taṃ micchattaṃ jamasaddahaṇaṃ, taccāṇa hodi atthāṇaṃ.*

Sāmsaidamabhiggahiyāṃ, aṇabhiggahiyāṃ tu taṃ tivihāṃ.

549. Having faith in the things existing in a veritable fashion - that is called mithyatva. It is of three forms - viz. that of the form of entertaining a doubt, that of the form of something developed deliberately, that of the form of something not developed deliberately.

550. *Sammattarayaṇapavvaya-siharādo micchabhāvasam-abhimuho.*

Nāsiyasammatto so, sāsaṇaṇāmo muṇeyavvo.

550. The soul falls down from the peak of the mountain of right faith, with his face towards the plain of wrong faith, and has his right-faith destroyed - this stage of soul is called *sāsvādana*. I e., having taste of right faith.

551. *Dahiguḍamiva vāmissaṃ, pihubhāvaṃ ṇeva kāriduṃ sakkāṃ.*

Evāṃ missayabhāvo, sammāmiccho tti ṇāyavvo.

551. The mixed stage of *Samyaktva* (Right faith) and mithyatva (wrong faith) which can, in no way, be split up into right

૫૫૨. ણો ઙ્ઙિદિણ્ણુ વિરદો, ણો જીવે થાવરે તસે ચાવિ ।
જો સદ્દહ્ઙ્ઙ જિણ્ણુત્તં, સમ્માઙ્ઙટ્ઠી અવિરદો સો ॥ ૭ ॥
૫૫૨. જે જિનેશ્વરકથિત તત્ત્વ પર શ્રદ્ધા ધરાવે છે પરંતુ વિષયોથી કે ત્રસ -
સ્થાવર કોઈ પણ જીવોની હિંસાથી વિરમ્બો નથી તે અવિરત
સમ્યગ્દષ્ટિ છે.
૫૫૩. જો તસવહાઙ વિરદો, ણો વિરઓ ંત્થથાવરવહાઓ ।
પહ્ઙ્ઙિસમયં સો જીવો, વિરયાવિરઓ જિણેવ્કમઙ્ઙ ॥ ૮ ॥
૫૫૩. જે જિનેશ્વરકથિત તત્ત્વ પર પૂરી શ્રદ્ધા ધરાવે છે અને ત્રસ જીવોની
હિંસાનો ત્યાગ કરી શકે છે પણ સ્થાવર જીવોની હિંસાનો ત્યાગ નથી
કરી શકતો તે આત્મા દેશવિરત ગુણસ્થાને રહેલો જાણવો.
૫૫૪. વત્તાવત્તપમાણ, જો વસઙ્ઙ પમત્તસંજઓ હોઙ્ઙ ।
સયલગુણસીલકલિઓ, મહવ્વઙ્ઙ ચિત્તલાયરણો ॥ ૯ ॥
૫૫૪. જે શીલના સર્વગુણોથી યુક્ત હોય, મહાવ્રતોનું પાલન કરતો હોય પણ
વ્યક્ત કે અવ્યક્ત (સ્થૂલ કે સૂક્ષ્મ) પ્રમાદ જેનામાં હજી રહ્યો હોય અને
તેથી જેનું આચરણ થોડું દોષયુક્ત હોય તેને પ્રમત્તસંયત ગુણસ્થાને
રહેલો જાણવો.
૫૫૫. ણઙ્ઙાસેસપમાઓ, વયગુણસીલોલિમંઙ્ઙિઓ ણાણી ।
અણુવસમઓ અઁવઓ, ઙ્ઙાણણિલીણો હુ અપ્પમત્તો સો ॥ ૧૦ ॥

and wrong beliefs of just as a mixed taste of curd and treacle can not be referred to separately as sour or sweet, is known as *miśra-bhāva*.

552. *No im̐diesu virado, ṇo jīve thāvare tase cāvi.*

Jo saddahai jīṇattum, sammāiṭṭhī avirado so.

552. He who has not vowed to abstain from indulgence in the senses and from hurting the mobile and immobile living beings; although he has firm faith in the doctrines propounded by the Jina. This stage is said to be of a person of right vision without abstinence (*Avirata-Samyagdr̥ṣṭi*).

553. *Jo tasavahāuvirado, ṇo virao ettha-thāvaravahāo.*

Paḍisamayam̐ so jīvo, virayāviraṇo jīṇekkamaī.

553. One who desists from a killing of the mobile living beings but not from that of the immobile ones and yet who has unwavering faith in Jinās is called *viratāvirata* or *deśavirata*), i. e., partial observer of vows.

554. *Vattāvattapamāe, jo vasai pamattasam̐jao hoi.*

Sayalaguṇasīlakalio, mahavvaī cittalāyaraṇo.

554. One who has adopted the Great Vows, is equipped with all virtuous qualities and good conduct, often exhibits negligence in a manifest or a non-manifest form and hence whose conduct is bit defective is to be called *pramattasamyata* i. e., non-vigilant observer of great vows.

555. *Natṭhāsesapamāo, vayaguṇasīlolimam̐ḍio ṇāṇī.*

Aṇuvasamaṇo akhavaṇo, jhāṇaṇīlīṇo hu appamatto so.

૫૫૫. જેનો પ્રમાદ સંપૂર્ણ નષ્ટ થઈ ગયો છે, મહાવ્રત, ગુણ અને શીલની માળાથી જે અલંકૃત છે, જે ધ્યાનમાં લીન હોય છે અને અપ્રમત્તસંયત ગુણસ્થાને રહેલો જાણવો.
૫૫૬. એયમ્મિ ગુણઢ્ઢાણે, વિસરિસસમયઢ્ઢિઢ્ઢિંહિં જીવેહિં ।
પુવ્વમપત્તા જમ્હા, હોંતિ અપુવ્વા હુ પરિણામા ॥ ૧૧ ॥
૫૫૬. આઠમા અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાને જીવ જુદાજુદા સમયે એવા ઉચ્ચ ભાવ (ચિત્તના અધ્યવસાયો) પ્રાપ્ત કરે છે કે જે પહેલાં કદી એણે અનુભવ્યા ન હોય.
૫૫૭. તારિસપરિણામઢ્ઢિયજીવા, હુ જિણેહિં ગલિયતિમિરેહિં ।
મોહસ્સડપુવ્વકરણા, ખવણુવસમણુજ્જયા ભણિયા ॥ ૧૨ ॥
૫૫૭. અજ્ઞાનતિમિરને હટાવવામાં સૂર્ય સમાન જિનેન્દ્રોએ કહ્યું છે કે અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાને રહેલા જીવો તે વખતના અપૂર્વ ભાવના બળે મોહનીય કર્મનો ક્ષય અથવા તેનો ઉપશમ કરવા માટે સજ્જ થાય છે — તૈયારી કરે છે.
૫૫૮. હોંતિ અણિયઢ્ઢિણો તે, પઢિસમયં જેસિમેવ્કપરિણામા ।
વિમલયરઙ્ગાણહુયવહ-સિહાહિં ણિહ્હુઢ્ઢકમ્મવણા ॥ ૧૩ ॥
૫૫૮. તે આત્માઓ અનિવૃત્તિ ગુણસ્થાને રહેલા કહેવાય છે કે જેમના પરિણામો પ્રતિસમય એકધારા સ્થિર સ્વરૂપે ચાલતા રહે છે. નિર્મળ ધ્યાનાગ્નિની જવાળાઓ વડે તેઓ કર્મવનનું દહન કરતા રહે છે.

555. The wise man who is well equipped with all vows, whose negligence has disappeared entirely, who remains absorbed in meditation, but who has started neither subsiding his delusive karmas nor annihilating his delusive karmas is called *apramattasamyata*, i. e., vigilant observer of great vows.

556. *Eyammi guṇatṭhāṇe, visarisasamayatṭhiehīm jīvehīm. Puvvamapattā jamhā, hoṃti apuvvā hu pariṇāmā.*

556. In this (eighth) stage of spiritual development the soul experiences unique but frequently changing mental states (of bliss) which have not been experienced ever before; hence the stage is called *apūrvakaraṇa*.

557. *Tārisapariṇāmatṭhiyajīyā, hu jīnehīm galiyatimirehīm. Mohassápuvvakaraṇā, khavaṇuvvasamaṇujjayā bhaṇiyā.*

557. The souls, experiencing such mental states (of bliss), get ready either to subside or to annihilate their delusive karmas, are given the designation 'apūrvakaraṇa' by Jinas, free from all darkness, i. e., ignorance.

558. *Hoṃti aṇiyatṭiṇo te, paḍisamayaṃ jesimekkapariṇāmā. Vimalayarajhāṇahuyavaha-sihāhīm ṇiddaḍḍhakam-mavaṇā.*

558. The souls, occupying the ninth stage of spiritual development enjoy the constant mental state (of bliss) each moment and burn down the forest of the karmas through the flames of the fire of a very pure meditation, are called *anivratin* (*anivṛttikaraṇa*).

૫૫૧. કોસુંભો જિહ રાઓ, અબ્બંતરદો ચ સુહુમરત્તો ચ ।
 एवं सुहुमसराओ, सुहुमकसाओ त्ति णायव्वो ॥ ૧૪ ॥
૫૫૮. જેવી રીતે ધોવાઈ ગયા પછી પણ કપડામાં રંગની ઝાંચ રહી જતી હોય છે, એવી રીતે દશમા સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણસ્થાને રહેલા જીવોમાં અતિ સૂક્ષ્મ સ્વરૂપનો રાગ વિદ્યમાન હોય છે.

૫૬૦. સકદકફલજલં વા, સરાણ સરવાણિયં વ ણિમ્મલયં ।
 सयलोवसंतमोहो, उवसंतकसायओ ह्योदि ॥ ૧૫ ॥

૫૬૦. નિર્મળી ફળથી પાણીનો કચરો નીચે બેસી જાય અને શરદઋતુમાં સરોવરનું પાણી પણ ધૂળ નીચે બેસી જવાથી સ્વચ્છ થઈ જાય તેમ, જે આત્માનો મોહ સંપૂર્ણ શાંત થઈ ગયો હોય છે તે અગિયારમાં ઉપશાંતમોહ ગુણસ્થાને રહેલો કહેવાય છે.

(આક્રમા ગુણસ્થાનથી બે શ્રેણી(સીડી) શરૂ થાય છે. કેટલાક જીવો ઉપશમશ્રેણી પર ચડે છે. તેઓ મોહનું ઉપશમન કરતાં કરતાં અગિયારમાં ગુણસ્થાને પહોંચે છે, પરંતુ ફરી મોહનો ઉદય શરૂ થતાં નીચેના ગુણસ્થાને પાછા આવી જાય છે. જ્યારે બીજા કેટલાક ક્ષપકશ્રેણી(ક્ષયની સીડી) પકડે છે. તેઓ મોહનો નાશ કરતાં કરતાં દશમા ગુણસ્થાનેથી સીધા બારમા ગુણસ્થાને જાય છે.)

૫૬૧. ણિસ્સેસઝીણમોહો, ફલિહામલભાયણુદય-સમચિત્તો ।
 खीणकसाओ भण्णइ, णिगंगथो वीयराएहिं ॥ ૧૬ ॥

૫૬૧. મોહનો સંપૂર્ણ ક્ષય થઈ ગયો છે, ચિત્ત સ્ફટિકપાત્રમાં રાખેલા જળ જેવું પારદર્શક બની ગયું છે, સર્વ ગ્રંથિઓ ઓગળી ગઈ છે, રાગ અને દ્વેષ હંમેશ માટે ચાલ્યા ગયા છે — આ ક્ષીણકષાય નામનું બારમું ગુણસ્થાન છે.

૫૬૨. કેવલણાણદિવાયર-કિરણકલાવ-પ્પણાસિઅણ્ણાણો ।
 णवकेवललद्धुग्गम-पावियपरमप्पववएसो ॥ ૧૭ ॥

559. *Kosumbho jiha rāo, abhāntarado ya suhumaratto ya. Evaṃ suhumasarāo, suhumakasāo tti ṇāyavvo.*

559. Just as a *Kusumbha* flower has a slight tinge of reddish colour, similarly a monk who has reached this tenth stage of spiritual development, retains a slight tinge of attachment internally. Hence this stage is called *sūkṣma - Kaṣāya* or *sūkṣma-samparāya*, i. e., the stage of slight attachment.

560. *Sakadaphalajalam vā, sarāe saravāṇiyam va ṇimmalayam.*
Sayalovasāntamoho, uvasāntakasāyao hodi.

560. Just as the water mixed with kaaka-fruit or a pond's water in the autumn season have their dirtiness subsided, similarly a person whose all delusive karmas have subsided is called *upaśānta Kaṣāya*, i. e., whose passions are subsided.

561. *Nissesakhīṇamoho, phalihāmalabhāyaṇudaya-samacitto. Khīṇakasāo bhaṇṇai , ṇiggaṃtho vīyarāehim.*

561. The monk whose all delusive karmas are annihilated and whose mind is (clean) like the water placed in a crystal-made vessel is designated *kṣīṇamoha* and destroys passions by the worthy soul, free from all attachment.

562. *Kevalaṇāṇadivāyara-kiraṇakalāvappaṇāvappaṇ-āsiaṇṇāno.*
Navakevalaladdhuggama-pāvīyaparamappavavaeso.

૫૬૩. અસહાયણાણદંસણ-સહિઓ વિ હિ કેવલી હિ જોણ ।

જુત્તો ત્તિ સજોઙ્ગિણો, અણાઙ્ગિહણારિસે વુત્તો ॥ ૧૮ ॥

૫૬૨-૫૬૩. કેવળજ્ઞાનરૂપ સૂર્યના કિરણો વડે અજ્ઞાનરૂપ અંધકાર જેમનો નષ્ટ થઈ ગયો છે અને નવ કેવલિલલ્બ્ધિો પ્રાપ્ત થતાં “પરમાત્મા” એવું નામ જેમને મળી ચૂક્યું છે, જેમાં ઈન્દ્રિયોની સહાયની અપેક્ષા નથી એવાં જ્ઞાનદર્શન જેઓ ધરાવે છે પરંતુ હજી કાયા અને વાણીની પ્રવૃત્તિરૂપ યોગ જેમનો રહ્યો છે એ કેવળી જિનને સયોગી કેવલી નામનું તેરમું ગુણસ્થાન હોય છે એમ આગમમાં કહેવાયું છે.

(નવકેવલિ લલ્બ્ધિઓ : ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ, અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન, અનંતસુખ, અનંતવીર્ય, દાન, લોભ, ભોગ, ઉપભોગ.)

૫૬૪. સેલેસિં સંપત્તો, ણિરુદ્ધણિસ્સેસ-આસઓ જીવો ।

કમ્મરયવિપ્પમુક્કો, ગયજોગો કેવલી હોઙ્ગ ॥ ૧૯ ॥

૫૬૪. આયુષ્યના અંત સમયે કેવળીજિન જ્યારે સૂક્ષ્મયોગને પણ અટકાવી મેરુ જેવી અડોલ અવસ્થાને પામે છે, સફળ આશ્રવોનો નિરોધ કરે છે અને સંપૂર્ણ કર્મરજથી મુક્ત થઈ જાય છે ત્યારે તેનું અયોગી કેવળી ગુણસ્થાન કહેવાય છે.

૫૬૫. સો તમ્મિ ચેવ સમયે, લોયગ્ગે ઉદ્ધગમણસબ્ભાઓ ।

સંચિદ્ધુ અસરીરો, પવરદ્ધુગુણપ્પઓ ણિચ્ચં ॥ ૨૦ ॥

૫૬૫. (ચૌદમા ગુણસ્થાને રહેલો) આ આત્મા, આત્માના સહજ ઊર્ધ્વગતિરૂપ ગુણથી તે જ ક્ષણે લોકના અગ્રભાગે પહોંચે છે. આ અશરીરી સિદ્ધ આત્મા સદાને માટે આઠ ગુણથી યુક્ત હો છે.

૫૬૬. અદ્ધવિગમ્મવિયડા, સીદીભૂદા ણિરંજણા ણિચ્ચા ।

અદ્ધુગુણા કયકિચ્ચા, લોયગ્ગણિવાસિણો સિદ્ધા ॥ ૨૧ ॥

૫૬૬. આઠ પ્રકારના કર્મથી મુક્ત, પરમ શીતળ અવસ્થા (નિર્વાણ)ને પામેલા, નિરંજન, શાશ્વત, અષ્ટગુણધારી, કૃતાર્થ બનેલા સિદ્ધ

**563. *Asahāyaṇānadamsaṇa-sahio vi hu kevalī hu joṇa.*
*Jutto tti sajojijṇo, aṇāṇihaṇārise vutto.***

562 & 563. It is stated in the eternal holy scriptures that a monk who has destroyed the darkness of his ignorance by an assemblage of the rays of the sun of Omniscience, has obtained knowledge of the supreme soul on account of having acquired nine super ordinary and is equipped with determinate and indeterminate types of cognition requiring no help of external instruments, i. e., senses is called sayogi-kevalin. Though he is a Kevalin (Omniscient) yet undertakes mental, vocal and bodily activities.

**564. *Selesim̐ saṃpatto, ṇiruddhaṇissesa-āsao jīvo.*
*Kammarayavippamukko, gayajogo kevalī hoi.***

564. The personage who has assumed the state called Śaileśī (i. e. state of utterfreedom from all activity whatsoever). In whom the entire karmic inflow has been put to a stop, who is free from the dirt of karma is called kevalin, devoid-of-activities.

**565. *So tammi ceva samaye, loyagge uḍḍhagamaṇasabbhāo.*
*Sam̐ciṭṭhai asarīro, pavaraṭṭha guṇappao ṇiccā.***

565. The moment, the pure soul reaches this stage, it goes upward straight to the top of the universe according to its natural attribute, remains there forever in a disembodied form and endowed with the eight supreme attributes.

**566. *Aṭṭhavihakammaviyaḍā, sīdībhūdā ṇiram̐jaṇā ṇiccā.*
*Aṭṭhaguṇā kayakiccā, loyaggaṇivāsīṇo siddhā.***

566. The emancipated souls are ones who are devoid of the eight types of karmas, having attained peace, are devoid of

આત્માઓ લોકાગ્ર પર નિવાસ કરે છે.

૩૩. સંલેખનાસૂત્ર

૫૬૭. સરીરમાહુ નાવ ત્તિ, જીવો વુચ્ચઙ્ગ નાવિઓ ।
સંસારો અણ્ણવો વુત્તો, જં તરંતિ મહેસિણો ॥ ૧ ॥

૩૩. સંલેખનાસૂત્ર

૫૬૭. શરીર નૌકા છે, જીવ નાવિક છે. સંસાર એ સાગર છે. મહર્ષિઓ શરીરરૂપી નૌકાથી સંસાર સાગરને પાર કરે છે.

૫૬૮. બહિયા ઉડ્ઢમાદાય, નાવકંચે કયાઙ્ગ વિ ।
પુવ્વકમ્મકચયટ્ઢાણ, ઙ્ગમં દેહં સમુબ્ધરે ॥ ૨ ॥

૫૬૮. સર્વોચ્ચ સ્થિતિનું લક્ષ્ય રાખનાર સાધક બાહ્ય કોઈપણ વસ્તુની આકાંક્ષા રાખતો નથી. આ શરીરને પણ તે પૂર્વકર્મના ક્ષયની સાધના અર્થે જ ધારણ કરે છે.

૫૬૯. ધીરિણ વિ મરિયવ્વં, કાઙ્ગરિસેણ વિ અવસ્સમરિયવ્વં ।
તમ્હા અવસ્સમરણે, વરં ચ્ચુ ધીરત્તણે મરિઙ્ગં ॥ ૩ ॥

૫૬૯. ધૈર્યવાન માણસને પણ મરવાનું છે અને બીકણ માણસને પણ મરવાનું છે, મરવાનું અનિવાર્ય છે તો ધીરતાથી મૃત્યુનો સ્વીકાર કરવો એ વધુ ઉત્તમ છે.

૫૭૦. ઙ્ગવકં પંઙ્ગિયમરણં, ઙ્ગિંદઙ્ગ ઙ્ગાઈસયાણિ બહુયાણિ ।
તં મરણં મરિયવ્વં, જેણ મઓ સુમ્મઓ હોઙ્ગ ॥ ૪ ॥

all thought of blemish, are eternal, are equipped with eight auspicious qualifications, are such as have already accomplished whatever had to be accomplished and are residing at the top of the universe.

33. Saṃlekhanāsūtra

567. *Sarīramāhu nāva tti, jīvo vuccai nāvio.*

Saṃsāro aṇṇavo vutto, jaṃ taramti mahesiṇo.

33. PRECEPTS ON PASSIONLESS DEATHS

567. The body is called a boat, the soul is a boatman, the worldly existence is an ocean which the great sages cross over.

568. *Bahiyā uḍḍhamādāya, nāvakaṃkhe kayāi vī.*

Puvvakammakkhayatṭhāe, imaṃ dehaṃ samuddhare.

568. He who has an eye on his upward journey (liberation) should not think of the external objects (i. e., worldly pleasures): he should protect his body for annihilating the past Karmas.

569. *Dhīreṇa vi mariyavvaṃ, kāuriseṇa vi avassamariyavvaṃ.*

Tamhā avassamarane, varam khu dhīrattaṇe mariuṃ.

569. The man possessed of a calm disposition must die, the man possessed of a cowardly disposition too must die; so when death is inevitable in any case, it is better to die possessed of a calm disposition.

570. *Ikkam paṃḍiyamaraṇaṃ, chīṃdai jāisayāṇi bahuyāṇi.*

Taṃ maraṇaṃ mariyavvaṃ, jeṇa mao summao hoi.

૫૭૦. એકવાર પણ જો પંડિતમરણ થાય તો સેંકડો જન્મો ઓછા થઈ શકે. મરવું તો એવી રીતે મરવું કે મરણ સુમરણ(સન્મૃત્યુ) બની જાય.
૫૭૧. ઇક્કં પંડિયમરણં, પડિવજ્જઇ સુપુરિસો અસંભંતો ।
ચિખ્પં સો મરણાણં, કાહિઇ અંતં અણંતાણં ॥ ૫ ॥
૫૭૧. નિર્ભય સત્પુરુષ એક વખત પણ પંડિતમરણે મરે તો તે અનંત મરણોનો શીઘ્રતાથી અંત આણશે.
૫૭૨. ચરે પયાઇં પરિસંકમાણો, જં કિંચિ પાસં ઇહ મન્નમાણો ।
લાભંતરે જીવિય બૂહઇત્તા, પચ્ચા પરિણ્ણાય મલાવધંસી ॥ ૬ ॥
૫૭૨. ડગલે અને પગલે દોષની સંભાવના છે તે ધ્યાનમા રાખીને સાધુ વિચરે. દરેક વસ્તુ બંધનકારક છે એ સમજે, લાભ જણાય ત્યાં સુધી શરીરને ટકાવે અને પછી સમજપૂર્વક એનું વિસર્જન કરે.
૫૭૩. તસ્સ ણ કપ્પદિ ભત્ત-પઇણ્ણં અણુવટ્ટિદે ભયે પુરદો ।
સો મરણં પત્થિત્તો, હોદિ હુ સામણ્ણણિવ્વિણ્ણો ॥ ૭ ॥
૫૭૩. ધર્મસાધનામાં કોઈ બાધા કે જોખમ ઉપસ્થિત થાય નહિ ત્યાં સુધી આહારત્યાગ (અનશન) કરવો અનુચિત છે. કારણ વિના મૃત્યુની ઈચ્છા કરનારો શ્રમણધર્મથી જ કંટાળી ગયેલો છે એમ સમજવું.
૫૭૪. સંલેહણા ય દુવિહા, અભિંભતરિયા ય બાહિરા ચેવ ।
અભિંભતરિયા કસાણ, બાહિરિયા હોઇ ય સરીરે ॥ ૮ ॥
૫૭૪. સંલેખના બે પ્રકારની છે : બાહ્ય અને અભ્યંતર. કષાયોને ક્ષીણ કરવા

570. One death-of-the-wise-man puts an end to hundreds of births; hence one ought to die such a death as earns one the title well-died .

571. *Ikkam̄ paṁḍiyamaṇam̄, paḍivajjai supuriso asam̄bham̄to.*

Khippam̄ so maraṇāṇam̄, kāhie am̄tam̄ aṇam̄tāṇam̄.

571. A wise person who is free from anxiety dies a peaceful death once; by such death, he immediately puts an end to an infinite number of deaths.

572. *Care payāim̄ parisam̄kamāṇo, jam̄ kim̄ci pāsam̄ iha mannam̄āṇo*

Lābham̄tare jīviya vūhaittā, paccā pariṇṇāya malāvadhamsī.

572. One ought to undertake every activity with the fear of bondage (i. e., possibilities of bondage) one ought to prolong one's life in the hope of acquiring ever new gains in the future and at the end, one ought to destroy one's defilements with prudence.

573. *Tassa ṇa kappadi bhatta-paiṇṇam̄ aṇuvaṭṭhide bhaye purado.*

So maraṇam̄ patthito, hodi hu sāmāṇṇaṇivviṇṇo.

573. He who has no fear of any kind before him, should not take the vow of desisting from food and water; if he seeks death, he should be treated as disgusted taken even from his monkhood, i. e., fast-unto-death.

574. *Sam̄lehaṇā ya duvihā, abbhim̄tariyā ya bāhirā ceva. Abbhim̄tariyā kasāe, bāhiriyā hoi ya sarīre*

574. A *Sallekhanā*-i. e., fast-unto-death is of two kinds; internal

એ અભ્યંતર સંલેખના અને શરીરને ક્ષીણ કરવું એ બાહ્ય સંલેખના.

૫૭૫. કસાણ પયણુણ કિચ્ચા અપ્પાહારે તિત્તિક્કણ ।
અહ ભિક્કૂ ગિલાણ્જ્જા, આહારસ્સેવ અન્તિયં ॥ ૧॥
૫૭૫. (યોગ્ય સમયે) સાધુ એક તરફથી કષાયોને પાતળા પાડે અને બીજી બાજુથી આહાર ઓછો કરે. જો રોગ ચિકિત્સાને યોગ્ય ન રહ્યો હોય (અને શરીર કામ આપે તેવું ન રહ્યું હોય) તો ભિક્ષુ આહારનો સર્વથા ત્યાગ કરે.
૫૭૬. ન વિ કારણં તણમઓ સંથારો, ન વિ ય ફાસુયા ભૂમી ।
અપ્પા ખલુ સંથારો, હોઇ વિસુદ્ધો મણો જસ્સ ॥ ૧૦ ॥
૫૭૬. ઘાસનો સંથારો મહત્વનો નથી અને પ્રાસુક-શુદ્ધ ભૂમિ પણ મુખ્ય વસ્તુ નથી. જેનું મન શુદ્ધ છે તેને માટે આત્મા જ ખરો સંથારો છે.
(સંથારો = સૂવા માટેની ઊન કે ઘાસની પથારી. પ્રાસુક = જીવસહિત)
૫૭૭. ન વિ તં સત્થં ચ વિસં ચ, દુપ્પઉત્તુ વ્વ કુણઇ વેયાલો ।
જંતં વ દુપ્પઉત્તં, સપ્પુ વ્વ પમાઇણો કુદ્ધો ॥ ૧૧ ॥
૫૭૮. જં કુણઇ ભાવસલ્લં, અણુદ્ધિયં ઉત્તમદ્ધકાલમ્મિ ।
દુલ્લહબોહીયત્તં, અણંસંસારિયત્તં ચ ॥ ૧૨ ॥
- ૫૭૭-૫૭૮. સંભાળ રાખ્યા વિના વાપરેલું શસ્ત્ર, બેદરકારીથી ઉપયોગમાં લીધેલું ઝેર, અયોગ્ય રીતે આરાધાયેલો વેતાળ, અસાવધાનીથી પ્રયોજેલું યંત્ર અને અસાવધાનપણાથી ઇંછેડાયેલો સાપ — આ બધાં આપણને જે હાનિ ન કરી શકે તે હાનિ, સમાધિમૃત્યુના ટાણે હૃદયમાં રહી ગયેલું શલ્ય કરે છે. શલ્ય જો દૂર ન થાય તો જીવને ફરીથી બોધિ (સમ્યક્ત્વ)ની પ્રાપ્તિ મુશ્કેલ બની જાય છે.

and external, internal *sallekhanā* consists in emaciating the passions while the external one consists in emaciating the body.

575. *Kasāe payaṇūem kiccā, appāhāre titikkhae.
Aha bhikkhū gilāejjā, āhārasseva amtiyaṃ.*

575. A monk (adopting the vow of *sallekhanā*) should first subdue his passions and (then) reduce the intake of his food gradually; but when the body becomes extremely weak, he should stop taking any food.

576. *Na vi kāraṇaṃ taṇamao saṃthāro, na vi ya phāsuyā
bhūmī.*

Appā khalu saṃthāfo, hoi visuddho maṇo jassa.

576. A person whose mind is pure, needs neither a bed of straw nor a faultless ground; his soul itself becomes his bed.

577. *Na vi taṃ satthaṃ ca visaṃ ca, duppautu vva kuṇai
veyālo.*

Jaṃtaṃ va duppauttaṃ, sappu vva pamāiṇo kuddho.

578. *Jaṃ Kuṇai bhāvasallaṃ, aṇuddhiyaṃ uttamaṭṭhakāl-
ammi.*

Dullahabohiyattaṃ, aṇamtaṃsāriyattaṃ ca.

577 & 578. Mental thorns (*śalya*) like deceit, perverted attitude and a desire for worldly enjoyments in next life in a person observing the vow of *Sallekhanā* cause him greater pain than a tainted weapon, poison, devil, an evil-motivated amulet or an angry serpent, for in the presence of these *śalyas* right understanding becomes impossible and involvement in an infinite transmigratory cycle becomes inevitable.

૫૭૯. તો ઊદ્ભવંતિ ગારવરહિયા મૂલં પુણભવલયાણં ।
મિચ્છદંસણસલ્લં, માયાસલ્લં નિયાણં ચ ॥ ૧૩ ॥
૫૭૯. માટે, નિરભિમાની સાધક પુનર્જન્મની વેલના મૂળિયાં જેવાં માયા, નિદાન અને મિથ્યાત્વ — એ ત્રણે શલ્યને હૃદયમાંથી ઉખેડીને ફેંકી દે છે.
૫૮૦. મિચ્છદંસણરત્તા, સનિયાણા કણહલેસમોગાઢા ।
ઇય જે મરંતિ જીવા, તેસિં દુલહા ભવે બોહી ॥ ૧૪ ॥
૫૮૦. મિથ્યાત્વમાં રક્ત, આકાંક્ષાસહિત અને કૃષ્ણ લેશ્યામાં ડૂબેલા રહીને જે લોકો મરે છે તેમના માટે જગતમાં બોધિ દુર્લભ બને છે.
૫૮૧. સમ્મદંસણરત્તા, અનિયાણા સુક્કલેસમોગાઢા ।
ઇય જે મરંતિ જીવા, તેસિં સુલહા ભવે બોહી ॥ ૧૫ ॥
૫૮૧. સમ્યગ્દર્શનમાં સ્થિત, ઈચ્છારહિત અને શુક્લ લેશ્યામાં લીન રહીને જે લોકો મરે છે તેમને જગતમાં બોધિ સુલભ થાય છે.
૫૮૨. આરાહણા઼ કજ્જે, પરિયમ્મં સવ્વદા વિ કાયવ્વં ।
પરિયમ્મભાવિદસ્સ હુ, સુહસજ્ઙ્ઙા઼઼રાહણા હો઼ ॥ ૧૬ ॥
૫૮૨. આરાધક બનવા માટે સતત અભ્યાસ — અનુષ્ઠાન કરતાં રહેવું જોઈએ. જે સતત અભ્યાસ કરતા રહે છે તેમને માટે આરાધના સુખસાધ્ય બને છે.
૫૮૩. જહ રાયકુલપસૂઓ, જોગં ણિચ્ચમવિ કુણ઼ પરિકમ્મં ।
તો જિદકરણો જુદ્ધે, કમ્મસમત્થો મવિસસદિ હિ ॥ ૧૭ ॥

579. *To uddharamti gāravarahiyā, mūlaṃ puṇabbhavalayaṇaṃ.*

Micchādaṃsaṇasallaṃ, māyāsallaṃ niyāṇaṃ ca.

579. A monk who is free from pride cuts down the three roots of rebirth, i. e., the thorns of wrong faith, deceit and desire for worldly enjoyment in next life.

580. *Micchaddaṃsaṇarattā, saniyāṇā kaṇhalesamogāḍhā.*

Iya je maramti jīvā, tesim dulaḥā bhave bohī.

580. Hence those persons who die as attached to wrong faith, as full of desire for sensuous enjoyment in return for the good acts performed, as subject to kṛṣṇa leśyā (black-colouring) do not find it easy to attain right understanding

581. *Sammaddaṃsaṇarattā, aniyāṇā sukkalesamogāḍhā.*

Iya je maramti jīvā, tesim sulahā bhave bohī.

581. (On the other hand) those persons who die as attached to right faith, as devoid of desire for sensuous enjoyment in return for the good acts performed, as subject to śukla leśyā (white-colouring) find it easy to attain right understanding.

582. *Ārāhaṇāe kaje, pariyammaṃ savvadā vi kāyavvaṃ.*

Pariyambhabhāvidassa hu, suhasajjhārāhaṇā hoi.

582. One who is desirous of performing ārādhana (the set of auspicious acts to be performed at the time of death) ought to always perform parikarman (practice of the set of auspicious acts): for one whose mind is permeated with parikarman, finds it easy to perform ārādhana.

583. *Jaha rāyakulapasūo, joggaṃ ṇiccamavi kuṇai parikammaṃ.*

To jidakaraṇo juddhe, kammaṣamatto bhavissadi hi.

૫૮૪. ઇય સામણ્ણં સાધૂ વિ, કુણ્ણદિ ણિચ્ચમવિ જોગપરિયમ્મં ।
તો જિદ્ધકરણો મરણો, જ્ઞાણસમત્થો ભવિસ્સતિ ॥ ૧૮ ॥

૫૮૩-૫૮૪. જેમ રાજપુત્ર હમેશાં વ્યાયામનો અને શસ્ત્રચાલનનો અભ્યાસ કરતો રહે છે, ને તેથી પોતાના શરીરને કેળવીને વશ કરનાર એ રાજપુત્ર યુદ્ધ વખતે કામ કરી શકે છે, એવી જ રીતે સાધુ પણ સતત યોગાભ્યાસ કરે છે ને તેથી ચિત્તને વશ કરી લીધેલું હોવાથી અંત સમયે તે ધ્યાન કરવા માટે સમર્થ બને છે.

૫૮૫. મોક્ખપહે અપ્પાણં, ઠવેહિ તં ચેવ ઝાહિ તં ચેવ ।
તત્થેવ વિહર ણિચ્ચં, મા વિહરસુ અન્નદવ્વેસુ ॥ ૧૯ ॥

૫૮૫. હે મુનિ ! તું તારા આત્માને મોક્ષમાર્ગમાં સ્થાપન કર, તેનું જ ધ્યાન કર, તેમાં જ નિત્ય વિહાર કર, અન્ય પદાર્થોમાં વિહાર કરી નહિ.

૫૮૬. ઇહપરલોગાસંસ-પ્પઓગ, તહ જીયમરણભોગેસુ ।
વજ્જિજ્જા ભાવિજ્જ ય, અસુહં સંસારપરિણામં ॥ ૨૦ ॥

૫૮૬. સંલેખના સ્વીકારનાર સાધકે આ જન્મનાં સુખાદિ અથવા પરલોકનાં સુખાદિની કામના તજવી, જીવવાની ઈચ્છા કે મરવાની ઈચ્છા પણ છોડવી અને સંસારના અશુભ સ્વરૂપનું ચિંતન કરવું.

૫૮૭. પરદવ્વાદો દુગ્ગઇ, સદ્દવ્વાદો હુ સુગ્ગઈ હોઈ ।
ઇય ણાઠ્ઠ સદવ્વે, કુણ્ણહ રં વિરં ઇયરમ્મિ ॥ ૨૧ ॥

૫૮૭. પરદ્રવ્યની આસક્તિથી દુર્ગતિ થાય છે, સ્વદ્રવ્યની રુચિથી સદ્ગતિ થાય છે. એમ જાણીને સ્વદ્રવ્યમાં - આત્મામાં લીન બનો, પરદ્રવ્યથી વિરક્ત બનો.

584. *Iya sāmaṇṇaṃ sādhuvi, kuṇadi ṇiccamavi jogapariya-mmaṃ.*

To jidakarāṇo maraṇe, jjhāṇasamattho bhavissati.

583 & 584. One who is born in a royal family and performs his (military) exercises regularly will become competent to win all wars: similarly a monk who regularly engages himself in meditation and practise of the vows of monastic life, conquers his mind, and will become competent to practice meditation at his death.

585. *Mokkapahe appāṇaṃ, thavehi taṃ ceva jhāhi taṃ ceva. Tattheva vihara ṇiccaṃ, mā viharasu annadavvesu.*

585. Fix (your) soul on the path of liberation and meditate on that soul only; always be engrossed in it and not in any other substance.

586. *Ihaparalogāsaṃsa-ppaoga, taha jīyamaraṇabhogesu. Vajjijjā bhāvijja ya, asuhaṃ saṃsārapariṇāmaṃ.*

586. One should give up desire for pleasures in this world as also in the next; should give up liking either for life or for death or for enjoyments, should engage thought in the evil consequences available in the world of transmigration.

587. *Paradavvādo duggai, saddavvādo hu suggāi hoī. Iya ṇāū sadavve, kuṇaha raī virāī iyarammi.*

587. One gets birth in a miserable state by being devoted to other substances. i. e., worldly things and birth in a good state by being devoted to contemplation of one's own soul; knowing this one should be absorbed in meditation of one's soul and desist from thinking of other substances

SAMANŠUTTAM

**Third Part
METHAPHYSICS**

૩૪. તત્ત્વસૂત્ર

૫૮૮. જાવન્તઽવિજ્જાપુરિસા, સવ્વે તે દુક્ખસંભવા ।
લુપ્પન્તિ બહુસો મૂઢા, સંસારમ્મિ અણન્તે ॥ ૧ ॥

૩૪. તત્ત્વસૂત્ર

૫૮૮. બધાજ વિવેકહીન જનો દુઃખી છે; મૂઢ લોકો અનંત સંસારમાં ખોવાઈ જાય છે.

૫૮૯. સમિક્ખ પંડિએ તમ્હા, પાસજાઇપહે બહૂ ।
અપ્પણા સચ્ચમેસેજ્જા, મેત્તિં ભૂએસુ કપ્પએ ॥ ૨ ॥

૫૮૯. માટે વિવેકી પુરુષોએ અનેક પ્રકારના સંબંધોને બંધન તરીકે ઓળખીને સત્યની શોધ કરવી અને સર્વ જીવો સાથે મૈત્રીભાવ રાખવો.

૫૯૦. તત્ત્વં તહ પરમટ્ઠં, દવ્વસહાવં તહેવ પરમપરં ।
ધેયં સુદ્ધં પરમં, એયટ્ઠા હુંતિ અભિહાણા ॥ ૩ ॥

૫૯૦. તત્ત્વ, પરમાર્થ, દ્રવ્યસ્વભાવ, પર-અપર, ધ્યેય, શુદ્ધ, પરમ-આ બધા શબ્દો એકાર્થવાચક છે.

૫૯૧. જીવાઽજીવા ય બન્ધો ય, પુણ્ણં પાવાઽસવો તહા ।
સંવરો નિજ્જરા મોક્ખો, સંતેએ તહિયા નવ ॥ ૪ ॥

૫૯૧. જીવ, અજીવ, બંધ, પુણ્ય, પાપ, આસ્રવ, સંવર, નિર્જરા અને મોક્ષ— આ નવ પદાર્થોને તત્ત્વ કહેવાય છે.

34. PRECEPTS ON FUNDAMENTAL TRUTHS

588. *Jāvantāvijjāpurisā, savve te dukkhasambhavā.
Luppanti bahuso mūḍhā, saṁsārammi aṇantaē.*

METAPHYSICS

588. All persons who are ignorant suffer misery; most of those who are foolish will remain confounded in this endless mundane existence.

589. *Samikkha paṁḍie tamhā, pāsajāipahe bahū.
Appaṇā saccamesejjā, mettīm bhūesu kappae.*

589. Therefore, a wise person, considering that most of the ways of living result in entanglements of (mundane) existence, should search for truth with (the aid of) his own soul and develop affection towards all living beings.

590. *Taccam̐ taha paramaṭṭham̐, davvasahāvaṁ taheva
paramaparam̐.
Dheyam̐ suddham̐ paramam̐, eyaṭṭhā hum̐ti abhihāṇā.*

590. Truth, emancipation, the nature of substance, the highest reality, the supreme pure goal, all these words convey the same meaning.

591. *Jivājivā ya bandho ya, puṇṇam̐ pāvāsavo tahā.
Saṁvaro nijjarā mokkho, saṁtee tāhiyā nava.*

591. Soul, non-soul, Karmic bondage, merit, demerit, karmic-influx, stoppage of influx, release (from Karmas) and liberation, these constitute the nine fundamental principles.

૫૧૨. ઉવઓગલક્ષણમણાઙ્ગ - નિહણમત્થંતરં સરીરાઓ ।
જીવમરૂવિં કારિં, ભોયં ચ સયસ્સ કમ્મસ્સ ॥ ૫ ॥
૫૮૨. જીવનું મુખ્ય લક્ષણ ઉપયોગ છે. જીવ અનાદિ અનંત છે, શરીરથી ભિન્ન છે, અરૂપી છે તે પોતાના કર્મોનો કર્તા છે અને પોતાના કર્મોનો ભોક્તા છે.
(ઉપયોગ = જ્ઞાન અને દર્શનની ક્ષણે ક્ષણે પ્રવર્તી રહેલી ક્રિયા.)
૫૧૩. સુહદુક્ષજાણણા વા, હિદપરિયમ્મં ચ અહિદધીરુત્તં ।
જસ્સ ણ વિજ્જદિ ણિચ્ચં, તં સમણા ભિંતિ અજ્જીવં ॥ ૬ ॥
૫૮૩. જે ક્યારેય સુખ-દુઃખને અનુભવવું નથી, જે પોતાના હિત માટે કે અહિતથી બચવા માટે કશો પ્રયત્ન કરી શકતું નથી તેને જ્ઞાનીઓ અજીવ કહે છે.
૫૧૪. અજ્જીવો પુણ ણેઓ, પુગ્ગલ ધમ્મો અધમ્મ આયાસં ।
કાલો પુગ્ગલ ભુત્તો, રૂવાદિગુણો અમુત્તિ સેસા દુ ॥ ૭ ॥
૫૮૪. પુદ્ગલ, ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશ, કાલ- —આટલા પદાર્થો અજીવ છે. એમાંથી પુદ્ગલ રૂપી (મૂર્ત) છે — રૂપ-રસ-ગંધ વગેરે ગુણો ધરાવે છે; બાકીના ચાર અમૂર્ત છે.
૫૧૫. નો ઇન્દિયગ્ગેજ્ઙ્ઞ અમુત્તભાવા, અમુત્તભાવા વિ ચ હોઙ્ગ નિચ્ચો ।
અજ્ઙ્ઞત્થહેડં નિયયડસ્સ બન્ધો, સંસારહેડં ચ વયન્તિ બન્ધં ॥ ૮ ॥
૫૮૫. આત્મા અમૂર્ત હોવાથી ઈન્દ્રિયગ્રાહ્ય નથી — આંખ વગેરે ઈન્દ્રિયો તેને ગ્રહણ કરી શકે નહિ. અમૂર્ત હોવાથી તે નિત્ય છે — તેનો નાશ નથી. કર્મબંધનું મૂળકારણ આત્મામાં રહેલા રાગ-દ્વેષાદિ છે, અને કર્મબંધ સંસારમાં આત્માના પરિભ્રમણનું કારણ છે.

592. *Uvaogalakkhaṇamaṇāi-nihaṇamattham̐taram̐ sarirāo.*
Jivamarūvim̐ kāriṃ, bhoyam̐ ca sayassa kammaṣṣa.

592. A soul is characterised by consciousness; is eternal, immortal, different from the body (in which it is embodied), formless, and the doer and enjoyer of his own Karmas (i.e., fruits of his actions).

593. *Suhadukkhajāṇaṇā vā, hidapariyamam̐ ca ahidabhīruttam̐.*
Jassa ṇa vijjadi ṇiccaṃ, tam̐ samaṇā vim̐ti ajjīvam̐.

593. The Jinās call that an *ajīva* (i.e., non-soul) which invariably does not have any knowledge of pleasure or pain, does not know what is beneficial and does not have any fear of what is detrimental.

594. *Ajjīvo puṇa ṇeo, puggala dhammo adhamma āyāsaṃ.*
Kālo puggala mutto, rūvādiguṇo amutti sesā du.

594. *Ajīva* should again be known (to be of five kinds): matter (*pudgala*), motion (*dharma*), rest (*adharmā*), space (*ākāśa*) and time (*kāla*): matter has form as it has the attributes of colour etc., the rest of them are verily formless.

595. *No im̐diyaggejjha amuttabhāvā, amuttabhāvā vi ya hoi nicco.*
Ajjhatthaheum̐ niyayāssa bandho, saṃsāraheum̐ ca vayanti bandham̐.

595. The soul is not perceptible to the senses as it has no corporal form; it is eternal since it has no corporal form; due to internal activities like the passions, Karma binds the soul; and it is said that bondage is the cause of mundane existence.

૫૧૬. રત્તો બંધદિ કમ્મં, મુચ્ચદિ કમ્મેહિં રાગરહિદપ્પા ।
 एसो बंधसमासो, जीवाणं जाण णिच्छयदो ॥ ९ ॥
૫૧૬. રાગાદિયુક્ત આત્મા કર્મોથી બંધાય છે, રાગાદિ રહિત થતાં તે મુક્ત થાય છે. જીવના બંધનનું નિશ્ચયદૃષ્ટિએ સંક્ષેપમાં વર્ણન આટલું જ છે.
૫૧૭. તમ્હા ણિવ્વુદિકામો, રાગં સવ્વત્થ કુણદિ મા કિંચિ ।
 सो तेण वीदरागो, भवियो भवसायरं तरदि ॥ ૧૦ ॥
૫૧૭. માટે, મોક્ષાર્થી ક્યાંય પણ, લેશમાત્ર રાગ ન કરે; પૂર્ણ વીતરાગતા પ્રાપ્ત થતાં એ ભવ્ય આત્મા સંસાર-સાગરનો પાર પામે છે.
૫૧૮. કમ્મં પુણ્ણં પાવં, હેઠુ તેસિં ચ હોંતિ સચ્છિદરા ।
 मंदकसाया सच्छ, तिव्वकसाया असच्छ हु ॥ ૧૧ ॥
૫૧૮. કર્મ બે પ્રકારનું છે— પુણ્ય અને પાપ; પુણ્ય કર્મનો હેતુ શુભભાવ છે, પાપ કર્મનો હેતુ અશુભ ભાવ છે. જેમાં કષાય મંદ હોય તેને શુભભાવ કહેવાય છે અને કષાય તીવ્ર હોય તેને અશુભ કહેવાય છે.
૫૧૯. સવ્વત્થ વિ પિયવયણં, દુવ્વયણે દુજ્જણે વિ યમકરણં ।
 सव्वेसिं गुणगहणं, मंदकसायाण दिट्ठंता ॥ ૧૨ ॥
૫૧૯. હમેશાં પ્રિયવચન બોલવું, પોતાનું ખરાબ બોલનાર દુર્જનને પણ ક્ષમા કરવી, બધાનાં ગુણ જોવાં— આ મંદકષાયી વ્યક્તિનાં લક્ષણો છે.

596. *Ratto bamdhadi kammaṃ, muccadi kammchīm rāgarahidappā.*

Eso bamdhasamāso, jīvāṇaṃ jāṇa micchayado.

596. Attachment binds the soul (with Karmas); a soul which is free from attachments becomes liberated from Karmas. Know that this surely is briefly (the nature of) the Karmic bondage of souls.

597. *Tamhā ṇivvudikāmo, rāgaṃ savvattha kuṇṇadi mā kimci.*

So teṇa vīdarāgo, bhaviyo bhavasāyaraṃ taradi.

597. Therefore, it is desirable to renounce the attachments; do not do anything at any time that brings about an attachment even to the Slightest degree; it is due to this that a soul conquers all attachments and crosses over the ocean of worldlv existence.

598. *Kammaṃ puṇṇaṃ pāvaṃ, heū tesim ca hoṃti sacchidarā.*

Maṃdakasāyā sacchā, tivvakasāyā asacchā hu.

598. Karma is the cause of merit (*puṇya*) and demerit (*pāpa*); auspicious thoughts give rise to merit while inauspicious thoughts to demerit. Those who, are possessed of subdued passions have clean (mental states); those with intense passions will have unclean (mental states).

599. *Savvattha vi piyavayaṇaṃ, duvvaṇe dujjaṇe vi khamakaraṇaṃ*

Savvesim guṇagahaṇaṃ, maṃdakasāyāṇa diṭṭhamtā.

599. Always speak words which are dear (to others), even those wicked men who use harsh words ought to be forgiven;

૬૦૦. અપ્પપસંસણ-કરણં, પુજ્જેસુ વિ દોસગહણ-સીલતં ।
વેરધરણં ચ સુઙ્ગરં, તિવ્વકસાયાણ લિંગાણિ ॥ ૧૩ ॥
૬૦૦. પોતાની બહાઈ હાંકવી, પૂજ્ય પુરુષોનાં પણ દોષો જોવાની ટેવ, લાંબા
સમય સુધી વેર ચાલુ રાખવું — આ તીવ્રકષાયી વ્યક્તિનાં લક્ષણ છે.
૬૦૧. રાગદ્વોસપમત્તો, ઙ્ગંદિયવસઓ કરેઙ્ગ કમ્માઙ્ગ ।
આસવદારેહિં અવિ-ગુહેહિં તિવિહેણ કરણેણં ॥ ૧૪ ॥
૬૦૧. રાગ-દ્વેષને આધીન અને ઈન્દ્રિયોનો દાસ બનેલો આત્મા,
આસ્રવદ્વારોને ખુલ્લાં રાખીને, કરવું-કરાવવું-અનુમોદવું એ ત્રણે રીતે
કર્મોને એકઠાં કરતો રહે છે.
૬૦૨. આસવદારેહિં સયા, હિંસાઙ્ગેહિં કમ્મમાસવઙ્ગ ।
જહ નાવાઙ્ગ વિણાસો, છિદ્દેહિ જલં યયહિમજ્જે ॥ ૧૫ ॥
૬૦૨. દરિયામાં રહેલી નાવમાં કાણાં વાટે સતત પાણી ભરાતું રહે છે તેમ,
હિંસા વગેરે આસ્રવદ્વારોમાંથી આત્મામાં સદા કર્મોનું આગમન થતું રહે
છે.
૬૦૩. મણસા વાયા કાયેણ, કા વિ જુત્તસ્સ વિરિયપરિણામો ।
જીવસ્સપ્પણિઓગો, જોગો ત્તિ જિણેહિં ણિહિટ્ઠો ॥ ૧૬ ॥
૬૦૩. મન-વચન-કાયાથી કોઈપણ કાર્યમાં જીવના વીર્યગુણનું પરિણમન
થાય અને જીવમાં જે કંપન થાય તેને યોગ કહેવામાં આવે છે.

one must take the best from all people, these are illustrative of persons possessed of subdued passions.

600. Appapasamsaṇa-karaṇaṃ, pujjeu vi dosagahaṇa-sīlattaṃ.

Veradharaṇaṃ ca suiraṃ, tivvakasāyāṇa liṃgāṇi.

600. Praising oneself, picking up faults even with those who are worthy of worship and maintaining inimical attitude for a pretty long time, these are the characteristics of persons possessed of intense passions.

601. Rāgaddosapamatto, imdiyavasao karei kammāim.

Āsavadārehiṃ avi-guhehiṃ tiviheṇa karaṇeṇaṃ.

601. A person, having lost his self-awareness due to attachment and aversion, remains enslaved by the senses. His doors of karmic influx being open, he commits Karmas continuously through three fold means, i. e., mind, body and speech.

602. Āsavadārehiṃ sayā, hiṃsāīehiṃ kammamāsavai.

Jaha Nāvāi viṇāso, chiddehi jalaṃ uyahimajjhe.

602. There is a continuous inflow of the Karmas through the doors of influx, i. e., violence etc., just as a boat with holes sinks in the sea due to the inflow of water, so does the soul.

603. Maṇasā vāyā kāyeṇa, kā vi juttassa viriyapariṇāmo.

Jivassa-PPaṇiogo, jogo tti jīṇehiṃ ṇiddiṭṭho.

603. (Yogas are also the doors of Karmic influx). The vibrations in the soul through the activities of mind, body and the speech are known as Yoga. So say the Jinas.

૬૦૪. જહા જહા અપ્પતરો સે જોગો, તહા તહા અપ્પતરો સે બંધો ।
નિરુદ્ધજોગિસ્સ વ સે ણ હોતિ, અચ્છિદ્ધપોતસ્સ વ અંબુણાથે ॥ ૧૭
॥
૬૦૪. જેમ જેમ આત્માનો યોગ ઓછો થતો જાય તેમ તેમ કર્મબંધ ઓછો થતો જાય છે. જ્યારે યોગ બિલકુલ અટકી જાય ત્યારે, દરિયામાં રહેલી છિદ્ર વગરની નૌકામાં પાણી ન આવે, તેમ તેની અંદર કર્મો પ્રવેશતાં નથી.
૬૦૫. મિચ્છન્તાવિરદી વિ ય, કસાય જોગા વ આસવા હોતિ ।
સંજમ-વિરાય-દંસણ-જોગાભાવો ય સંવરો ॥ ૧૮ ॥
૬૦૫. મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કષાય અને યોગ એ આસ્રવનાં હેતુઓ છે. સમ્યક્ત્વ, વિરતિ, વૈરાગ્ય અને યોગરહિતતા આ સંવરના હેતુઓ છે.
૬૦૬. રુંધિયચ્છિદ્ધસહસ્સે, જલજાણે જહ જલં તુ ણાસવદિ ।
મિચ્છન્તાઇઅભાવે, તહ જીવે સંવરો હોઇ ॥ ૧૯ ॥
૬૦૬. જે નૌકાના બધાં છિદ્રો બંધ કરી દીધાં હોય તેમાં પાણી પ્રવેશતું નથી. તેમ મિથ્યાત્વ આદિનો અભાવ થતાં કર્મોનો સંવર થાય છે.
૬૦૭. સવ્વભૂયઽપ્પભૂયસ્સ, સમ્મં ભૂયાઇં પાસઓ ।
પિહિયાસવસ્સ દંતસ્સ, પાવં કમ્મં ન બંધઈ ॥ ૨૦ ॥
૬૦૭. સર્વ જીવોને આત્મસમ ગણનાર, સર્વ પ્રત્યે સમ્યગ્દૃષ્ટિ રાખનાર અને આસ્રવદ્વારોને બંદ કરનાર સંયમવ્રતી આત્માને પાપકર્મ લાગતાં નથી.

604. *Jahā jahā appataro se jogo, tahā tahā appataro se barṁdho.*

Niruddhajogissa va se ṇa hoti, achidapotassa va ambuṇāthe.

604. As soon as the Yogas, i. e., the soul vibrations lessen, the bondage or the Karmic influx also lessens. The moment the Yogas are stopped, the Karmic-influx does not take place; just as the water does not enter the boat which has no holes.

605. *Micchattāviradī vi ya, kasāya jogā ya āsavā hoṁti. Saṁjama-virāya-daṁsaṇa-jogābhāvo ya saṁvarao.*

605. Wrong faith, non-refrainment, passion and Yoga are the causes of Karmic influx. Self-restraint, detachment, right-faith and the absence of Yoga are the causes of cessation.

606. *Ruṁdhiyachiddasahassee, jalajāṇe jaha jalaṁ tu ṇāsavadi.*

Micchattāibhāve, taha jīve saṁvarao hoi.

606. Just as there is no inflow of water in the boat after the thousands of its holes have been plugged, similarly, the wrong faiths being removed, there is the cessation of Karmic influx in the soul (Jīva).

607. *Savvabhūyāppabhūyassa, sammam bhūyāim pāsao.*

Pihiyāsavassa daṁtassa, pāvam kamaṁ na barṁdhaī.

607. He who feels all beings to be like himself and who has stopped all the doors of the Karmic influx, such a self-restrained person does not suffer the bondage of sinful deeds.

૬૦૮. મિચ્છતાસવદારં, રુંભઙ્ઙ સમ્મત્તદિઢ્ઢકવાડેણ ।
હિંસાદિદુવારાણિ વિ, દિઢ્ઢવયફલિહેહિં રુંભંતિ ॥ ૨૧ ॥
૬૦૮. મિથ્યાત્વ આસ્રવદ્વાર સમ્યક્ત્વરૂપ દઢ્ઢ કમાડથી બંધ થાય છે, અને હિંસા આદિ આસ્રવદ્વારો વ્રતરૂપી મજબૂત પાટિયાંથી ઢંકાય છે.
૬૦૯. જહા મહાતલાયસ્સ, સન્નિરુઢ્ઢે જલાગમે ।
રૂંસિચ્ચણાણ તવણાણ, કમેણ સોસણા ભવે ॥ ૨૨ ॥
૬૧૦. ંવં તુ સંજયસ્સાવિ, પાવકમ્મનિરાસવે ।
ભવકોડીસંચિયં કમ્મં, તવસા નિજ્જરિજ્જઙ્ઙ ॥ ૨૩ ॥
- ૬૦૮-૬૧૦. કોઈ મોટા તળાવમાં પાણીને આવવાનાં રસ્તા બંધ કરી દેવામાં આવે તો બાકીનું પાણી ઉલેચાઈને ખલાસ થઈ જાય છે અથવા તાપથી સોસાઈ જાય છે, એવી જ રીતે, સંયમી પુરુષ નવાં કર્મોને આવવાનાં દ્વાર બંધ કરે છે ત્યારે અનેક જન્મોનાં એકત્ર થયેલાં તેનાં પુરાણાં કર્મો તપ વડે ખરી પડે છે.
૬૧૧. તવસા ચેવ ણ મોક્કલો, સંવરહીણસ્સ હોઙ્ઙ જિણવયણે ।
ણ હુ સોત્તે પવિસંતે, કિસિણં પરિસુસ્સદિ તલાયં ॥ ૨૪ ॥
૬૧૧. જે સંવરવિહીન હોય તેને માત્ર તપથી મોક્ષ નહિ મળે. જો સરોવરમાં પાણીનું આગમન ચાલુ હોય તો તે તળાવ કઢી પુરું સૂકાશે નહિ.
૬૧૨. જં અન્નાણી કમ્મં ઁવેઙ્ઙ બહુઆહિં વાસકોઙ્ઙિહિં ।
તં નાણી તિહિં ગુત્તો, ઁવેઙ્ઙ ઁસાસમિત્તેણં ॥ ૨૫ ॥
૬૧૨. અજ્ઞાન આત્મા કરોડો વર્ષે જેટલાં કર્મોનો ક્ષય કરી શકે છે તેટલાં કર્મોનો ક્ષય જ્ઞાનવાન આત્મા મન-વચન-કાયાની ગુપ્તિના બળે, એક

608. *Micchattāsavadāraṃ, rumbhai sammattadiḍhaka-vāḍeṇa.*

Himsādiduvārāṇi vi, diḍhavayaphalihahiṃ rumbhati.

608. The soul aspiring after liberation blocks the doors of influx of wrong faith by the firm shutters of righteousness and those of violence etc. by the shutters of staunch vows.

609. *Jahā mahātalāyassa, sanniruddhe jalāgame.*

Ussimcaṇāe tavaṇāe, kameṇa sosaṇā bhava.

610. *Evam tu saṃjayassāvi, pāvakammanirāsava.*

Bhavakoḍisaṃciyaṃ kammaṃ, tavasā nijjarijjai.

609-610. Just as the water of a huge pond gradually dries by blocking the way of the inlet of water, drawing out its previous water and by sunheat, in the same way, the Karmas of the self-restrained, accumulated during crores of births, get destroyed by blocking the entrance of sinful deeds and by austerities.

611. *Tavasā ceva ṇa mokkho, saṃvarahīṇassa hoi jīṇavyaṇe.*

Na hu soṭṭe pavisaṃte, kisiṇaṃ parisussadi talāyaṃ.

611. It has been asserted by the Jinas that one who has not controlled the influx of the Karmas, does not achieve liberation by practising austerities only; just as the water of a pond does not dry completely, if the sources of the inlet of water are kept open.

612. *Ja aṇṇāṇī kammaṃ, khavei bahuāhiṃ bāsakoḍīhiṃ.*

Taṃ nāṇī tihim gutto, khavei ūsāsamittenāṃ.

612. The annihilation of the amount of Karmas, which an ignorant person does during the crores of years by practising austerities, is done by the wise person,

ક્ષણમાં કરી નાખે છે.

૬૧૩. સેણાવઙ્ગિમ્મિ ણિહણ, જહા સેણા પણસ્સઈ ।

एवं कम्माणि णस्संति, मोहणिज्जे खयं गए ॥ ૨૬ ॥

૬૧૩. સેનાપતિ મરાતાં જેમ સેના નાસી જાય છે તેમ મોહનીય કર્મનો નાશ થતાં અન્ય કર્મોનો પણ નાશ થઈ જાય છે.

૬૧૪. કમ્મમલવિપ્પમુક્કો, ઉડ્ઠં લોગસ્સ અંતમધિગંતા ।

सो सव्वणाणदरिसी, लहदि सुहमणिंदियमणंतं ॥ ૨૭ ॥

૬૧૪. કર્મના મેલથી મુક્ત થયેલો આત્મા સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી બની લોકાગ્ર પર પહોંચે છે અને અતીન્દ્રિય તથા અનંત સુખમાં મગ્ન બની જાય છે.

૬૧૫. ચવિક્કકુરુફણિસુરેંદેસુ, અહમિંદે જં સુહં તિકાલભવં ।

तत्तो अणंतगुणिदं, सिद्धाणं खणसुहं होदि ॥ ૨૮ ॥

૬૧૫. ચક્રવર્તી, ઉત્તરકુરુક્ષેત્રના સુખી યુગલિકો, નાગેન્દ્ર, દેવેન્દ્ર કે અનુત્તર લોકના દેવોનું ત્રણ કાળનું સુખ એકઠું કરીએ તેના કરતાં પણ સિદ્ધ આત્માનું એક ક્ષણનું સુખ અનંતગણું હોય છે.

૬૧૬. સવ્વે સરા નિયટ્ટંતિ, તવ્કા જત્થ ન વિજ્જઈ ।

मई तत्थ न गाहिया, ओए अप्पइट्ठणस्स खेयन्ने ॥ ૨૯ ॥

૬૧૬. એ સ્થિતિનું વર્ણન કરવામાં શબ્દો પાછાં પડે છે, તર્કનું ત્યાં કામ નથી, બુદ્ધિ ત્યાં પ્રવેશી શકતી નથી. એ છે ઓજસરૂપ-જ્યોતિર્મય અને અશરીરી જ્ઞાનમય સ્થિતિ માત્ર.

practising the three Gupties, in a single breath.

613. *Seṇāvaimmi ṇihae, jahā seṇā paṇassaī.*

Evam kammāṇi ṇassaṃti, mohaṇijje khayam gae.

613. Just as the army is destroyed after the Commander is dead, in the same way, all the Karmas are automatically destroyed after the annihilation of the Mohanlya Karma (infatuating Karma).

614. *Kammamalavipamukko, uḍḍham logassa aṃtama-dhigamā.*

So savvaṇāṇadarisī, lahadi suhamaṇimdiyamaṇa-ṃtam.

614. The soul, liberated from the Karmic pollution, ascends the top of the universe and there enjoys transcendental infinite bliss, possessing all knowledge and all perception (i. e., being omniscient).

615. *Cakkikurufaṇisureṃdesu, ahamimde jam suham tikālabhavam.*

Tatto aṇamtaguṇidaṃ, siddhāṇam khaṇasuhem hodi.

615. The bliss attained by the Siddhas in a moment is infinite times more than the pleasure enjoyed by the emperors, by the Jīvas residing in the regions of the Karmas, and by the Fanlndras, Surendras andAhamindrasin all the ages.

616. *Savve sarā niyaṭṭamti, takkā jattha na vijjai.*

Maī tattha na gāhiyā, oe appaiṭṭhāṇassa kheyanne.

616. It is not possible to describe the state of liberation in words as they transcend any such verbal expression. Nor is there the possibility of argument as no mental business

૬૧૭. ણ વિ દુક્ખં ણ વિ સુક્ખં, ણ વિ પીડા ણેવ વિજ્જદે બાહા ।
 ણ વિ મરણં ણ વિ જણણં, તત્થેવ ય હોઙ્ગ ણિવ્વાણં ॥ ૩૦ ॥
૬૧૭. જ્યાં નથી દુઃખ, નથી સુખ, નથી પીડા કે નથી બાધા; નથી જન્મ, નથી મરણ — એ જ છે નિર્વાણ.
૬૧૮. ણ વિ ઙ્ગંદિય ઉવસગ્ગા, ણ વિ મોહો વિમ્હયો ણ ણિહા ય ।
 ણ ય તિણ્ણા ણેવ છુહા, તત્થેવ ય હોઙ્ગ ણિવ્વાણં ॥ ૩૧ ॥
૬૧૮. નથી ઈન્દ્રિયો, નથી ઉપસર્ગો, નથી મોહ, નથી વિસ્મય, નથી નિદ્રા, નથી તરસ, નથી ભૂખ — એ જ છે નિર્વાણ.
૬૧૯. ણ વિ કમ્મં ણોકમ્મં, ણ વિ ચિંતા ણેવ અટ્ટરુહ્વાણિ ।
 ણ વિ ધમ્મસુક્કઙ્ગાણે, તત્થેવ ય હોઙ્ગ ણિવ્વાણં ॥ ૩૨ ॥
૬૧૯. નથી કર્મ, નથી નોકર્મ, નથી ચિન્તા, નથી આર્તધ્યાન, નથી રૌદ્રધ્યાન, નથી ધર્મધ્યાન કે નથી શુક્લધ્યાન — એ જ નિર્વાણની અવસ્થા છે.
 (નોકર્મ = કર્મથી થયેલ વસ્તુઓ, અવસ્થાઓ. આર્તધ્યાન = દુઃખમય વિચારધારા. રૌદ્રધ્યાન = દ્વેષમય વિચારધારા.)
૬૨૦. વિજ્જદિ કેવલણાણં, કેવલસોક્ખં ચ કેવલં વિચયં ।
 કેવલદિટ્ઠિ અમુત્તં, અત્થિત્તં સપ્પદેસત્તં ॥ ૩૩ ॥

is possible. The state of liberation transcends all the determinations and alternatives. Side by side with it, there is no pride due to being devoid of all the blemishes of the mind. There is no melancholy even if there is knowledge of upto the seventh hell, due to it transcending the pleasure and pain.

617. *Na vi dukkham̃ ṇa vi sukkham̃, ṇa vi pīḍā ṇeva vijjade bāhā.*

Na vi maraṇam̃ ṇa vi jaṇaṇam̃, tattheva ya hoi ṇivvāṇam̃.

617. Where there is neither pain nor pleasure, neither suffering nor obstacle, neither birth nor death, there is emancipation.

618. *Na vi im̃diya uvasaggā, ṇa vi moho vimhayo ṇa ṇiddā ya.*

Na ya tiṇhā ṇeva chuhā, tattheva ya hoi ṇivvāṇam̃.

618. Where there are neither sense organs, nor is there any action caused by the others, nor infatuation, nor surprise, nor sleep, nor thirst, nor hunger, there is emancipation.

619. *Na vi kammaṃ ṇokammaṃ, ṇa vi ciṃtā ṇeva aṭṭaruddāṇi.*

Na vi dhammasukkajhāṇe, tattheva ya hoi ṇivvāṇam̃.

619. Where there is neither Karma, nor quasi-Karma nor the worry, nor any type of thinking which is technically called Artta, Raudra, Dharma and Sukla, there is Nirvana.

620. *Vijjadi kevalaṇāṇam̃, kevalasokkham̃ ca kevalam̃ virayam̃.*

Kevaladiṭṭhi amuttam̃, atthittam̃ sappadesattam̃.

૬૨૦. ત્યાં છે માત્ર જ્ઞાન, માત્ર સુખ, માત્ર વીર્ય, માત્ર દર્શન; ત્યાં છે માત્ર અમૂર્ત-નિરાકાર અસ્તિત્વ - સત્તા માત્ર.

૬૨૧. નિવ્વાણં તિ અબાહંતિ, સિદ્ધી લોગગમેવ ચ ।
 ર્ખેમં સિવં અણાબાહં જં ચરંતિ મહેસિણો ॥ ૩૪ ॥

૬૨૧. નિર્વાણ, અબાધા, સિદ્ધિ, લોકાગ્ર, ક્ષેમ, શિવ, અનાબાધ - આ બધાં એ સ્થિતિનાં નામ છે જેને પ્રાપ્ત કરવા મહર્ષિઓ સાધના કરે છે.

૬૨૨. લાઝઅ ઇરણ્ડફલે, અગ્ગીધૂમે ઝસૂ ઘણવિમુક્કે ।
 ગઙ પુવ્વપઓગેણં, એવં સિદ્ધાણ વિ ગતી તુ ॥ ૩૫ ॥

૬૨૨. પત્થર વગેરે ભારના કારણે પાણીમાં ડૂબેલું તુંબું ભાર નીકળી જતાં પાણી ઉપર આવી તરવા લાગે છે; એરંડિયાના ફળ સૂકાઈને ફાટે છે ત્યારે બી ઝળીને ઉપર ઊડે છે; અગ્નિનો ધૂમાડો હમેશાં ઉપરની તરફ જાય છે; ધનુષ્યમાંથી છૂટેલું તીર તીવ્રગતિથી સીધું જાય છે— આ બધાંની ગતિ તેમની પૂર્વની સ્થિતિના પ્રભાવ હેઠળ તે તે પ્રકારની થાય છે તેમ, દેહથી મુક્ત આત્માની ઉર્ધ્વગતિ પણ તેના તેવા સ્વભાવથી થાય છે.

૬૨૩. અવ્વાબાહમણિંદિય-મણોવમં પુણ્ણપાવણિમ્મુક્કં ।
 પુણ્ણરાગમણવિરહિયં, ણિચ્ચં અચલં અણાલંબં ॥ ૩૬ ॥

૬૨૩. મુક્તાવસ્થા બાધારહિત છે, અતીન્દ્રિય છે અનુપમ છે, પુણ્ય-પાપથી મુક્ત છે, ત્યાંથી પાછા ફરવાનું નથી; તે નિત્ય છે, અચળ છે અને નિરાલંબ છે.

૩૫. દ્રવ્યસૂત્ર

૬૨૪. ધમ્મો અહમ્મો આગાસં, કાલો પુગલ જન્તવો ।
 એસ લોગો ત્તિ પ્ણત્તો, જિણોર્હિ વરદંસિર્હિ ॥ ૧ ॥

620. In .the emancipated souls, there are attributes like absolute knowledge, absolute bliss, absolute potentiality, absolute vision, formlessness, existence and extension.

621. *Nivvāṇaṃ ti avāhaṃti, siddhī logaggameva ya.
Khemam sivaṃ aṇābāhaṃ, jaṃ caraṃti mahesiṇo.*

621. Emancipation which is realized only by the great is the state of unobstructedness, perfection, residing at the top of universe, well-being, goodness and freedom from the obstacles.

622. *Lāua eraṇḍaphale, aggīdhūme usū dhaṇuvimukke.
Gai puvvapaogenaṃ, evaṃ siddhāṇa vi gati tu.*

622. Just as there is an upward motion in gourd if freed inside the water, in castor-seed (when it is dried), in smoke of fire and in the arrow shot from the bow, in the sameway there is a natural upward motion of the emancipated souls.

623. *Avvābāhamaṇiṃdiya-maṇovamaṃ puṇṇapāvaṇi-
mukkaṃ,
Puṇarāgamaṇavirahiyam, ṇiccaṃ acalam
aṇālambariṃ.*

623. The state of emancipation is free from all obstacles and sense-organs, unique, devoid of merit and demerit, devoid of rebirth, eternal, immobile and independent.

35. Dravyasūtra

624. *Dhammo ahammo āgāsaṃ, kālo puggala jantavo.
Esa logo tti paṇṇatto, jiṇehiṃ varadaṃsihiṃ.*

૩૫. દ્રવ્યસૂત્ર

૬૨૪. ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, કાલ, પુદ્ગલાસ્તિકાય અને જીવાસ્તિકાય — લોક આ છ દ્રવ્યોનો બનેલો છે એમ પરમદર્શી જિનેશ્વરોએ કહ્યું છે.
૬૨૫. આગાસકાલપુગ્ગલ-ધમ્માધમ્મેસુ ણત્થિ જીવગુણા ।
તેસિં અચેદણત્તં, ધણિદં જીવસ્સ ચેદણદા ॥ ૨ ॥
૬૨૫. આકાશ, કાલ, પુદ્ગલ, ધર્મ અને અધર્મ — એમાં ચૈતન્ય નથી હોતું તેથી તે અજીવ છે. જીવમાં ચૈતન્ય છે.
૬૨૬. આગાસકાલજીવા, ધમ્માધમ્મા ય મુત્તિપરિહીણા ।
મુત્તં પુગ્ગલદબ્બં, જીવો ખલુ ચેદણો તેસુ ॥ ૩ ॥
૬૨૬. આકાશ, કાલ, જીવ, ધર્મ અને અધર્મ-આટલાં દ્રવ્ય અમૂર્ત છે, પુદ્ગલદ્રવ્ય મૂર્ત છે. આ બધામાં કેવળ જીવ જ ચેતન છે.
૬૨૭. જીવા પુગ્ગલકાયા, સહ સવ્કિરિયા હવંતિ ણ ય સેસા ।
પુગ્ગલકરણા જીવા, ઁંધા ઁલુ કાલકરણા ઢુ ॥ ૪ ॥
૬૨૭. પુદ્ગલ અને જીવ એ બે દ્રવ્યો સક્રિય છે — ક્રિયાશીલ છે. જીવને ક્રિયામાં પુદ્ગલ બાહ્ય સાધનરૂપ બને છે અને પુદ્ગલને કાળ સાધનરૂપ બને છે.
૬૨૮. ધમ્મો અહમ્મો આગાસં, દબ્બં ઇવ્કિવ્કમાહિયં ।
અણંતાણિ ય દબ્બાણિ, કાલો પુગ્ગલ જંતવો ॥ ૫ ॥
૬૨૮. ધર્મ, અધર્મ, આકાશ — એટલાં દ્રવ્યો વ્યક્તિ તરીકે એક એક છે. કાળ, પુદ્ગલ અને જીવ એ ત્રણ દ્રવ્યો અનંત-અનંત સંખ્યામાં છે.

35. PRECEPTS ON THE SUBSTANCE

624. The supreme visioned Jinas have described the universe to be constituted of six substances viz. Dharma (medium of motion), Adharma (medium of rest), Ākāśa (space), kāla (time), Pudgala (matter) and Jīva (soul).

625. *Āgāsakālapuggala-dhammādhammesu ṇatthi jīvaguṇā.*

Tesiṃ acedaṇattam, bhaṇidaṃ jīvassa cedaṇadā.

625. The substances, Ākāśa, kāla, Pudgala, Dharma and Adharma, do not possess the attributes of the Jīva (i. e. devoid of life) and they therefore have been called Ajīvas (non-living). The attribute of Jīva is consciousness.

626. *Āgāsakālaḥjīvā, dhammādhammā ya muttiparihīṇā. Muttaṃ puggaladavvaṃ, jīvo khalu cedaṇo tesu.*

626. Ākāśa, Kāla, Jīva, Dharma and Adharma are incorporeal, where as Pudgala (matter) is corporeal. Of these, only the soul substance is conscious.

627. *Jīvā puggalakāyā, saha sakkiriyā havanti ṇa ya sesā. Puggalakaraṇā jīvā, khaṃdhā khalu kālakaraṇā du.*

627. The Jīva (soul), the Pudgala (matter), these two substances are active, while the rest are inactive. The external cause of the activity of soul is Karmic matter and of the activity of matter is the substance kāla (time).

628. *Dhammo ahammo āgāsam, davvaṃ ikkikkamāhiyam. Aṇamṭāṇi ya davvāṇi, kālo puggala jaṃtavo.*

628. Dharma, Adharma and Ākāśa are singular in number, Kāla, Pudgala and Jīva-these three are infinite in number.

૬૨૧. ધમ્માધમ્મે ય દોડવે, લોગમિત્તા વિયાહિયા ।
લોગાલોગે ય આગાસે, સમણ સમયખેત્તિણ ॥ ૬ ॥
૬૨૮. ધર્મ અને અધર્મનું કદ લોક જેટલું છે. આકાશ લોક અને અલોકમાં વ્યાપ્ત છે, વ્યાવહારિક કાળ માત્ર મનુષ્યક્ષેત્રમાં છે.
૬૩૦. અન્નોત્રં પવિસંતા, દિંતા ઓગાસમન્નમન્નસ્સ ।
મેલંતા વિ ય ણિચ્ચં, સગં સભાવં મ વિજહંતિ ॥ ૭ ॥
૬૩૦. બધાં દ્રવ્યો એકબીજામાં પ્રવેશ કરે છે, દરેક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને અવકાશ આપે છે — અવરોધતું નથી; સદા એકબીજામાં ભળી જતાં હોવા છતાં દ્રવ્યો પોતાના સ્વભાવને છોડતા નથી.
૬૩૧. ધમ્મત્થિકાયમરસં, અવણ્ણગંધં અસહ્મપ્પાસં ।
લોગોગાઢં પુટ્ઠં, પિહુલમસંખાદિય-પદેસં ॥ ૮ ॥
૬૩૧. ધર્માસ્તિકાય રસ - વર્ણ-ગંધ-શબ્દ-સ્પર્શ વગેરે ગુણોથી રહિત છે, લોકાકાશમાં વ્યાપ્ત છે, અખંડ છે, વિશાળ છે અને અસંખ્યાત પ્રદેશી છે.
(પ્રદેશ = પદાર્થના અંતિમ અવિભાજ્ય અંશને પ્રદેશ કહે છે. ધર્મ, અધર્મ, આકાશ અને જીવના પ્રદેશો હોય છે. પુદ્ગલના અવિભાજ્ય અંશને પરમાણુ કહેવામાં આવે છે; કાળને અંશ હોતા નથી.)
૬૩૨. ઉદયં જહ મચ્છણં, ગમણાણુગ્ગહયરં હવદિ લોણ ।
તહ જીવપુગ્ગલાણં, ધમ્મં દવ્વં વિયાણેહિ ॥ ૯ ॥
૬૩૨. જેવી રીતે પાણી જળચર જીવોને ગમનમાં સહાયક બને છે તેમ જીવ અને પુદ્ગલને ધર્મદ્રવ્ય ગતિમાં સહાયક બને છે.

629. *Dhammādhamme ya dōvee, logamittā viyāhiyā.*

Logāloge ya āgāse, samae samayakhettie.

629. Dharma and Adharma-both these substances have their extension throughout the universe, while Ākāśa (space) pervades the universe and beyond the universe. Kāla pervades only the time region.

630. *Annonnaṃ pavisāntā, diṃtā ogāsamannamannassa.*

Melaṃtā vi ya ṇiccāṃ, sgaṃ sabhāvaṃ ṇa vijahanti.

630. These six substances (dravyas) are co-extensive in the same space and accommodate one-another, they are mixed up with one another from the time infinite. However, they maintain their identity without losing their respective nature.

631. *Dhammatthikāyamarasaṃ, avaṇṇagandhaṃ asadda-mapphāsaṃ.*

Taha jīvapuggalāṇaṃ, dhammaṃ davvaṃ viyāṇehi.

631. Dharmāstikāya is devoid of the attributes like taste, colour, smell, sound and touch. It pervades universe, it is independent, huge and has innumerable prades'as.i. e., space- points.

632. *Udayaṃ jaha macchāṇaṃ, gamaṇāṇuggahayaraṃ havadi loe.*

Taha jīvapuggalāṇaṃ, dhammaṃ davvaṃ viyāṇehi.

632. Just as water is helpful in the movement of fishes so is the Dharma in the movement of souls and matter.

૬૩૩. ण य गच्छदि धम्मत्थी, गमणं ण करेदि अन्नदवियस्स ।
हवदि गती स प्पसरो, जीवाणं पुग्गलाणं च ॥ १० ॥
૬૩૩. ધર્માસ્તિકાય પોતે ગતિ કરતું નથી અને અન્ય દ્રવ્યને ગતિ કરવા પ્રેરતું નથી, પરંતુ જીવ અને પુદ્ગલની ગતિક્રિયામાં તે તટસ્થ સહાયક રહે છે.
૬૩૪. जह हवदि धम्मदव्वं, तह तं जाणेह दव्वमधम्मक्खं ।
ठिदिकिरियाजुत्ताणं, कारणभूदं तु पुढवीव ॥ ૧૧ ॥
૬૩૪. અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય ધર્માસ્તિકાય જેવું છે. પૃથ્વી જેમ જીવોને સ્થિતિ કરવામાં મદદ કરે છે તેમ તે જીવ અને પુદ્ગલને સ્થિતિક્રિયામાં તટસ્થરૂપે સહાયક બને છે.
૬૩૫. चेयणरहियममुत्तं, अवगाहणलक्खणं च सव्वगयं ।
लोयालोयबिभेयं, तं णहदव्वं जिणुद्दिट्ठं ॥ ૧૨ ॥
૬૩૫. આકાશાસ્તિકાય અચેતન, અમૂર્ત અને વ્યાપક છે તેનો સ્વભાવ વસ્તુઓને અવકાશ આપવાનો છે; લોકાકાશ અને અલોકાકાશ એમ તેનાં બે પ્રકાર શ્રી જિનેશ્વરે કહ્યાં છે.
૬૩૬. जीवा चेव अजीवा य, एस लोए वियाहिए ।
अजीवदेसमागासे, अलोए से वियाहिए ॥ ૧૩ ॥
૬૩૬. જ્યાં જીવ અને અજીવ છે તે લોક છે. જ્યાં જીવો વગેરે દ્રવ્યો નથી અને માત્ર આકાશ છે તે અલોક છે.
૬૩૭. पासरसगंधवण्ण-व्वदिरित्तो अगुरुलहुगसंजुत्तो ।
वत्तणलक्खणकलियं, कालसरूवं इमं होदि ॥ ૧૪ ॥
૬૩૭. કાળદ્રવ્યમાં સ્પર્શ-રૂપ-ગંધ-વર્ણ વગેરે ગુણો નથી, તેમાં ગુરુતા કે

633. *Na ya gacchadi dhammatthī, gamaṇaṃ ṇa karedi annadavīyas.*

Havadi gatī sa ppassaro, jīvāṇaṃ puggalāṇaṃ ca.

633. Dharmāstikāya does not move itself nor cause other things to move; but it is an all pervading medium of motion for the living and non-living bodies.

634. *Jaha havadi dhammadavvaṃ, taha taṃ jāṇeha davvamadhammakkaṃ.*

Ṭhidikiriyājuttāṇaṃ, kāraṇabhūdaṃ tu puḍhavīva.

634. Know that just as Dharma is substance, so is the Adharma. It is helpful in bringing about the rest of the Jīvas and Puḍgalas capable of being static.

635. *Ceyaṇarahiyamamuttaṃ, avagāhaṇalakkhaṇaṃ ca savvagayaṃ.*

Loyāloyavibheyaṃ, taṃ ṇahadavvaṃ jīṇuddiṭṭhaṃ.

635. The substance space is devoid of consciousness, is incorporeal, accommodating and all-pervading. It is of two types one is lokākāśa, i. e., (space within the universe) and Alokākāśa i. e., space beyond the universe.

636. *Jīvā ceva ajīvā ya, esa loe viyāhie.*

Ajīvadesamāgāse, aloe se viyāhie.

636. It is explained that the loka, i. e., universe consists of living and non-living substances, whereas Aloka consists of only a part of one non-living substance, i. e., (space).

637. *Pāsarasagamdhavaṇṇa-vvadiritto agurulahuga-saṃjutto.*

Vattaṇalakkhaṇakaliyaṃ, kālasarūvaṃ imaṃ hodi.

લઘુતા નથી; વર્તના એ કાળનું મુખ્ય લક્ષણ છે.
(વર્તના = પરિવર્તન.)

૬૩૮. જીવાણ પુગલાણં, હુવંતિ પરિયટ્ટુણાઙ્ગ વિવિહાઙ્ગ ।
 એદાણં પજ્જાયા, વટ્ટંતે મુક્ખકાલઆધારે ॥ ૧૫ ॥
૬૩૮. જીવ અને પુદ્ગલમાં વિવિધ પરિવર્તન થાય છે. એમના પર્યાયો
 (બદલાતી અવસ્થાઓ) નો પ્રમુખ આધાર કાળ છે. (આ
 નિશ્ચયદષ્ટિથી કાળની વ્યાખ્યા છે.)
૬૩૯. સમયાવલિઁસ્સાસા, પાણા થોવા ય આદિઆ ભેદા ।
 વવહારકાલણામા, ણિહિદ્ધા વીયરાઈહિં ॥ ૧૬ ॥
૬૩૯. સમય, આવલિ, ઉચ્છ્વાસ, પ્રાણ, સ્તોક વગેરે વ્યવહાર કાળના ભેદો
 છે એમ વીતરાગોએ કહ્યું છે.
૬૪૦. અણુઁધવિયપ્પેણ દુ, પોગ્ગલદવ્વં હવેઙ્ગ દુવિયપ્પં ।
 ઁંદા હુ છપ્પયારા, પરમાણૂ ચેવ દુવિયપ્પો ॥ ૧૭ ॥
૬૪૦. પુદ્ગલ દ્રવ્યના અણુ અને સ્કંધ— એમ બે પ્રકારો છે. સ્કંધ પાછા છ
 પ્રકારનાં છે. પરમાણુ બે પ્રકારનાં છે.
 (સ્કન્ધ = બે અથવા તેથી અધિક પરમાણુનું જોડાણ)
૬૪૧. અઙ્ગથૂલથૂલ થૂલં, થૂલસુહુમં ચ સુહુમથૂલં ચ ।
 સુહુમં અઙ્ગસુહુમં ઙ્ગિદિ, ઘરાદિયં હોદિ છબ્ભેયં ॥ ૧૮ ॥
૬૪૧. સ્કન્ધના છ પ્રકાર આ પ્રમાણે છે : અતિસ્થૂલ, સ્થૂલ, સ્થૂલસૂક્ષ્મ,
 સૂક્ષ્મસ્થૂલ, સૂક્ષ્મ અને અતિસૂક્ષ્મ. પૃથ્વી વગેરે તેનાં ઉદાહરણ છે.

637. The substance time is devoid of attributes like touch, taste, smell and colour and properties like heaviness and lightness. It is characterized by mutation.

638. *Jivāṇaṃ puggalāṇaṃ, huvaṃti pariyattaṇāi vivihāi. Edāṇaṃ pajjāyā, vaṭṭaṃte mukkhakālaādhāre.*

638. The multiple mutations and various modes of the soul and matter are mainly due to time substance.

639. *Samayāvaliussāsā, Pāṇā thovā ya ādiā bhedā. Vavahāarakālaṇāmā, ṇiditṭhā vīyarāehim.*

639. From practical view-point the time is measured by diverse units like a vali (closing and opening of eye-lids) Ucchvāsa (time taken in an exhalation), Prāṇa (taken in one respiration) and stoka (second). It is asserted by the Jinas.

640. *Aṇukhaṃdhaviyappaṇa du, poggaladavvaṃ havei duviyappaṃ.*

Khaṃdhā hu chappayārā, paramāṇu ceva duviyappo.

640. The substance matter is of two kinds-in the form of an atom (paramāṇu) and in the form of molecules. Molecules are of six kinds, while the atoms are of two kinds.

641. *Aithūlathūla thūlaṃ, thūlasuhumaṃ ca suhumathūlaṃ ca.*

Suhumaṃ aisuhumaṃ idi, dharādiyaṃ hodi chabbheyaṃ.

641. Gross-gross, gross, gross-fine, fine-gross, fine and fine-fine, these are the six kinds of the aggregate matter (skandha Pudgal). The earth etc. are its six examples.

૬૪૨. પુઢવી જલં ચ છાયા, ચર્ડરિંદિયવિસય-કમ્મપરમાણૂ ।
છવ્વિહમેયં ઢળિયં, પોગ્ગલદવ્વં જિણવરેહિં ॥ ૧૯ ॥
૬૪૨. અતિ સ્થૂળ પુદ્ગલસ્કંધનું ઉદાહરણ પૃથ્વી એટલે કે માટી છે. સ્થૂળસ્કંધનું ઉદાહરણ જળ છે. સ્થૂળસૂક્ષ્મ સ્કંધ એટલે છાયા અથવા પ્રકાશ જે નેત્રેન્દ્રિયથી ગ્રાહ્ય છે. સૂક્ષ્મસ્થૂળ સ્કંધમાં નેત્ર સિવાયની ચાર ઈન્દ્રિયોથી ગ્રાહ્ય એવાં રસ-ગંધ-સ્પર્શ-શબ્દનો સમાવેશ થાય છે. સૂક્ષ્મસ્કંધનું ઉદાહરણ કર્મણ વર્ગણા(કર્મ પુદ્ગલો) અને અતિસૂક્ષ્મ પુદ્ગલસ્કંધનું ઉદાહરણ બે-ત્રણ પરમાણુ ધરાવતા સ્કંધો છે.
૬૪૩. અંતાદિમજ્ઝહીણં, અપદેસં ઙ્ગિંદિઈહિં ણ હુ ગેજ્ઙ્ઙં ।
જં દવ્વં અવિઢત્તં, ત પરમાણૂં કહંતિ જિણા ॥ ૨૦ ॥
૬૪૩. જેમાં આદિ, અંત કે મધ્ય નથી, જેની અંદર ભાગ નથી, જે ઈન્દ્રિયોથી જાણી શકાતો નથી, એવા અવિભાજ્ય દ્રવ્યને શ્રી જિનેશ્વરે પરમાણુ કહ્યો છે.
૬૪૪. વળ્ણરસગંધફાસે, પૂરળગલણાઙ્ગ સવ્વકાલમ્હિ ।
ચ્ચંદં ઙ્ગવ કુળમાણા, પરમાણૂ પુગ્ગલા તમ્હા ॥ ૨૧ ॥
૬૪૪. જેમાં સદા પૂરણ અને ગલન (કંઈક ઉમેરાવું અને કંઈક ઓછું થવું, જોડાવું અને છૂટા થવું) વગેરે ક્રિયાઓ ચાલ્યા કરે છે, જેનાં વર્ણ-ગંધ-રસ-સ્પર્શ વગેરે ગુણોમાં પણ વધઘટ થયા કરે છે તે પદાર્થને પુદ્ગલ કહેવાય છે. પુદ્ગલના સ્કન્ધ અને પરમાણુ બંને પ્રકારોમાં આવું પરિવર્તન ચાલતું જ રહે છે.
૬૪૫. પાળેહિં ચદુહિં જીવદિ, જીવસ્સદિ જો હુ જીવિદો પુવ્વં ।
સો જીવો, પાળા પુળ બલમિંદિયમાઙ્ગ ઙ્ગસ્સાસો ॥ ૨૨ ॥
૬૪૫. જે વિવિધ પ્રકારના પ્રાણો વડે જીવે છે, જીવશે અને જીવ્યો હતો તે જીવ ઈન્દ્રિય, આયુષ્ય, ઉચ્ચ્વાસ, મન-વચન-કાયાનું બળ વગેરે

642. *Puḍhavī jalam ca chāyā, caurimdiyavisaya-kammaparamāṇū.*

Chavvīhabheyam bhaṇiyam, poggaladavvam jīṇavarehim.

642. The earth, the water, the shadow, the objects of four senses, (except sight), the Karmic matter and the atoms, these are the six different forms of matter.

643. *Antādimajjahīṇam, apadesam imdiehim ṇa hu gejjham.*

Jam davvam avibhattam, tam paramāṇum khamti jīṇā.

643. Such a substance, as is devoid of dimensions/i. e., two extremes and the middle, unextended, not to be perceived by the sense-organs and indivisible, has been called atom by the Jinas.

644. *Vaṇṇarasagamdhaphāse, pūraṇagalaṇāi savvakāl-amhi.*

Khamdam iva kuṇamāṇā, paramāṇū puggalā tamhā.

644. Like the molecules, the atoms also possess the attributes of colour, taste, smell and touch, they remain everchanging by getting conjoined and disjoint. They therefore are called Pudgala.

645. *Pāṇehim caduhim jīvadi, jīvassadi jo hu jīvīdo puvvam.*
So jīvo, pāṇā puṇa balamimdiyamāu ussāso.

645. That which lives, will live and has lived through the instrumentality of the four types of vitalities (prāṇa) is

પ્રાણોની સહાયથી જીવ જીવે છે.

૬૪૬. અણુગુરુદેહપમાણો, ઉવસંહારપ્પસપ્પદો ચેદા ।

અસમુહદો વવહારા, ણિચ્છયણયદો અસંકદેસો વા ॥ ૨૩ ॥

૬૪૬. જીવ પોતાના નાના કે મોટા શરીર પ્રમાણે નાનો-મોટો હોય છે - તે ફેલાઈ શકે છે અને સંકોચાઈ પણ શકે છે; આ વ્યવહારનયથી સમજવું. નિશ્ચયનયથી જીવ નાનો મોટો નથી; તે અસંખ્યાત પ્રદેશી છે.

૬૪૭. જહ પમરાયરયણં, ચિત્તં ચીરે પમાસયદિ ચીરં ।

તહ દેહી દેહત્તો, સદેહમત્તં પમાસયદિ ॥ ૨૪ ॥

૬૪૭. જેમ પદ્મરાગરત્નને દૂધમાં રાખીએ તો તેની લાલ કાંતિ સમગ્ર દૂધમાં ફેલાઈ જાય છે તેમ જીવ દેહમાં હોય ત્યારે સંપૂર્ણ દેહમાં વ્યાપીને રહે છે.

૬૪૮. આદા ણાણપમાણં, ણાણં ણેયપ્પમાણમુહિટ્ઠં ।

ણેયં લોચાલોચં, તમ્હા ણાણં તુ સવ્વગયં ॥ ૨૫ ॥

૬૪૮. (નિશ્ચય દૃષ્ટિથી) આત્મા જ્ઞાનપ્રમાણ છે, (જ્ઞાન એ જ આત્મા છે) અને જ્ઞાન તેના જ્ઞેય પદાર્થોના પ્રમાણનું છે. અને લોક-અલોક બધું જ જ્ઞાનનું જ્ઞેય છે માટે જ્ઞાન સર્વવ્યાપી છે અને તેથી આત્મા પણ સર્વવ્યાપી છે.

૬૪૯. જીવા સંસારત્થા, ણિવ્વાદા ચેદણપ્પગા દુવિહા ।

ઉવોગલક્ષણા વિ ચ, દેહાદેહપ્પવીચારા ॥ ૨૬ ॥

૬૪૯. જીવો બે પ્રકારના છે : સંસારી અને મુક્ત. બંનેના લક્ષણ સરખાં છે- બંને ચેતન છે, બંનેમાં જ્ઞાનોપયોગ અને દર્શનોપયોગ હોય છે. માત્ર સંસારીને દેહ હોય છે, મુક્તને દેહ હોતો નથી.

called soul (Jīva) and the four types of vitality are life-force, organs, life-span and respiration.

646. *Aṅgurudehapamāṇo, uvasamhārappasappado cedā. Asamuhado vavahārā, ṇicchayaṇayado asamkhadeso vā.*

646. From practical point of view, a soul has a small or big size according to the size of the body, on account of its undergoing expansion and contraction. But from real viewpoint, it is possessed of innumerable space-points (Pradeśas).

647. *Jaha paumarāyaraṇam, khittam khīre pabhāsayadi khīram. Taha dehī dehattho, sadehamattam pabhāsayadi.*

647. Just as a ruby thrown into milk illuminates the whole milk only, so also an embodied soul illuminates its own body only.

648. *Ādā ṇāṇapamāṇam, ṇāṇam ṇeyappamāṇa-muddiṭṭham. Neyam loyāloyam, tamhā ṇāṇam tu savvagayam.*

648. The soul is co-extensive with cognition, cognition is co-extensive with what is to be cognised, loka and aloka are cognizable, therefore cognition is all-pervasive.

649. *Jīvā saṃsāratthā, ṇivvādā cedaṇappagā duvihā. Uvaogalakkhaṇā vi ya, dehādehappavīcārā.*

649. Jīva is of two kinds: mundane and emancipated; both of them are sentient and endowed with consciousness; even then the mundane souls have bodies while the emancipated ones do not.

૬૫૦. પુઢવિજલતેયવાઊવળખ્ફદી વિવિહથાવેરૂંદી ।
બિગતિગચદુપંચખ્ખા, તસજીવા હોંતિ સંખ્વાદી ॥ ૨૭ ॥
૬૫૦. પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેુકાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાય — આ પાંચ પ્રકારનાં જીવોને એક જ ઈન્દ્રિય હોય છે અને તે બદા સ્થાવર હોય છે. જેમને બે, ત્રણ, ચાર કે પાંચ ઈન્દ્રિય હોય તેમને ત્રસ કહેવાય છે. (માટી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને બધી જ વનસ્પતિ એકેન્દ્રિય સ્થાવર જીવ છે. શંખ, છીપલાં વગેરેને બે ઈન્દ્રિય હોય છે. કીડી, મંકોડા વગેરેને ત્રણ ઈન્દ્રિય હોય છે. ભમરા, વીંછી વગેરેને ચાર ઈન્દ્રિય અને મનુષ્ય, પશુ-પક્ષી, દેવ, નારકીના જીવોને પાંચ ઈન્દ્રિય હોય છે.)

૩૬. સૃષ્ટિસૂત્ર

૬૫૧. લોગો અકિટ્ટિમો ખલુ, અળાઙ્ઞિહળો સહાવળિવ્વત્તો ।
જીવાજીવેહિં ફુહો, સવ્વાગાસાવયવો ણિચ્ચો ॥ ૧ ॥

૩૬. સૃષ્ટિસૂત્ર

૬૫૧. લોક અકૃત્રિમ છે—કોઈએ બનાવેલો નથી. તે અનાદિ છે અને અનંત છે. તેનું નિર્માણ તેના તેવા સ્વભાવથી જ થયું છે. તે આકાશના એક ભાગરૂપ છે, નિત્ય છે અને જીવ-અજીવ પદાર્થોથી પરિપૂર્ણ છે.
૬૫૨. અપદેસો પરમાણૂ, પદેસમેત્તો ચ સમયસહો જો ।
ળિહ્હો વા લુખ્ખો વા, દુપદેસાદિત્તમળુહવહિ ॥ ૨ ॥
૬૫૨. પરમાણુના ટૂકડા નથી; તે પોતે નાનામાં નાનો ટૂકડો છે; વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ તેમાં સદાય હોય છે. સ્નિગ્ધ અને રુક્ષ સ્પર્શના કારણે બે, ત્રણ, ચાર કે અસંખ્ય-અનંત પરમાણુ જોડાય છે અને સ્કન્ધનું રૂપ ધારણ કરે છે.
૬૫૩. દુપદેસાદી ર્ખંધા, સુહુમા વા બાદરા સસંઠાળા ।
પુઢવિજલતેવવાઊ, સગપરિણામેહિં જાયંતે ॥ ૩ ॥
૬૫૩. બે પ્રદેશવાળાં કે વધુ પ્રદેશવાળાં સ્કન્ધો પોતપોતાના પરિણમન દ્વાર

650. *Puḍhavijalateyavāū-vaṇapphadī vivihathāvareimḍī.*

Bigatigacadupaṃcakkhā, tasajīvā hoṃti saṃkhādī.

650. The earth, the water, the fire, the air and the plants are various kinds of immobile beings with one sense organ. The mobile beings like conches etc. are possessed of two, three, four and five sense-organs.

36. Sṛṣṭisūtra

651. *Logo akittimo khalu, aṇāiṇihaṇo sahāvaṇivvatto.*

Jīvājīvaḥiṃ phuḍo, savvāgāsāvayavo ṇicco.

36. PRECEPTS ON UNIVERSE

651. Verily, the world is uncreated; it has neither beginning nor end, it exists by its own nature; it is pervaded by the Jīvas and Ajīvas; it exists in a pan of the space and is eternal.

652. *Apadeso paramāṇū, padasametto ya samayasaddo jo.*

Niddho vā lukkho vā, dupadesādittamaṇuhavadi.

652. An atom is unextended. Due to its being unextended, it is devoid of sound, and it is either smooth or rough, i. e., with positive or negative charges. When the atoms are conjoined, they become subject to experience.

653. *Dupadesādī khaṃdhā, suhumā vā bādara sasamṭhāṇā.*

Puḍhavijalateuvāū, sagapariṇāmeḥiṃ jāyamte.

653. The molecules constituted by two or more atoms (and

પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ કે વનસ્પતિ વગેરેનું સૂક્ષ્મ કે બાદર(સ્થૂલ) રૂપ ધારણ કરે છે અને આકાર મેળવે છે.

૬૫૪. ઓગાઢગાઢણિચિદો, પુગ્ગલકાયેહિં સવ્વદો લોગો ।
સુહુમેહિ બાદરેહિ ય, અપ્પાઓગેહિં જોગોહિં ॥ ૪ ॥

૬૫૪. આ લોક પુદ્ગલના સૂક્ષ્મ-બાદર સ્કન્ધોથી ઠાંસી ઠાંસીને ભરેલો છે. કેટલાક સ્કન્ધો શરીર, કર્મ દ્રઆદિની રચનામાં કામ આવે છે, તો કેટલાક ઉપયોગમાં ન આવી શકે એવાં હોય છે.

૬૫૫. કમ્મત્તણપાઓગ્ગા, ર્ખંધા જીવસ્સ પરિણં પપ્પા ।
ગચ્છંતિ કમ્મભાવં, ન હિ તે જીવેણ પરિણમિદા ॥ ૫ ॥

૬૫૫. જે પુદ્ગલસ્કન્ધો કર્મરૂપે પરિણમન કરવા યોગ્ય હોય છે તે જીવની પરિણતિ (અધ્યવસાય)નું નિમિત્ત મળતાં સ્વયં કર્મપણું પામે છે અને જીવની સાથે સંયોગમાં આવે છે પરંતુ જીવ પુદ્ગલોનું પરિણમન (નિશ્ચયદૃષ્ટિએ) કરતો નથી.

૬૫૬. ભાવેણ જેણ જીવો, પેચ્છદિ જાણાદિ આગદં વિસયે ।
રજ્જદિ તેણેવ પુણો, બજ્જદિ કમ્મ ત્તિ ઉવદેસો ॥ ૬ ॥

૬૫૬. જીવ, સામે આવેલા વિષયને જેવા ભાવે જુએ અને જાણે તે ભાવથી તે જાતે રંગાય છે અને તે ભાવથી તે કર્મોને ખેંચે છે.

૬૫૭. સવ્વજીવાણં કમ્મં તુ, સંગહે છદ્ધિસાગયં
સવ્વેસુ વિ પપ્પેસુ, સવ્વં સવ્વેણ બદ્ધગં ॥ ૭ ॥

૬૫૭. જીવો જ્યારે કર્મ બાંધે છે ત્યારે છબ્બે દિશામાંથી કર્મપુદ્ગલોને આકર્ષે છે. અને ગ્રહણ કરેલાં એ પુદ્ગલો આત્માના સર્વ પ્રદેશો સાથે બંધાય છે.

having two or more space-points) one either subtle or gross, one possessed of specific configuration, and in accordance with the transformation undergone by them, they assume the form of earth, water, fire or air.

654. *Ogāḍhagāḍhaṇicido, puggalakāyahim savvado logo. Suhumehim bādarehi ya, appāogehim joggehīm.*

654. The universe is fully occupied by these subtle as well as gross molecules. Some of them are capable of being transformed into the karmic particles while others are not.

655. *Kammattaṇapāoggā, khaṁdhā jīvassa pariṇaim pappā.*

Gacchaṁti kammabhāvaṁ, ṇa hi te jīvena pariṇamidā.

655. The molecules are capable of being transformed into Karma as a result of the thought activity of the Jīva, yet this transformation is not caused by Jīva itself.

656. *Bhāveṇa jeṇa jīvo, pechadi jāṇādi āgadam visaye. Rajjadi teṇeva puṇo, bajjhadi kamma tti uvadeso.*

656. The mental attitude through which the soul perceives and knows the objects that come into its experience and is attached to them; it comes into bondage due to the same.

657. *Savvajīvāṇa kammaṁ tu, saṁgahe chaddisāgayam. Savvesu vi paesesu, savvaṁ savveṇa baddhagam.*

657. The karmas, capable of binding every soul, come from six directions, and they all bind all the pradeśas, i.e., regions of soul.

૬૫૮. તેણાવિ જં કયં કમ્મં, સુહં વા જઇ વા દુહં ।
કમ્મુણા તેણ સંજુત્તો, ગચ્છઈં ઉ પરં ભવં ॥ ૮ ॥
૬૫૮. જીવે શુભ કે અશુભ જે કર્મો બાંધ્યા હોય તે કર્મોની સાથે એ જીવ બીજા જન્મમાં જાય છે.
૬૫૯. તે તે કમ્મત્તગદા, પોગ્ગલકાયા પુણો વિ જીવસ્સ ।
સંજાયંતે દેહા, દેહંતરસંકમં પપ્પા ॥ ૯ ॥
૬૫૯. કર્મ અવસ્થામાં આવેલાં પુદ્ગલો અન્ય જન્મોમાં નવાં શરીર રૂપે પરિણત થાય છે — અથવા અન્ય કોઈ રૂપે પોતાનું કાર્ય કરે છે અને પોતાનું કાર્ય કરીને નાશ પામે છે.

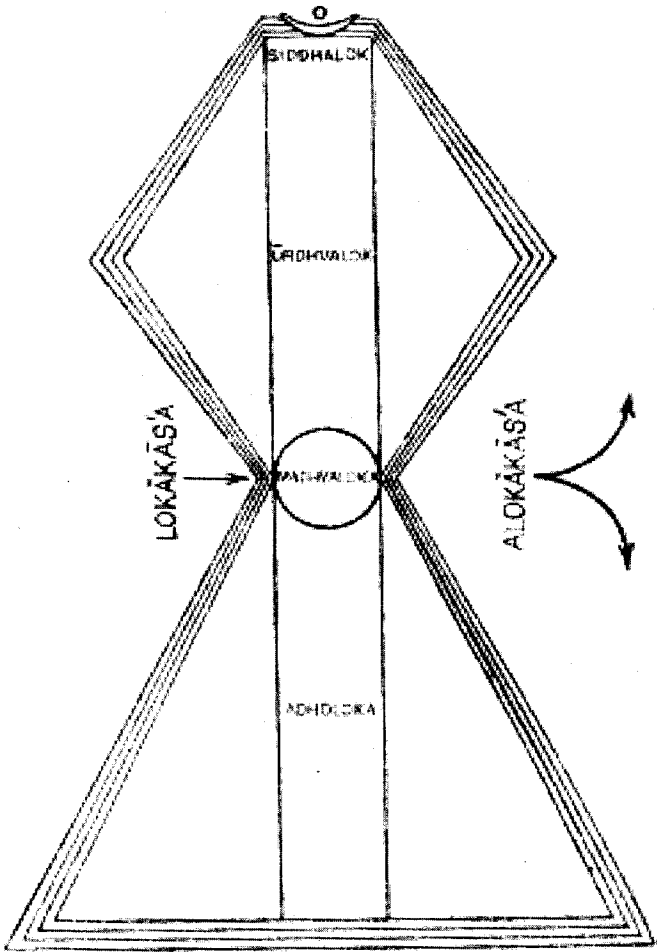
658. *Teṇāvi jaṃ kayāṃ kammaṃ, suhaṃ vā jai vā duhaṃ.
Kammaṇā teṇa saṃjutto, gacchāi u paraṃ bhavaṃ.*

658. Whatever good or evil Karmas are accumulated by a soul, associated with those very Karmas, it proceeds on to assume the next birth.

659. *Te te kammattagadā, poggalakāyā puṇo vi jīvassa.
Saṃjāyante dehā, dehaṃtarasaṃkamaṃ pappā.*

659. Those very Paudgalic aggregates which have assumed the form of a Karma for a soul, now assume the different bodies when soul takes a new birth.

UNIVERSE



SAMAN̄SUTTAM̄

Fourth Part
JAINA THEORY OF RELATIVITY

૩૭. અનેકાન્તસૂત્ર

૬૬૦. જેણ વિણા લોગસસ વિ, વવહારો સવ્વહા ન નિવ્વહહ ।
તસસ ભુવણેક્કગુરુણો, ણમો અણેગંતવાયસસ ॥ ૧ ॥

૩૭. અનેકાંતસૂત્ર

૬૬૦. જેના વિના આ જગતનો વ્યવહાર બિલકુલ ચાલી ન શકે એવા, ત્રણ લોકના એકમાત્ર ગુરુ સમાન અનેકાંતવાદને નમસ્કાર.

૬૬૧. ગુણાણમાસઓ દવ્વં, એગદવ્વસ્સિયા ગુણા ।
લક્ખણં પજ્જવાણં તુ, ઉભઓ અસ્સિયા ભવે ॥ ૨ ॥

૬૬૧. ગુણનો આશ્રય કે આધાર તે દ્રવ્ય, એક દ્રવ્યને આશ્રયીને જે રહે તે ગુણ; પર્યાય એટલે દ્રવ્ય અને ગુણની બદલાતી અવસ્થાઓ.

૬૬૨. દવ્વં પજ્જવવિઝયં, દવ્વવિઝ્ઠા પજ્જવા ણત્થિ ।
ઉપ્પાય-ઢ્ઠિઢ-મંગા, હંદિ દવિયલક્ખણં એયં ॥ ૩ ॥

૬૬૨. દ્રવ્ય પર્યાય વગરનું કે પર્યાય દ્રવ્ય વગરનો ન હોઈ શકે. ઉત્પાદ, વ્યય અને પ્રીવ્ય એ જ તો દ્રવ્યનું લક્ષણ છે.

(પર્યાય બદલાય તે ઉત્પાદ(ઉત્પત્તિ) છે, આગળના પર્યાયનો અભાવ થાય તે વ્ય(નાશ) છે અને દ્રવ્ય તો કોઈને કોઈ રૂપે કાયમ છે તે પ્રીવ્ય(સ્થિતિ) છે. દરેક દ્રવ્યને આ લક્ષણ લાગુ પડે છે. જેને આ લક્ષણ લાગુ ન પડે તે દ્રવ્ય નથી.)

૬૬૩. ણ ભવો ભંગવિહીણો, ભંગો વા ણત્થિ સંભવવિહીણો ।
ઉપ્પાદો વિ ય ભંગો, ણ વિણા ધોવ્વેણ અત્થેણ ॥ ૪ ॥

૬૬૩. ઉત્પત્તિ હોય ત્યાં નાશ પણ હોવાનો, ને નાશ હોય ત્યાં ઉત્પાદ ન હોય એવું ન બને. ઉત્પાદક કે વ્યય પણ ધ્રુવ પદાર્થના આશ્રય વિના ન હોઈ શકે.

JAINA THEORY OF RELATIVITY

660. *Jeṇa viṇā logassa vi, vavahāro savvahā na nivvahai.
Tassa bhuvanekkaguruṇo, ṇamo aṇegam̐tavāyassa.*

37. THE PRECEPTS ON NON-ABSOLUTISM

660. Without whom, even the worldly affairs can not be carried out, I bow to that Anekāntavāda (non-absolutism), the only preceptor of the world.

661. *Guṇāṇmāsao davvaṃ, egadavvassiyā guṇā.
Lakkhaṇaṃ pajjavāṇaṃ tu, ubhao assiyā bhava.*

661. The substance is the abode of attributes and the same are inhered by the substance. The distinctive characteristic of mode is that it depends on both.

662. *Davvaṃ pajjavaviuyam̐, davvaviuttā ya pajjavā ṇatthi.
Uppāya-thii-bhaṃgā, haṃdi daviyalakkhaṇaṃ eyam̐.*

662. There is no substance without the modes, nor are the modes without substance. The characteristics of substance are origination, permanence and destruction.

663. *Na bhavo bhaṃgavihīṇo, bhaṃgo vā ṇatthi
saṃbhavavihīṇo.*

Uppādo vi ya bhaṃgo, ṇa viṇā dhovveṇa attheṇa.

663. There is no origination without destruction, no destruction without origination, while neither origination nor destruction is possible without a permanent substance.

૬૬૪. ઉપ્પાદટ્ટિદિભંગા, વિજ્જંતે પજ્જણસુ પજ્જાયા ।
દવ્વં હિ સંતિ નિયદં, તમ્હા દવ્વં હવદિ સવ્વં ॥ ૫ ॥
૬૬૪. ઉત્પાદ, વ્યય અને સ્થિતિ પર્યાયોમાં જ થાય છે પરંતુ પર્યાયોનો સમૂહ એ જ દ્રવ્ય છે માટે ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-નાશ દ્રવ્યનાં જ ગણવામાં આવે છે.
૬૬૫. સમવેદં ચ્ચલુ દવ્વં, સંભવઠિદિણાસસણિણદટ્ઠેહિં ।
એવ્વકમ્મિ ચ્ચેવ સમયે, તમ્હા દવ્વં ચ્ચુ તત્તિદયં ॥ ૬ ॥
૬૬૫. કોઈ પણ ક્ષણે દ્રવ્ય ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-નાશથી સંયુક્ત જ હોય છે— તદુપ હોય છે માટે એ ત્રણેય સ્વરૂપો દ્રવ્યનાં જ છે.
૬૬૬. પાડુબ્ભવદિ ય અન્નો, પજ્જાઓ વચ્ચિ અન્નો ।
દવ્વસ્સ તં પિ દવ્વં, ણેવ પણટ્ઠં ણેવ ઉપ્પન્નં ॥ ૭ ॥
૬૬૬. દ્રવ્યનો એક પર્યાય ઉત્પન્ન થાય છે, પૂર્વવર્તી પર્યાય નષ્ટ થાય છે. તે દ્રવ્ય તો નથી ઉત્પન્ન થતું કે નથી નાશ પામ્યું.
૬૬૭. પુરિસમ્મિ પુરિસસદ્દો, જમ્માઈ-મરણકાલપજ્જન્તો ।
તસ્સ ડ બાલાઈયા, પજ્જવજ્જોયા બહુવિચ્ચા ॥ ૮ ॥
૬૬૭. જેમ જન્મથી મરણ સુધી પુરુષ માટે પુરુષ શબ્દનો વ્યવહાર થાય છે— એટલે કે પુરુષ તરીકે જ એ પદાર્થ ઓળખાય છે. બાળ-યુવાન વગેરે અનેક પ્રકારના તેના પર્યાય બદલાયા કરે છે. (એવું જ દરેક પદાર્થ વિશે સમજવું.)

664. *Uppādaṭṭhidibhaṅgā, vijjante pajjaesu pajjāyā.*

Davvaṃ hi saṃti niyadaṃ, tamhā, tamhā davvaṃ havadi savvaṃ.

664. The origination, permanence and destruction belong to the modes (and not to the substance), but since modes are definitely of the form of a substance, everything whatsoever is the form of a substance.

665. *Samavedaṃ khalu davvaṃ, sambhavaṭṭhidiṅāsasaṅṅidaṭṭthehiṃ.*

Ekkammi ceva samaye, tamhā davvaṃ khu tattidayam.

665. Since at one and the same moment the substance is subject to three states, viz..origination, permanence and destruction-these three states verily constitute a substance.

666. *Pāḍubbhavadi ya anno, pajjāo pajjāo vayadi anno.*

Davvassa taṃpi davvaṃ, ṇeva paṇaṭṭham ṇeva uppannam.

666. The mode of a substance which emerges is one and that which vanishes is other than it, while the substance neither emerges, not vanishes.

667. *Purisammi purisasaddo, jammāi-maraṇakālapajjanto.*

Tassa u bālāiyā, pajjavajoyā bahuviyappā.

667. The individual remains the same person from his birth till the time of death, though he assumes the various states of childhood etc.

૬૬૮. તમ્હા વત્થૂણં ચિય, જો સરિસો પજ્જવો સ સામન્નં ।
જો વિસરિસો વિસેસો, સ મઓઽણત્થંતરં તત્તો ॥ ૧ ॥
૬૬૯. વસ્તુની લાંબા કાળ સુધી એક સરખી ચાલનારી અવસ્થા સામાન્ય પર્યાય કહેવાય. એક સમાન ન હોય તે પર્યાયને વિશેષ પર્યાય કહેવાય. આ બંને પર્યાયો સાપેક્ષદષ્ટિએ દ્રવ્યથી અભિન્ન છે—દ્રવ્ય જ છે.
(જીવની મનુષ્યાવસ્થા એ તેનો સામાન્ય પર્યાય કહેવાય અને બાળ-યુવા-વૃદ્ધ વગેરે અવસ્થાઓ જીવના વિશેષ પર્યાય કહેવાય).
૬૬૯. સામન્નં અહ વિસેસે દવ્વે ણાણં હવેઙ્ગ અવિરોહો ।
સાહઙ્ગ તં સમ્મત્તં, ણહુ પુણ તં તસ્સ વિવરીયં ॥ ૧૦ ॥
૬૬૯. જે જ્ઞાનમાં દ્રવ્યના સામાન્ય અને વિશેષ બંને પ્રકારના ધર્મોનો સમાવેશ થતો હોય તેવું જ્ઞાન જ સુસુંગત ગણાય. એ જ જ્ઞાન સમ્યક્ દર્શનનું સાધક બને છે. એનાથી વિપરીત અર્થાત્ માત્ર સામાન્ય પર્યાય કે માત્ર વિશેષ પર્યાયનું નિરૂપણ કરનારું જ્ઞાન સમ્યક્ત્વ-સાધક નથી બની શકતું.
૬૭૦. પિઙ્ગુ-પુત્ત-ણત્તુ-ભવ્વય-ભાઠ્ઠણં એગપુરિસસંબંધો ।
ણ ય સો એગસ્સ પિય, ત્તિ સેસયાણં પિયા હોઙ્ગ ॥ ૧૧ ॥
૬૭૦. એક જ વ્યક્તિમાં પિતા-પુત્ર-પૌત્ર-ભાણેજ-ભાઈ વગેરે સંબંધો હોય છે પણ, એકનો પિતા હોય છે તેથી તે બધાનો પિતા નથી થઈ જતો. (આવી સાપેક્ષદષ્ટિથી દરેક પદાર્થનો વિચાર કરવો જોઈએ.)
૬૭૧. સવિયપ્પ-ણિવિયપ્પં ઙ્ગય, પુરિસં જો ભણેજ્જ અવિયપ્પં ।
સવિયપ્પમેવ વા ણિચ્છણ, ણ સ નિચ્છઓ સમ્મ ॥ ૧૨ ॥
૬૭૧. આત્મા સવિકલ્પ-નિર્વિકલ્પ ઉભય સ્વરૂપ છે. જો કોઈ તેને માત્ર

668. *Tamhā vatthūṇaṃ ciya, jo sariso pajjavo sa sāmannaṃ.
Jo visariso vireso, ya maṇṇattham̐taraṃ tatto.*

668. All the modes of the things which are common to all of them are universal, while those which are not, are particular but both belong to the same.

669. *Sāmanna aha visese, davve ṇāṇaṃ havei aviroho.
Sāhai taṃ sammattaṃ, ṇahu puṇa taṃ tassa
vivarīyaṃ.*

669. The cognitions of a substance are universal and particular and are uncontradicted. This is the right cognition whereas the contrary to it is not.

670. *Piu-putta-ṇattu-bhavvaya-bhāūṇaṃ egapurisa-
saṃbandho.*

Na ya so egassa piya, tti sesayāṇaṃ piyā hoi

670. One and the same person assumes the relationship of father, son, grandson, nephew and brother, but he is the father of one whose he is and not of the rest (so is the case with all the things).

671. *Saviyappa-ṇiviyappaṃ iya, purisaṃ jo bhanejja
aviyappaṃ.*

Saviyappameva vā ṇicchaṇa, ṇa sa nicchao samae.

671. A person is certainly possessed of alternative relationships

સવિકલ્પ કે માત્ર નિર્વિકલ્પ કહે તો તે ખરેખર શાસ્ત્રનો સમ્યગ્ અર્થ જાણતો નથી.

૬૭૨. અન્નોન્નાણુગયાણં, 'ઇમં વ તં વ' ત્તિ વિભયણમજુત્તં ।
જહ દુબ્ધ-પાણિયાણં, જાવંત વિસેસપજ્જાયા ॥ ૧૩ ॥
૬૭૨. વસ્તુના ધર્મો પરસ્પર ભળેલા છે— “આ ધર્મ જુદો” અને “આ ધર્મ જુદો” એવું વિભાજન કરવું યોગ્ય નથી. દૂધ અને પાણી મિશ્ર થયા પછી તેના ઠંડા-ગરમ વગેરે વિશેષ પર્યાયો થાય તે દૂધ-પાણી બંનેમાં સમાવિષ્ટ હોય છે, તેને જુદા પાડી શકાતા નથી, તેની જેમ.
૬૭૩. સંકેજ્જ યાઽસંકિતભાવ ધિવ્ખૂ, વિભજ્જવાયં ચ વિયાગરેજ્જા ।
ભાસાદુગં ધમ્મસમુદ્દિતેહિં, વિયાગરેજ્જા સમયા સુપત્તે ॥ ૧૪ ॥
૬૭૩. કોઈ પદાર્થના વિષયમાં પોતે નિઃશંક હોય અથવા શક્તિ હોય, ત્રિક્ષુ સર્વત્ર સાપેક્ષવાદથી વસ્તુનું વર્ણન કરે. ધર્મકાર્યોમાં બે પ્રકારની ભાષા—સત્યભાષા અને અસત્ય-અમૃષાભાષા (વ્યવહાર ભાષા)નો ઉપયોગ કરે અને પ્રજ્ઞાવાન મુનિ ઉચ્ચ-નીચનો ભેદ રાખ્યા વિના ધર્મકથા કરે.

૩૮. પ્રમાણસૂત્ર

(અ) પઞ્ચવિધ જ્ઞાન

૬૭૪. સંસયવિમોહ-વિબ્ભમ-વિવજ્જિયં અપ્પરસરૂવસ્સ ।
ગહણં સમ્મં ણાણં, સાયારમણેયભેયં તુ ॥ ૧ ॥

and also assumes single relationship. But one exclusively ascribes to this person either the former or the latter relationship, is certainly not wellversed in the scriptures.

672. *Annonnāṇugayāṇam, 'imam va tam va' tti vibhyaṇa-majuttam.*

Jaha duddha-pāṇiyāṇam, jāvamta visesapajjāyā.

672. The particular qualities (of a substance) are mixed together just like milk and water, so it is not justifiable "to exclusively distinguish them as 'this' or 'that' quality.

673. *Samkejja yāsamkitabhāva bhikkū, vibhajjavāyam ca viyāgarejja*

Bhāsādugam dhammasamuṭṭhitehim, viyāgarejjā samayā supanne.

673. A monk, who is doubtful about the meaning of a verse, should adopt without any pride the relative point of view in his interpretation. A wise monk, while dealing with other monks following the right path in their practice of religion, should preach with eqanimity in a truthful and unequivocal language.

38. Pramāṇasūtra

(a) Pañcavidha Jñāna

674. *Samsayavimoha-vibbhaya-vivajjiyam appaparas-arūvassa.*

Gahaṇam sammam ṇaṇam, sāyāramaṇeyabheyam tu.

૩૮. પ્રમાણસૂત્ર

૬૭૪. સ્વનો કે પર પદાર્થનો સંશય, વિપર્યાસ કે ભ્રમરહિત અવબોધ થવો તે જ્ઞાન છે. આ જ્ઞાન સાકાર-નિશ્ચયાત્મક હોય છે અને તેના અનેક ભેદ પડે છે.

૬૭૫. તત્થ પંચવિહં નાણં, સુયં આભિનિબોહિયં ।
ઓહિનાણં તુ તઙ્ગયં, મળનાણં ચ કેવલં ॥ ૨ ॥

૬૭૫. જ્ઞાનના પાંચ ભેદ છે : મતિજ્ઞાન (આભિનિબોધિક જ્ઞાન), શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મન:પર્યવજ્ઞાન અને કેવળજ્ઞાન.

૬૭૬. પંચેવ હોંતિ ણાણા, મદિસુદઓહીમણં ચ કેવલયં ।
ખયઝવસમિયા ચઝો, કેવલણાણં હવે ઝઙ્ગયં ॥ ૩ ॥

૬૭૬. આ પાંચ જ્ઞાનમાંથી પ્રથમનાં ચાર જ્ઞાન ક્ષાયોપશમિક છે, કેવળજ્ઞાન ક્ષાયિક છે.

(કર્મના આવરણ સહિતની અવસ્થામાં, કર્મોનો થોડો ક્ષય કે થોડો ઉપશમ થવાથી જે પ્રગટે છે તે ક્ષાયોપશમિક. કર્મનો સંપૂર્ણ અને સદાને માટે ક્ષય થવાથી જે પ્રગટે તે ક્ષાયિક.)

૬૭૭. ઈહા અપોહ વીમંસા, મળ્લણા ય ગવેસણા ।
સળ્લણ સતી મતી ષળ્લણા, સવ્વં આભિણિબોધિયં ॥ ૪ ॥

૬૭૭. ઈહા, અપોહ, વિમર્શ, માર્ગજ્ઞા, ગવેષણા, સંજ્ઞા, સ્મૃતિ, મતિ, પ્રજ્ઞા— આ બધાં નામ આભિનિબોધિક જ્ઞાનનાં છે.
(પાંચ ઈન્દ્રિયો અને મન દ્વારા થતું જ્ઞાન તે મતિજ્ઞાન છે.)

38. PRECEPTS ON VALID KNOWLEDGE

(a) Five kinds of knowledge

674. Such a grasping of the nature of itself and that of other things, as is free from doubt, mistake and uncertainty is called the right cognition; it is of a determinate form and is of various types.

675. *Tattha paṃcavihaṃ nāṇaṃ, suyaṃ ābhiniḃohiyaṃ. Ohināṇaṃ tu taiyaṃ, maṇaṇāṇaṃ ca kevalaṃ.*

675. The knowledge is of five kinds: Mati-Jñāna i. e. knowledge derived through the five senses and the mind, Śruta-Jñāna i. e. knowledge obtained from the scriptures, Avadhi-Jñāna (clairvoyance) Manahaparya-Jñāna i. e. telepathy and Kevala-Jñāna i. e. omniscience..

676. *Paṃceva hoṃti ṇāṇā, madisudaohīmaṇaṃ ca kevalayaṃ.*

Khayauvasamiyā cauro, kevalaṇāṇaṃ have khaiyaṃ.

676. Knowledge is thus of five kinds: sensory knowledge, scriptural knowledge, clairvoyance, telepathy and omniscience. The first four result from substance cum annihilation of the relevant Karma,- while omniscience result after total annihilation of Kannas.

677. *Īhā apoha vīmaṃsā, maggaṇā ya gavesaṇā.*

Saṇṇā satī matī paṇṇā, savvaṃ ābhiniḃodhiyaṃ.

677. Reflection on what has been perceived, reasoning, questioning, examining, searching, understanding and judging-these are the varieties of sensory knowledge.

૬૭૮. અત્યાઓ અત્યંતર-મુવલંભે તં ભણંતિ સુયણાણં ।
આભિણિબોહિયપુવ્વં, ણિયમેણ ચ સહ્યં મૂલં ॥ ૫ ॥
૬૭૮. શબ્દ દ્વારા વિવિધ પદાર્થોનું જે જ્ઞાન થાય તેને શ્રુતજ્ઞાન કહે છે. શ્રુતજ્ઞાન શબ્દ આધારિત છે, અને તેની સાથે મતિજ્ઞાન અનિવાર્યરૂપે હોય છે.
૬૭૯. ઙ્ઙિયમણોનિમિત્તં, જં વિણ્ણાણં સુયાણુસારેણં ।
નિયયતત્થુત્તિસમત્થં, તં ભાવસુયં મઙ્ઙે સેસં ॥ ૬ ॥
૬૭૯. ઈન્દ્રિયો અને મન દ્વારા શાસ્ત્રના અધ્યયનથી જે જ્ઞાન મળે તે શ્રુતજ્ઞાન. આ જ્ઞાન પોતાના વિષયનું શબ્દ દ્વારા વિવેચન કરી શકતું હોવાથી અન્યને બોધ કરી શકે છે. શાસ્ત્ર કે શબ્દ સિવાયનું મન-ઈન્દ્રિય દ્વારા થતું જ્ઞાન મતિજ્ઞાન છે.
૬૮૦. મઙ્ઙપુવ્વં સુયમુત્તં, ન મઙ્ઙે સુયપુવ્વિયા વિસેસોઙ્ઙયં ।
પુવ્વં પૂરણપાલણ-ભાવાઓ જં મઙ્ઙે તસ્સ ॥ ૭ ॥
૬૮૦. વિશેષતા એ છે કે શ્રુતજ્ઞાન હોય ત્યાં તેની પૂર્વે મતિજ્ઞાન હોય જ, પરંતુ મતિજ્ઞાન હોય ત્યાં શ્રુતજ્ઞાન હોય જ એવું નથી. મતિજ્ઞાન શ્રુતજ્ઞાનનું પાલક-પોષક છે.
૬૮૧. અવહીયદિત્તિ ઓહી, સીમાણાણેત્તિ વણ્ણિયં સમણં ।
ભવગુણપચ્ચય-વિહિયં, તમોહિણાણ ત્તિ ણં ભિંતિ ॥ ૮ ॥
૬૮૧. સ્થળ, કાળ, વસ્તુ અને ભાવને વિવિધ સીમાઓ સુધી જાણવાની શક્તિને અવધિજ્ઞાન કહે છે. આ જ્ઞાન અતીન્દ્રિય હોવા છતાં સંપૂર્ણ નથી હોતું - અમુક ભાગ પૂરતું હોય છે. દેવ-નારકીના જીવોને આ જ્ઞાન ભવપ્રત્યય (જન્મજાત) હોય છે, મનુષ્યને ગુણપ્રત્યય (કર્મક્ષયથી

678. *Atthāo attham̐taramuvalambhe taṁ bhaṇanti suyaṇāṇaṁ.*

Ābhiṇibohiyapuvvaṁ, ṇiyameṇa ya saddayaṁ mūlaṁ.

678. Śruta-Jñāna is said to consist in comprehension of the meaning of words that are heard or it is derived from the senses and the mind and it as a rule is born of words.

679. *Im̐diyamaṇonimittam̐, jaṁ viṇṇāṇam̐ suyaṇusāreṇam̐. Niyayatatthuttisamattham̐, taṁ bhāvasuyam̐ maī sesam̐.*

679. The knowledge which is required through the senses and the mind by hearing or reading the scripture and which is capable of expressing its content is called Bhāva-śrutajñāna, the rest of the knowledge (acquired through thought-activities and the senses) is matijñāna.

680. *Maipuvvaṁ suyamuttaṁ, na maī suya-puvviyā visesóyam̐.*

Puvvaṁ pūraṇapālaṇa-bhāvāo jaṁ maī tassa.

680. The Śrutajñāna is acquired through matijñāna while the matijnana is not acquired through Śrutajñāna, but in the act of fostering thoughts, it is the characteristic of matijñāna that it precedes the Śrutajñāna.

681. *Avahiyaditti ohī, sīmāṇāṇetti vaṇṇiyam̐ samae.*

Bhavaguṇapaccaya-vihiyam̐, tamohiṇāṇa tti ṇam̐ bīmti.

681. The type of cognition which limits the (direct) knowledge is called (Avadhi-Jñāna) i.e. clairvoyance, in the scriptures, it is also called sīmājñāna i. e. limited cognition. This avadhi-jñāna is of two types - viz. one that

ઉત્પન્ન થનાર) હોય છે.

૬૮૨. ચિંતિયમચિંતિયં વા અદ્ભં ચિંતિયં અણેયભેયગયં ।
મણપજ્જવ ત્તિ ણાણં, જં જાણઙ્ગ તં તુ ણસ્સોણ ॥ ૯ ॥
૬૮૨. મનુષ્યક્ષેત્રમાં રહેલા જીવોના મનના ચિંતિત, અચિંતિત કે અર્ધચિંતિત વગેરે અનેક પ્રકારના વિચારોને જે જ્ઞાન દ્વારા જાણી શકાય છે તેને મન:પર્યવજ્ઞાન કહે છે.
૬૮૩. કેવલમેગં સુદ્ધં, સગલમસાહારણં અણંતં ચ ।
પાયં ચ નાણસહો, નામસમાણાહિગરણોડયં ॥ ૧૦ ॥
૬૮૩. કેવળ એટલે એક, શુદ્ધ, સંપૂર્ણ, અસાધારણ અને અનંત એવું જે જ્ઞાન તે કેવળજ્ઞાન.
૬૮૪. સંભિન્નં પાસંતો, લોગમલોગં ચ સવ્વઓ સવ્વં ।
તં નત્થિ જં ન પાસઙ્ગ, ભૂયં ભવ્વં ભવિસ્સં ચ ॥ ૧૧ ॥
૬૮૪. કેવળજ્ઞાની સમસ્ત જગતને સંપૂર્ણ રીતે જાણે છે; ભૂત, ભવિષ્ય કે વર્તમાનની એવી કોઈ વસ્તુ નથી જેને કેવળજ્ઞાન ન જાણતું હોય.

is born on account of a certain type of birth and one that is born on account of the practice of certain various qualities.

682. Cimitiyamacimtiyaṃ vā, addhaṃ cimtiya aṇeyabheyagayaṃ.

Maṇapajjava tti ṇāṇaṃ, jaṃ jāṇai taṃ tu ṇaraloe.

682. In this world of human beings, that type of cognition is called manahaparyayajñāna, which comprehends other's thought, that is already entertained, that is not yet entertained or that is only half entertained, and so on. It is of many types.

4^c

683. Kevalamegaṃ suddhaṃ, sagalamasāhāraṇaṃ aṇaṃtaṃ ca.

Pāyaṃ ca nāṇasaddo, nāmasamāṇāhigaraṇōyaṃ.

683. That type of cognition which is one, pure, perfect, extraordinary, endless, is called Kevalajñāna, and here as usual the generic word jñāna is to be added to the specific word denotative of a particular jnana Type.

684. Saṃbhinnaṃ pāsānto, logamalogam ca savvaosavvāṃ.

Taṃ natthi jaṃ na pāsai, bhūyaṃ bhavvaṃ bhavissaṃ ca.

684. Kevala-Jñāna grasps in one sweep all that is in this universe and beyond the universe in its entirety; certainly, there is nothing in the past, future and the present which is not grasped by this type of cognition.

(આ) પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષ પ્રમાણ

૬૮૫. ગેહ્લઙ્ગ વત્થુસહાવં, અવિરુદ્ધં સમ્મરૂવં જં ણાણં ।
ભણિયં ચ્ચુ તં પમાણં, પચ્ચક્ખપરોક્ખભેણિં ॥ ૧૨ ॥

(આ) પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષ પ્રમાણ

૬૮૫. વસ્તુ સ્વભાવને અવિરુદ્ધ રૂપે - સમ્યક્રૂપે જે જ્ઞાન જણાવે છે તેને પ્રમાણ કહે છે. તે પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ એવા બે ભેદનું છે.

૬૮૬. જીવો અક્ખો અત્થવ્વવણ - ભોયણગુણ્ણિઓ જેણં ।
તં પઙ્ગ વટ્ઙ્ગ નાણં, જે પચ્ચક્ખં તયં તિવિહં ॥ ૧૩ ॥

૬૮૬. અક્ષ એટલે આત્મા; જે જ્ઞાન આત્માને સાક્ષાત્ - સીધું થાય તે પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન. આત્મપ્રત્યક્ષ જ્ઞાન ત્રણ છે - અવધિ, મન:પર્યવ અને કેવળ (કારણ કે તે સીધાં આત્માને થાય છે - ઈન્દ્રિયો દ્વારા નથી થતા.)

૬૮૭. અક્ખસ્સ પોગ્ગલકયા, જં દવ્વિન્દિયમણા પરા તેણં ।
તેહિં તો જં નાણં, પરોક્ખમિહ તમણુમાણં વ ॥ ૧૪ ॥

૬૮૭. ઈન્દ્રિય અને મન આત્માથી ભિન્ન છે, પુદ્ગલરચિત છે. તેના માધ્યમથી થાય તે પરોક્ષ જ્ઞાન. અનુમાન જેમ પરોક્ષ હોય છે તેમ ઈન્દ્રિયજ્ઞાન પણ પરોક્ષ જ છે.

૬૮૮. હોંતિ પરોક્ખાઙ્ગં મઙ્ગ-સુયાઙ્ગં જીવસ્સ પરનિમિત્તાઓ ।
પુવ્વોવલલ્લસંબંધ-સરણાઓ વાણુમાણં વ ॥ ૧૫ ॥

(ā) Pratyakṣa-Parokṣa Pramāṇa

685. *Gehaṇai vatthusahāvaṃ, aviruddhaṃ sammarūvaṃ
jaṃ nāṇaṃ.*

*Bhaṇiyaṃ khu taṃ pamāṇaṃ, paccakkhaprok-
khabheehiṃ.*

(A) PRECEPTS ON DIRECT AND INDIRECT KNOWLEDGE

685. That cognition which grasps the nature of things in a proper and uncontradicted form is called pramāṇa; it is of two types-viz. Pratyakṣa (direct) and parokṣa (indirect).

686. *Jīvo akko atthvavaṇa-bhoyaṇaḡaṇṇiṃ jeṇaṃ.*

Taṃ pai vaṭṭai nāṇaṃ, je paccakkaṃ tayaṃ tivihāṃ.

686. The word 'akṣa' means a soul either because it covers the entire range of the things or because it enjoys these things (the two meanings depending on two different etymologies of the word 'akṣa' and the type of cognition, which is had be an akṣa is called pratyakṣa; it is of three sub-types.

687. *Akkhassa poggalakayā, jaṃ davvindiyaṃā parā
teṇaṃ.*

*Tehiṃ to jaṃ nāṇaṃ, parokkhamiha tamaṇumaṇaṃ
va.*

687. The physical sense-organs and the internal organ i.e. mind, are something alien to an akṣa or self, and the type and the type of cognition had through the instrumentality of these two is called parokṣa-just like inferential cognition.

688. *Hoṃti parokkhāiṃ mai-suyāiṃ jīvassa paranimittāo.*

*Puvvovaladdhasambambāṃdha-saraṇāo vāṇumaṇaṃ
va.*

૬૮૮. પરના માધ્યમથી (ઈન્દ્રિયોના માધ્યમથી) થનારાં મતિ અને શ્રુત એ બે જ્ઞાન પરોક્ષ છે. અનુમાન વખતે પૂર્વે મેળવેલું જ્ઞાન જેમ સહાયક બને છે તેમ મતિ - શ્રુતમાં પણ પૂર્વજ્ઞાત અર્થની સ્મૃતિ સહાયક બને છે માટે મતિ-શ્રુત પણ પરોક્ષ છે.

૬૮૯. એંગતેણ પરોક્ષં, લિંગિયમોહાઇયં ચ પચ્ચક્ષં ।
ઈન્દિયમણોભવં જં, તં સંવવહારપચ્ચક્ષં ॥ ૧૬ ॥

૬૮૯. ધૂમાડાની નિશાનીથી અગ્નિનું જ્ઞાન થાય છે; આવું અનુમાન જ્ઞાન પરોક્ષ છે એ તો સ્પષ્ટ છે. અવધિ, મન:પર્યવ અને કેવળ એ ત્રણ પ્રત્યક્ષ છે. ઈન્દ્રિયજન્ય જ્ઞાનને વ્યાવહારિક દષ્ટિએ પ્રત્યક્ષ કહેવાં હોય તો જરૂર કહી શકાય.

૩૯. નયસૂત્ર

૬૯૦. જં ગાણીણ વીયપ્પં, સુયભેયં વત્થુઅંસસંગહણં ।
તં ઇહ ણયં પડત્તં, ગાણી પુણ તેણ ગાણેણ ॥ ૧ ॥

૩૯. નયસૂત્ર

૬૯૦. વસ્તુના આંશિક સ્વરૂપને પકડનારો, શ્રુતજ્ઞાનાધારિત અને જ્ઞાતાનો હૃદયગત જે આશય તેને નય કહે છે. જે નયને જાણે છે તે જ્ઞાની છે. (પ્રમાણજ્ઞાન વસ્તુના વિવિધ પાસાંને એક સાથે પકડનારું કથન છે. નયજ્ઞાન વસ્તુના કોઈ એક પાસાંની સાથે સંબંધ રાખે છે, અન્ય પાસાં અંગે તે મૌન હોય છે. નય એટલે ભિન્ન ભિન્ન આશય અથવા દષ્ટિકોણ.)

૬૯૧. જમ્હા ણ ણાણ વિણા, હોઇ ણરસ્સ સિયવાયપડિવત્તી ।
તમ્હા સો બોહવ્વો, એયંતં હંતુકામેણ ॥ ૨ ॥

૬૯૧. નયને સમજ્યા વિના કોઈ વ્યક્તિ સ્યાદ્વાદને સમજી શકે નહિ, માટે

688. The two cognitions mati and śruta are parokṣa i.e. indirect because they are acquired by a soul through the instrumentality of something alien to itself or because they are born of the memory of relationship grasped earlier, just like inferential cognition.

689. *Egaṃteṇa parokkham, liṃgiyamohāiyam ca paccakkham.*

Imdiyamaṇobhavam jam, tam samvavahārapaccakkham.

689. In a real sense, the cognition acquired through the other sources is parokṣa i. e. indirect while cognition acquired directly by the soul is pratyakṣa. But the cognition, born of a sense-organ is 'pratyakṣa', practically so called.

39. Nayasūtra

690. *Jam nāṇiṇa viyappam, suyabheyam vatthuaṃsasam-gahaṇam.*

Tam iha ṇayam pauttam, nāṇī puṇa teṇa ṇāṇeṇa.

39. PRECEPTS ON VIEW-POINT

690. The thought activity which grasps only one aspect of an object with the aid of scriptures, is called Naya. He who possesses such knowledge is wise.

691. *Jamhā ṇa ṇaṇe viṇā, hoi ṇarassa siyavāyapaḍivattī. Tamhā so bohavvo, eyamtaṃ hamtukāmeṇa.*

691. Since without a (knowledge of) naya a man cannot have a knowledge of syādvāda (the doctrine of conditional

એકાન્તવાદથી જેને બચવું હોય તેણે નયોને સારી રીતે સમજી લેવા.

૬૧૨. ધમ્મવિહીણો સોઝ્ઝં, તણ્હાછેયં જલેણ જહ રહિદો ।
તહ ઇહ વંછઙ્ગ મૂઢો, ણયરહિઓ દઘ્વણિચ્છત્તી ॥ ૩ ॥
૬૧૨. ધર્મ વિના કોઈ સુખી થવા ઈચ્છે અથવા પાણી વિના કોઈ તરસ છિપાવવા માગે તો તે વ્યક્તિ મૂર્ખ છે, તેમ નયના આધાર વિના જે વ્યક્તિ વસ્તુતત્ત્વનો નિર્ણય કરવા ઈચ્છે તે મૂઢ છે.
૬૧૩. તિત્થયરવયણસંગહ-વિસેસપત્થાર-મૂલવાગરણી ।
દઘ્વઙ્ગિઓ ય પજ્જવણઓ, ય સેસા વિચપ્પા સિં ॥ ૪ ॥
૬૧૩. તીર્થંકરની વાણીના બે મુખ્ય પ્રકાર છે — કેટલાંક વચન વસ્તુના સામાન્ય ધર્મના નિરૂપક છે, બીજાં વિશેષ ધર્મનાં નિરૂપક છે. સામાન્ય ધર્મપ્રતિપાદક દૃષ્ટિકોણને દ્રવ્યાર્થિક નય કહેવાય છે અને વિશેષ ધર્મપ્રતિપાદક કથનને પર્યાયાર્થિક નય કહેવાય છે. બાકીના નયો આ બે નયના જ પેટાભેદ છે.
૬૧૪. દઘ્વઙ્ગિયવત્તઘ્વં, અવત્થુ ણિયમેણ પજ્જવણયસ્સ ।
તહ પજ્જવવત્થુ, અવત્થુમેવ દઘ્વઙ્ગિયનયસ્સ ॥ ૫ ॥
૬૧૪. જે દ્રવ્યાર્થિક નયનો વિષય છે તે પર્યાયાર્થિક નયનો વિષય નથી અને જે પર્યાયાર્થિક નયનો વિષય છે તે કદી દ્રવ્યાર્થિકનો વિષય થતો નથી. (દ્રવ્યાર્થિક નય વસ્તુના સામાન્ય ધર્મનું જ ગ્રહણ કરે છે, પર્યાયાર્થિક નય વસ્તુના માત્ર વિશેષ ધર્મોનું જ ગ્રહણ કરે છે.)

statement). A knowledge of naya can be had by one who is desirous of destroying all the extremes.

692. *Dhammavihīṇo sokkhaṃ, taṇhācheyam jāleṇa jaha rahido.*

Taha iha vaṃchai mūḍho, ṇayarahio davvaṇicchitī.

692. Just as an irreligious person desired to attain bliss without practising religion or a thirsty person desires to quench his thirst without using water, similarly the fool desires to determine the nature of a substance without taking recourse to naya.

693. *Titthayaravayaṇasamgaha-visesapatthāra-mūlavā-garaṇī.*

Davvaṭṭhio ya pajjavaṇao, ya sasā viyappā sim.

693. The entire body of the teachings of Tirthankara taken in its entirety and taken in its particular details is to be explained with the help of two basic standpoints (nayas)- viz that substantial point of view (dravyārthikanaya) and that modificational point of view (paryāyārthikanaya). The rest of them are the offshoots of these two.

694. *Davvaṭṭhiyavattavvaṃ, avatthu ṇiyameṇa pajjava-ṇayassa.*

Taha pajjavavatthu, avatthumeva davvaṭṭhiyanayassa.

694. What is said from the substantial view-point appears, as a rule, unreal from the modal view-point. Similarly what is said from the modal view-point appears unreal from the substantial view-point.

૬૧૫. ડ્વ્વજ્જંતિ વિયંતિ ય, ભાવા નિયમેણ પ્વ્વજ્જવનઘસ્સ ।
દ્વ્વદ્વિયસ્સ સ્વ્વં, સયા અણુપ્પન્નમવિણટ્ઠં ॥ ૬ ॥
૬૧૫. પર્યાયાર્થિક (વિશેષગ્રાહી) નયની દષ્ટિએ પદાર્થો ઉત્પન્ન થાય છે અને તેમનો નાશ પણ થાય છે; જ્યારે દ્રવ્યાર્થિક (સામાન્યગ્રાહી) દષ્ટિએ બધું જ અનુત્પન્ન અને અવિનાશી છે.
૬૧૬. દ્વ્વદ્વિણ સ્વ્વં, દ્વ્વં તં પ્વ્વજ્જયદ્વિણ પુણો ।
હવદિ ય અન્નમણ્ણં, તવ્કાલે તમ્મયત્તાદો ॥ ૭ ॥
૬૧૬. દ્રવ્યાર્થિક દષ્ટિકોણથી બધાં પદાર્થો માત્ર દ્રવ્ય જ છે, પણ પર્યાયાર્થિક નયના હિસાબે બધાં પદાર્થો ભિન્ન છે. જ્યારે જે નયથી જોવામાં આવે ત્યારે તે વસ્તુ તેવી જ ભાસે છે.
૬૧૭. પ્વ્વજ્જયં ગણં કિચ્ચા, દ્વ્વં પિ ય જો હુ ગિણ્ણહ લોણ ।
સો દ્વ્વત્થિય ભણિઓ, વિવરીઓ પ્વ્વજ્જયત્થિણઓ ॥ ૮ ॥
૬૧૭. જગતમાં જે દષ્ટિબિંદુ પર્યાયને ગૌણ કરી દ્રવ્યને જ લક્ષ્યમાં લે છે તે દ્રવ્યાર્થિક નય છે; એનાથી ઊલટું, દ્રવ્યને ગૌણ કરી પર્યાયને મહત્વ આપે છે તે પર્યાયાર્થિક નય છે.
૬૧૮. નેગમ-સંગહ-વવહાર-ડ્વ્વજ્જસુણ ચેવ હોઈં બોદ્ધવ્વા ।
સદ્દે ય સમભિરૂદ્ધે, ંવંભૂણ ય મૂલનયા ॥ ૯ ॥
૬૧૮. મૂળ નયો સાત છે : નૈગમ, સંગ્રહ, વ્યવહાર, ઋજુસૂત્ર, શબ્દ, સમભિરૂઢ અને એવંભૂત.

695. *Uppajjamti viyamti ya, bhāvā niyameṇa pajjavanayassa.*

Davvaṭṭhiyassa savvaṃ, sayā aṇuppannamaviṇaṭṭham.

695. From the modal view-point, things necessarily originate and perish. But from the substantial view-point, there is neither origination nor destruction.

696. *Davvaṭṭhiyeṇa savvaṃ, davvaṃ taṃ pajjayatṭhiyeṇa puṇo.*

Havadi ya annamaṇannaṃ, takkāle-tāmmayattādo.

696. From substantial point of view, everything is of the form of substance (always remaining the same), but from modal view-point every thing differs from time to time. From each particular stand-point, a thing appears to its corresponding form.

697. *Pajjaya gaṇaṃ kiccā, davvaṃ pi ya jo hu giṇhai loe. So davvaṭṭhiya bhaṇio, vivarīo pajjayatṭhiṇao.*

697. The stand-point which gives secondary status to the modes and only grasps the substance, is called substantial viewpoint, while the opposite to it is called modal view-point.

698. *Negama-saṃgaha-vavahāra-ujjusue ceva hoī bodhavā.*

Sadde ya samabhirudḍhe, evambhūe ya mūlanayā.

698. Naigam, saṃgraha, vyavahāra, rjusūtra, śabda, samabhirudḍha and evambhūta-these are the seven basic standpoints.

૬૧૧. પઢમતિયા દવ્વત્થી, પજ્જયગાહી ચ ડ્ઘર જે ભણિયા ।
તે ચદુ અત્થપહાણા, સદ્દપહાણા હુ તિણ્ણ યા ॥ ૧૦ ॥
૬૮૮. પ્રથમનાં ત્રણ દ્રવ્યાર્થિક છે, પછીનાં ચાર પર્યાયાર્થિક છે. બીજી રીતે પ્રથમનાં ચાર નય અર્થપ્રધાન છે, છેલ્લાં ત્રણ શબ્દપ્રધાન છે.
૭૦૦. ણેગાઙ્ઞં માણાઙ્ઞં, સામન્નોભયવિસેસનાણાઙ્ઞં ।
જં તેહિં મિણઙ્ઞં તો, ણેગમો ણઓ ણેગમાણો ત્તિ ॥ ૧૧ ॥
૭૦૦. નૈગમ નય સામાન્ય, વિશેષ અને ક્યારેક બંને સાથે એવાં જાતજાતનાં ધોરણોથી વસ્તુનું નિરૂપણ અથવા દૈનિક વ્યવહાર કરે છે. જેનો એક જ “ગમ” (ધોરણ) નથી તે નૈગમ.
૭૦૧. ણિવ્વિત્તં દવ્વકિરિયા, વટ્ટુણકાલે દુ જં સમાચરણં ।
તં ભૂયણાઙ્ઞમણયં, જહ અજ્જદિણં નિવ્વુઓ વીરો ॥ ૧૨ ॥
૭૦૧. (નૈગમ નયના બદલાતાં ધોરણોનાં દૃષ્ટાંતો.) ભૂતકાળના પદાર્થ કે કાર્યનું વર્તમાનમાં આરોપણ કરે તે ભૂતનૈગમ. દા. ત. હજારો વર્ષ પૂર્વે ભગવાન મહાવીરનો જન્મ થયો હતો, એનું આજની તિથિ પર આરોપણ કરીને કહેવાય છે : “આજે ભગવાનનો જન્મ દિવસ છે.”
૭૦૨. પારહ્ધા જા કિરિયા, પયણવિહાણાદિ કહહં જો સિદ્ધં ।
લોએ ચ પુચ્છમાણે, તં ભણ્ણઙ્ઞં વટ્ટમાણણયં ॥ ૧૩ ॥
૭૦૨. રાંધવા-કરવાની ક્રિયા હજી શરૂ કરી હોય છતાં તે કાર્ય જાણે થઈ ગયું હોય તેમ કહેવું તે વર્તમાન નૈગમ નય છે. ખીચડી હજી ચૂલા પર હોય છતાં કોઈ પૂછે તો કહી દેવાય છે કે “આજે ખીચડી રાંધી છે.”

699. *Paḍhamatiyā davvatthī, pajjayagāhī ya iyara je bhaṇiyā.*

Te cadu atthapahāṇā, saddapahāṇā hu tiṇṇi yā.

699. The first three fall under the category of substantial view-point, while the remaining four come under the modal view-point. Among these seven, the first four give eminence to meaning, while the remaining three to the word.

700. *Negāim māṇāim, sāmānabhayavisesanāṇāham.*

Jaṁ tehiṁ miṇai to, negamo ṇao ṇegamāṇo tti.

700. Naigam Naya deals with both the aspects of a thing, that is, generic as well as specific aspects, as the case might be, in order to know this, it knows the thing in its various forms.

701. *Nivvitta davvakiriyā, vaṭṭaṇakāle du jaṁ samācaraṇaṁ.*

Taṁ bhūyaṇigamaṇayaṁ, jaha ajjadiṇaṁ nivvuo vīro.

701. Naigam Naya is of three kinds, according to the three tenses. The past, the present and the future.

702. *Pāraddhā jā kiriyā, payaṇavihāṇādi kahai jo siddham.*

Loe ya pucchamāṇe, taṁ bhaṇṇai vaṭṭamāṇaṇayaṁ.

702. To describe the work as “has been done” when asked, the moment it has been started, is known as the Vartamāna Naigam Naya, for, example the food is said to have been cooked when the cooking has just been started.

૭૦૩. ણિપ્પણમિવ પયંપદિ, ભાવિપદત્થં ણરો અણિપણં ।
અપ્પત્થે જહ પત્થં, ધણ્ણઙ્ગ સો ભાવિ ણઙ્ગમો ત્તિ ણઓ ॥ ૧૪ ॥
૭૦૩. હજી હવે બનનારી બાબતને, જાણે તે બની ગઈ હોય તેમ કહેવી તે ભાવિ નૈગમનય છે. કોઈનું જવાનું નક્કી થઈ ગયું હોય પણ હજી ત્યાં જવાને નીકળ્યો ન હોય તોય એના વિશે “અમુક સ્થાને ગયો” એવું બોલાતું હોય છે.
૭૦૪. અવરોપ્પરમવિરોહે, સવ્વં અત્થિ ત્તિ સુદ્ધસંગહણે ।
હોઙ્ગ તમેવ અસુદ્ધં, ઙ્ગજાઙ્ગવિસેસગહણેણ ॥ ૧૫ ॥
૭૦૪. પરસ્પર વિરોધને લક્ષ્યમાં લીધા વગર પદાર્થોને સત્સ્વરૂપ એકમાં સમાવી લેવા તે શુદ્ધ સંગ્રહ નય છે. કોઈ એક જાતિની વ્યક્તિગત સર્વ વસ્તુઓને એક લેખવી તે અશુદ્ધ સંગ્રહ નય છે.
(“બધાં જ પદાર્થ દ્રવ્ય છે, બધા જ સત્ છે.” વગેરે શુદ્ધ સંગ્રહ નયનાં કથન છે. વિવિધ દેશ - જાતિ - અવસ્થાના મનુષ્યોને “મનુષ્ય” ગણવા કે બધી જાતની ગાયોને “ગાય” કહેવી એ અશુદ્ધ સંગ્રહ નયનાં ઉદાહરણ છે.)
૭૦૫. જં સંગહેણ ગહિયં, ધેયઙ્ગ અત્થં અસુદ્ધં સુદ્ધં વા ।
સો વવહારો દુવિહો, અસુદ્ધસુદ્ધત્થધેયકરો ॥ ૧૬ ॥
૭૦૫. સંગ્રહનયથી વર્ણિત વસ્તુઓના પાછાં ભેદ પાડે તેને વ્યવહારનય કહે છે. તે પણ બે પ્રકારનો છે-શુદ્ધ વ્યવહાર નય અને અશુદ્ધ વ્યવહાર નય.
(સત્ તરીકે સંગ્રહ નય જેમને એક દ્રવ્ય ગણે છે તેના ધર્મ, અધર્મ, આકાશ વગેરે ભેદ પાડવા એ શુદ્ધ વ્યવહાર નય છે; બધી ગાયો, ગાયો હોવા છતાં “ગાયો દોહી લો” એમ કહેતી વખતે મનમાં પોતાની ગાયો જ અભિપ્રેત હોય છે. આ અશુદ્ધ વ્યવહાર નય છે.)

703. *Nippaṇṇamiva payampadi, bhāvipadattham̃ ṇaro aṇipaṇṇam̃.*

Appatthe jaha pattham̃, bhaṇṇai so bhāvi ṇaigamo tti ṇao.

703. To say that an act, which is to be performed in future has been completed, though incomplete is an example of Bhaviṣya Naigam Naya e. g. when a person is about to start, we say “he has gone”

704. *Avaropparamavirohe, savvam̃ atthi tti suddhasam̃gahaṇe.*

Hoi tameva asuddham̃, igajāivisesagahaṇeṇa.

704. There are two kinds of samgrahanaya-śuddhasamgrahanaya and aśuddhasamgrahanaya. In śuddhasamgraha-naya, we accept only one common characteristic of things-existence, ignoring all the mutual conflicting characteristics, while in Aśuddhasamgrahanaya, we accept the generic class characteristic of things.

705. *Jam̃ sam̃gahaṇeṇa gahiyaṃ, bheyai attham̃ asuddhari suddham̃.*

So vavahāro duviho, asuddhasuddhatthabheyakaro.

705. That which distinguishes between the pure synthetic approach and impure synthetic approach about the thing is called Vyavahāranaya. This Vyavahāranaya is further of two types-complete distinguishing and incomplete distinguishing.

૭૦૬. જો એયસમયવટ્ટી, ગિહ્ણઙ્ગ દબ્બે ધુવત્તપજ્જાયં ।
સો રિઝસુત્તો સુહુમો, સવ્વં પિ સદ્દં જહા ખરણિયં ॥ ૧૭ ॥
૭૦૬. વસ્તુની એક-એક સમયની અવસ્થા પર દૃષ્ટિ સ્થાપીને જે કથન કરાય તે સૂક્ષ્મ ઋજુસૂત્ર નય છે. દા. ત. “શબ્દ ક્ષણિક છે” એ કથન.
(શબ્દ બીજી જ ક્ષણે નાશ પામે છે, તે શબ્દરૂપે નાશ પામે છે, પદાર્થરૂપે તો રહે છે. કિંતુ ઋજુસૂત્રનય દ્રવ્યને લક્ષ્યમાં નથી લેતો, પર્યાયનો જ વિચાર કરે છે)
૭૦૭. મણુયાઙ્ગયપજ્જાઓ, મણુસો ત્તિ સગઢ્ઢિદીસુ વટ્ટંતો ।
જો ભણઙ્ગ તાવકાલં, સો થૂલો હોઙ્ગ રિઝસુત્તો ॥ ૧૮ ॥
૭૦૭. અમુક સમય મર્યાદા સુધી ચાલુ રહેનાર અવસ્થાઓને સ્વીકારે તે સ્થૂળ ઋજુસૂત્રનય છે. જેમ કે મનુષ્ય દેહમાં હોય ત્યાં સુધી જીવને મનુષ્ય ગણવો.
૭૦૮. સવળં સપઙ્ગ સ તેણં, વ સપ્પાં વત્થુ જં તઓ સહો ।
તસ્સત્થપરિગ્ગહઓ, નઓ વિ સહો ત્તિ હેઝ વ્વ ॥ ૧૯ ॥
૭૦૮. કંઈપણ કથન કરવું તેનું નામ શબ્દ. કથન માટે જે વર્ણસમૂહોનો ઉપયોગ કરાય છે તે પણ શબ્દ છે. શબ્દના અર્થ ઉપર ધ્યાન આપનાર નયને શબ્દનય કહ્યો છે.
૭૦૯. જો વટ્ટણં ણ મણ્ણઙ્ગ, એયત્થે ભિન્નલિંગઆઙ્ગં ।
સો સદ્દળઓ ભણિઓ, ણેઓ પુસ્સાઙ્ગઆણ જહા ॥ ૨૦ ॥
૭૦૯. એકાર્થવાચક શબ્દમાં પણ શબ્દનય લિંગભેદે અર્થભેદ માને છે. જેમ કે પુષ્પ શબ્દ પુલિંગમાં નક્ષત્રવાચી છે, સ્ત્રીલિંગમાં “પુષ્પા” રૂપે કહેવાય તો તે એક સ્વતંત્ર તારાનો વાચક છે એમ શબ્દનય કહેશે.

706. *Jo eyasamayavattī, gihṇai davve dhuvattapajjāyaṃ.*

So riusutto suhumo, savvaṃ pi saddaṃ jahā khaṇiyaṃ.

706. The naya which grasps the evanescent modes of an eternal substance, is called Rjusūtra naya, for example 'to say that 'all the sound is momentary'.

707. *Maṇuyāiyapajjāo, maṇuso tti sagatṭhidīsu vaṭṭaṃto.*

Jo bhaṇai tāvakālaṃ, so thūlo hoi riusutto.

707. On the other hand that naya which attributes a mode like man-ness etc. to a being, throughout the course of that period during which this being continues to exhibit that mode is the sub-type of Rjusūtranaya, called Sthularjusūtranaya.

708. *Savaṇaṃ sapai sa teṇaṃ, va sappae vatthu jaṃ tao saddo.*

Tassatthapariggahao, nao vi saddo tti heu vva.

708. Kathan, i. e. "calling", is a word, or that which calls is word, or through which an object is referred to is also a word. It is called "Śabdanaya" because it grasps the meaning of the word.

709. *Jo vaṭṭaṇaṃ ṇa maṇṇai, eyatthe bhinnalīṅgaāiṇaṃ.*

So saddaṇao bhaṇio, ṇeo pussāiṇa jahā.

709. The naya that differentiates the meaning of the words according to their use, as gender etc., in a sentence is called śabda naya, for example, the word 'puṣya' denotes a particular Nakṣatra, while the word 'Puṣya' denotes a particular Tārikā'.

૭૧૦. અહવા સિદ્ધે સદ્દે, કીરઙ્ગ જં કિં પિ અત્થવવહરણં ।
તં યલુ સદ્દે વસયં, 'દેવો' સદ્દેણ જહ દેવો ॥ ૨૧ ॥
૭૧૦. શબ્દનય એમ પણ માને છે કે વ્યાકરણ દ્વારા જે અર્થ નીકળે છે તે અર્થમાં જ તે શબ્દનો વ્યવહાર થવો જોઈએ. દેવ એટલે દેવલોકમાં રહેલો દેવ જ, અન્ય કોઈને દેવ કહી શકાય નહિ.
૭૧૧. સદ્દારુઢો અત્થો, અત્થારુઢો તહેવ પુણ સદ્દો ।
ભણઙ્ગ ઇહ સમભિરુઢો, જહ ઙ્ગંદ પુરંદરો સવ્કો ॥ ૨૨ ॥
૭૧૧. સમભિરુઢ નય એવું માને છે કે અર્થ જેમ શબ્દ પર આરુઢ છે - શબ્દથી બંધાયેલો છે તેમ શબ્દ પણ અર્થથી બંધાયેલો છે. અર્થાત્ દરેક શબ્દ ભિન્ન ભિન્ન પદાર્થનો વાયક છે, પછી ભલે તે પર્યાયવાચી ગણાતો હોય. ઈન્દ્ર, શક, પુરંદર વગેરે શબ્દો ભિન્ન ભિન્ન અર્થ જણાવે છે. (સમભિરુઢ નયના મતે દરેક શબ્દ ભિન્ન ભિન્ન પદાર્થનો બોધક છે. ઈન્દ્ર શબ્દ ઈન્દ્રના ઐશ્વર્યનો વાયક છે, પુરંદર શબ્દ પુર નામના શત્રુનો ઈન્દ્રે નાશ કર્યો એટલો જ અર્થ દર્શાવે છે.)
૭૧૨. એવં જહ સદ્દત્થો, સંતો ભૂઓ તદન્નહાઙ્ગભૂઓ ।
તેણેવંભૂયનઓ, સદ્દત્થપરો વિસેસેણ ॥ ૨૩ ॥
૭૧૨. જ્યારે શબ્દાર્થ પ્રમાણે પદાર્થ વિદ્યમાન હોય છે ત્યારે જ તે શબ્દ તેના માટે પ્રયોજી શકાય એમ એવંભૂત નય કહે છે. (શબ્દથી સૂચિત ક્રિયા કે ગુણ જ્યારે પદાર્થમાં જણાતા ન હોય ત્યારે તે શબ્દ તેને લાગુ પડે નહિ. આ નય મુજબ, ઈન્દ્ર જ્યારે પુરનો નાશ કરતો હતો ત્યારે જ પુરંદર હતો. ઈન્દ્રને હંમેશાં પુરંદર કહી શકાય નહિ.)
૭૧૩. જં જં કરેઙ્ગ કમ્મં, દેહી મણવયણકાયચેટ્ટાદો ।
તં તં યુ ણામજુત્તો, એવંભૂઓ હવે સ ણઓ ॥ ૨૪ ॥
૭૧૩. માણસ જ્યારે મન-વચન-કાયા દ્વારા કોઈ કાર્ય કરી રહ્યો હોય ત્યારે જ

710. *Ahavā siddhe sadde, kirai jam kim pi atthavavah-
araṇaṃ.*

Taṃ khalu sadde visayaṃ, 'devo' saddeṇa jaha devo.

710. The naya which grasps the meaning of the word according to its etymology, is also called 'Śabdanaya', for example, the word 'deva' generally means God.

711. *Saddārūḍho attho, atthārūḍho taheva puṇa saddo.*

*Bhaṇai iha samabhirūḍho, jaha imda puramḍaro
sakko.*

711. Every word is followed by a specific meaning and vice-versa. The different synonymous words have their respective connotations even if the same object is referred to by them. For example, the word, Indra, Purandar and Śakra connote the same object, yet they have their respective meaning too. This is known as Samabhirūḍhanaya.

712. *Evaṃ jaha saddattho, saṃto bhūo tadannahābhūo.*

Tenevambhūyanao, saddatthaparo viseseṇa.

712. A word only applies to an object in case it behaves in the manner suggested by the (etymological) meaning of the word, denoting it and not in case it does not behave in that manner. This is what is maintained by the naya, called "Evambhūtanaya". Hence this particular naya cling to the particular meaning of the word.

713. *Jam jam karei kammaṃ, dehī maṇavayaṇak-
āyaceṭṭhādo.*

Taṃ taṃ khu ṇāmajutto, evambhūo have sa ṇao.

713. Whatever an act a person is now performing, through the

તેને તે નામથી ઓળખી શકાય એમ એવંભૂત નય માને છે. સેવા કરતો હોય ત્યાં સુધી જ કોઈને સેવક કહી શકાય, પછી નહિ.

૪૦. સ્યાદ્વાદ વ સપ્તભંગીસૂત્ર

૭૧૪. અવરોપ્પરસાવેક્કઠં, ણયવિસયં અહ પમાણવિસયં વા ।
તં સાવેક્કઠં ભણિયં, ણિરવેક્કઠં તાણ વિવરીયં ॥ ૧ ॥

૪૦. સ્યાદ્વાદ તથા સપ્તભંગીસૂત્ર

૭૧૪. કોઈપણ કથન એક નયથી થતું હોય કે સર્વ નયોને સમાવનારા પ્રમાણથી થતું હોય, તેમાં અન્ય નયોની અપેક્ષા ગર્ભિત કે સ્પષ્ટ રૂપમાં હોય ત્યાં સુધી જ તે સાપેક્ષ કથન રહે છે; અન્યથા તે નિરપેક્ષ અને એકાંત બની જાય છે.

૭૧૫. ણિયમણિસેહણસીલો, ણિપાદણાદો ય જો હુ ખલુ સિદ્ધો ।
સો સિયસદ્દો ભણિઓ, જો સાવેક્કઠં પસાહેદિ ॥ ૨ ॥

૭૧૫. કોઈપણ કથનમાં એકાંત અથવા એક જ દૃષ્ટિકોણ ન આવી જાય તે માટે સ્યાત્ શબ્દસહિત કથન કરવું તે સ્યાદ્વાદ છે.
(સ્યાત્ સંસ્કૃત ભાષાનો શબ્દ છે; તેનો અર્થ છે : “હોઈ શકે”. આનાથી વસ્તુના અન્ય પાસાંના અસ્તિત્વનું સૂચન થાય છે. અન્ય અપેક્ષાએ વસ્તુ અન્ય સ્વરૂપે પણ હોઈ શકે છે એવા આશય સાથે કથન કરવું એ સ્યાદ્વાદ છે.)

૭૧૬. સત્તેવ હુંતિ ભંગા પમાણણયદુણયભેદજુત્તા વિ ।
સિય સાવેક્કઠં પમાણં, ણાણ ણય દુણય ણિરવેક્કઠા ॥ ૩ ॥

૭૧૬. પ્રમાણથી, નયથી કે દુર્નયથી થતાં કથનોનાં દરેકનાં સાત સાત

instrumentality of his mind, speech or body, a name corresponding to that act is to be applied to this person, this is what is maintained by the naya called Evambhūtanaya (e. g. A person is called teacher only while he is teaching).

40. Syādvāda va Saptabhaṅgisūtra.

714. *Avaropparasāvekkham, ṇayavisayaṃ aha pamāṇa-visayaṃ vā.*

Taṃ sāvekkham bhaṅiyam, ṇiravekkham tāṇa vivarīyam.

40. SYĀDVĀDA & SAPTABHANGĪ SŪTRA

714. The object of naya or pramāṇa; if it is conditional, is called relative, and if not, absolute. The object whether of naya or pramāṇa, is called relative, if it is conditional, and absolute, if it is unconditional.

715. *Niyamaṇisehaṇasīlo, ṇipādaṇādo ya jo hu khalu siddho.*

So siyasaddo bhaṅio, jo sāvekkham pasāhedī.

715. The word 'Syāt' is said to be one that negates all unconditionality, one that is of the grammatical form called nipāta (an underived particle) and one that demonstrates all things as conditional.

716. *Satteva huṃti bhaṅgā, pamāṇaṇaya duṇayabhedajuttā vi.*

Siya sāvekkham pamāṇam, ṇaṇa ṇaya duṇaya ṇiravekkhā.

ભંગ(ભેદ) થાય છે. “સ્યાત્”ના સ્પષ્ટ ઉચ્ચાર સાથે થતું કથન પ્રમાણવાક્ય છે. “સ્યાત્”નો પ્રગટ ઉચ્ચાર ન હોય પણ તેનો ગર્ભિત ખ્યાલ રાખીને કથન થતું હોય તો તે નયવાક્ય છે. “સ્યાત્”ના પ્રગટ કે અપ્રગટ સંબંધ વિના કરેલું કથન દુર્નયવાક્ય ગણાય. એ એકાંતવાદ બની જાય છે અને તેથી દુર્નયનું કથન અસંત્ય ઠરે છે.

૭૧૭. અત્થિ ત્તિ ણત્થિ દો વિ ય, અવ્વત્તવ્વં સિણ્ણ સંજુત્તં ।
અવ્વત્તવ્વા તે તહ, પમાણભંગી સુણાયવ્વા ॥ ૪ ॥

૭૧૭. અસ્તિ, નાસ્તિ, અસ્તિ-નાસ્તિ, અવક્તવ્ય, અસ્તિ-અવ્યક્તવ્ય, નાસ્તિ- અવક્તવ્ય, અસ્તિ - નાસ્તિ - અવક્તવ્ય — કોઈ પણ વસ્તુ અંગે આવાં સાત કથન થઈ શકે છે. દરેકની સાથે સ્યાત્ શબ્દ જોડીએ તો તે પૂર્ણ અને શુદ્ધ પ્રમાણ વાક્ય બને. એને સપ્તભંગી કહે છે.

(કોઈ વસ્તુનું કે તેના ગુણધર્મનું કથન સાત પ્રકારે થઈ શકે :-

(૧.) સ્વની(વસ્તુની પોતાની) અપેક્ષાએ વિધેયાત્મક કથન:- “સ્યાત્ અસ્તિ.”

(૨.) પરની (અન્ય વસ્તુની) અપેક્ષાએ નિષેધાત્મક કથન: “સ્યાત્ નાસ્તિ”.

(૩.) ક્રમશઃ સ્વ-પર બંનેની અપેક્ષા લઈને કરાતું કથન: “સ્યાત્ અસ્તિ, સ્યાત્ નાસ્તિ”

(૪.) બંને અપેક્ષાનું યુગપત્ - એક સાથે કથન અશક્ય છે : “સ્યાત્ અવક્તવ્ય”

(૫.) સ્વ અપેક્ષાએ અને યુગપત્ કથન: “સ્યાત્ અસ્તિ અવક્તવ્ય.”

(૬) પર અપેક્ષાએ અને યુગપત્ કથન : “સ્યાત્ નાસ્તિ અવક્તવ્ય.”

(૭) સ્વ - પર અને યુગપત્ કથન: “સ્યાત્ અસ્તિ નાસ્તિ અવક્તવ્ય”)

સ્યાત્ શબ્દ મનોગત રાખીને કથન કરાય તો આ વાક્યો નયવાક્ય (આંશિક વિધાનો) ગણા.

નય વાક્યનાં ઉદાહરણ-

(૧.) આ ઘડો છે. (સ્વ અપેક્ષા) (૨.) આ દડો નથી. (પર અપેક્ષા) (૩.) આ ઘડો છે, આ દડો નથી. (ક્રમશઃ) (૪.) આ શું છે અને શું નથી તે એક સાથે કહેવું અશક્ય છે. (અવક્તવ્ય) (૫.) આ ઘડો છે પણ બધું એક સાથે કહી શકાય નહીં. (૬.) આ દડો નથી પણ બધું એક સાથે કહી શકાય નહીં. (૭.) આ ઘડો છે, દડો નથી પણ બધું એક સાથે કહી શકાય નહીં.)

716. The predications are seven - be they of the form of pramana or a naya proper or a naya improper. The statement characterized by syāt (in same respect) is pramāṇa, that which does not rule out the other probabilities is naya proper, and that which absolutely negates the other probabilities is naya improper.

717. Atthi tti ṇatthi do vi ya, Avvattavvaṃ sieṇa saṃjuttaṃ. Avvattavvā te taha, pamāṇabhaṅgī suṇāyavvā.

717. 'Is', 'is not', 'is and is not', 'is indescribable', 'is and is indescribable', 'is not and indescribable', and 'is, is not and is indescribable'-these seven predications, each containing the word 'syat' constitute predications of the form of Pramana.

૭૧૮. અત્થિસહાવં દવ્વં, સદ્ધ્વાદીસુ ગાહિયણાણ ।
તં પિ ય ણત્થિસહાવં, પરદધ્વાદીહિ ગહિણ ॥ ૫ ॥
૭૧૮. સ્વ - દ્રવ્ય, સ્વ - ક્ષેત્ર, સ્વ - કાળ અને સ્વ - ભાવની અપેક્ષાએ દરેક વસ્તુનું હોવાપણું છે, પર-દ્રવ્ય, પર-ક્ષેત્ર, પર-કાલ, અને પર-ભાવની અપેક્ષાએ દરેકનું ન હોવાપણું છે.
(પોતાના દ્રવ્ય - ક્ષેત્ર - કાળ - ભાવના સંદર્ભમાં જ ઘડાનું અસ્તિત્વ છે. અન્ય પદાર્થના સંદર્ભમાં તેનું અસ્તિત્વ નથી. આમ, દરેક દ્રવ્યમાં અસ્તિત્વ - નાસ્તિત્વ, નિત્યત્વ - અનિત્યત્વ આદિ સ્વ - પર અપેક્ષાએ જ ઘટી શકે છે.)
૭૧૯. ઝહયં ઝહયણાણ, અવ્વત્તવ્વં ચ તેણ સમુદાણ ।
તે તિય અવ્વત્તવ્વા, ણિયણિયણયઅત્થસંજોણ ॥ ૬ ॥
૭૧૯. બંને ધર્મોને બંને દૃષ્ટિએ વારાફરતી લેતાં ઉભયસ્વરૂપ ત્રીજું કથન થાય છે. બંને ધર્મોને એકસાથે કહી શકાતા નથી તેથી અવક્તવ્ય એવો ચોથો પ્રકાર પડે છે. આ બધાંના સંયોજનથી બાકીનાં ત્રણ ભંગ બને છે.
૭૨૦. અત્થિ ત્તિ ણત્થિ ઝહયં, અવ્વત્તવ્વં તહેવ પુણ તિદયં ।
તહ સિય ણયણિસ્વેક્કં, જાણસુ દવ્વે દુણયભંગી ॥ ૭ ॥
૭૨૦. આ સાત કથનોને “સ્યાત્”ના સંદર્ભ વગર અથવા કોઈ નયની અપેક્ષા વગર અને આગ્રહપૂર્વક કહેવામાં આવે ત્યારે તે દુર્નયનાં વિધાનો બની જાય છે.
(અન્ય અપેક્ષાઓનો ખ્યાલ રાખ્યા વિના અથવા અન્ય અપેક્ષાઓનો તદ્દન વિરોધ/નિષેધ કરીને કરાતું કથન ખોટું છે. તે પ્રમાણ કે નય નથી, દુર્નય છે.)
૭૨૧. એકણિરુદ્ધે ઝયરો, પઢિવક્કો અવરે ય સબ્ભાવો ।
સવ્વેસિં સ સહાવે, કાયવ્વા હોઝ તહ ભંગા ॥ ૮ ॥

718. *Atthisahāvaṃ davvaṃ, saddavvādīsu gāhiyaṇaṇa.*
Taṃ pi ya ṇatthisahāvaṃ, paradavvādihi gahieṇa.

718. Each substance grasped in the form of 'this substance' etc. is of the nature of something existent, the same grasped in the form of 'a substance other than this one' etc. is of the nature of something non-existent.

719. *Uhayam uhaṇaṇā, avvattavvaṃ ca teṇa samudāe.*
Te tiya avvattavvā, ṇiyaṇiyaṇayaatthasamjoe.

719. When grasped in both the above forms it is of the nature of something existent as well as non-existent, when simultaneously grasped in both the above forms, it is something indescribable in three additional forms, in as much as, it is at the same time also treated as something existent, something nonexistent, or something both existent and non-existent.

720. *Atthi tti ṇatthi uhayam, avvattavvaṃ taheva puṇa tidayaṃ.*

Taha siya ṇayaṇiravekkham, jāṇasu davve duṇaya-bhaṃgī.

720. 'Is', 'Is not', 'is and is not', 'is indescribable', 'is and is indescribable' 'is not and is indescribable', and 'is, is not and is indescribable'—these very seven predications, pertaining to a substance, when characterized by 'syat' (in some respect are called improper nayas.

721. *Ekṇiruddhe iyaro, paḍivakkho avare ya sabbhāvo.*
Savvesiṃ sa sahāve, kāyavvā hoi taha bhaṃgā.

૭૨૧. વસ્તુનું કોઈ એક સ્વરૂપે અસ્તિત્વ જણાવવામાં આવે ત્યારે અન્ય સ્વરૂપે તેનું નાસ્તિત્વ આપોઆપ ફલિત થાય છે. આમ, સ્વસ્વરૂપે અસ્તિત્વ અને પરસ્વરૂપે નાસ્તિત્વ એ બંને ધર્મ વસ્તુના સ્વભાવમાં જ છે માટે જ સર્વવસ્તુઓના સર્વ ધર્મોમાં સાત ભંગની યોજના કરી શકાય છે.

૪૧. સમન્વયસૂત્ર

૭૨૨. સવ્વં પિ અણેયંતં, પરોક્ષરૂપેણ જં પયાસેદિ ।
તં સુચણાણં ભણ્ણદિ, સંસય-પહુદીહિ પરિચત્તં ॥ ૧ ॥

૪૧. સમન્વયસૂત્ર

૭૨૨. જે જ્ઞાન પરોક્ષ રીતે વસ્તુઓનો અનેકાંતિક સ્વભાવ પ્રકાશિત કરે છે, જે સંશય આદિ દોષોથી રહિત છે તેને શ્રુતજ્ઞાન કહે છે.

૭૨૩. લોચાણં વવહારં, ધમ્મ-વિવક્ખાઇ જો પસાહેદિ ।
સુચણાણસ્સ વિચણ્ણો, સો વિ ણઓ લિંગસંભૂદો ॥ ૨ ॥

૭૨૩. વસ્તુના અનેક ધર્મોમાંથી કોઈ એક ધર્મનું કથન કરવાની ઈચ્છા અથવા કોઈ એક ધર્મની અપેક્ષા રાખીને લોકવ્યવહાર ચલાવનાર જે વચનપ્રયોગ છે તે નય છે. એ શ્રુતજ્ઞાનનો જ ભાગ છે.

૭૨૪. ણાણાધમ્મજુદં પિ ચ, એયં ધમ્મં પિ વુચ્ચવે અત્થં ।
તસ્સેયવિવક્ખાદો ણત્થિ વિવક્ખા હુ સેસાણં ॥ ૩ ॥

૭૨૪. વસ્તુ અનેક ધર્માત્મક હોવા છતાં ક્યારેક વસ્તુના એક જ ધર્મનું કથન કરાય છે, કારણ કે તે સમયે તેનું પ્રયોજન છે, અન્ય ધર્મોનું નથી, તેથી અન્ય ધર્મોનો ઉલ્લેખ કરાતો નથી.

721. When one property of a thing is grasped, the property opposed to it is also grasped automatically because both these properties constitute the nature of this thing. Thus in respect of nature of all things, the afforesaid predications are to be made.

41. Samanvayasūtra

722. *Savvaṃ pi aṇeyamtaṃ, parokkharūveṇa jaṃ payāsedī. Taṃ suyaṇṇaṃ bhaṇṇadi, saṃsaya-pahudīhi paricattam.*

41. PRECEPTS ON RECONCILIATION

722. That (knowledge) which reveals the multiple aspects of the things in an indirect form and is free from any doubt etc. is designated as scriptural knowledge.

723. *Loyāṇaṃ vavahāraṃ, dhamma-vivakkhāi jo pasāhedī. Suyāṇaṇassa viyappo, so vi ṇao liṃgasambhūdo.*

723. That (knowledge) which makes possible the transactions of the people and illuminates the desired property of the thing, is a naya which is subtype of śrutajñāna and born of a probans.

724. *Nāṇādhammajudaṃ pi ya, eyaṃ dhammaṃ pi vuccadeattham.*
Tasseyaivavakhādo, ṇatthi vivakkhā hu sesāṇam.

724. Although a thing is possessed of so many properties, yet it is referred to by only one of these properties, because at that time exposition of only that property is required and not the remaining others.

૭૨૫. તે સાવેક્ષા સુણયા, ણિરવેક્ષા તે વિ દુણ્ણયા હોંતિ ।
સયલ-વવહાર-સિદ્ધી, સુણયાદો હોદિ ણિયમેણ ॥ ૪ ॥
૭૨૫. આવાં એકધર્માવલંબી કથનો, જો મનમાં અન્ય દષ્ટિકોણોની અપેક્ષા રાખીને કરાતાં હોય તો તે સુનય છે, અન્ય નયોની ઉપેક્ષા સાથે કરાતાં હોય તો તે દુર્નય છે. જગતનો સમગ્ર વ્યવહાર નિશ્ચિતરૂપે સુનય દ્વારા જ સિદ્ધ થાય છે.
૭૨૬. જાવંતો વયણપહા, તાવંતો વા નયા 'વિ' સહ્વાઓ ।
તે ચેવ ય પરસમયા, સમ્મત્તં સમુદિયા સવ્વે ॥ ૫ ॥
૭૨૬. જગતમાં કથનના જેટલા પ્રકાર છે તેટલા નય છે - જો તેમાં અન્ય-અન્ય દષ્ટિકોણોનો સ્વીકાર ગર્ભિત હોય તો; ભિન્ન ભિન્ન દષ્ટિકોણવાળાં વચનો હઠવાદી હોય તો મિથ્યા છે, બધાંનો સરવાળો થાય તો સમ્યક્ છે.
(કોઈપણ વિધાન "આમ પણ હોઈ શકે" એવા આશય સાથે કરાય તો તે નય છે, કિન્તુ "આમ જ છે" એવા નિશ્ચયપૂર્વક કરાય તો તે મિથ્યા છે.)
૭૨૭. પરસમણ્ણનયમયં, તપ્પડિવક્ખનયઓ નિવત્તેજ્જા ।
સમણ વ પરિગ્ગહિયં, પરેણ જં દોસબુદ્ધીણ ॥ ૬ ॥
૭૨૭. કોઈ વ્યક્તિએ જે એક નયથી એકાંગી કથન કર્યું હોય તેનો જવાબ તેના પ્રતિપક્ષી નય દ્વારા આપવો જોઈએ. અજ્ઞાન અથવા દ્વેષબુદ્ધિથી કોઈએ સત્ય વાતમાં પણ દોષારોપણ કર્યું હોય તો તેનું નિવારણ પણ યોગ્ય નયનું આલંબન લઈને કરવું જોઈએ.
૭૨૮. ણિયયવયણિજ્જસચ્ચા, સવ્વનયા પરવિયાલણે મોહા ।
તે ડણ ણ દિદ્ધસમઓ, વિભયઇ સચ્ચે વ અલિણ વા ॥ ૭ ॥
૭૨૮. સર્વ નયો પોતપોતાના વક્તવ્યમાં સાચાં હોય છે; પણ કોઈ નય અન્ય નયના વિષયનો વિરોધ કરવાની શક્તિ ધરાવતો નથી. જેણે શાસ્ત્રનું

725. *Te sāvakkhā suṇayā, ṇiravekkhā te vi duṇṇayā hoṃti. Sayala-vavahara-siddhī, suṇayādo hodi ṇiyameṇa.*

725. The view, which accepts the relativity or mutual dependence of these properties, is a case of naya proper (Sunaya) while the view that does not, is a case of naya-improper (Durnaya). It is the rule that all the transactions become successful when based on a naya proper.

726. *Jāvaṃto vayaṇapadhā, tāvaṃto va nayā ‘vi’ saddāo. Te ceva ya parasamayā, sammattam samudiyā savve.*

726. There are as many points of view as their are modes of expression. In case the word “also” is employed every statement or expression represents Jaina position. The same provides an alien position, in case the word is not employed. Certainly right understanding demands a synthetic approach to all the statements about the thing.

727. *Parasamaeganayamayam, tappaḍivakkhanayao nivattejjā.*

Samae va pariggahiyam, pareṇa jam dosabuddhīe.

727. Any specific extremist view point adopted by rival, should be refuted by pointing out its rival view-point. The same should be our process, in case same person, following our own religious traditions adopts out of some faulty understanding any extremist view.

728. *Niyayavayaṇijjasaccā, savvanayā paraviyālaṇe mohā. Te uṇa ṇa diṭṭhasamao, vibhayai sacce va alie vā.*

728. All view-points (nayas) are true in respect of what they have themselves to say but they are false so far as they

રહસ્ય જાણ્યું છે તે વ્યક્તિ નયોમાં “આટલાં સાચાં અને આટલાં ખોટાં” એવા વિભાગ પાડતો નથી.

૭૨૯. ન સમેન્તિ ન ચ સમેયા, સમ્મત્તં નેવ વત્થુણો ગમગા ।
વત્થુવિઘાયાય નયા, વિરોહઓ વેરિણો ચેવ ॥ ૮ ॥
૭૨૯. અન્ય દષ્ટિકોણોની ઉપેક્ષા કરનારા નયો કદી પરસ્પર સુમેળ સાધી શકતાં નથી તે બધા ભેગાં મળે તો પણ સમ્યક્ બનતા નથી, તેઓ વસ્તુનો સમ્યક્ બોધ પણ કરાવતા નથી. પરસ્પર વિરોધી એવા તે એકાંગી નયો, દુશ્મનની જેમ વર્તે છે અને વસ્તુસ્વરૂપના બોધમાં બાધક બને છે.
૭૩૦. સવ્વે સમયંતિ સમ્મં, ચેગવસાઓ નયા વિરુદ્ધા વિ ।
ભિચ્ચ-વવહારિણો ઇવ, રાઓદાસીણ-વસવત્તી ॥ ૯ ॥
૭૩૦. એક બીજાથી જુદી પડતી વાતો કરનારા નયો પણ જો અનેકાંતવાદનો આશ્રય લે તો, ભિન્ન ભિન્ન અભિપ્રાય ધરાવનારા પણ એક રાજાને આધીન એવા સેવકોની જેમ અથવા આપસમાં લડનારા પરંતુ કોઈ તટસ્થ વ્યક્તિના કહ્યામાં રહેનાર વેપારીઓની જેમ, સમન્વય સાધી શકે છે.
૭૩૧. જમણેગધમ્મણો વત્થુણો, તદંસે ચ સવ્વપડિવત્તી ।
અંધ વ્વ ગયાવયવે તો, મિચ્છાદ્દિટ્ઠિણો વીસુ ॥ ૧૦ ॥
૭૩૧. અનેકધર્માત્મક વસ્તુના એક ધર્મને જાણીને “સમગ્ર વસ્તુ જાણી લીધી” એવું માનનારા લોકો, હાથીના એક-એક અવયવને તપાસીને આખો હાથી જાણી લીધાનું માનનારા જન્માંધ લોકોની જેમ, મિથ્યાદષ્ટિ છે.

refute a rival view-point (naya). One who is well-versed in the scriptures, should not divide the view-points (nayas) into true and false ones.

729. Na samenti na ya sameyā, sammattaṇ neva vatthuṇo gamagā.

Vatthuvighāyāya nayā, virohao veriṇo ceva.

729. Every absolute point of view is independent of the other, they cannot be united together and their union is not conducive to the right approach. They are independent of each other like the opposing enemies.

730. Savve samayanti sammaṇ, cegavasāo nayā viruddhā vi.

Bhicca-vavahāriṇo iva, rāodāsīṇa-vasavattī.

730. Even though a single view-point (naya) taken, be itself may appear to be opposed to the other (naya), yet when they are considered mutually dependent to others, they would be conducive to the right understanding. Like the servants who act in harmony when they come under common control, even though they may be differing when they are separated.

731. Jamaṇegadhammaṇo vatthuṇo, aadamse ca savvapaḍivattī.

Amḍha vva gayāvayave to. micchāddiṭṭhiṇo vīsu.

731. Those, who treat some one portion or aspect of a thing as a whole thing, have a wrong understanding like those blind persons who treated some one particular part of an elephant as a whole elephant.

૭૩૨. જં પુણં સમત્તપજ્જાય-વત્થુગમગ ત્તિ સમુદિયા તેણં ।
સમ્મત્તં ચક્ખુમઓ, સવ્વગયાવયવગહ્ણે વ્વ ॥ ૧૧ ॥
૭૩૨. કોઈ દષ્ટિવંત મનુષ્ય હાથીના બધા અંગોને જોઈને હાથીનું સ્વરૂપ સમ્યક્રૂપે નિશ્ચિત કરે છે તેમ, વસ્તુના અલગ અલગ પર્યાયોને જણાવનારા બધા નયોને એકત્ર કરીને વસ્તુનો વિચાર કરનારનું દર્શન સમ્યક્ છે.
૭૩૩. પણ્ણવણિજ્જા ભાવા, અણંતભાગો તુ અણ્ણભિલપ્પાણં ।
પણ્ણવણિજ્જાણં પુણ, અણંતભાગો સુદણિબદ્ધો ॥ ૧૨ ॥
૭૩૩. જગતમાં જે પદાર્થો વર્ણન કરી શકાય એવાં છે તે બધાં, જેનું વર્ણન નથી કરી શકાતું તેના અનંતમાં ભાગના છે, અને જે વર્ણવી શકાય એવા ભાવો છે તેનો પણ અનંતમો ભાગ જ આગમોમાં વર્ણિત છે. (બધું જ વર્ણવી શકાતું નથી અને વર્ણવી શકાય છે તેટલું લખી કે બોલી શકાતું નથી. આ સંયોગોમાં કોઈપણ બાબત અંગે બધું જ જાણી લીધું હોવાનો દાવો કેવી રીતે કરી શકાય ?)
૭૩૪. સયં સયં પસંસંતા, ગરહંતા પરં વયં ।
જે ઉ તત્થ વિડ્ડસંતિ, સંસારં તે વિડ્ડસિયા ॥ ૧૩ ॥
૭૩૪. પોત-પોતાના મતની પ્રશંસા અને અન્યના મતની નિંદા કરનારા જે લોકો વાદ-વિવાદમાં રાચે છે તેમને સંસારમાં ફસાયેલા સમજી લેવા.
૭૩૫. ણાણાજીવા ણાણાકમ્મં, ણાણાવિહં હવે લલ્લી ।
તમ્હા વયણવિવાદં, સગપરંસમર્ણહિં વજ્જિજ્જા ॥ ૧૪ ॥
૭૩૫. ભિન્ન ભિન્ન જીવો હોય છે, ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારનાં તેમનાં કર્મો અને ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારની તેમની શક્તિઓ હોય છે. માટે સ્વમત કે અન્યમત વિષયક વાદ-વિવાદથી દૂર રહેવું.
૭૩૬. ભદ્દં મિચ્છાદંસણ-સમૂહમઈયસ્સ અમયસારસ્સ ।
જિણવયણસ્સ ભગવઓ, સંવિગ્ગસુહાહિગમ્મસ્સ ॥ ૧૫ ॥

732. *Jam puṇa samattapajjāya-vatthugamaga tti samudiyā teṇaṃ.*

Sammattaṃ cakkhumao, savvagayāvayavagahaṇe vva.

732. Those, who take together all the stand-points and thus grasp all the aspects of a thing, have a right understanding just as those with eyes, are able to grasp an elephant as a whole.

733. *Paṇṇavaṇijjā bhāvā, aṇaṃtabhago tu aṇabhilappāṇaṃ. Paṇṇavaṇijjāṇaṃ puṇa, aṇaṃtabhāgo sudaṇibaddho.*

733. The properties of the things, capable of being described are infinite times less than those not capable of being described, while the properties described in the scriptures are infinite times less than those who are describable (In view of such problems, how can it be said that the statement of such a scripture or person is absolutely true).

734. *Sayaṃ Sayaṃ pasaṃsaṃtā, garhaṃtā paraṃ vayaṃ. Je u tattha viussaṃti, saṃsāraṃ te viussiyā.*

734. Those, who go on praising their own view and condemning those of their rival, simply make a show of their learning and are variously in the grip of transmigratory cycle.

735. *Nāṇājīvā ṇāṇākammaṃ, ṇāṇāvihaṃ have laddhī. Tamhā vayaṇavivādaṃ, sagaparasamaehiṃ vajjijjā.*

735. There are various types of people, various types of their activities, various types of (their) capabilities. Hence one ought to give up quarrelling either with the people of one's own faith and also with that of the others.

736. *Bhaddaṃ micchādamsaṇa-samūhamaiyassa amaya-sārassa.*

Jiṇavayaṇassa bhagavao, saṃviggasuhāhigamassa.

૭૩૬. જે મિથ્યા દર્શનોના સમૂહરૂપ છે, જે અમૃત સમાન છે, મોક્ષાર્થી જન જેને સરળતાથી સમજી શકે છે એવી પૂજનીય જિનવાણીનો જય હો !

૪૨. નિક્ષેપસૂત્ર

૭૩૭. જુત્તીસુજુત્તમગ્ગે, જં ચઝભેણ હોઝિ ઝલુ ઠવણં ।
કજ્જે સદિ ણામાદિસુ, તં ણિક્કખેવં હવે સમણે ॥ ૧ ॥

૪૨. નિક્ષેપસૂત્ર

૭૩૭. કોઈ પણ વસ્તુને, કાર્ય પ્રસંગે, યુક્તિ - વ્યવહાર સંગત રીતે, નામ - સ્થાપના - દ્રવ્ય - ભાવ એવા રૂપમાં રજૂ કરવી તેને શાસ્ત્રોમાં નિક્ષેપ કહ્યો છે.

૭૩૮. દવ્વં વિવિહસહાવં, જેણ સહાવેણ હોઝિ તં ઝેયં ।
તસ્સ નિમિત્તં કીરઝિ, એક્કં પિ ય દવ્વ ચઝભેયં ॥ ૨ ॥

૭૩૮. દ્રવ્યનો સ્વભાવ વૈવિધ્યપૂર્ણ છે. જે સમયે તેના જે સ્વભાવને મુખ્ય બનાવી વિચાર કે કાર્ય કરવાનાં હોય ત્યારે તેને નામ-સ્થાપના આદિ ચારમાંથી કોઈ પણ ઉપર્યુક્ત સ્વરૂપે પ્રસ્તુત કરાય છે.

૭૩૯. ણામ ટ્ઠવણા દવ્વં, ભાવં તહ જાણ હોઝિ ણિક્કખેવં ।
દવ્વં સણ્ણા ણામં, દુવિહં પિ ય તં પિ વિક્કખાયં ॥ ૩ ॥

૭૩૯. નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવ આ ચાર નિક્ષેપ છે. નામ એટલે દ્રવ્યને ઓળખાવનાર સંજ્ઞા.

૭૪૦. સાયાર ઝયર ઠવણા, કિત્તિમ ઝયરા દુ બિંબજા પઢમા ।
ઝયરા ઝયરા ભણિયા, ઠવણા અરિહો ય ણાયવ્વો ॥ ૪ ॥

736. Let glory be to the holy teaching of Jinas which is of the form of conglomeration of all false views; which is possessed of a nectar and is easy of comprehension by those who are desirous to attain emancipation.

42. Nikṣepasūtra

737. *Juttisujuttamagge, jaṃ caubheeṇa hoi khalu ṭhavaṇaṃ.
Kajje sadi ṇāmādisu, taṃ ṇikkhevaṃ have samae.*

42. PRECEPTS OF INSTALLATION

737. There is a description of four types of Nikṣepas (ascriptions) as naming etc. in the scriptures to understand the right meaning of a proposition.

738. *Davvaṃ vivihasaḥāvaṃ, jeṇa saḥāveṇa hoi taṃ jheyam.
Tassa nimittaṃ kīrai, ekkaṃ pi ya davva aubheyam.*

738. A substance is possessed of various characteristics and for the sake of that characteristic, which is presently under consideration, one and the same thing is described in four ways.

739. *Nāma ṭṭhavaṇā davvaṃ, bhāvaṃ taha jāṇa hoi
ṇikkhevaṃ.
Davve saṇṇā ṇāmaṃ, duvihaṃ pi ya taṃ pi vikkhāyaṃ.*

739. Nāma, Sthāpanā, Dravya, Bhāva—these four ways provide the concept of nikṣepa. Of these nāma stands for the name of the thing concerned and is of two types.

740. *Sāyāra iyara ṭhavaṇā, kittima iyarā du bimbajā
paḍhamā.
Iyarā iyarā bhaṇiyā, ṭhavaṇā ariho ya ṇāyavvo.*

૭૪૦. સ્થાપના બે પ્રકારની છે : સાકાર અને નિરાકાર. પ્રતિમા કે ચિત્રરૂપે કોઈ વસ્તુ દર્શાવવી તે સાકાર સ્થાપના. ગમે તે વસ્તુમાં (તેની આકૃતિ મળતી આવતી ન હોય તો પણ) કોઈ વસ્તુની કલ્પના કરવી તે નિરાકાર સ્થાપના. અર્હતની પ્રતિમા તે સાકાર સ્થાપના અર્હત છે, અન્ય કોઈ પદાર્થમાં અર્હતની કલ્પના કરવી તે નિરાકાર સ્થાપના અર્હત છે.

૭૪૧. દવ્વં ખુ હોઇ દુવિહં, આગમ-ગોઆગમેણ જહ ભણિયં ।
અરહંત-સત્થ-જાણો, અણજુત્તો દવ્વ-અરિહંતો ॥ ૫ ॥

૭૪૨. ગોઆગમં પિ તિવિહં, દેહં ણાણિસ ભાવિકમ્મં ચ ।
ગાણિસરીરં તિવિહં, ચુદ ચત્તં ચાવિદં ચેતિ ॥ ૬ ॥

૭૪૧-૭૪૨. વસ્તુના પૂર્વકાલીન કે ઉત્તરકાલીન સ્વરૂપને પ્રાધાન્ય આપીને રજુઆત થાય તે દ્રવ્યનિક્ષેપ છે. દ્રવ્યનિક્ષેપના બે ભેદ છે : આગમ અને નોઆગમ.

(વસ્તુનું જ્ઞાન ધરાવનાર વ્યક્તિને પણ તે વસ્તુરૂપ કહેવાય છે. જ્યારે તેનું એ જ્ઞાન તરફ લક્ષ્ય ન હોય ત્યારે તે “આગમ-દ્રવ્ય નિક્ષેપ” થી વસ્તુરૂપ છે. દા. ત. અર્હતના ઉપદેશને જાણનારી વ્યક્તિ પણ અરિહંત છે કિંતુ અત્યારે તેનું ધ્યાન તેમાં નથી તો તે “આગમ-દ્રવ્ય નિક્ષેપે” દ્રવ્ય અર્હત છે. ન્યાયાધીશ જ્યારે કાયદાનો વિચાર નથી કરી રહ્યો ત્યારે તે આગમથી દ્રવ્ય ન્યાયમૂર્તિ છે.

નોઆગમતી દ્રવ્યનિક્ષેપના ત્રણ પ્રકાર છે : જ્ઞાનીનું શરીર, વસ્તુની ભાવિ અવસ્થા, ભાવી અવસ્થાનું કર્મ જેણે બાંધી લીધું છે તે વ્યક્તિ. શરીર = ન્યાયમૂર્તિના મૂતદેહને પણ ન્યાયમૂર્તિ કહેવાય છે. ભાવી અવસ્થા = રાજકુમારને સજા કહી દેવાય છે. કર્મ = જેણે તીર્થંકર બનવાનું કર્મ ઉપાર્જન કર્યું છે, પણ હજી તીર્થંકર બન્યો નથી તેને દ્રવ્યઅર્હત કહી શકાય છે.

૭૪૩. આગમ-ગોઆગમદો, તહેવ ભાવો વિ હોદિ દવ્વં વા ।
અરહંતસત્થજાણો, આગમભાવો દુ અરહંતો ॥ ૭ ॥

૭૪૪. તમ્મુણ્ણં ય પરિણદો, ગોઆગમભાવ હોઇ અરહંતો ।
તમ્મુણ્ણંદ્દં જ્ઞાદા, કેવલણાણી હુ પરિણદો ભણિઓ ॥ ૮ ॥

740. Sthāpanā is of two types—that which resembles the real shape of that for which it stands, and that which does not. When there is a supposition of one object in the other, it is called sthāpanā Nikṣepa, for example, supposing an idol of an arhat as an arhat.

741. *Davvaṃ khu hoi duvihaṃ, āgama-ṇoāgameṇa jah bhaṇiyam.*

Arahaṃta-sattha-jāṇo, aṇajutto davva-arihaṃto.

742. *Noāgamaṃ pi tiviham, deham ṇāṇissa bhāvikkammaṃ ca.*

Nāṇisarīram tiviham, cuda cattaṃ cāvidaṃ ceti.

741-742. Dravya (= potency) is of two types—viz. āgamato (= that in respect of an authentic text) and no-āgamato (= that not in respect of an authentic text). Thus the person who knows an authentic text pertaining to an Arhat and yet is not making use of this knowledge of his is āgamato-dravya Arhat. Similarly, no-āgamato dravya is of three types—viz. the knower's body, the would be knower, one acting in a manner appropriate to the thing concerned. And the knower's body is of three types—viz. one fallen, one given up, one made to fall.

743. *Āgama-ṇoāgamado, taheva bhāvo vi hodi davvaṃ vā.*
Arahaṃtasatthajāṇo, āgamabhāvo du arahaṃto.

744. *Tagguṇae ya pariṇado, ṇoāgamabhāva hoi arahaṃto.*
Tagguṇae jhādā, kevalaṇāṇi hu pariṇado bhaṇio.

૭૪૩-૭૪૪. વસ્તુની પ્રગટ સક્રિય અવસ્થા તે ભાવનિક્ષેપ છે. તેના પણ દ્રવ્યની જેમ આગમ-નોઆગમ એવાં બે ભેદ છે. અર્હતના ઉપદેશને જાણનારો જ્યારે તેમાં તેનું ધ્યાન (ઉપયોગ) હોય ત્યારે આગમથી ભાવ - અર્હત છે. જેની અંદર અર્હતના સર્વ ગુણો પ્રગટ થઈ ચૂક્યા છે, જે કેવળજ્ઞાની છે તે નોઆગમથી ભાવ અર્હત છે.

૪૩. સમાપનસૂત્ર

૭૪૫. एवं से उदाहु अणुत्तरनाणी, अणुत्तरदंसी अणुत्तरणाणदंसणधरे ।
अरहा नायपुत्ते भगवं, वेसालिए वियाहिए त्ति बेमि ॥ १ ॥

૪૩. સમાપનસૂત્ર

૭૪૫. આમ આખ્યો હતો ઉપદેશ એ અનુત્તરજ્ઞાની, અનુત્તરદર્શી, અનુત્તર જ્ઞાન - દર્શનવંત, જ્ઞાતપુત્ર, વૈશાલિક તરીકે પ્રખ્યાત એવા ભગવાન મહાવીરે.

૭૪૬. णहि णूण पुरा अणुस्सुयं, अदुवा तं तह णो समुद्धियं ।
मुणिणा सामाइ आहियं, नाएणं जगसव्वदंसिणा ॥ २ ॥

૭૪૬. એ પરમ મુનિએ - સર્વદર્શી જ્ઞાતપુત્ર મહાવીરે સામાયિક ધર્મનો ઉપદેશ આખ્યો હતો, પણ આ જીવે કાં તો તે સાંભળ્યો નથી ને કાં તો તેનું સમ્યક્ આચરણ કર્યું નથી.

743-744. Like dravya bhava (= reality) too is of two types—viz. āgamato (= that in respect of an authentic text) and no-āgamato (= that not in respect of an authentic text). Thus the person who knows an authentic text pertaining to an Arhat and is also making use of this knowledge is āgamato-bhāva Arhat. On the other hand, the person who has developed the virtuous qualities appropriate to an Arhat or one who while equipped with those qualities, undertakes meditation and so is considered to have become a Kevalajñānin (= Arhat) is no-āgamatobhava Arhat.

43. Samāpana

745. *Evam se udāhu aṇuttaranāṇī, aṇuttaradaṃsī.
aṇuttaraṇāṇadaṃsaṇadhare.
Arahā nāyputte bhagavaṃ, vesālie viyāhie tti bemi.*

43. CONCLUSION

745. Thus preached the Vaiśālīka Bhagavān Mahāvīra, of the Jñātaclan, endowed with supreme knowledge and supreme vision this is what I speak about.

746. *Nahi nūṇa purā aṇussuyam, aduvā taṃ taha ṇo
samuṭṭhiyam.
Muṇiṇā sāmāi āhiyam, nāeṇam jagasavvadaṃsiṇā.*

746. One might not have heard about that or one might not have acted in accordance with that, but certainly virtues like equanimity etc. have been preached by the omniscient sage Jñātaputra (= Mahāvīra).

૭૪૭. અત્તાણ જો જાણઙ્ગ જો ય લોગં, જો આગતિં જાણઙ્ગ ણાગતિં ચ ।
જો સાસયં જાણ અસાસયં ચ, જાતિં મરણં ચ ચયણોવવાતં ॥૩॥

૭૪૮. અહો વિ સત્તાણ વિ ઉડ્ઢં ચ, જો આસવં જાણતિ સંવરં ચ ।
દુક્ખં ચ જો જાણઙ્ગ ણિજ્જરં ચ, સો ભાસિઅમરિહ્હતિ કિરિયવાદં ॥૪॥

૭૪૭-૭૪૮. જે પોતાને જાણે છે, જે લોકને જાણે છે, આગતિ - ગતિ, શાશ્વત - અશાશ્વત, જન્મ - મરણ, ચ્યવન - ઉપપાત, આત્માની નિમ્નતા - ઉચ્ચતા, આસ્રવ, સંવર, દુઃખ અને દુઃખનો નાશ - આ સઘણું જે જાણે છે તે જ સાચા આચારમાર્ગનું-ક્રિયામાર્ગનું નિરૂપણ કરી શકે છે.

૭૪૯. લઢ્ઢં અલઢ્ઢપુવ્વં, ણિયવચણ-સુભાસિદં અમિદભૂદં ।
ગહિદો સુગ્ગઙ્ગમ્મગ્ગો, ણાહં મરણસ્સ બીહેમિ ॥ ૫ ॥

૭૪૯. અમૃત સમાન આ જિનવચન, જે પહેલાં કદી પ્રાપ્ત થયું ન હતું તે હવે મને મળ્યું છે. મેં સન્માર્ગ ગ્રહણ કરી લીધો છે; હવે મને કશાનો — મરણનો પણ — ભય નથી.

૪૪. વીરસ્તવન

૭૫૦. ણાણં સરણં મે, દંસણં ચ સરણં ચ ચરિય સરણં ચ ।
તવ સંજમં ચ સરણં, ભગવં સરણો મહાવીરો ॥ ૧ ॥

747. *Attāṇaṃ jo jāṇai jo ya logaṃ, jo āgatiṃ jāṇai ṇāgatiṃ ca.*

Jo sāsayaṃ jāṇa asāsayaṃ ca, jātiṃ maraṇaṃ ca cayaṇovavātaṃ.

748. *Aho vi sattāṇa vi ṭhahuṇaṃ ca, jo āsavaṃ jāṇati saṃvaram ca.*

Dukkaṃ ca jo jāṇai ṇijjaraṃ ca, so bhāsiumarhati kiriyavādaṃ.

747-748. One who knows about a soul, the world, the ensuing births, cessation of the ensuing births, the things eternal and non-eternal, birth, death in general and that of deities soul in the tour and higher region, the karmic inflow, The stay of karmic inflow, misery, the purging of karmas only he deserves to preach the doctrine of right action.

749. *Laddhaṃ aladdhapuvvaṃ, jiṇavayaṇa-subhāsidaṃ amidabhūdaṃ.*

Gahido suggaimaggo, ṇāhaṃ maraṇassa bhemi.

749. I have already attained the noble verbal preaching of Jinas which was not attained earlier and is of the form of nectar; I have taken up the path leading to a happy future birth-so that I may no more be afraid of death.

44. Vīrastavana

750. *Nāṇaṃ saraṇaṃ me, daṃsaṇaṃ ca saraṇaṃ ca cariya saraṇaṃ ca.*

Tava saññjamaṃ ca saraṇaṃ, bhagavaṃ saraṇo Mahāvīro.

૪૪. વીરસ્તવન.

૭૫૦. જ્ઞાન મારું શરણ છે. દર્શન મારું શરણ છે, ચારિત્ર મારું શરણ છે, તપ અને સંયમ મારું શરણ છે અને શ્રમણ ભગવાન મહાવીર મારું શરણ છે.
૭૫૧. સે સવ્વદંસી અભિભૂયણાણી, ણિરામગંધે ધિઙ્ગમં ઠિયપ્પા ।
અણુત્તરે સવ્વજગંસિ વિજ્જં, ગંદા અતીતે અભણ્ણ અણાઠ્ઠ ॥ ૨ ॥
૭૫૧. એ ભગવાન સર્વદર્શી હતા, પ્રત્યક્ષજ્ઞાની હતા, નિર્મળ ચારિત્ર્યવાન હતા; ધૈર્યવાન, સ્થિર, જગતના સર્વોત્તમ વિદ્વાન, પરિશ્રદ્ધી પર, અભય અને જન્મમરણથી મુક્ત હતા.
૭૫૨. સે ભૂઙ્ગપણ્ણે અણિણચારી, ઓહંતરે ધીરે અણંતચક્ખૂ ।
અણુત્તરે તવતિ સૂરિણ વ, વઙ્ગરોયણિંદેવ તમં પગાસે ॥ ૩ ॥
૭૫૨. ભગવાન મહાવીરની પ્રજ્ઞા વિશાળ હતી; તેઓ કદી એક સ્થળે રહેતા ન હતા. જગતના પ્રવાહને તેઓ તરી ગયા હતા. ધીર, અનંતદર્શી હતા. સૂર્યની જેવા ઝળહળતા અથવા અગ્નિની જેમ પ્રકાશતા એ પ્રભુએ અજ્ઞાનના અંધકારને નષ્ટ કર્યો હતો.
૭૫૩. હત્થીસુ ઐરાવણમાહુ ણાણ, સીહો મિગાણં સલિલાણ ગંગા ।
પક્ખીસુ વા ગરુલે વેણુદેવો, નિવ્વાણવાદીણિહ નાયપુત્તે ॥ ૪ ॥
૭૫૩. હાથીઓમાં ઐરાવણ, પશુઓમાં સિંહ, નદીઓમાં ગંગા, પક્ષીઓમાં ગરુડ શ્રેષ્ઠ છે તેમ નિર્વાણના ઉપદેશકોમાં જ્ઞાતપુત્ર મહાવીર શ્રેષ્ઠ છે.

44. HYMN TO MAHĀVĪRA

750. Right knowledge is my shelter, Right Faith is my shelter, right conduct is my shelter, austerity and self-restraint are my shelters, Bhagavān Mahāvīra is my shelter.

751. *Se savvadaṃsī abhibhūyaṇāṇī, nirāmagam̄dhe dhiimaṃ
ṭhiyappa*

Aṇuttare savvajagaṃsī vijjaṃ, gaṃthā atīte abhae aṇāū.

751. Lord Mahāvīra was possessed of an all-comprehensive perception, possessed of a supreme knowledge, no taker of an improper meal, possessed of patience, possessed of steadiness, the supreme learned man in the world, free from all possessions, free from fear, one not going to take another birth.

752. *Se bhūipaṇṇe aṇieyacārī, ohaṃtare dhīre aṇantacakkhū.
Aṇuttare tavai surie va, vairoyaṇim̄deva tamaṃ pagāse.*

752. That supreme wise man lived in no permanent dwelling, had crossed over the flood-of-transmigration, had a limitless vision, shown in a supreme fashion as does the sun, produced light where darkness prevailed as does the great Indra Vairocana.

753. *Hatthīsu erāvaṇamāhu ṇāe, sīho migāṇaṃ salilāṇa
gaṃgā.*

Pakkhīsu vā garule veṇudevo, nivvāṇavādīṇiha nāyputte.

753. Just as Airāvata is supreme among elephants, lion among animals, Gaṃgā among rivers, Garuḍa-the son of Venudeva-among birds, similarly was Jñātrputra supreme among those preaching emancipation.

૭૫૪. દાણાણ સેટ્ઠં અભયપ્પયાણં, સચ્ચેસુ વા અણવજ્જં વયંતિ ।
તવેસુ વા ઉત્તમં બંભચેરં, લોગુત્તમે સમણે નાયપુત્તે ॥ ૫ ॥
૭૫૪. સર્વ દાનોમાં શ્રેષ્ઠ દાન અભયદાન છે, વચનોમાં શ્રેષ્ઠ વચન નિષ્પાપ વચન છે, તપમાં શ્રેષ્ઠ તપ બ્રહ્મચર્ય છે; એમ જ, લોકોમાં શ્રેષ્ઠ પુરુષ ભગવાન મહાવીર છે.
૭૫૫. જયઇ જગજીવજોણી-વિયાણઓ જગગુરૂ જગાણંદો ।
જગાણાહો જગબંધૂ, જયઇ જગપ્પિયામહો ભયવં ॥ ૬ ॥
૭૫૫. જગતના સર્વ પ્રકારના જીવોને જાણનારા, જગત્ગુરુ, જગતને આનંદ આપનારા, જગતના નાથ, જગતના બંધુ, જગતના પિતામહ ભગવાનનો જય હો !
૭૫૬. જયઇ સુયાણં પભવો, તિત્થયરાણં અપચ્છિમ્મો જયઇ ।
જયઇ ગુરૂ લોગાણં, જયઇ મહપ્પા મહાવીરો ॥ ૭ ॥
૭૫૬. સર્વ શ્રુતજ્ઞાનની ઉત્પત્તિનાં મૂળ સ્ત્રોત સમાન, અંતિમ તીર્થંકર, લોકગુરુ, મહાત્મા મહાવીર પ્રભુનો જય હો !

754. *Dāṇāṇa setṭham abhayappayāṇaṃ, saccesu vā aṇavajjaṃ vayanṃti.*

Tavesu vā uttama baṃbhaceraṃ, loguttame samaṇe nāyaputte.

754. Just as bestowal of freedom-from-fear is best among donations. Speaking no harsh words is best among truth-tellings, continence is best among penances, similarly is the monk Jñātrputra best among the people of the world.

755. *Jayai jagajīvajonī-viyāṇao jagagurū jagāṇaṃdo.*

Jagaṇāho jagabaṃdhū, jayai jagappiyāmahō bhayavaṃ.

755. Let victory be to the Blessed one (= Mahāvīra) who knows as to where the mundane souls take birth, who is a teacher and a source of joy to the whole world, who is the lord and the well-wisher of the universe who is like grand-father to the whole world.

756. *Jayai suyāṇaṃ pabhavo, titthayarāṇaṃ apacchimo jayai.*

Jayai gurū logāṇaṃ, jayai mahappā Mahāvīro.

756. Let victory be to the great soul Mahāvīra who is the source of all scriptural texts, who is the last among tīrthankaras, who acts as teacher to all the world.

પરિશિષ્ટ : ૧

અકારાદિ વિષયસૂચિ

મુખ્ય વિષયોની સૂચિ અનુક્રમણિકામાં છે. અહીં અનેક પેટાવિષયોની સૂચિ આપી છે જેના આધારે કોઈ એક વિષયનું વિવરણ ગ્રંથમાં જુદા જુદા સંદર્ભોમાં ક્યાં ક્યાં થયું છે તે શોધી શકાશે. શબ્દની સામે આપેલ અંક ગાથાઓના ક્રમાંક છે.

અણુવ્રત	૨૮૯-૩૦૦, ૩૦૯-૩૩૦
અધ્યવસાય	૧૫૪, ૨૭૪ (પરિણામ)
અધ્યાત્મ	૧૩૭, ૧૭૭-૧૮૧, ૨૧૧, ૨૧૮, ૨૫૫-૨૬૧
અનુપ્રેક્ષા	૫૦૫-૫૩૦
અનેકાંત	૬૬૦-૬૭૩, ૬૯૧, ૭૧૪-૭૧૫, ૭૨૨
અન્તરાત્મા	૧૦૮, ૧૭૮-૧૮૮
અરહંતઅર્હત્	૧, ૭, ૧૮૦, ૨૬૦
અસ્તિકાય	જુઓ 'ષડ્દ્રવ્ય'
અહિંસા	૧૪૭-૧૫૮, ૩૬૭, ૩૬૮
આચાર્ય	૯, ૧૭૬
આત્મા	૧૨૧-૧૨૮, ૧૭૭-૧૮૧, ૨૧૭-૨૧૮, ૫૧૬, ૬૪૫-૬૫૦
આરંભસમારંભ	૨૮૨, ૪૧૨-૪૧૪
આલોચના	૪૬૧-૪૬૫
આવશ્યક	૪૧૭-૪૨૮
આસ્રવ	૫૨૧, ૬૦૧, ૬૦૫, ૬૦૭-૬૦૮
આહાર	૨૮૮, ૨૯૧-૨૯૩, ૩૮૦, ૩૮૨-૩૮૩, ૪૦૫-૪૦૮, ૪૩૯-૪૫૦
ઈન્દ્રિય	૪૭, ૬૩, ૮૦, ૧૦૧, ૧૨૪, ૧૩૧, ૪૯૨

उपयोग	जुओ 'शुद्धोपयोग'	५८२, ६४८
उपाध्याय		१, १०
उत्पादव्ययघ्नौव्य		६६२-६६७
कर्म	५६-६६, ५८६, ५८८, ६०७, ६१२, ६५५-६५८	
कषाय	१२४-१३२-१३६, ५८८-६००	
कामभोग	४८-५१, ७६, ७८, १०४, १०८, ११७, २३०	
कायोत्सर्ग	४३४-४३५, ४८०-४८१	
केवलज्ञान	५६२-५६३, ६८३-६८४	
क्षमा	८५-८७, १३५	
गुण	जुओ 'द्रव्यगुणपर्याय'	
गुणस्थान		५४६-५६६
गुप्ति		३८४-३८७, ४१२-४१६
गुरुकुलवास		२८-२८, १७५
यारित्र	३६, २०६-२०७, २१५, २८०-२८७	
व्यवहार यारित्र		२६२-२६७
निश्चय यारित्र		२६८-२७८
जयशा	जुओ 'यतना'	
जिनशासन	१७-२१, २८, २५२-२५४, ७३६	
जुव	५८२, ६२५-६२८, ६४५-६५०	
ज्ञान	२०८, २४५-२४६, २५०-२६१, ६७४-६८४	
तप	१०२, ४८२-४८३, ६११	
बाह्य तप		४३८-४५२
आत्म्यंतर तप		४५६-४८३
दर्शन	जुओ 'सम्यग्दर्शन'	
दशविध / दशलक्षज्ञ धर्म		८४-१२१
दान		३३०-३३५
द्रव्यगुणपर्याय		६६१-६६८

દ્વેષ		૭૧-૭૨, ૭૫, ૧૩૦, ૨૭૯
ધર્મ		૮૨-૮૪, ૨૯૫, ૫૨૫
ધ્યાન		૨૮૪, ૨૮૮, ૨૯૭, ૪૮૯-૫૦૪, ૫૮૩-૫૮૪
નય		૩૨-૪૩, ૬૯૦-૬૯૭
વ્યવહાર નય		૩૪-૩૯
નિશ્ચય નય		૩૫-૩૭, ૪૦-૪૨
દ્રવ્યાર્થિક નય અને પર્યાયાર્થિક નય		૬૯૩-૬૯૭
નયના સાત પ્રકાર		૬૯૮-૭૧૩
નવતત્ત્વ		૫૮૩-૬૨૩
નિક્ષેપ		૨૩, ૭૩૭-૭૪૪
નિર્ગ્રન્થ		૧૪૩-૧૪૬, ૩૪૬
નિર્જરા		૬૦૯-૬૧૩
નિર્વાણ	જુઓ 'મોક્ષ'	
પરમાણુ		૬૪૩-૬૪૪, ૬૫૨
પરમાત્મા		૧૭૮-૧૭૯
પરમેષ્ઠી		૬-૧૨
પરિગ્રહ		૧૪૦-૧૪૬, ૩૧૫-૩૧૭, ૩૭૯
પર્યાય	જુઓ 'દ્રવ્યગુણપર્યાય'	
પાપ		૫૮, ૭૫, ૮૧, ૧૧૮, ૧૩૦, ૧૩૭, ૧૯૮
પુણ્ય		૧૯૮-૨૦૩
પુદ્ગલ		૬૨૫-૬૨૮, ૬૪૦-૬૪૪, ૬૫૨-૬૫૫
પ્રમાણ		૩૨-૩૩, ૬૮૫
પ્રવચનમાતા		૩૮૪-૩૮૭
બહિરાત્મા		૬૯, ૧૭૯, ૧૮૧
બોધિ	જુઓ 'સમ્યગ્દર્શન'	
બ્રહ્મચર્ય		૧૦૭-૧૧૭

भावना	जुओ 'अनुप्रेक्षा'	
भावशुद्धि		८१, २७५, २८२, ३६०-३६३
ममत्व		७८, १४२, १८८-१८९, २५०, ३४६, ३७६-३८८
महाप्रत		३६४-३८३
मिथ्यात्व/ मिथ्यादर्शन		६७-७०, ३६५, ५४८, ५७८-५८०
मिथ्यादृष्टि आत्मा		७०, १८४-१८६
मृत्यु		५६८-५७३, ५८०-५८४
मैत्री		८६, ४२८, ५८८
मोक्ष		७३, २११, ६१४-६२३
मोह		४८, ६७, ७१, ८८, ११०, ६१३
यतना		३८८, ३८४-३८५
रत्नत्रय		
व्यवहार रत्नत्रय		२०८-२१३
निश्चय रत्नत्रय		२१४-२१८
राग		७१-८१, १३०, २७८, २८४, ५८६-५८७
लेश्या		५३८-५४५
लोक		६२४, ६३६, ६५१-६५४
विनय		१७०, ३०८, ४६६-४७२
व्यय	जुओ 'उत्पादव्ययघ्नौव्य'	
व्यसन		३०३-३०६
शल्य		३६५, ५७७-५७८
शुद्धोपयोग		१८८, २६८-२७८, २८१-२८२
श्रमण		११, २७६, २७८, ३३६-३५५, ४२१
भावश्रमण		३६०-३६३
श्रावक		२८६-३०८

શ્રાવકધર્મ	જુઓ 'અણુવ્રત'	
શ્રુત	૧૭૪, ૨૪૫-૨૪૬, ૨૬૪-૨૬૭, ૬૭૮-૬૮૦	
ષડ્દ્રવ્ય		૬૨૪-૬૫૦
સત્ય	૮૫-૮૬, ૩૧૧-૩૧૨, ૩૬૯, ૪૦૦	
સપ્તભંગી		૭૧૬-૭૨૧
સમતા	૭૮, ૨૭૪-૫, ૨૭૯, ૩૪૧, ૩૪૭	
સમ્યગ્જ્ઞાન	૨૦૮, ૨૪૫-૨૪૯, ૨૫૦-૨૬૧	
સમ્યગ્દર્શન	જુઓ 'બોધિ' આઠ અંગ	
સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા	૨૨૭-૨૨૮, ૨૩૨, ૨૩૬-૨૩૭, ૫૫૦-૫૫૨	
સંયમ		૧૦૧, ૧૨૨-૧૩૯
સંવર		૧૩૭-૧૩૮, ૬૦૫-૬૧૯
સંલેખના		૫૬૭-૫૮૪
સંસાર		૫૨-૫૫, ૭૩, ૫૧૧-૫૧૪
સમિતિ		૩૮૬-૩૯૨
સામાયિક		૩૨૬-૩૨૯, ૪૨૩-૪૨૮
સિદ્ધ		૮, ૫૬૫-૫૬૬, ૬૧૪-૬૨૩
સ્કંધ		૬૪૮-૬૫૦, ૬૬૦-૬૬૧
સ્યાદ્વાદ	જુઓ 'અનેકાંત'	
સ્વાધ્યાય		૨૯૦, ૩૪૫, ૪૭૫-૪૭૯
હિંસા		૧૪૮-૧૫૧, ૩૦૪-૩૦૫, ૩૧૦
દ્રવ્ય હિંસા		૩૮૮-૩૯૨
ભાવ હિંસા		૧૫૩-૧૫૬, ૩૮૮-૩૯૨

પરિશિષ્ટ : ૨

પારિભાષિક શબ્દકોશ

આ અનુવાદમાં વારંવાર વપરાયા હોય એવા જૈન પારિભાષિક શબ્દોના સામાન્ય અર્થ અહીં આપ્યા છે. આવા કેટલાક શબ્દોના અર્થ વાચકોની સુગમતા અર્થે અનુવાદમાં તે તે સ્થળે કૌંસમાં અથવા ગાથાની નીચે પણ દર્શાવ્યા છે.

- અતિચાર : લીધેલ વ્રત / નિયમમાં થોડી ભૂલ થવી તે.
- અધ્યવસાય : મનના ભાવ, વિચાર.
- અનુપ્રેક્ષા : જગતની અનિત્યતા વગેરે બાર વિષયોને વારંવાર વિચારવા - વાગોળવા તે.
- અનેકાંતવાદ : દરેક વાતને વિવિધ દૃષ્ટિકોણથી વિચારવાની તરફેણ કરતી જૈન વિચારપદ્ધતિ.
- અપવાદ : નિયમમાં કામચલાઉ પરિવર્તન; વિશેષ નિયમ.
- આગમ : જૈનોના મુખ્ય ધર્મગ્રંથો.
- આરંભ-સમારંભ : મોટા પાયે કરાતાં સાંસારિક કાર્યો.
- આલોચના / આલોચણા : ગુરુ સમક્ષ પાપનું નિવેદન કરી પ્રાયશ્ચિત કરવું તે.
- આસ્રવ : (૧) આત્મામાં કર્મોનું આગમન (૨) કર્મબંધનનાં કારણો.
- ઉત્સર્ગ : મૂળ નિયમ, સામાન્ય નિયમ.
- ઉપયોગ : જાગૃતપણે કોઈ બાબત પર લક્ષ કેન્દ્રિત કરવું તે; સાવધાની, જ્ઞાન અને દર્શનની સક્રિય અવસ્થા.
- કષાય : ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ - આ ચાર દુષ્ટ વૃત્તિઓ.
- કેવળજ્ઞાન : પૂર્ણ જ્ઞાન.
- ગણધર : તીર્થંકરના મુખ્ય શિષ્યો.

- ગાહ્યા : ગુરુ કે બીજા સમક્ષ પોતાની ભૂલ જાતે વખોડવી.
- ગુણ : પદાર્થના મૂળભૂત ધર્મો.
- ગુપ્તિ : મન-વચન-કાયાની પ્રવૃત્તિને અટકાવી અંતર્મુખ રહેવું તે.
- ગોચરી : ઘેર ઘેર ફરીને થોડી થોડી ભિક્ષા ગ્રહણ કરવાની જૈન મુનિની પદ્ધતિ.
- ચારિત્ર : આચરણ, આત્માનો એક ગુણ.
- જયણા : જુઓ 'યતના'
- જિન : રાગ-દ્વેષ વગેરે દોષોને જીતી લેનાર આત્મા તીર્થંકર ભગવાન.
- તત્ત્વ : જાણવા લાયક, સ્વીકારવા લાયક અને છોડવા લાયક એવાં નવ મુદ્દા.
- તીર્થંકર : સંસારસાગર તરવાનો માર્ગ બતાવનાર પૂર્ણ જ્ઞાની, ધર્મની પુનઃ સ્થાપના કરનાર મહાપુરુષો.
- ત્રસ : સ્વેચ્છાએ હિલચાલ કરી શકે એવા જીવો.
- દર્શન : (૧) જેના દ્વારા પદાર્થોનું સામાન્ય જ્ઞાન થાય છે એ આત્માનો એક સહજ ગુણ. (૨) શ્રદ્ધા.
- દેશવિરતિ : હિંસાદિ પાપોનો આંશિક ત્યાગ.
- દ્રવ્ય : મૂળ પદાર્થ.
- દ્વાદશાંગી : બાર મુખ્ય જૈન આગમો.
- નય : દષ્ટિબિંદુ, આશય, અપેક્ષા.
- નિદાન : સાંસારિક કામના.
- નિક્ષેપ : પદાર્થના શક્ય સ્વરૂપોનું પૃથક્કરણ.
- નિર્જરા : પૂર્વે બાંધેલા કર્મો ખપી જવા તે.
- નિશ્ચયનય : પદાર્થનો અખંડ, પૂર્ણ, શુદ્ધ રૂપે વિચાર કરવાની તરફેણ કરતો દષ્ટિકોણ.
- પચ્ચક્ષ્માણ : નિયમ, પ્રતિજ્ઞા, ત્યાગ.

परत्भाव	:	(१) आत्माथी त्मिन्न डोय अेवी बधी वस्तुओ. (२) अेवी वस्तुओ तरङ्ग ढणतुं वलष.
परिणाम	:	मनना भाव, विचार.
पर्याय	:	द्रव्य के गुणनी पलटाती अवस्था.
पुद्गल	:	भौतिक जड द्रव्य.
प्रतिकमष	:	दिवस के रात दरम्यान लागेला पापोने सांजे अथवा सवारे याद करी तेनी शुद्धि करवा माटेनी दैनिक विधि.
प्रमाण	:	कांई पण विषयनुं निश्चयात्मक ज्ञान, विधान.
भोधि	:	जुओ 'सम्यग्दर्शन'
भव्य	:	क्यारेक ने क्यारेक मोक्ष पामशे अेवो आत्मा.
भावना	:	जुओ 'अनुप्रेक्षा'
भावलिंग	:	अनासक्ति, समता, वैराग्य वगेरे आंतरिक साधुताना गुण.
मिथ्यात्व/ मिथ्यादर्शन	:	अवणी, ખોટી के भ्रांत मान्यता.
मिथ्यादृष्टि	:	(१) अवणी, ખોટી के भ्रांत समज (२) अेवी समज धरावनार व्यक्ति.
यतना	:	कोई पण कार्य करतां दोष न लागे तेवी काण्ण राप्पी ते.
योग	:	(१) मन-वाणी-कायानी स्थूल के सूक्ष्म डलयल (२) मोक्ष माटेनी साधना.
रत्नत्रय	:	ज्ञान, दर्शन अने यारित्र.
लिंग	:	वेशभूषा वगेरे बाह्य चिह्नो.
वेश्या	:	मानसिक शुभ-अशुभ वलष, जे तेवी ज प्रवृत्तिमां परिणामे छे.
विरति	:	हिसादि पापोनो आंशिक अथवा पूर्ण त्याग.
व्यवहारनय	:	पदार्थ अने गुणो/पर्यायोनो जुद्धे जुद्धे विचार

- કરવાની તરફેણ કરતો દષ્ટિકોણ, રોજિંદા જીવનના સત્યોને મહત્વ આપતો અભિગમ.
- શલ્ય : મનમાં ઊડે ઊડે રહી ગયેલ કપટ, કામના કે મિથ્યા માન્યતા.
- શ્રુત/શ્રુતજ્ઞાન : (૧) શ્રવણ-વાંચન દ્વારા પ્રાપ્ત થતું જ્ઞાન (૨) એવું જ્ઞાન આપનારા ગ્રન્થો / આગમો.
- ષડ્દ્રવ્ય : જગત જેનાથી રચાયું છે તે છ મૂળ પદાર્થો.
- સમાધિ : સમતા, શાંતિ.
- સમિતિ : હિંસાદિ દોષ ન લાગે તેની કાળજી સાથે કોઈ પણ કામ કરવું તે.
- સમ્યક્ત્વ/ સમ્યગ્દર્શન : સાચી સમજ, શ્રદ્ધા, આત્માનુભૂતિ દ્વારા થયેલ આત્મપ્રતીતિ.
- સર્વવિરતિ : હિંસાદિ પાપોનો સર્વથા ત્યાગ.
- સંચારો : સાધુ કે વ્રતધારી શ્રાવકનું સૂવા માટેનું ઉન વગેરેનું બિછાનું.
- સંચારો લેવો : જીવનના અંતે આહાર આદિનો ત્યાગ કરી મૃત્યુને સ્વીકારવાની સાધના, અનશન.
- સંલેખના : જુઓ 'સંચારો લેવો'.
- સંવર : કર્મોને આત્મામાં આવતા રોકવા.
- સ્થાવર : હાલી-ચાલી ન શકે એવા જીવો — માટી, પાણી, વનસ્પતિ વગેરે.

COMMAND OF OBTAINING TRUTH

Now a days, we have got a new term Sarvadharmā-Samabhava (Equality of All Religions). But there is nothing new in it for those, acquainted with the teachings of Lord Mahavira. In my opinion Mahavira himself was the Acharya of Sarvadharmā Samanvaya (Co-ordination among all the religions). He introduced Nayas, each of which incorporated partial truth found in different sects. But the truth in toto cannot be derived unless all the partial truths are obtained. This is the central thought of Mahavira. It comprehends Ahimsa itself. I concede that I am deeply influenced by Gita. Barring that Gita, nothing else has influenced my mind so greatly as has Mahavira. The reason is that what Mahavira has commanded is fully acceptable to Baba. The command is 'Be a satyagrahin' (one who receives truth). Each man is possessed of a part of truth; this is what makes human birth meaningful. This teaching of Mahaviraviv., that we ought to be a satyagrahin, has, exerted influence on Baba next only to Gita. I say 'next to Gita' but on viewing closely I find no difference between the two.

Brahma Vidya Mandir

Pawnar (Wardha)

25.12.74

૨૧ ૫ ૨૧
૨૧ ૫ ૨૧
૧૧ ૫ ૨૧

